

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

**СТУДІЇ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ**

Збірник матеріалів
І Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю

26 жовтня 2023 року

Київ – 2023

Редакційна колегія:

О.В. Булатова, доктор економічних наук, професор, перший проректор МДУ (голова),
С.В. Безчотнікова, доктор філологічних наук, професор, декан факультету філології
та масових комунікацій МДУ (заст. голови),
В.О. Кудлай, кандидат наук із соціальних комунікацій, завідувач кафедри інформаційної діяльності МДУ,
І.В. Мельничук, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української філології МДУ,
І.О. Петрова, кандидат історичних наук, доцент кафедри інформаційної діяльності МДУ,
О.О. Федотова, доктор історичних наук, старший науковий співробітник, професор
кафедри інформаційної діяльності МДУ.

Затверджено на засіданні кафедри інформаційної діяльності
(протокол № 5 від 14.11.2023)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою факультету філології
та масових комунікацій Маріупольського державного університету
(протокол № 3 від 15.11.2023)

Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі : зб. матер. І Всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнародною участю, м. Київ, 26 жовтня 2023 р. / Маріуп. держ. ун-т ; ред. О.В. Булатова, С.В. Безчотнікова; упоряд. В.О. Кудлай, І.В. Мельничук, І.О. Петрова, О.О. Федотова. – Київ : МДУ, 2023. – 343 с.

Збірник містить матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «СТУДІЇ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ», яка відбулася 26 жовтня 2023 року з ініціативи кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету.

В конференції взяли участь представники освітянської, наукової, фахової спільнот України та Європейського Союзу.

У тематичних напрямках учасниками конференції розглянуті актуальні питання інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі, інформаційні технології та інтернет ресурси у діяльності сучасних інформаційних агенцій, бібліотек, служб діловодства та архівів, виклики у підготовці фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, культурології, філології, журналістики та інших, дотичних до соціальних комунікацій спеціальностей, особливості інформаційної та документознавчої діяльності, менеджменту та маркетингу у сфері соціальних комунікацій, культури та мистецтва, прикладних студій та інновацій в журналістиці, рекламі та зв'язках з громадськістю, інноваційних технологій в мовознавстві та літературознавстві, тенденцій розвитку україністики в умовах становлення інформаційного суспільства.

Видання адресоване науковцям, викладачам, здобувачам та усім, хто цікавиться сучасними проблемами розвитку інформаційної науки, філології, журналістики, документознавства, бібліотекознавства та архівознавства.

Відповідальність за зміст, достовірність, оригінальність поданих матеріалів
несуть автори опублікованих у збірнику доповідей

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

учасникам I Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю
«СТУДІЇ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ»,
26.10.2023, Київ,
доктора філологічних наук, професора,
декана факультету філології та масових комунікацій
Маріупольського державного університету
Світлани Володимирівни Безчотнікової

ШАНОВНІ ПАНІ І ПАНОВЕ!

Щиро вітаю учасників **I Всеукраїнської науково-практичної конференції
«СТУДІЇ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ»!**

Конференція приурочена до тижня святкування Всесвітнього дня аудіовізуальної спадщини ООН, що не є випадковим вибором, адже в умовах повномасштабної війни, як ніколи, усвідомлюємо важливість фіксації та збереження достовірної інформації про стан справ в країні, в установах, в житті кожної людини. Факультет філології та масових комунікацій Маріупольського університету запропонував чудову ініціативу розширити тематику конференції від проблем інформаційної науки, документознавства, бібліотечної справи до викликів філології, журналістики та інших наук, пов'язаних з соціальними комунікаціями. Незважаючи на вимушену евакуацію з Маріуполя до Києва, непохитна родина МДУ продовжує працювати з мотивацією в напрямку розвитку наукової комунікації на національному та міжнародному рівнях.

Конференція відбувається в онлайн форматі, який надає нам можливість знову бути разом у реальному часі, навіть коли ми знаходимося в різних

куточках світу, далеко від рідного дому. Конференція має досить широку географію, оскільки багато учасників, які в програмі позначені як учасники з Києва, насправді сьогодні перебувають в Польщі, Чехії, Німеччині, Великобританії, Ірландії, Норвегії, Швеції, в Туреччині, на Кіпрі й у Греції, Італії і Іспанії та навіть за Атлантичним океаном. Ця конференція свідчить, що дружнє співробітництво освітян, науковців та фахівців-практиків не має меж.

Співорганізаторами конференції виступають Департамент культурно-громадського розвитку Маріупольської міської ради, Центральна міська публічна бібліотека Маріупольської міської ради, Донецький національний університет імені Василя Стуса (Вінниця), Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (Київ), Національний університет «Одеська політехніка», Рівненський державний гуманітарний університет, Університет Західної Македонії (Греція), Латвійський університет (Латвія), Педагогічний університет імені Комісії національної освіти у Кракові (Польща), Ягеллонський університет (Польща), Фонд збереження культурної спадщини Маріуполя. Матеріали до участі в конференції надали понад 140 доповідачів, які представляють наукові спільноти Києва, Львова, Маріуполя, Одеси, Полтави, Рівного, Харкова, Тернополя, Острога, Вінниці, Дніпра, Ужгорода, Білої Церкви, Варшави та Кракова.

Надихає розмаїття наукової і практичної проблематики студіювань, що представлені не тільки доповідями науковців, але й студентів кафедри інформаційної діяльності, кафедри культурології, кафедри української філології, кафедри соціальних комунікацій МДУ, які здобувають фахову освіту за спеціальностями «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», «Культурологія», «Українська мова та література», «Журналістика». Конференція зацікавила практиків, науковців, експертів, молодь, які згуртувалися навколо ідеї про важливість інформації у соціальній комунікації сучасного суспільства та поділяють переконання, що саме інформація стала найважливішим суспільним ресурсом.

Науковий форум забезпечує ефективний обмін досвідом між науковцями, практиками, майбутніми фахівцями в галузях інформаційної справи, української філології, соціальних комунікацій, що є вагомим внеском у розвиток дружньої співпраці із міжнародними колегами. У цьому контексті хотілося б наголосити на сумлінній і системній роботі з підготовки фахівців в галузі інформаційної, архівної, бібліотечної справи, яка упродовж двадцяти років проводиться науково-педагогічним колективом Маріупольського державного університету.

Висловлюємо подяку всім учасникам і організаторам за цю чудову співпрацю документознавчої, бібліотекознавчої, філологічної та журналістської спільноти.

Бажаємо учасникам конференції продуктивного обміну думками, захоплюючих доповідей і ефективної комунікації!

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

УДК 341.231(73)(043)

Левченко Лариса

/ м. Київ /

ХАРТІЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПУБЛІЧНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ (ДОСВІД СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ)

Кожен народ понад усе цінує й пишається своїми хартіями незалежності. Для українського народу такими основоположними документами, що мають політико-правовий характер і проголошують створення самостійної української держави - України, закріплюють її суверенність, незалежність, конституційний устрій, є Акт проголошення незалежності України, ухвалений позачерговою сесією Верховної Ради Української РСР 24 серпня 1991 року, Постанова Верховної Ради Української РСР «Про проголошення незалежності України» від 24 серпня 1991 року № 1427-XII, Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Оригінали цих документів зберігаються в Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України) й належать до категорії унікальних документів Національного архівного фонду. Їх збереженість у межах сучасних охоронних і наукових можливостей надійно гарантована державою, проте їх публічна презентація обмежена сучасними умовами. Оригінали хартій незалежності українського народу ніколи не покидають свого сховища в ЦДАВО України за виключенням Дня незалежності України 24 серпня та Дня Конституції України 28 червня, коли вони під надійною охороною у супроводі архівістів мандрують до Верховної Ради України для кілька часового експонування чи участі в святковій церемонії. Цього, 2023, року на День

незалежності України в кулуарах Верховної Ради України під час виставки «Хартії незалежності» відбулася дискусія щодо вдосконалення умов зберігання та публічної презентації оригіналів хартій незалежності. Актуальною було визнано необхідність вивчення зарубіжного досвіду, насамперед Сполучених Штатів Америки, які представили світу вартий уваги науковий проєкт у цій сфері архівної справи.

Декларація незалежності, основоположний документ Сполучених Штатів, був одноголосно прийнятий Другим континентальним конгресом 4 липня 1776 року; Конституція Сполучених Штатів набула чинності 4 березня 1789 року. 25 вересня 1789 року Перший конгрес Сполучених Штатів запропонував 12 поправок до Конституції, 10 з яких було прийнято – документ отримав назву Біль про права. Ці три документи заклали основи й філософію державності США.

Чернетку Декларації незалежності у липні 1776 року власноруч написав Томас Джефферсон і направив Джону Адамсу і Бенджаміну Франкліну, якими були внесені поправки до тексту. Т. Джефферсон зберіг чотири сторінки цього документа, що має назву «*Rough draft*». Існували й інші проєкти декларації. Після внесення виправлень до оригінального тексту Т. Джефферсон склав декларацію, представлену на розгляд Конгресу. Він також переписав кілька копій свого оригінального тексту без виправлень і направив їх вже після 4 липня Річарду Генрі Лі і Джорджу Уїту. У 1823 році у листі до Джеймса Мадісона Томас Джефферсон писав, що для Комітету п'ятьох ним була виготовлена «*a fair copy*» (справедлива копія), розглянута Конгресом 28 липня (цей документ не знайдено). Саме «*a fair copy*» була затверджена Конгресом 4 липня 1776 року. Відразу вона була надіслана Джону Данлепу, який вночі надрукував поспіхом близько 200 примірників декларації, на деяких із них не встигали висихати чорнила. Ці примірники в наступні два дні були надіслані всім 13 колоніям, до Континентальної армії та до Англії. Вважається, що оригінал «*a fair copy*» пропав або в друкарському офісі, або був знищений в цілях секретності й

безпеки. До наших днів дійшло 26 примірників декларації, надрукованої Дж. Данлепом. У січні 1777 року Конгрес замовив Мері Катерін Годдард видрукувати другий наклад декларації, з якого до наших днів дійшло 9 примірників.

Рукописний примірник Декларації незалежності – фінальний варіант (engrossed copy), підписаний членами Конгресу 19 липня 1776 року, - був виготовлений клерком Тімоті Метлеком на пергамені (відома під назвою «Matlack Declaration»). У 1789-1812 рр. він зберігався в Офісі держсекретаря разом із Конституцією Сполучених Штатів. У війну 1812 року, напередодні атаки британців на Вашингтон D. C., документи евакуювали до Вірджинії. Після війни символічне значення Декларації незалежності неухильно зростало, а втім чорнила поступово тьмяніли. У 1820 році держсекретар Джон Квінсі Адамс замовив Уільяму Дж. Стоуну виготовити гравюру з рукописного пергамену за допомогою процесу перенесення мокрого чорнила, коли пергамен зволожували і оригінальне чорнило переносили на поверхню мідної пластини, яку потім травили щоб друкувати копії з пластини. Стоун закінчив роботи в 1823 році: з його гравюри видрукували 200 примірників декларації, із яких до наших днів дійшло 48. У 1841-1876 рр. рукописний пергамен висів у Патентному офісі на стіні навпроти великого вікна, його стан незворотно погіршувався через вплив сонячного світла, перепади температури й вологості. У 1876-1877 рр. він експонувався на виставці, присвяченій 100-річчю Декларації незалежності у Філадельфії. У 1892 році пергамен збиралися експонувати на Чиказькій виставці, присвяченій прибуттю Христофора Колумба до Америки в 1492 році. Однак, через поганий стан, документ так і не потрапив до експозиції. Наступні 30 років пергамен зберігався між двома пластинами скла в сховищі й виносився звідти тільки у виключних випадках за особистим розпорядженням держсекретаря.

Конституція Сполучених Штатів, прийнята 28 вересня 1787 року, набрала чинність 3 березня 1789 року. Проект Конституції формувався впродовж роботи

Конституційного з'їзду у Філадельфії з 25 травня по 17 вересня 1787 року. Власне з'їзд збирався з метою удосконалення Статей Конфедерації – угоди між 13 колишніми колоніями, текст якої був ухвалений Другим континентальним конгресом 15 листопада 1777 року й набув чинності після ратифікації всіма 13 колоніальними державами 1 березня 1781 року. Проте у Статтях Конфедерації основні засади й структура управління державою були слабо прописані. Джеймс Медісон, Олександр Гамільтон та Джордж Вашингтон просуvalи ідеї зміцнення національного уряду. В роботі з'їзду брали участь делегати від 12 колишніх колоній (крім Род-Айленда) і всіма подавалися різні пропозиції. Врешті 5 липня 1787 року з'їзд затвердив документ під назвою «Great Compromise» (Великий компроміс), за яким делегати погоджувалися створити двопалатний Конгрес із рівним представництвом у верхній палаті й пропорційним представництвом штатів у нижній палаті. 24 липня 1787 року делегати з'їзду заснували Детальний комітет, на який покладалося узагальнення й узгодження всіх пропозицій, резолюцій і суперечностей. З 26 липня по 6 серпня з'їзд очікував на фінальний звіт Детального комітету. Разом із ним комітет представив напрацьований ним проєкт Конституції, що містив 23 статті і преамбулу. Звіт і проєкт Конституції, обговорюваний делегатами з 6 серпня по 10 вересня, надрукували Дж. Данлеп і Девід Клейпул 4 серпня 1787 року. Фінальний варіант Конституції, доопрацьований і представлений на розгляд з'їзду 12 вересня 1787 року Комітетом стилю та систематизації, містив сім статей, преамбулу й прикінцеві положення. Останню крапку в ньому поставив Говернер Морріс, автор преамбули і есхатоколу. Наклад цього варіанту також був виготовлений у Dunlap & Clauroole. 15 вересня був замовлений третій наклад у 500 примірників, датованих 17 вересня 1787 року. Після підписання делегатами з'їзду 17 вересня опрацьованого Якобом Шаллусом підсумкового документа («engrossed version» на пергамені), його направили на розгляд Конгресу Конфедерації, що засідав у Нью Йорк Сіті - тимчасовій столиці Сполучених Штатів. За винятком міжрядкових інтервалів друковані й «engrossed version»

були ідентичними. Конгрес очікував отримати на розгляд поправки до Статей Конфедерації, замість яких він отримав документ зовсім іншої форми й одноставно проголосував за нього, запустивши процес ратифікації в штатах. Упродовж роботи Конституційного з'їзду Дж. Данлеп і Девід Клейпул надрукували 820 різних проєктів і 500 примірників фінального варіанту Конституції Сполучених Штатів. Є відомості про те, що в дійсності було замовлено ще 200 примірників фінального варіанту Конституції. До наших днів дійшло 13 оригінальних примірників друкованої Конституції.

Пергамен Конституції деякий час уважався втраченим. У 1883 році його знайшов історик Дж. Франклін Джеймсон, ініціатор заснування Національного архіву США, запечатаним у маленькій жерстяній коробці у шафі в будівлі, де розміщувався державний, військовий та військово-морський департамент. У 1894 році Держдепартамент запечатав пергамен Конституції на зразок Декларації незалежності між двома скляними пластинами й закрив у сейфі.

Біль про права включає перші десять поправок до Конституції Сполучених Штатів, проєкт яких був напрацьований Джеймсом Медісоном. Поправки, що містили гарантії особистих свобод і прав, чіткі обмеження влади федерального уряду, уточнення повноважень урядів штатів були схвалені Конгресом і представлені на розгляд штатів для ратифікації 25 вересня 1789 року. На замовлення Дж. Вашингтона були виготовлені 14 примірників рукописних копій Біля про права: для Конгресу та 13 колишніх колоній. Вважається, що дві з цих копій зникли безвісти, ще дві неідентифіковані й зберігаються в Національному архіві та Публічній бібліотеці Нью-Йорка. Примірник Північної Кароліни віднайшли у 2003 році. Нью-Йоркська копія згоріла в пожежі.

З ініціативи Дж. Герберта Патнама, який очолював Бібліотеку Конгресу в 1899-1939 рр., хартії незалежності з Держдепартаменту перемістили до бібліотеки. Патнам добився асигнувань від уряду й у 1922 році Френсіс Генрі Бекон розпочав роботу над проєктом спеціального сховища для зберігання й публічного показу хартій. 28 лютого 1924 року Президент США Калвін Кулідж

урочисто відкрив бронзово-мармурову конструкцію в будівлі Томаса Джефферсона, де розміщувалася Бібліотека Конгресу. Пергаменти поклали на вологопоглинаючий целюлозний папір, запечатаний у вакуумі між подвійними панелями ізоляційного скла, захищеного від світла желатиновою плівкою.

Після атаки на Перл Харбор у 1941 році хартії незалежності з Вашингтону D. C. евакуювали до Казначейського депозитарію у Форт Ноксі (штат Кентуккі), де вони переховувалися разом із золотим запасом США до вересня 1944 року. У 1952 році згідно з рекомендаціями Національного бюро стандартів пергаменти для захисту від атмосферних впливів, комах, цвілі та світла помістили в контейнери з подвійного скла зі спеціальними світлофільтрами, контейнери насичили інертним газом гелієм і створили всередині них належну вологість (вона мала підтримуватися на рівні 30 %). Третє, легше, скло клалося на сам пергамен, щоб тримати його пласким. Поглинати зайву вологість мали шари паперу з овчини, з латунним коміром, ручної роботи, прокладені всередині контейнерів. Скло по краях покрили міддю, до якої припаяли свинцеву стрічку, що перекривала 3/8 дюйма проміжок між склом, герметично запаюючи контейнер.

Національний архів США (NARA) створено у 1934 році й для нього збудовано найсучаснішу на той час і найбезпечнішу, як показала історія, будівлю. 13 грудня 1952 року хартії незалежності з Бібліотеки Конгресу урочисто перевезли до Національного архіву США й розмістили в Ротонді (музей архіву, відкритий для відвідувачів). У 1982 році NARA запросив авторитетних науковців оцінити проблеми збереженості хартій, які порадили фіксувати візуальні зміни через певні проміжки часу. У 1987 році документи досліджувалися за допомогою мікроскопа: на поверхні двох документів на склі були виявлені дрібні кристали й мікрокраплі рідини.

Відділення обробки зображень лабораторії реактивного руху, запозичивши технології космічної програми NASA, до 1987 року розробило систему візуалізації, за якої кожен документ сканувався дюйм за дюймом. При

створенні зображень контейнер із документом клали на стіл із ніжками, плаваючими на наповнених азотом циліндрах, що діяли як амортизатори вібрації. Камера фіксувала відносну яскравість 1024 лінії на 1024 пікселів у кожній ділянці крізь шари скла, досягаючи точного позиціювання і за необхідності повертаючись до потрібної точки під час наступного сканування. До 1996 року було зроблено понад 125 сканувань всіх семи аркушів документів (один аркуш – Декларації незалежності, один аркуш – Біля про права і п'ять аркушів Конституції Сполучених Штатів). Результат порівняння сканів виявив лише один випадок погіршення стану чорнила кінця XVIII ст. Натомість була підтверджена наявність білих кристалів і рідини всередині контейнерів на склі. Це означало, що вологість всередині контейнерів вже підвищилася до понад 40 %.

У 1998 році NARA запросив команду дослідників із NASA на чолі з Джоелом С. Левіним визначити причини походження кристалів і рідини, не відкриваючи контейнери. Команда, поділена на три незалежні групи, застосовувала розроблені для атмосферних вимірювань технології: дистанційного зондування, лазерної спектроскопії та вимірювань в аеродинамічній трубі. Перша група використовувала лазерну спектроскопію, яка дозволяла неінвазивно вимірювати гелій і відносну вологість за допомогою технології NASA для вимірювання слідів газів в атмосфері Землі, а також хімічних домішок і рівнів вологи в аеродинамічних трубах. Друга група застосовувала «міні-охолоджувач» (гігрометр точки роси), який охолоджував надзвичайно малу, локальну частину скляної оболонки, і вимірював конденсацію для визначення внутрішньої вологості. Третя група безпосередньо виміряла вміст газу в березні 2000 року, коли був відкритий контейнер одного з аркушів Конституції Сполучених Штатів. Усі три методи показали майже ідентичні результати вимірювань, що підтвердило їх вірогідність.

Підвищена концентрація вологи вступила в реакцію зі склом контейнерів, що призвело до вимивання лужного матеріалу з поверхні скла, завдяки чому

утворилися крихітні білі кристали. Причину підвищеної вологості врешті віднайшли в паперовій підкладці, виготовленій з овчини, яка увібрала надлишок води у ті самі дні, коли хартії запечатували в контейнери - тиждень був надзвичайно вологим. Після запечатування документів папір-підкладка повільно вивільняв надлишок води, який він увібрав, що й викликало підвищення внутрішньої вологості в контейнерах. Рішення було однозначним: контейнери потребували заміни.

Роботи тривали п'ять років і були завершені у 2003 році. Проєкт коштував 5 млрд. доларів. Він здійснювався під керівництвом Мері Лінн Рітцентагер – керівника лабораторії збереження документів Національного архіву США, силами Кетрін Ніколсон – спеціаліста із консервації цієї лабораторії та інших членів команди консерваторів.

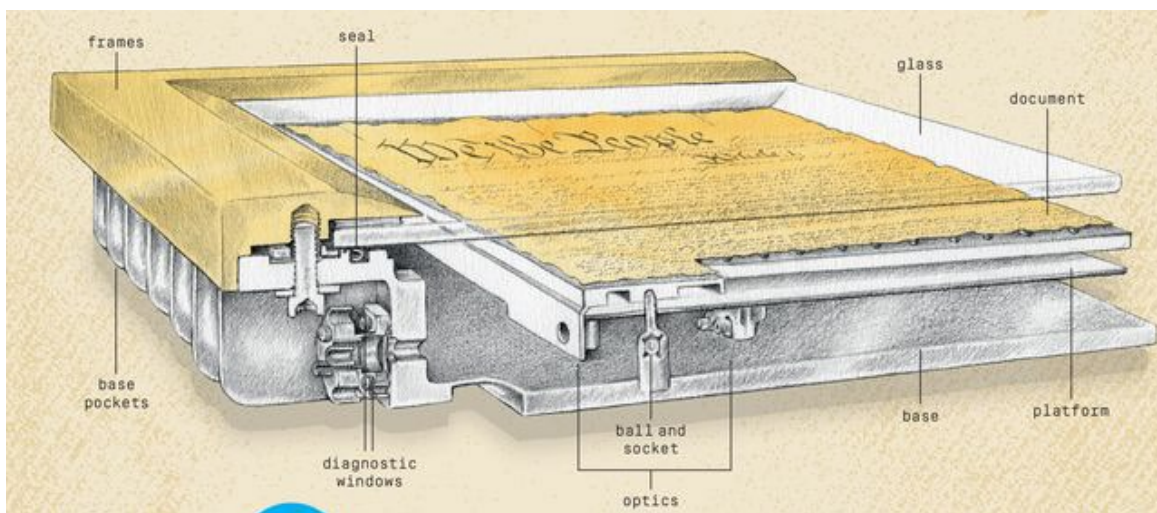

Рисунок 1. **Конструкція контейнеру.** Reprint from open sources: Lynch James. How to Protect the Constitution (Literally)

URL: <https://www.popularmechanics.com/technology/security/a15895554/how-to-protect-the-declaration-of-independence/>

Нові контейнери, що виглядають як великі глибокі рами для картин, були виготовлені Національним інститутом стандартів і технологій (NIST) з титану та алюмінію. Накладені зверху рамки покриті золотом для відтворення історичного стилю. Усередині кожного контейнеру пергаменти покладено на алюмінієву платформу з перфорацією і подушечкою з паперу ручної роботи. Папір поглинає або випускає вологу в разі зміни температури чи вологості всередині контейнеру. Поліестерові вкладки кріплять пергаменти до платформ.

Рисунок 2. **Оригінал Конституції Сполучених Штатів у контейнерах, встановлених у Ротонді Національного архіву США.**

Reprint from open sources: <https://museum.archives.gov/founding-documents>

Загартоване та ламіноване скло із антивідблиском, відкаліброване до товщини трьох восьмих дюйма, закриває документи та блокує шкідливі високочастотні хвилі світлового спектру. Конструкція корпусу містить пару сапфірових віконечок у верхній частині корпусу, які дозволяють світловому променю проходити шлях під платформою для документів, відбиваючись точно розташованими дзеркалами. Використовуючи цей новий оптичний інструмент для порівняння та виявлення характерного поглинання певної довжини хвиль у вихідному промені світла, вчені в найближчій та довгостроковій перспективі зможуть, не відкриваючи контейнери, вимірювати відносну вологість та вміст кисню в середовищі інертного газу аргону всередині контейнеру. Інертний аргон, яким наповнені контейнери, зберігається при вологості близько 40 відсотків і температурі 67 градусів за Фаренгейтом, замінює повітря в контейнері задля уникнення окислення пергаменів та чорнила. Ущільнювальне кільце, виготовлене з нікелю та олова, встановлене на кожному корпусі за допомогою 70 болтів, фіксує документи з тиском ущільнення понад 300 фунтів

на погонний дюйм.

Будь-які зміни, такі як поява кисню, можуть мати шкідливий вплив на документи й стати причиною повторного запуску циклу – відкриття й заміни контейнерів, які, в принципі, розраховані на період довший, ніж сто років. Американські архівісти й консерватори переймаються питанням про те, як довго витримають контейнери і які нові технології стануть доступними в майбутньому для збереження хартій незалежності. Дженіс Стагнітто Елліс, старший консерватор Національного музею американської історії, у своєму коментарі зазначив, що було б простіше просто замкнути документи, але їхня демонстрація на постійно діючій виставці є надважливою для американської нації: «Ми зберігаємо артефакти, бо вони є свідками минулого. Ми хочемо поділитися цим досвідом, і вони дозволяють нам вести ці важкі розмови». Можливо ідеї американських колег стануть в нагоді для вироблення наукових підходів збереження хартій незалежності українського народу.

Література

1. Gustafson, Milton. (1976). The Empty Shrine: The Transfer of the Declaration of Independence and the Constitution to the National Archives. The American Archivist, 39(3): 271-285. URL: <https://doi.org/10.17723/aarc.39.3.n50n22w711j64203>
2. Leisinger, Albert. (1963). The Exhibit of Documents. The American Archivist, 26(1): 75-86. <https://doi.org/10.17723/aarc.26.1.53738647767k6563>
3. Nicholson, Catherine. (2003). The Stone Engraving: Icon of the Declaration. Prologue, 35 (3).
4. Ritzenthaler, Mary Lynn, Nicholson Catherine. (2003). A New Era Begins for the Charters of Freedom. Prologue, 35 (3).

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН НА СВІДОМІСТЬ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ, СТУДЕНТСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що взаємодія молодої людини із навколишнім сучасним середовищем будується сьогодні складно і суперечливо під впливом віртуальних комунікацій. З одного боку, це сприяє розвитку особистості, розширює культурне поле життя, породжує нові сенсоутворюючі центри; з іншого боку, своєрідне віртуальне життя здійснює деформуючий вплив, змінюючи спосіб мислення, менталітет, шкалу культурних норм та цінностей.

У вітчизняних та закордонних дослідженнях окремі теоретичні аспекти інформаційних війн ті їх вплив на національну безпеку розглядали І. Завадський, М. Лібікі, Е. Тофлер. Вивченню сутності інформаційних війн з точки зору теорії держави та права, теорії управління присвячені праці О. Блокдві, І. Панаріна, Р. Шафранського, В. Цимбалюка.

Активне впровадження і поширення технологій перетворює їх в ефективний інструмент інформаційної війни, що дозволяє довести її не тільки до глобального масштабу, але і зробити тотальною, що передбачає можливість реалізації інформаційної війни в абсолютно будь-якій сфері, в будь-який час та ін. Технологія інформаційної війни – це ціла наука, мета якої обеззброїти противника перед війною, під час війни і після її закінчення. Потрібно правильно уявити образ ворога, показати жахливі кадри по ТБ, взяти потрібні інтерв'ю і віщати про це в той час, коли більшість людей знаходиться біля телевізора. Комп'ютерні технології практично стерли державні кордони, перетворивши планету в єдине інформаційне поле. Сучасні засоби масової

інформації мають такі можливості, що великі пропагандисти минулого просто зеленіють в пеклі від заздрості. Нові інформаційні системи і технології – електронні ЗМІ, інтернет, мобільний зв'язок, глобальна навігація – збільшили можливості інформаційного впливу під час війни. З їх допомогою здійснюється пропаганда, дезінформація і психологічний вплив на населення. Це дозволяє таким індустріальним державам, як США і Японія, значно посилити свій політичний, економічний і військову перевагу за рахунок лідерства в сфері інформатизації, а також встановити глобальний інформаційний контроль над іншими країнами світу, тим самим встановлюючи свої правила в реальному світі. Цей факт турбує менш розвинені країни, адже під загрозою опиняється їх самобутність, незалежність і суверенність.

У спільній дії технології інформаційної війни формують феномен «fake news» в медіа-просторі. Це дозволяє виконувати заплановані джерелом інформаційної операції завдання, здійснюючи багатопланове тиск на об'єкт атаки. Сучасна традиційна війна дуже дорога, а інформаційні способи впливу – прекрасна їй альтернатива, досить ефективна і не вимагає від агресора жертв. Повсюдне поширення інтернету дозволяє сучасним пропагандистам проникнути практично в кожен будинок.

Основний удар наноситься по керівництву країни, дискредитується робота державних органів, підривається авторитет влади. Населенню демонструються факти корупції (реальні чи вигадані), кримінальних злочинів, ніж провокується зростання протестних настроїв. Серед громадян держави-жертви інформаційної атаки створюється атмосфера конфлікту, безвиході, відбувається активна маніпуляція громадською думкою. Ще краще, якщо до роботи на агресора вдається схилити ряд місцевих ЗМІ, у цьому випадку вони стають рупором протестного руху.

Китайський мислитель, філософ і стратег Сунь-Цзи для проведення подібної війни пропонував таке:

- розкладайте все хороше, що є в стані вашого противника,

- залучайте видних представників вашого противника в злочинні підприємства;
- підривайте їх престиж і виставляйте в потрібний момент на ганьбу громадськості;
- розпалюйте сварки і зіткнення серед громадян ворожої країни;
- налаштовуйте молодь проти старих;
- заважайте всіма засобами діяльності уряду [3].

Зазвичай подібні атаки супроводжуються роботою з частиною політичної еліти країни, яка починає співпрацювати з агресором. Через ЗМІ та інтернет транслюються заклики до демонстрацій та страйків, які ще більше розхитують ситуацію. При цьому вуличні акції, знову ж таки, правильним чином висвітлюються в ЗМІ, прославляючи протестантів і показуючи в негативному світлі проурядові сили і органи правопорядку.

Проведення такого комплексу дій призводить до втрати керованості в країні, економічного спаду, а нерідко і до громадянської війни. ЗМІ стають ареною боротьби і пропаганди в сучасному інформаційному протиборстві, оскільки вони створюють (а не описують) реальність. Сучасні пропагандисти використовують дві основні людські схильності – прагнення користуватися розумовими стереотипами і раціоналізацію поведінки, створюючи різні види тактики, що грає на упередженнях і емоціях. Сучасна пропаганда спрямована на отримання вигоди з обмежених когнітивних здібностей більшості людей в сфері обробки інформації. Сучасне інформаційне середовище, насичене повідомленнями, рекламними оголошеннями та ін. Це мінімізує можливість глибокого осмислення важливих проблем і рішень. Максимальний ефект переконання досягається з найбільшою ймовірністю у випадках застосування так званих стратагем впливу, чиє виникнення відноситься до глибокої давнини. Можна згадати про Аристотеля, який одним з перших розробив всебічну теорію переконання, розглядаючи три аспекти останнього – джерело (етос), послання (логос) і емоції аудиторії (пафос) [1].

Тут є ще один, більш глибокий аспект – сучасні ЗМІ не просто можуть призводити до хаосу в державі і викликати громадянські конфлікти. Сьогодні вони практично формують підвалини сучасного суспільства, доносячи до людей певні цінності і викликаючи заперечення інших. Людині кажуть, що правильно, а що ні, що слід вважати нормою, а що грубим відхиленням від неї. Причому все це робиться в легкій і ненав'язливій манері, пропагандистських прийомів просто не видно. Останнім часом запускається наступне покоління повідомлень про конфлікти в режимі реального часу, в основному через важливість користувацького контенту і технологій Web 2.0, таких як YouTube, Facebook, Instagram, свідки війни діють не тільки як сторонні спостерігачі або жертви, а й репортери. YouTube став особливо потужним інструментом для документування випадків насильства. Ці форми незалежного висвітлення окремих випадках призводили до того, що відео ставало вірусним.

Механізм інформаційної війни, що представляє собою сукупність правил і процедур прогнозування, планування, виділення ресурсів і стимулювання її ведення, спрямованих на досягнення певної мети, дозволяє з математичної чіткістю домагатися зміни індивідуальної і суспільної свідомості з використанням, зокрема, архетипів інформаційної війни, чиє ефективне масове виробництво стало можливим завдяки новим інформаційним технологіям, а також ефекту адаптації суспільства.

Отже, переможцем інформаційної війни стає та сторона, яка повніше здатна змодельовувати поведінку супротивника в різних ситуаціях, визначити власний алгоритм поведінки, нарешті, реалізувати його. Максимально всеосяжне моделювання поведінки супротивника означає, у якомога більших обсягах, збирати, зберігати й обробляти інформацію про нього; а також знати й розуміти його історію, культуру, релігію, побут.

Інформаційні технології, будучи засобом інформування, можуть залучати населення до політичного процесу через транслявання політико-орієнтованої інформації, в той же час надаючи прямий вплив на політизацію молодих людей

як найактивнішого сегменту інтернет-аудиторії. Вони швидко реагують на інформацію, дають свої оцінки, коментарі, висловлюють свою позицію. Зазвичай, в першу чергу саме молодь опиняється завжди на передовому «вогневому» кордоні, де сьогодні є можливість апробації, так званого «новітнього інформаційного озброєння» [2].

Увесь інструментарій інформаційної війни спрямований переважно на молоде покоління, на стирання у нього історичної пам'яті. Найбільш яскравий приклад – це Казахстан, де писемність зібралися переводити на латиницю. Це обмежує людей у можливості самостійно скласти об'єктивну картину світу, тому що інформаційні джерела російською мовою відсікаються. У результаті поступово втрачаються традиції, зв'язок і спадкоємність часів. Це призводить до руйнування в тому числі і духовних основ, на яких тримається суспільство. Також ілюстрацією може служити штучне насадження іноземної масової культури, яка несе за собою зовсім інший набір трансльованих цінностей.

Найбільш часто використовують такі прийоми інформаційної війни для впливу на молодь:

- маніпулювання свідомістю;
- нав'язування чужих ідей, цінностей;
- замовчування та спотворення історичних фактів;
- програмування поведінки та ін.

Цьому може протистояти послідовне просування і пропаганда загальнолюдських цінностей, зміцнення в масовій свідомості почуття гордості за свою країну, сім'ю, однозначну гуманістичну політику на всіх рівнях світової спільноти, створення позитивних зразків для наслідування, формування суспільної свідомості, культ справжнього героїзму, мужності, подвигу, домінування позитивних настроїв в суспільстві, утвердження соціально відповідальних поведінкових цивільних стереотипів

Саме від активності молодого покоління, його громадянської та політичної позицій, а також участі в управлінні справами держави і місцевої

громади залежить майбутнє країни. Завдяки розвитку інформаційного суспільства, комп'ютеризації та сприйняття інтернету як основного джерела отримання інформації, новин і комунікації, органи влади повинні орієнтувати молоде покоління на політичну активність, самоврядування та свободу вираження власної думки.

Отже, для захисту від інформаційної агресії громадян, і особливо молоді, багато політиків пропонують ввести цензуру в інтернеті, вжити заходів по блокуванню непотрібної і просуванню корисною державі інформації. Саме від активності молодого покоління, його громадянської та політичної позицій, а також участі в управлінні справами держави і місцевої громади залежить майбутнє країни. Тому вони стають мішенню в інформаційній війні. Найбільш часто використовують такі прийоми для впливу на молодь: маніпулювання свідомістю, нав'язування чужих ідей, цінностей, спотворення історичних фактів, програмування поведінки та ін.

Література

1. Берегова, О. Культура та комунікація: дискурси культуротворення в Україні в XXI столітті. К: Інститут культурології АМУ, 2009. 175 с.
2. Черних С., Зуєва Н.А. Інформаційна війна: традиційні методи, нові тенденції. Контекст і рефлексія: філософія про світ і людину. 2017. Том 6. № 6А. С. 191–199. Режим доступу: <http://publishing-vak.ru/file/archive-philosophy-2017-6/21-chernykh-zueva.pdf>.
3. Крапівіна, Л. А. Підлітки в епіцентрі інформаційної війни: старі технології і нові методи. 2015. С. 66–70.
4. Чурсін М. М. Про роль культури у використанні інформаційної техніки й технологій у вищій школі. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. К.: Міленіум, 2018. №3. С.116–119.

Філіпова Людмила,

Барабанова Наталія

/ м. Харків, м. Одеса /

ЗНАЧЕННЯ ЗАСОБІВ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У ситуаціях професійної діяльності соціальні комунікації реалізуються не менш активно, ніж спеціальні (що мають відношення до конкретних виробничих, ділових чи навчальних процесів). Так, будь-які форми взаємодії співробітників у тій чи іншій організації будуються насамперед у плані соціально-комунікативних контактів. В межах типології соціальних комунікацій виокремлюють види залежно від різних сфер професійної діяльності, від галузевих особливостей комунікації в економіці, політиці, соціальній сфері. Комунікації в організаціях (або організаційні комунікації) – це вид інформаційних взаємодій у процесі виконання функціональних обов'язків або посадових функцій. Окремо стоїть вид комунікації в науці, який описується як сукупність формальних і неформальних видів і форм професійного спілкування вчених, яке здійснюється за допомогою широкого спектру усних, письмових і електронних засобів комунікації.

В сучасному суспільстві інформаційні повідомлення передаються не лише безпосередньо, при особистих контактах, але й опосередковано, з використанням технічних засобів, у дослідженнях останніх років все ширше застосовуються системні моделі комунікації, що включають різні опосередковані інформаційні процеси та відповідні засоби у більш широкий соціальний контекст. Відомо, що вербальна комунікація носить чільний характер в будь-якій області людської діяльності. Професійне володіння мовою

стає важливою складовою успіху в безлічі професій. Саме цей момент робить вербальний і невербальний (візуальний) види комунікації основними в роботах більшості фахівців. Вербальні комунікації – це усні та письмові повідомлення, серед яких визначають такі види вербальної взаємодії, як: пізнавальна (когнітивна), переконуюча, експресивна, сугестивна, ритуальна та ін.

У дискусії на будь-яку тему працівники організації активно використовують і мовленнєві, і невербальні засоби. Відомо, що невербальні засоби ділового етикету сприяють актуалізації контактів в ситуаціях взаємодії. Невербальна комунікація, засобами якої є предмети побуту, символи та знаки, в міжособистісному спілкуванні – поза, жести, міміка та інше, може реалізовуватися як основна або допоміжна, доповнюючи вербальні контакти. В деяких випадках як самостійна виокремлюється візуальна комунікація – взаємодія за допомогою видимих символів.

Порівнюючи загальні та приватні форми комунікації, вчені дійшли висновку, що засоби, які використовуються в соціальних комунікаціях, є ніби продовженням існування людського тіла, доповнюючи та посилюючи недостатні функції, особливо зору та слуху. Засоби комунікації можуть бути використані як навмисно, так і ненавмисно. Невербальні сигнали (міміка) дуже часто інформують одержувача без особливого бажання на те відправника повідомлення.

Сфери комунікації, в які включається індивід в процесі життєдіяльності, досить різноманітні. Це і соціально-побутова, і соціально-культурна, і професійна, й інші сфери, кожна з яких представляє собою набір типових, відповідних цій сфері ситуацій взаємодії. У свою чергу кожна типова ситуація, прив'язана до тієї чи іншої сфери, характеризується певними параметрами, серед яких: місце і час дії, психологічні характеристики комунікантів, їх комунікативні характеристики, цілі спілкування і, нарешті, засоби, необхідні для досягнення цих цілей. Незалежно від сфери взаємодії, обмін інформацією між індивідами відбувається через загальну систему символів (знаків, кодів). До таких символів належать будь-які вербальні та невербальні знаки, прийняті в конкретній сфері і ситуаціях взаємодії і такі, що

використовуються з метою обміну інформацією.

Структуруючи комунікаційні потоки, зазвичай розрізняють неформальну (безпосереднє спілкування) і формальну (що фіксується на будь-якому матеріальному носії) комунікації. Перша – має велике значення для взаємодії фахівців, професіоналів у різних сферах діяльності. Формальна комунікація пов'язана з бажанням і вмінням фахівця працювати з різного роду інформацією, фіксуючи її та переробляючи.

Для того, щоб систематизувати засоби соціальних комунікацій, їх необхідно ранжувати за певними підставами. Одна з них – наявність/відсутність технічних засобів, які опосередковують взаємодію комунікантів. Друга – співвідношення вербального та невербального коду в ситуаціях взаємодії. Як перша, так і друга підстава однаково співвідносяться з різними рівнями (міжособистісним, груповим, масовим і т. д.), ситуаціями та сферами взаємодії, однак для побудови логічної системи комунікативних засобів, необхідно більш детально розібратися саме в наборі засобів міжособистісної взаємодії.

Для продуктивної комунікативної діяльності необхідно знати, що спілкування пронизує всю систему впливу, кожен його мікроелемент, отже, для отримання очікуваного від комунікативного акту результату необхідно оволодіти комунікативної структурою всього комунікативного, інформаційного процесу. Це вимагає вміння конструювати виражальні засоби комунікативного впливу. У виборі системи виражальних засобів комунікації важливу роль грає сформований тип взаємовідносин у соціумі.

Сучасні соціальні умови життєдіяльності спонукали широкі маси населення до організаторської діяльності. Ця обставина висунула на перший план необхідність розвитку форм, видів і засобів соціально-ділової комунікації, перш за все, у професійній сфері, необхідність у формуванні (розвитку) комунікативної компетенції всіх осіб, що вступають у професійні, соціальні, соціально-ділові відносини.

**ЦИФРОВИЙ ПОРЯДОК ДЕННИЙ ДЛЯ ДЕРЖАВНИХ АРХІВІВ: ВІД
ІНДИВІДУАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ ДО СИСТЕМАТИЧНОГО ОЦИФРУВАННЯ
АРХІВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ**

У широкому спектрі питань порядку денного для державних архівів проблеми забезпечення збереженості та доступу до документів Національного архівного фонду (далі – НАФ) не лише не втрачають актуальності, але й набувають нових змістовних ознак. Не можна заперечувати, що протягом тривалого часу, від самих своїх початків оцифрування архівних документів характеризувалося розпорошеністю ініціатив і відсутністю координації діяльності.

Серед причин такого стану речей можна виділити: нестачу професійного персоналу та стійких стратегічних інвестицій в оцифрування на центральному та регіональному рівнях; брак належної синергії між архівами. До того ж низький емпіричний рівень знань архівістів, вочевидь, не сприяв тодішній професійній дискусії, сфокусованій переважно на ризиках оцифрування, аніж на його можливостях. Лише поступове, схоже, усвідомлення того, що відкриття для користувачів архівів не загрожує існуванню останніх, а навпаки дозволяє конкурувати з іншими інформаційними установами за присутність у суспільній свідомості, як і, гадаємо, консолідація усередині архівної спільноти, особливо в період великої невизначеності, спричиненої пандемією COVID-19, спонукали архівні установи замислитися над більш систематичним підходом до оцифрування архівних інформаційних ресурсів, його стандартами і цілями.

З огляду на те, що програмний і проєктний розвиток є одним з впливових факторів трансформації архівної галузі, а проєкти з оцифрування вимагають свідомих зусиль, від планування до впровадження та оцінки, наприкінці 2021 року Державна архівна служба (далі – Укрдержархів) уперше запровадила на середньостроковий період «Програму оцифрування архівних інформаційних ресурсів на 2022-2025 роки» (далі – Програма) як інструмент забезпечення стратегії доступу та збереженості документів НАФ [2].

Сьогоднішня практика реалізації Програми актуалізує абсолютно виправдану, з нашої точки зору, необхідність аналізу виконання проєкту та формулювання перших висновків щодо динаміки зрушень у напрямі оцифрування архівних інформаційних ресурсів задля оцінки реальних можливостей державних архівів, що склалися в конкретних історичних умовах (ідеться, передовсім, про роботу в умовах повномасштабної російської агресії проти України).

Перш ніж вдатися до аналізу Програми, підкреслимо, що її ініціювання є частиною дій, які впливають із щорічного пріоритету Укрдержархіву «Відкриті архіви», спрямованого на забезпечення безперешкодного доступу до архівних інформаційних ресурсів, підтримки і покращення стандартів архівних послуг. Відтак, вписуючись у нову логіку удоступнення архівних інформаційних ресурсів, орієнтовану на очікування сьогодишнього користувача, Програма передбачає реалізацію двох взаємопов'язаних напрямів: оцифрування архівних документів (усіх їх видів) і довідкового апарату до них.

Програма узгоджується з цілями пункту 19.1 «Права людини та доступ до правосуддя» довгострокових пріоритетів діяльності Уряду, що визначені Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 р. № 471.

На додаток до цих цілей участь у Програмі сприяє професійному розвитку архівістів через отримання на постійні основі нових знань, умінь та навичок під час виконання проєкту. Отже, архіви та їх персонал також стають «активами» і

можуть ділитися отриманим досвідом з іншими установами. Втім, на наш погляд, оцифрування не лише надає «додаткову цінність» [1, с. 2], але й дозволяє вдихнути нове життя в «старі» архіви через позитивні зміни у функціонуванні та соціальному сприйнятті цих установ.

Розробленню Програми передував аналіз напрацювань та усталеної практики оцифрування архівних інформаційних ресурсів останніх років з урахуванням людських та технічних ресурсів, а також фінансових можливостей державних архівів станом на кінець 2021 року; сформульовані завдання, а щодо найважливіших із них – запропоновано спосіб їх виконання.

Координацію Програми здійснює департамент архівної справи Укрдержархіву, який орієнтує і контролює загальну її реалізацію, проводить моніторинг показників (індикаторів) на основі статистичного спостереження, звітів про хід виконання архівами індивідуальних програм, оцінює механізми їх реалізації, готує звіти за результатами моніторингу, відстежує прогрес та зміни в середовищі реалізації Програми, забезпечує відповідну експертну та методичну підтримку архівам.

Архіви-виконавці Програми самостійно визначають пріоритетність документів (їх обсяги, склад, тематичну спрямованість тощо), що підлягають оцифруванню, з огляду на власні людські, фінансові і матеріально-технічні можливості, а також їх партнерів. Разом із тим, під час розроблення проєкту Програми і натеper департамент архівної справи Укрдержархіву рекомендує архівам першочергово включати для оцифрування інформаційно значущі, найбільш запитувані документи та документи, які знаходяться під найбільшою небезпекою втрати [1].

На початковому етапі в Програмі взяли участь центральні державні архіви, 24 державні архіви областей, Державний архів м. Києва та 2 галузевих державних архіви – Міністерства оборони України та Міністерства закордонних справ України, а також партнерів – Державного центру збереження документів НАФ, корпорації FamilySearch International (США), Мукачівської греко-

католицької єпархії, Благодійного фонду «Меморіал Голокосту «Бабін Яр». З останніми архіви уклали угоди про співпрацю, які визначають завдання та відповідальність кожного партнера у досягненні цілей проєкту, узгоджують стандарти створення цифрових копій та умови їх використання. Участь у Програмі партнерів дозволяє розв'язувати низку завдань щодо просування оцифрування архівних інформаційних ресурсів. Зокрема, йдеться про вкрай актуальну тему нових моделей фінансування на основі створення державно-приватного партнерства, а відтак – зменшення частки державних коштів у фінансуванні робіт з оцифрування (адже, цифрові проєкти майже завжди потребують більше часу та грошей, ніж спочатку очікувалося). З іншого боку, архіви значно переконливіше виглядають як системний партнер зі стратегічним баченням, адже заходи у рамках Програми розписані відразу на кілька років.

Слід додати, що започаткований проєкт є відкритим, аби в осяжній перспективі не лише вказані партнери, а й усі зацікавлені в удоступненні архівних інформаційних ресурсів, хто може і хоче допомогти, мали можливість долучитися до Програми.

У 2022 році виключно власними силами оцифрування здійснювали Центральний державний науково-технічний архів України (ЦДНТА України), Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів (ЦДАЕА), 19 державних архівів областей.

Із використанням альянсного підходу окремим архівам – Центральному державному архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), Центральному державному архіву громадських об'єднань України (ЦДАГО України), Центральному державному історичному архіву України, м. Київ (ЦДІАК України), Центральному державному архіву зарубіжної україніки (ЦДАЗУ), Центральному державному архіву-музею літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України) вдалося збільшити обсяги робіт як за рахунок власних можливостей, так і за допомогою партнерів – Державного центру збереження документів НАФ і корпорації FamilySearch International.

У співпраці з корпорацією FamilySearch International протягом 2022 року Програму виконували ЦДАВО України, ЦДІАК України, Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАЛ України), 5 державних обласних архівів – Київської, Кіровоградської, Миколаївської, Полтавської і Хмельницької областей. У 2023 році до них приєдналися ЦДАМЛМ України та державні архіви Одеської, Рівненської, Сумської, Черкаської та Чернігівської областей.

Водночас, Державний архів Київської області оцифровував документи за допомогою «Благодійного фонду «Меморіал Голокосту «Бабин Яр», а Державний архів Закарпатської області – за допомогою Мукачівської греко-католицької єпархії.

Продовжуючи свою ініціативу, архіви за останній період наростили темпи оцифрування на сотні відсотків. Безумовним лідером з оцифрування документів НАФ за підсумком 2022 року став Державний архів Полтавської області, оцифрувавши понад 135 тис. справ, тоді як найбільший показник з оцифрування довідкового апарату (описів справ) у Державного архіву Запорізької області – 6 134 описи справ. При чому, для окремих центральних державних архівів (ЦДАВО України, ЦДІАК України) у перший рік виконання Програми пріоритетним стало оцифрування та оприлюднення описів справ на документи НАФ.

У рамках поточних ініціатив та з метою забезпечення публічної підзвітності архівів Укрдержархів регулярно оприлюднює на своєму вебпорталі дайджест – щомісячну добірку оцифрованих усіма державними архівами архівних документів та описів справ до них, щоб допомогти громадськості зорієнтуватися в загальнодоступних в Інтернеті колекціях.

Оцифровані архівні інформаційні ресурси систематично викладаються на Міжархівному пошуковому порталі, де наразі представлені документи 5 державних архівів: ЦДАВО України, ЦДІАК України, ЦДАГОУ, ЦДАМЛМ України та Державного архіву Львівської області. Якщо станом на кінець 2022 року цей ресурс містив понад 2,5 млн сканкопій документів, доступних у режимі онлайн

24/7, то натеper їх кількість перевищує 5 млн. У перспективі – долучення до Міжархівного пошукового порталу всіх центральних та обласних державних архівів, а це – мільярди копій архівних документів. Крім того, архіви на своїх вебсайтах також пропонують цифрові копії документів та довідковий апарат.

Все вищезазначене нами ставить державні архіви в авангард національних установ, які займаються оцифруванням і просуванням інформаційних ресурсів в Інтернеті.

Водночас, залученість архівів разом з партнерами до реалізації Програми створює практичне поле, яке дозволяє кожній із сторін отримати максимальну користь із власних зусиль, навчитися новим методам роботи, поділитися новими інструментами, що стосуються оцифрування, електронного доступу і цифрового зберігання і, найголовніше, адаптуватися до швидких і повсюдних змін.

Література

1. Kenney, A., & Rieger, O. (2000). Introduction: Moving theory into practice. In Kenney, A. & O. Rieger (Eds.), Moving theory into practice: digital imaging for libraries and archives. Mountain View, CA: Research Libraries Group. P, 2/
https://archive.org/details/movingtheoryinto0000unse_q5h2/page/1/mode/1up
2. Програма оцифрування архівних інформаційних ресурсів на 2022-2025, затверджена наказом Державною архівною службою України 29.12.2021 № 165. URL: https://srpi.archives.gov.ua/tmp/1445_2.pdf (дата звернення: 02.10.2023).

НАЦІОНАЛЬНА ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА – ОСНОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ КНИЖКОВОГО НАДБАННЯ УКРАЇНИ

Війна в Україні, починаючи з лютого 2022, завдала значних збитків по всій Україні. Інститути пам'яті в Україні не стали винятком. Велика кількість бібліотечних, музейних та архівних будівель вже постраждало, а інші ще знаходяться під потенційною загрозою. Існує нагальна потреба захистити цінну документальну спадщину в Україні та її цифрові дані.

14 лютого 2023 року на координаційній зустрічі представників ВГО Українська бібліотечна асоціація, Міністерства культури та інформаційної політики України, Державної архівної служби України, національних, державних, університетських та публічних бібліотек, національних музеїв та архівів оголошено про початок проєкту створення Національної електронної бібліотеки України (НЕБУ) за підтримки ЮНЕСКО та ІФЛА.

Робота з підготовки до створення НЕБУ, як зручної та надійної системи зберігання та доступу через Інтернет на довготривалій основі до документальної спадщини, що зберігається в інститутах пам'яті по всій Україні, триває.

Національна електронна бібліотека України передбачає:

- забезпечення швидкої та зручної для всіх користувачів можливості шукати, знаходити та завантажувати документи із цифрової бібліотеки для подальшого використання;
- забезпечення вільного, швидкого та незалежного від місця знаходження користувачів доступу до документальної спадщини, що в звичайних умовах мають обмеження доступу (наприклад, рідкісні видання, рукописи, стародруки, архівні матеріали тощо);

- збереження оригінальних матеріалів документальної спадщини у фондах бібліотек, архівів, музеїв (наявність цифрової копії усуває необхідність фізичного доступу до рідкісних та цінних видань);
- збереження цифрових копій документальної спадщини для майбутніх поколінь (фізичні копії можуть бути втрачені);
- представлення документальної спадщини України усьому світу через Інтернет.

Ключовими елементами для досягнення вищезазначеного, а також досягнення консенсусу на національному рівні є міжнародне співробітництво, мережа зацікавлених сторін та кампанії з підвищення рівня обізнаності.

У межах першого етапу проєкту (2023 р.), який координують ВГО Українська бібліотечна асоціація спільно з Міністерством культури та інформаційної політики України, відбувається вивчення досвіду бібліотек інших країн у створенні електронних бібліотек національного рівня і досвіду українських бібліотек, архівів, музеїв, бізнесу в оцифруванні та створенні баз даних оцифрованих документів.

Важливо наголосити, що реалізація проєкту НЕБУ сприятиме сталому розвитку суспільства, а саме: посиленню зусиль щодо захисту та збереження світової культурної спадщини; забезпеченню доступу громадськості до інформації та захисту основних свобод відповідно до національного законодавства та міжнародних угод.

УДК 930.25(477)

Бездрабко Валентина
/ м. Київ /

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ АРХІВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ТЕХНОЛОГІЧНІ МОЖЛИВОСТІ Й ТРЕНДИ

В сучасному світі історичні дослідження та робота з архівами стають неможливими без використання новітніх технологій. Однією з ключових галузей

розвитку є візуалізація архівної інформації, що відкриває нові перспективи для вивчення і розуміння інформаційних скарбів минулого.

Однією з визначальних тенденцій архівної справи є перехід від традиційних методів збереження документів до використання високоточних сканерів та програмного забезпечення для обробки графічних зображень. Це дозволяє створювати цифрові копії документів з вражаючою деталізацією, що полегшує доступ до інформації та забезпечує її довгострокове зберігання.

Надзвичайні перспективи відкриває використання віртуальної реальності, інтерактивних карт та тривимірної графіки. Такі технології в комплексі дозволяють користувачам отримати глибокий іммерсивний досвід вивчення архівів та поринути у час і простір минулих подій.

Важливим аспектом візуалізації архівної інформації є розробка інтуїтивно зрозумілих та зручних інтерфейсів для користувачів. Спрощення взаємодії з інформацією та доступність візуальних засобів стають пріоритетними завданнями для забезпечення широкого доступу до архівних ресурсів. Автоматизовані інформаційні системи здатні виявляти, індексувати та аналізувати великі обсяги даних, полегшуючи завдання дослідників та архівістів.

Візуалізація архівної інформації стає не тільки технологічним досягненням, але й ключовим інструментом для збереження та розкриття історичної спадщини. Розвиток цих технологій відкриває нові горизонти для досліджень та популяризації культурного надбання, надаючи унікальні можливості для вивчення минулого.

Використання технологій у візуалізації архівної інформації є перспективним питанням для розвитку історичної науки, що зумовлює зростання інтересу як з боку дослідників, так і з боку фахівців-практиків. Зокрема, в проєкті Концепції розвитку архівної справи в Україні до 2026 року [1] тема візуалізації архівної інформації розглядається у контексті покращення візуального аспекту контенту до соціальних мереж. У стратегічній цілі 3

«Комунікаційна політика архівних установ сформована та сприяє позитивному іміджу галузі» визначена операційна ціль 3.1. «Архівні установи мають позитивний імідж, а суспільство обізнане про архівні інформаційні ресурси» та завдання 3.1.2. «Збільшити присутність та промоцію діяльності архівних установ у соціальних мережах (YouTube, Facebook, Instagram, Twitter тощо) та інших доступних каналах комунікації (медіа), на постійній основі здійснювати медіапланування».

Ефективним і цікавим засобом взаємодії з архівною інформацією стає візуалізація через створення документальних відео та відеосюжетів. Цей підхід виявляється не лише засобом передачі фактів, але й сприяє створенню емоційного зв'язку із глядачем, поглиблюючи розуміння історичних подій.

Важливою перевагою використання візуальних засобів є можливість демонстрації архівних матеріалів у найбільш доступній та зрозумілій формі. За допомогою документальних відео можна відновити події минулого, проілюструвати їх контекст і показати важливі аспекти дослідження. Особливо це актуально в сучасному світі, де аудиторія все більше приділяє увагу візуальним та мультимедійним засобам сприйняття інформації.

Створення документальних відео та відеосюжетів також відкриває можливості для артистичного вираження історичних подій. Режисерське бачення, використання музики, графіки та інших елементів створюють атмосферу, яка допомагає глядачеві відчувати та зрозуміти емоції та контекст подій. Це робить історію більш живою та привабливою для широкої аудиторії.

Застосування відеоформату дозволяє вирішувати завдання не лише на рівні наукових досліджень, але й в галузі освіти та інформаційної культури. Відеосюжети можуть стати не тільки складовою частиною експозицій архівів або виставок, але й використовуватися в освітніх програмах закладів вищої освіти для привертання уваги студентів до вивчення історії.

Заключно, візуалізація архівної інформації через створення документальних відео та відеосюжетів є ефективним інструментом для

популяризації історії та залучення уваги до культурного надбання суспільства.

Отже, візуалізація архівної інформації стає сталим напрямом діяльності архівних установ в нашій державі.

Література

1. Концепція розвитку архівної справи до 2026 року: проект. Державна архівна служба України. Офіційний вебпортал органу виконавчої влади. URL: https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/18.10_SURGe_Концепція-розвитку-2026.pdf (дата звернення 18.10.2023).

2. Візуалізовано дані розсекречених архівів спецслужб про аварію на ЧАЕС: про що розповідають відео? Радіо Свобода України. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/vizualizatsiya-arhivnyh-dokumentiv-avariya-chaes/31223625.html> (дата звернення 18.10.2023).

УДК 316.61(477)(043.2)

Виткалов Сергій

/ м. Рівне /

СУЧАСНА СОЦІОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НАПРЯМ ГРОМАДСЬКОЇ АКТИВНОСТІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

Життя в постіндустріальному суспільстві вимагає постійного аналізу та оновлення підходів до громадської активності. Сучасна соціокультурна діяльність стає важливим інструментом співпраці та взаємодії в регіональному контексті.

На сучасному етапі розвитку суспільства, спостерігаємо високий рівень зацікавлення громадян до соціокультурних ініціатив. Зростає популярність культурних заходів, мистецьких проєктів та подій, які стають частиною громадської свідомості та взаємодії.

Регіональний вимір відіграє ключову роль у формуванні соціокультурної

діяльності. Регіональні ініціативи мають унікальний характер та спрямовані на задоволення конкретних потреб громадян, враховуючи специфіку та особливості кожного регіону.

Співпраця між громадським сектором, бізнесом та владою є необхідною для успішної реалізації соціокультурних проектів. Партнерство забезпечує взаємодію різних суб'єктів і призводить до створення інноваційних та сталоактивних ініціатив.

Взаємодія в регіональному контексті дозволяє більш ефективно використовувати потенціал громадянського суспільства для вирішення соціокультурних завдань. Реалізація інноваційних проектів сприяє розвитку культурної та соціальної сфер, підвищенню якості життя та патріотизму серед населення.

Сучасна соціокультурна діяльність у регіональному вимірі – це шлях до активної, взаємодійної та залученої громади. Важливо заохочувати всіх представників громади долучатися до спільних зусиль для подальшого розвитку цього напрямку громадської активності.

УДК 35.075(477)(043.2)

Дроздовський Дмитро

/ м. Київ /

«НОВА ОНТОЛОГІЯ» ЛІТЕРАТУРНОГО ПРОЦЕСУ ПОСТПОСТМОДЕРНОГО ПЕРІОДУ: СЕМІОТИКА Й ЕКЗИСТЕНЦІЯ

Ситуація повномасштабного вторгнення в Україну окреслила перед українською гуманітаристикою низку питань, які є частиною формування наративу спротиву рашизму і які водночас визначають інтенсивність долучення української науки до дискурсії світового гуманітарного процесу.

Війна в Україні утвердила важливість антропоцентричної парадигми, яка у

своєму екзистенційному та епістемологічному центрі вбачає людину квінтесенцією політичних і соціальних практик, центром аксіологічних орієнтирів і екзистенційних шукань.

Гуманітарна царина є простором сенсів, які корелюють із відкритим дискурсом світової науки, що детермінує орієнтири розвитку гуманітаристики 21-го століття й визначає ціннісні детермінанти сучасного соціогуманітарного простору. Британський літературний процес після 2000-х років став тим естетичним простором, у межах якого формується літературний дискурс, який визначає конфігурацію переходу від постмодернізму до постпостмодернізму, квінтесенцією якого деякі літературознавці й теоретики мистецтва (Т. Вермюлен, Р. Ван ден Аккер та ін.) визначають метамодернізм.

Сьогодні важливо окреслити корпус теоретичних понять, які детермінують літературознавчу думку й літературний процес після 2000-го року і які в різний спосіб окреслюють наближеність українського гуманітарного дискурсу, представленого у працях Б. Шалагінова, Т. Потніцевої, Д. Наливайка, Н. Овчаренко тощо, до світового (роботи С. Влакос, Ф. Джеймісона тощо), й визначають вектори наближення української наукової школи в царині гуманітаристики до світової.

У доповіді окреслено специфіку констеляції світової теоретичної думки, систематизованої за допомогою ключових теоретичних понять постпостмодерністського літературного процесу. Наголошено, що нині вкрай важливо зіставити в просторі теорії літератури здобутки українських літературознавців із напрацюваннями світової гуманітаристики, яка важливе місце приділяє окресленню переходів постмодернізму в постпостмодернізм, передусім в аспекті визначення ключових чинників трансформаційної динаміки.

Метамодернізм розглянуто як один із напрямів культури постпостмодернізму, розроблений і теоретично обґрунтований нідерландськими мистецтвознавцями й теоретиками культури Робіном Ван ден Аккером і Тімотеусом Вермюленом. В основі метамодернізму як культурного напрямку

покладено філософські ідеї Еріка Фогеліна в аспекті експлікації в сучасній культурі метафори «метакзису». Метакзис означає одночасне перебування тут і ніде, реалізуючи метафоричний принцип «обидва-ніхто».

Метамодернізм приходить на зміну постмодернізму, поєднуючи те, що традиційно вважалося непокєднуваним у дискурсі постмодернізму. Для метамодернізму притаманне поєднання щирості й штучності, наївності й прагматизму. Метамодерністські роботи експлуатують класичні сюжети «високого мистецтва», проте поєднують їх із новітніми мотивами, образами, пов'язаними з розвитком сучасних технологій і формуючи своєрідну множинну художню реальність.

Для Т. Вермюлена й Р. Ван ден Аккера метамодернізм постає синонімом постпостмодернізму. Водночас префікс «мета-» означає, що йдеться про епоху, яка апелює до модерністської парадигми, ключовою характеристикою якої є оприявлення сенсів, що зазвичай мали взаємовиключний характер. На відміну від постмодернізму, ключовим маркером якого є гра, змішування, недовіра до істини, в метамодернізмі відбувається актуалізація онтологічно-змістової потенції мистецтва, пошук на рівні онтології явищ. На відміну від модернізму, в метамодернізмі немає бінаризації явищ, їх представлення відповідно до полярної диференціації.

Метамодернізм є органічним продовженням модернізму й постмодернізму і водночас цей напрям пропонує нову культурно-семіотичну реальність, у якій відбувається розвиток модерністських експериментів, пов'язаних із репрезентацією часу і простору.

Метамодернізм утривалює постмодерні уявлення про дійсність як гетероглосний феномен, своєрідний архіпелаг, що складається з різних досвідів, форм, пам'ятей, філософських настанов тощо. В умовах війни окреслення онтологічних питань життєсвіту набуває особливої екзистенційної значущості.

МІСЦЕ ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ КУЛЬТУРІ

В умовах повномасштабної агресії Росії проти України чимала відповідальність за зміцнення основ української державності лежить на плечах освітян вищої школи, які незалежно від трагічних обставин страшної війни, продовжують підготовку фахівців вищої кваліфікації для різних галузей нашої держави. Не виключення є Маріупольський державний університет, який не тільки зміг вистояти, а й у нових умовах стрімко нарощує свій освітній і науковий потенціал.

В складні для української вищої школи і науки часи колектив кафедри культурології Маріупольського державного університету не скорився перед труднощами; зберіг й розвинув творчі контакти культурологів з України і зарубіжжя, надав імпульсу в підготовці нових поколінь фахівців галузі.

У листопаді 2022 р. колектив кафедри культурології МДУ успішно пройшов акредитацію щодо підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти ОП «Культурологія, культурне розмаїття та розвиток громади». А в грудні минулого року був здійснений перший випуск магістрів означеної спеціальності.

Вдосконалення навчально-виховного процесу відбулося і на інших ОП, які забезпечує кафедра культурології. У цьому сприяє активна участь викладачів і студентів у науковій діяльності, зокрема використовуючи можливості «Вісника МДУ. Серія: Філософія. Культурологія. Соціологія», який у 2021 р. включено до Переліку наукових фахових видань України з галузі культурологія, а також в інших фахових часописах, наукових і науково-практичних конференціях різних рівнів та стажуваннях. На кафедрі продовжує свою плідну діяльність

студентське наукове товариство «Культурологічні студії» та творче об'єднання «Студія образотворчого перформансу», до яких долучаються викладачі і студенти, стейкхолдери, журналісти, діячі культури і мистецтва, зокрема працівники публічних бібліотек України.

У цьому контексті, інтерес до бібліотеки не лише бібліотекознавців, а й культурологів, обумовлений тим, що вона як універсальне явище культури з дитинства супроводжує людину. Змінюються умови життя, з'являються нові технології в книжковому виробництві, нові форми і способи поширення знань, проте беззмінною залишається сутність бібліотеки як об'єкту інформаційної культури. І з цього постулату випливає мета доповіді – це осмислення культурно-інформаційної функції публічної бібліотеки у сьогоденні.

Її роль визначається тим, що вона не лише змінює свідомість людини, а й формує її. Фонд бібліотеки за допомогою каталогів, шифрів і розташування книг, створює свій порядок подання знань. Держава через систему організації бібліотек регулює доступ масового читача до культури. Сучасна публічна бібліотека є одним із способів зберігання інформації і транслявання її споживачеві.

Джерельна база доповіді включає документи щодо розвитку бібліотечної справи в країні: Конституція України, Закони України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» і «Про культуру». У вітчизняній історіографії питання інформаційно-культурного забезпечення бібліотечної справи вивчалися у спеціальних дослідженнях Ю. Артемова, Е. Голодриги, Т. Гранчак, Н. Захарової, Т. Іваницької, Е. Коцюби, О. Красікової, В. Кудлая, Л. Мухи і Л.Затоки, О. Пашкової, П. Рогового і М. Мацибори, Ю. Сабадаш, О. Федоренка, Л. Чуприни та ін.

На початку ХХІ ст. у бібліотечному середовищі відбулися значні зміни, пов'язані з трансформацією понять «текст», «книга», новим розумінням сутності бібліотек, музеїв і архівів. Культурна спільнота стає більш диференційованою і спеціалізованою. Впровадження інформаційних технологій, поява комп'ютерів і мобільного зв'язку привело до того, що люди мають можливість забезпечувати свої інформаційні потреби не виходячи з дому. Книга виходить за стіни

бібліотеки як фізичного простору, а сама бібліотека стає елементом культурницьких та інформаційно-комунікативних систем [4, с. 295].

Тож еволюція бібліотеки пов'язана з етапами розвитку світової та локальних цивілізацій. У той же час вона має свої закономірності. Актуальним постає поняття «життя бібліотеки», що включає у себе повсякденне життя, пов'язане з кількісними описами і підрахунками книжкових видань, і внутрішнім, що включає взаємовідносини всередині бібліотечної спільноти або конкретної бібліотеки – відносини з владою, іншими бібліотеками та установами. Увага дослідника зосереджується не лише на склад книжкових зібрань, цінних видань, довідкового апарату бібліотеки та обслуговування, але й просторових зв'язків бібліотеки з установами і закладами культури та інформаційними центрами.

Розуміння сутності і функцій сучасної бібліотеки дозволить перерозподілити кордон інформаційного і комунікативного простору, ввести бібліотеку в систему культурно-інформаційних центрів суспільства, виявити загальні закономірності її розвитку. Для культурології ця тема актуальна тим, що не обмежується технологічними аспектами розгляду бібліотеки як книгосховища і інформаційного центру.

Увага культурології прикута до повсякденного життя людини, тих культурних форм й інститутів, в яких проходить становлення і розвиток особистості. Її універсальність і багатогранність дозволяє виявити перспективні напрями бібліотеки як феномена культури, однієї зі складових історичного буття. Цікавими є її дослідження в сучасній знаковій системі культури і співвідношенні риторичного дискурсу з бібліотечним. Зміна культурного статусу публічної бібліотеки обумовлює створення нових форм комунікації в системі «Читач-Бібліотека», що реалізуються в осмисленні прогресивних підходів до формування фондів та обслуговування її відвідувачів [2, с. 119].

Глобалізація усіх сфер суспільного діяльності та техногенна революція в сфері комунікацій дозволила публічній бібліотеці трансформуватися і

орієнтуватися не стільки на збір інформації, що міститься в документах, скільки на активізацію мислення людей, які освоюють ці комунікації. У спеціальній періодиці можна почути думку, що модернізація публічних бібліотек не може пов'язуватися лише з техногенним шляхом їх розвитку. Можливість подолання кризової ситуації спирається на розвиток комунікативної функції бібліотек, подальшої їх трансформації в інститути соціалізації особистості; перетворенні бібліотек в інтелектуальний простір міжособистісної і міжкультурної комунікації. Її існування обумовлено тим, наскільки ефективно вона виконує свої соціальні функції.

На думку Н. Захарової, діяльність бібліотечних установ повинна бути підпорядкована оптимальному культурно-інформаційному забезпеченню життєдіяльності суспільства і кожного читача зокрема [1, с. 52]. Бібліотеки намагаються задовольнити запити користувачів за допомогою сучасних комп'ютерних технологій, які дозволяють збільшити кількість відвідувань, полегшити працю бібліотекаря; комп'ютеризація бібліотек відкриває нові можливості для задоволення читацьких запитів, зменшує витрати часу на пошук необхідної інформації, робить доступ практично до будь-якої інформації відкритим. Не є винятком і публічні бібліотеки країни, об'єднані у територіальні (міські та районні) централізовані бібліотечні системи, що формують єдиний книжковий фонд, дозволяють не лише уніфікувати систему його обліку, але і забезпечити якісне обслуговування читачів [3, 37–38].

Перспективи з визначенням ролі і місця публічної бібліотеки у дискурсі інформаційної культури, необхідно звернутися до положень Стратегії розвитку бібліотечного обслуговування в Україні на період до 2025 р., розробленої профільним Міністерством спільно з Українською бібліотечною асоціацією та затверджена Кабінетом Міністрів. Серед стратегічних завдань галузі домінантним є створення нормативно-правової бази та системних стандартів забезпечення споживачів сучасними бібліотечно-інформаційними послугами та

інтеграцію вітчизняних книгозбірень до світового інформаційно-культурного простору в умовах військового стану.

Література

1. Захарова Н. Культурно-просвітницька функція національної бібліотеки в умовах державотворення (з досвіду НБУ ім. В.І. Вернадського). Бібліотечний вісник. 2010. № 4. С. 49–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2010_4_5
2. Красікова О. Наукова бібліотека та інтернет: взаємодія інформаційних джерел, актуальні проблеми сьогодення. Вісник Одес. нац. ун-ту. Сер. : Бібліотекознавство. Бібліографознавство. Книгознавство. 2014. Т. 19. Вип. 1. С. 119-121.
3. Кудлай В.О. Розвиток бібліотечної справи в Україні: теоретичні, нормативні та змістовні засади. Вісн. Маріупол. держ. ун-ту. Серія: Філософія, культурологія, соціологія: зб. наук. пр. Маріуполь, 2013. Вип. 5. С. 34–47.
4. Федоренко О. Роль публічних бібліотек в інформатизації суспільства та підвищенні інформаційної культури. Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору: матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 21–23 жовт. 2014 р.). С. 293–295.

УДК 008: 94(047)(043.2)

Нікольченко Юзеф

КУЛЬТУРА ДОКУМЕНТУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА ЗА МАТЕРІАЛАМИ БЕРЕСТЕЦЬКОЇ БИТВИ

Традиції українського документування сягають своїми коріннями у героїчну історію Запорозької Січі і Гетьманщини, які знаходились біля витоків національної державності. У зв'язку з цим важливим є вивчення феномену документування у державницьких структурах українського козацтва другої пол. XVI–останньої чверті XVIII століть як сфери його практичної діяльності в процесі

національного державотворення. У цьому контексті актуальною є думка вітчизняних документознавців: Н. Кушнарєнко, С. Кулєшова, М. Слободяника, Г. Швецової–Водки, Ю. Палєхи щодо необхідності дослідження історії створення документів в Україні як складової української документної традиції.

Оцінюючи ступінь вивчення історії документної традиції українського козацтва, слід зазначити, що переважна більшість наукових студій вітчизняних істориків, документознавців і культурологів спрямована на дослідженні безпосередньої діяльності канцелярій як адміністративних структур, що за обов'язками продукували документи, а також на визначенні класів документації і способів роботи з нею. Означена проблема знайшла достойне місце у працях М. Грушевського, Д. Яворницького, М. Крип'якевича, В. Голобуцького, В. Смоля, В. Степанкова, І. Свєшнікова, М. Поповича, В. Виткалова, Ю. Мицика, О. Гуржія, Т. Чухліба, В. Горобця, І. Синяка, Ю. Нікольченка та ін. Питання козацького документування предметно розглядаються на сторінках колективної двотомної праці «Історія українського козацтва», яка побачила світ у 2006–2007 роках [1].

Необхідно зауважити, що процес становлення і розвитку козацького документування завжди був поступальним й ефективним. Він охоплював увесь період існування Запорозької Січі від другої пол. XVI до 1775 р. та Гетьманщини від 1659 до 1764 рр. коли «...формується суто українська система адміністративного апарату, що має культуру власних діловодних традиції. Держава, яка виникла в роки Національно-визвольної війни, була її суспільно-політичним дітищем. Вона мала територію, військо, свої органи влади, правові норми, власну культуру й діловодну систему» [2, с. 6].

Яскравим прикладом розвинутого документування у діловодних структурах українського козацтва є його великий обшир в історії Берестецької битви 1651 р. – героїчної сторінки Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр. Вперше класифікацію документальних джерел козацького походження Берестецької битви здійснив її дослідник, видатний український археолог й історик, доктор історичних наук І. Свєшніков [3].

Продовжили студіювання означеної проблеми професор В. Виткалов і доцент Т. Пономарьова з Рівненського державного гуманітарного університету, доцент Маріупольського державного університету (м. Київ) Ю. Нікольченко, науковці з Луцька О. Златогорський і В. Баяк. Це питання також регулярно розглядається на традиційних науково–практичних конференціях «Берестецька битва в історії України» у Національному історико–меморіальному заповіднику «Поле Берестецької битви» у селі Пляшева на Рівненщині та «Волинь – незабутня» у Рівненському обласному краєзнавчому музеї, учасниками яких є вітчизняні та зарубіжні вчені.

В основу класифікації документів українського козацтва з Берестецької битви, покладена традиційна теза джерелознавства, що будь–яке джерело, зокрема матеріально–інформаційне, виступає конкретним свідком подій і є історичним і культурним документом. Відповідно до цього, документальні свідчення Берестецької битви і були обґрунтовано поділені на групи: офіційні документи, листування урядових та приватних осіб, діаріуші (щоденники), хроніки, літописи та інше.

Групу офіційної документації становлять документи, що виходили у вигляді універсалів і наказів – розпорядчих актів адміністративно–політичного характеру українських гетьманів та представників генеральної старшини.

Групу документів інформаційного характеру становлять джерела, що несуть безпосередню інформацію про підготовку, початок, розвиток, завершення та наслідки Берестецької битви: реляції, донесення, конфесати (протоколи допиту полонених), вестові листи (дипломатичне листування).

Серед інших інформаційних свідчень щодо подій Берестецької битви її широким достовірним історико–культурним джерелом, представленим великою кількістю різноманітних свідоцтв, є автентичне листування урядових та приватних осіб. Розподілити їх можна за національною приналежністю авторів, їхнього особистого відношення до подій, що були описані, та за місцем зберігання. На нашу думку, автентичні листи відповідають вимогам класифікації

документів. У тих листах, що безпосередньо пов'язані з подіями битви, наявні основні ознаки документа: смисловий зміст і можливість ідентифікувати інформацію, закладену у ньому конкретними суб'єктами. За характером знакових засобів їх можна віднести до текстових документів. Стосовно класифікації їх за обставинами у зовнішньому середовищі, листи можна віднести до неперіодичних, оригінальних та місцевих документів.

Практичне значення результатів аналізу козацьких документальних джерел Берестецької битви полягає у можливості використання його методів та інструментів для наступного наукового студіювання проблеми.

На нашу думку, асортимент документальних джерел Берестецької битви репрезентував дослідникам комплекси козацьких документів, який створювали козацькі діловодні структури, що у перспективі визначить новий напрямок історичних, документознавчих і культурологічних досліджень в Україні.

Література

1. Історія українського козацтва: Нариси у 2т. Редкол.: В. А. Смолій та ін. *Історія українського козацтва*. К.: Вид. дім «Києво–Могилянська академія». Т.1. 2006. 800с.: іл. Т.2. 2007. 724с.: іл.
2. Нікольченко Ю. М. Битва під Берестечком у контексті розвитку документної традиції українського козацтва. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. Гол. ред. В. М. Вашкевич. К.: ВІР УАН, 2012. Випуск 56 (№ 1). С. 5–10.
3. Свешніков І. К. Битва під Берестечком. Видання доповнене. Рівне, 2008. 304 с.

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОБОТИ МАРІУПОЛЬСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Кожен історичний період розвитку держави відповідним чином позначається і на пріоритетах діяльності бібліотек як важливих соціальнокомунікаційних інституцій.

Війна зачепила усі без винятку сфери суспільного життя і торкнулася кожного громадянина і мешканця України. Нині бібліотекарі та бібліотеки приймають виклики, породжені війною та шукають рішення для подолання існуючих проблем та загроз.

Бібліотека – особливе місце, там завжди панує своя неповторна та чарівна атмосфера. Бібліотеки завжди були і є зберігачами та хранителями знань.

Але. Починаючи з лютого 2022 року бібліотеки України повністю змінили свою діяльність відповідно до потреб громад та внутрішньо переміщених українців, ставши гуманітарними штабами, волонтерськими та консультаційними центрами, іноді навіть шелтерами або пунктами психологічної підтримки.

Росія воює не тільки з народом України. Вона послідовно й наполегливо знищує українську ідею, культуру, книги. Вже відомі багато прикладів знищення бібліотек та спалювання книжок. За даними Мінкульту, 33% з постраждалих бібліотек знаходяться в Донецькій області.

В окупованому Маріуполі росіяни заходять в бібліотеки, вигрібають з полиць всі україномовні книжки і кудись їх вивозять або знищують, називаючи їх екстремістськими. І це говорить про те, що окупанти бачать в українській

літературі загрозу для себе – а це свідчить про могутність книжок. Таке варварство б'є в саме серце, але і мотивує працювати ще більше, щоб про українську культуру, книгу, українське слово чули в усьому світі.

Книжки – це зброя, або оборонна або наступальна.

І тому незламна маріупольська бібліотека тримає свій культурний фронт та працює в евакуації. Починати працювати з нуля - це виклик. Це щось нове. Це нереально важко і незрозуміло. Бо не було нічого, крім бажання та підтримки керівництва.

І розуміючи, що бібліотека – це насамперед книги. З них ми і почали. Влітку 2022 року було оголошено акцію, яка триває і зараз по збору книжок для відновлення книгозбірень після деокупації міста. Вже отримано більш ніж 2 000 примірників різножанрової літератури. Дарувальники – благодійні фонди та організації, книговидання, автори, бібліотеки України та Європи, навчальні заклади та ВНЗ, не байдужі українці з різних куточків країни та ін. Акції по збору книжок для маріупольських бібліотек було оголошено в бібліотеках - м. Коломия, м. Тернопіль, м. Дніпро, м. Олександрія та ін.

Триває збір оцифрованих версій творів краєзнавчого характеру для поповнення електронної бібліотеки, що розміщена на сайті (за рік зібрано біля 20).

Відновлення партнерських відносин з:

- маріупольськими університетами,
- Маріупольським електромеханічним фаховим коледжем,
- Приазовською правозахисною групою.

Співпрацюємо з бібліотеками м. Дніпра, та у тісному контакті з центром ЯМаріуполь. Дніпро. Участь у підготовці та проведення різноманітних заходів (телеміст, флешмоби, літературні квести, літературні години, онлайн-марафон, зустрічі з письменниками, дискусійні клуби, панельна дискусія тощо.)

Беремо Участь у фахових та суміжних заходах.

Проектна діяльність зараз також на часі. Завдяки участі у декількох проектах отримали добірку книжок сучасної української літератури та деякі технічні засоби.

Бібліотеки в масмедіа. Це окрема тема. Тільки з початку року публікацій на сторінках ЗМІ, сайтах, порталах, на сторінках соціальних мереж – 44; відео-сюжети та виступи на радіо – 5.

Цієї осені вже вийшли й на міжнародний рівень. Наприкінці жовтня матеріал, який був знятий швейцарським масмедіа про бібліотеку Маріуполя вийде у 4 країнах – Швейцарія, Швеція, Німеччина та Франція.

Ведеться робота в соціальних мережах та підтримуємо роботу веб – сайту установи.

Тобто, зараз наша робота на інформаційному фронті дуже важлива, бо розуміючи що повернувшись в місто після його деокупації перед нами будуть стояти багато запитань. Завдання з урбаністики, відновлення будівель, закупівля меблів та комп'ютерного парку, все це необхідне.

Але головне - З чого починати, з ким працювати, що робити в першу чергу... І тому разом з департаментом культурно-громадського розвитку працюємо потужною командою над проектом «Маріуполь. Культурна деокупація», де експерти різних галузей культури діляться своїми думками щодо цих питань, напрацьовуємо ідеї та завдання які будемо втілювати в життя. Але все це буде коли повернемося в рідне місто.

Вже сьогодні можна зробити певні висновки. Роль бібліотек під час війни зростає і це доводить їх практична діяльність. І не лише тому, що вони якісно змінюють напрями діяльності, а й тому, що стають комунікативними центрами у громаді, точкою опори та зростання соціального і людського капіталу. Долаючи серйозні виклики й загрози, бібліотеки навіть у воєнний час залишаються осередками інтелектуальної свободи та громадянської активності, провідниками національних ідей та європейських цінностей, просторами просвітництва і толерантності, культури, науки і освіти..

**РОЛЬ АНАЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СИСТЕМІ КОМУНІКАТИВНОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ
029 ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА (НА ПРИКЛАДІ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»)**

На сьогоднішньому етапі розвитку суспільства та вищої освіти важливо визначити роль та значення аналітичної культури в системі комунікативного менеджменту для підготовки фахівців у даній сфері.

Комунікативний менеджмент – це стратегічна галузь управління, яка спрямована на підтримку ефективних комунікаційних процесів усередині організації та взаємодії з її середовищем. Важливо забезпечити ефективний обмін інформацією між всіма учасниками організації, вдосконалити міжособистісні відносини та створити інформаційні канали для передачі необхідної інформації. Крім того, регулювання і раціоналізація інформаційних потоків є ключовими завданнями комунікативного менеджменту.

Основні цілі комунікативного менеджменту:

Забезпечення ефективного обміну інформацією між усіма учасниками організації.

Вдосконалення міжособистісних відносин між учасниками комунікації.

Створення інформаційних каналів для передачі необхідної інформації всім учасникам комунікативного процесу.

Регулювання і раціоналізація інформаційних потоків підприємства.

Бар'єри для налагодження комунікацій:

Спотворення повідомлень – інформація, яка надходить до різних відділів організації, може частково або повністю не відповідати реальності.

Інформаційні перенавантаження – коли працівники перевантажені і не можуть сприймати інформацію повністю.

Недоліки у структурі самої організації – велика кількість управління і відділів може шкодити сприйняттю інформації, оскільки вона частково спотворюється.

Високий ступінь віддаленості окремих відділів чи працівників – може створювати перешкоди для проходження інформації.

Причини невдалих неймінгів заяв абітурієнтів у 2023 році:

Загальне зменшення фінансування культурної сфери. З 2020 року, з метою підтримки боротьби з коронавірусом, керівництво держави прийняло рішення зменшити фінансування деяких сфер, включаючи культурну. Це призвело до зменшення бюджету культурної сфери, що впливає на неймінг заяв абітурієнтів у 2023 році.

Загалом, розвиток аналітичної культури є критичним елементом успішного комунікативного менеджменту в галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Вона допомагає подолати бар'єри та ефективно вирішувати проблеми, забезпечуючи оптимальні умови для розвитку фахівців та взаємодії між усіма учасниками комунікативного процесу.

УДК 37.032:316.3(043.2)

Збанацька Оксана

ДВА СВІТИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Сучасна освіта перебуває у стані трансформаційних перетворень. Внаслідок розвитку цифрових технологій відбуваються «глобальні зміни в комунікації, співпраці, навчанні та оцінюванні» [1, с. 85]. Учасники освітнього

процесу отримують і опрацьовують інформацію з різноманітних джерел: друкованих видань, інтернету, соціальних мереж, особистого спілкування. Наявне поєднання двох світів: фізичного і віртуального.

Фізичний світ характеризується традиційним навчанням, коли освітній процес проходить у стінах закладу вищої освіти і відбувається особиста комунікація між викладачем і здобувачем освіти. У роботі викладача домінує усне викладання навчального матеріалу; він визначає джерела інформації для навчання; відповідає за успіх освітнього процесу та управляє ним; оцінює роботу здобувача освіти. Здобувачі освіти сприймають вказівки та оцінки викладача; отримують від нього завдання для виконання; користуються рекомендованими джерелами інформації; навчаються, виконуючі вимоги викладача.

Викладач бачить здобувача освіти і може спостерігати за його поведінкою, жестами, емоціями. При такій комунікації краще налагоджується контакт між учасниками освітнього процесу, викладачеві простіше привернути увагу до своєї освітньої компоненти. Традиційними інструментами для навчання є ручка, папір, олівець, зошит тощо. Фізичне освітнє середовище може обійтися без сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Віртуальний світ є надбанням цифрових технологій, освітній процес проходить одночасно у різних місцях перебування учасників освітнього процесу, і відбувається опосередкована комунікація між ними за допомогою цифрових технологій. Викладач організовує педагогічну підтримку самостійного опанування здобувачами освіти навчальним матеріалом; він визначає джерела інформації та інструменти для навчання і опановує джерела та ресурси, обрані здобувачами освіти; є «фасилітатором в організації освітньої діяльності» [1, с. 89]; готує завдання та критерії їх оцінювання. Здобувачі освіти самостійно обирають, що вони будуть виконувати серед варіантів, запропонованих викладачем; знаходять більшість джерел інформації; одержують оцінку негайно;

очікують від викладача підтримки й допомоги в пошуку шляхів і ресурсів; розвивають особисту траєкторію навчання.

Викладач, при проведенні занять в онлайні, часто візуально не бачить здобувача освіти, а тільки аватарку і не може спостерігати за його поведінкою, жестами, емоціями. При такій комунікації гірше налагоджується контакт між учасниками освітнього процесу, викладачеві доводиться привертати увагу до своєї освітньої компоненти за допомогою візуалізації інформації, зокрема у вигляді презентації, демонстрації інтернет-ресурсів. Віртуальне освітнє середовище не може обійтися без сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і цілковито залежить від наявності електроенергії і доступу до інтернету.

Науковці, в залежності від того як взаємодіють учасники освітнього процесу та яким чином надається навчальний контент виокремлюють такі типи навчання:

- традиційне навчання;
- навчання доповнене дистанційними технологіями;
- змішане навчання (використовується до 80% технологій дистанційного навчання);
- суто дистанційне навчання [2].

При традиційному навчанні навчальні матеріали подаються в усній або письмовій формі, в тому числі з використанням цифрових технологій; навчальна взаємодія відбувається в аудиторії. Викладач використовує освітню платформу на 1–20% для розміщення деяких матеріалів та надає доступ до них здобувачам освіти [1,с. 154].

При навчанні доповненому дистанційними технологіями, використовуються цифрові мережні технології та освітня платформа, але здебільшого для доставки навчального матеріалу й вирішення організаційних питань в рамках традиційного навчання за конкретною освітньою компонентою. Поданий контент не дублює повністю змісту лекції та надається в

повному обсязі за потреби/вимоги окремим здобувачами освіти. Освітня платформа використовується на 1–29 [1,с. 155].

При змішаному навчанні мережеві технології та освітня платформа використовуються не тільки для доставки навчального матеріалу, але й для виконання завдань, співпраці та іншої навчальної взаємодії, проводяться консультації, оцінювання робіт. Обов'язкова вчасна реакція викладача на зворотній зв'язок зі здобувачами освіти. Освітня платформа використовується на 30–79% [1,с. 155-156].

При дистанційному навчанні уся навчальна діяльність і доставка навчального матеріалу здійснюється за допомогою мережевих технологій та використання освітньої платформи. Очне навчання не передбачається. Освітня платформа використовується на 80–100% [с. 156].

Окремої уваги заслуговують навички учасників освітнього процесу. Для фізичного світу були характерними навички активного слухання і конспектування. Для віртуального, на першому плані, – цифрові навички.

Отже, сьогодні освітній простір охоплює фізичне та віртуальне середовище; учасники освітнього процесу перебувають напереміну у кожному з них. Вочевидь, паралельне існування фізичного та віртуального середовищ триватиме ще довго. Проте, заміна фізичного освітнього середовища віртуальним неминуча.

Література

1. Дзябенко О., Морзе Н., Василенко С. [та ін.]. Інноваційні педагогічні методи в цифрову епоху : навч. посібник. Кам'янець-Подільський, 2021. 320 с.
2. Allen I. E., & Seaman, J. Going the distance: Online education in the United States, 2011. 39 p.

СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

УДК 001.102:025.4(043.2)

Палеха Юрій,
Крепосна Влада
/ м. Київ /

ДОКУМЕНТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АВТОТРАНСПОРТНОЇ УСТАНОВИ: СИСТЕМНИЙ ПІДХІД

Без належного упорядкування систем документації офіційного походження установи, улаштування її документно-інформаційної бази, впровадження автоматизованої обробки процесів, роботи з документами неможливо вирішити питання комп'ютеризації управління, підвищити продуктивність праці, створити необхідні умови для творчої, аналітичної праці. В рамках обговорення документознавчих питань щодо особливостей видової класифікації документації, побудови класифікаційних схем блоків і підблоків систем документації офіційного походження за тими чи іншими ознаками *нагальним* вважається продовження студіювання систем загальної та спеціальної галузевої документації як на рівні галузі так і на рівні установи, дослідження міжблокових та видових відносин між ними, внутрішніх зв'язків документів, що формують систему документації певного виду.

Результати досліджень та обговорення. Питання дослідження систем управлінської та спеціальної документації установ, як складників документно-інформаційних ресурсів та систем комунікацій, що відносяться до певної галузі, розглядали в своїх публікаціях українські вчені Наталія Філіппова, Олена Шевченко, Анна Шелестова [1, 3-5] та інші.

Мета дослідження – визначити та науково обґрунтувати, на прикладі

документаційного забезпечення автотранспортного підприємства, складники систем інфраструктурної та спеціальної (галузевої) систем документації установи, охарактеризувати зміст та призначення кожної з них, проаналізувати існуючі міжвидові та внутрішні взаємозв'язки між ними.

В кожній організації чи установі, на підприємстві, що є суб'єктом господарювання, незалежно від відомчого підпорядкування, формуються дві системи документації інфраструктурна (функціональна) і галузева (для фіксування виробничої діяльності в конкретній галузі), сукупність документів яких складає його документаційний фонд.

Інфраструктурна (функціональна) документація. Інфраструктурними видами документації автотранспортної установи, як й будь якого суб'єкта господарювання, йменуються види документації, що функціонують в інфраструктурі кожної сфери соціально-політичної, господарської чи фінансово-правової діяльності з поділом її на управлінську, нормативну та інформаційну складову. *Управлінська* система документації, призначена забезпечувати виконання функцій управління нею та контроль зі сторони її керівництва за ефективним менеджментом. Вона має організаційно-розпорядчий та повідомний характер й слугує для прийняття, за необхідності, відповідних управлінських рішень. Містить загальний, економічний і соціальний блоки.

До **загального блоку (Блок А)**, як основного складника управлінської документації установи, відносяться документація зі створення, функціонування та припинення діяльності юридичної особи, документація з керування персоналом та інші види документації, що включають організаційні, розпорядчі, довідково-інформаційні, звітно-статистичні і первинно-облікові документи.

Економічний блок (блок Б). Успішне функціонування суб'єкта господарювання, ефективне управління ним, недопустиме без пунктуального контролю за його економічними показниками, належного укладання міжнародних торгових домовленостей, проведення вигідних банківських операцій, розбудови виваженої цінової політики, наявності інших вірогідних

свідчень щодо його функціонування, які відображаються в економічному блоці систем документації. Визначена документація слугує підґрунтям для прийняття апаратом управління відповідних рішень щодо управління ним й включає фінансову, банківську, бухгалтерсько-облікову, планову, кошторисно-договірну документацію тощо.

Блок соціальної документації (блок В). Важливе місце в структурі управлінської документації установи займає блок соціальної документації, що містить документацію по роботі з її персоналом, документацію щодо пенсійного забезпечення працюючих, документацію з соціальних питань та соціального захисту, режимно-секретну й таємну документацію.

Блок систем нормативно-правового забезпечення та інформаційних систем (Блок Г). Якісне управління процесами функціонування установи, підготовка організаційно-розпорядчих актів, дотримання чинних норм, стандартів і правил, безпека її життєдіяльності, впровадження інформаційних технологій неможливе без належного нормативно-правового забезпечення та застосування інформаційних систем.

Галузева (транспортна) документація установи

Розглянемо галузеву (транспортну) документацію обраної для дослідження установи. Оскільки процес виробничої діяльності автотранспортного підприємства включає основне, допоміжне та обслуговувальні виробництва їх документаційне забезпечення подаємо як сукупність блоків систем документації стосовно зазначених виробництв.

Блок документації основного виробництва (Д) – сукупність систем документації служби організації перевезень АТП, які ведуть її підрозділи: вантажна, диспетчерська, обліково-контрольна групи працівників та група безпеки руху.

Блок документації допоміжних виробництв (Ж) – сукупність документів, що ведеться відділами технічної служби АТП й стосується організації виробничих процесів із забезпечення технічної готовності рухомого

складу, який використовують в основному виробництві, й включає сукупність документів виробничо-технічного відділу, відділу головного механіка, зони техобслуговування та поточного ремонту, виробничих і допоміжних ділянок.

Блок документації обслуговувальних виробництв (Е) – сукупність документів, що відображають стан забезпечення основного і допоміжного виробництв енергоресурсами, матеріально-технічне постачання, наявність на складах коліс, шин, запчастин, матеріальних продуктів та мастильних матеріалів, якість техобслуговування та ремонту, маркетингову діяльність, рівень підготовки і перепідготовки працівників, стан обслуговування приміщень, території підприємства, в разі необхідності, житлово-комунального господарства тощо.

Залежно від специфіки діяльності установи в ній можуть вестись й інші види документації, наприклад, ремонтно-будівельна документація, документація щодо діяльності профспілкових та громадських організацій, соціологічна, тощо.

Зведена схема систем документації офіційного походження автотранспортної установи подана на рис.1.

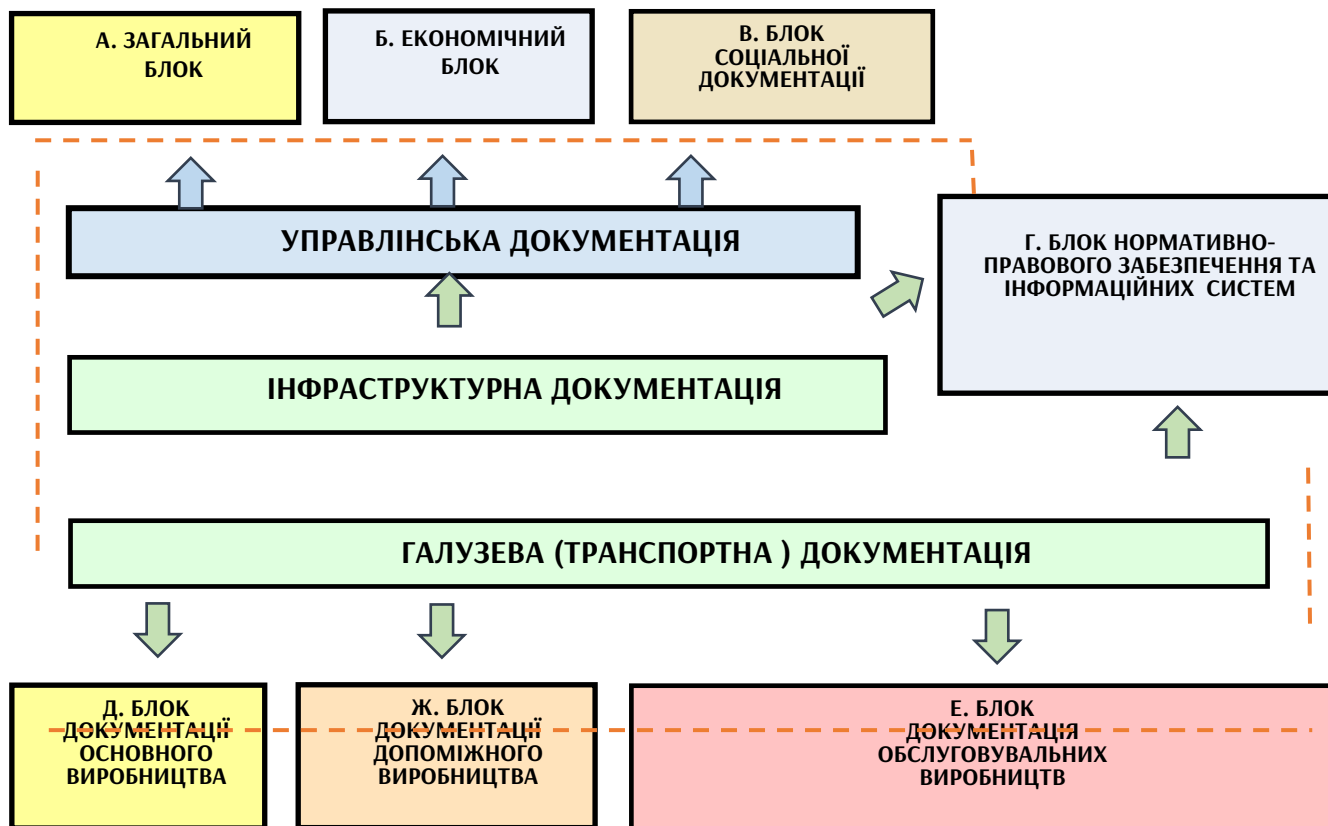

Рис.1. Складові систем документації автотранспортної установи
(авторська розробка)

У результаті проведеного дослідження встановлено, що забезпечення підрозділів установи, якісно підготовленою й чітко визначеною документацією є вагомим справою для успішного її функціонування. Система документаційного забезпечення, яка відображає і забезпечує діяльність транспортної установи, нині має бути потужним інструментом, здатним через управління документацією, поліпшувати процеси ділової комунікації й корегувати поведінку його членів.

Запропоновані блоки систем документації установи відображають її виробничу діяльність й можуть складати єдину систему документації, яка забезпечує досконале управління нею та стабільний розвиток в подальшому.

Блоки систем документації підрозділів установи взаємозв'язані між собою. Кожній з розглянутих систем документації характерні не тільки взаємозв'язок і взаємна обумовленість, але й нерідко взаємопроникнення одна в одну, оскільки діяльність підрозділів АТП взаємопов'язана.

Література

1. Климова К. І. Спеціальні системи та спеціальні види документації: мета і завдання навчальних дисциплін. Інформація та соціальні комунікації сучасного світу: тренди глобалізації. Матеріали Міжнар. круглого столу 12 травня 2021р., Київ, 2021. С.28-31. URL: https://dut.edu.ua/uploads/p_1525_41843598.pdf.
2. Філіппова Н. П. Документно-інформаційні ресурси медичної галузі України: теоретичний та прикладний аспекти : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.02. Київ, 2019. 20 с.
3. Шевченко О. В. Система документаційного забезпечення торговельної галузі України: теоретико-методологічні засади : автореф. дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій : 27.00.02. Харків, 2016. 39 с.
4. Шелестова А. М. Навчальна документація в інтегрованому інформаційно-комунікаційному просторі вищого навчального закладу : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.02. Київ, 2011. 20 с.

НАУКА ПРО ІНФОРМАЦІЮ НА СТОРІНКАХ ПОЛЬСЬКОГО ФАХОВОГО ЧАСОПИСУ «ZARZĄDZANIE BIBLIOTEKĄ»

Факт, що наука про інформацію у Польщі розвивалася на фундаменті спеціальних історичних дисциплін у комбінації з бібліотечною практикою, не викликає заперечень. Це вказує на спільні риси польської інформатології (наука про інформацію) з її українським аналогом. Таким чином, польські дослідники наукової інформації з самого початку не мали проблем з платформами для публікації власних наукових досліджень, адже перші наукові часописи бібліотечно-інформаційного спрямування на польських землях з'явилися задовго до інституалізації науки про інформацію як окремої галузі знань – ще на початку ХХ століття. Вони були або академічними, або університетськими часописами. Польська інформатологія потребувала незалежного наукового журналу, який би не був друкованим органом якоїсь академічної установи, або закладу вищої освіти, адже приналежність до певного наукового осередку накладає певні обмеження у редакційній політиці видання. Так з'явився науково-практичний часопис «Zarządzanie Biblioteką» (Управління бібліотекою).

Пунктований часопис «Управління бібліотекою», не дивлячись на свою назву, набагато ближчий за своєю тематикою до інформатології, ніж до бібліотекознавства. Авторів журналу орієнтують до надсилання матеріалів, пов'язаних з тематикою організації інформації та знань – при чому це стосується не тільки традиційного розуміння цих напрямків, але й перспективних, інноваційних розробок. Журнал був створений у 2009 році, а до

роботи в редакції вдалося залучити таких теоретиків інформаційної науки як Веслав Бабік, Марія Коцуйова, Мажена Свігонь. Представлена у редакції й дослідниця з України – репрезентантка Харківської державної академії культури Алла Соляник. Трохи відступаючи від теми відзначимо, що українські науковці досить часто приймають участь у підготовці фахових інформатологічних видань у Польщі. Наприклад, одразу у складі кількох редакцій працює старша наукова співробітниця відділу наукової бібліографії Львівської наукової бібліотеки України імені В. Стефаника – Лариса Головата.

«Управління бібліотекою» – один з небагатьох польських фахових часописів, який створювався як незалежна платформа для публікацій теоретиків та практиків наукової інформації, не враховуючи їх академічний статус та приналежність. Журнал було створено у рамках діяльності Комісії управління та маркетингу Товариства польських бібліотекарів. Проте, наразі часопис вже позбувся цього незалежного статусу і виданням журналу опікується Гданський університет. Приналежність до університетського осередку дозволила журналу «Управління бібліотекою» отримати статус пунктованого видання [9].

У порівнянні з Україною, у Польщі досить незвична система фахових часописів, які там називають «пунктованими виданнями». За публікацію статті в конкретному журналі науковець отримує визначену кількість балів (пунктів), які зростають в залежності від статусу та впливовості видання. На відміну від аналогічних українських переліків до польського списку входять і закордонні часописи та матеріали конференцій і щороку він оновлюється. Таким чином, дослідники мають справу з досить розлогим документом. Наприклад, останній список наукових журналів та рецензованих матеріалів конференцій від 18 липня 2023 року налічує понад 2800 сторінок! До переліку увійшли 34318 наукових журналів, з яких 1196 позначені як такі, що стосуються наук про суспільну комунікацію та медіа, складовою частиною яких є інформатологія [5].

Нажаль, у офіційному документі часописи не розподіляються за країнами

видання і про їх походження можна тільки здогадуватися, проте сучасні польські дослідники, ведучи мову про систему фахових інформатологічних часописів, згадують близько 30 видань. Журнал «Управління бібліотекою» у цьому переліку займає досить скромне місце, адже за публікацію на його шпальтах нараховується усього 20 пунктів (балів) [9].

Протягом перших років свого існування (2009-2010 рр.) науковий часопис «Управління бібліотекою» концентрувався переважно на питаннях, пов'язаних з бібліотекознавством. Наука про інформацію ще не знаходила свого місця на шпальтах цього часопису. Проте, починаючи з 2011 року частка публікацій інформатологічного спрямування почала невпинно збільшуватися, що можна пов'язати із прагненням редакційної ради журналу до розширення тематики публікованих матеріалів та залученням до редакції таких фахівців-інформатологів як Веслав Бабік, першим і єдиним матеріалом якого на сторінках «Управління бібліотекою» стала стаття, присвячена проблемам міжбібліотечної комунікації у об'єднаних бібліотечних системах (кластерах) [1]. Веслав Бабік був членом президії Товариства польських бібліотекарів – організації, яка стояла біля витоків інформатологічної науки та освіти у Польщі, тож поява одного з найвпливовіших польських фахівців з проблем екології, управління та логістики інформації мала неабиякий вплив на тематичну спрямованість часопису. В. Бабік у 2010 році став членом Наукової Ради журналу, а вже у наступному номері на шпальтах видання з'являються три перші статті з інформатології [9].

Для кількісного показника публікацій в «Управлінні бібліотекою», з першого року існування часопису, характерна певна стабільність (17-18 статей у кожному номері). Якісний показник визначено автором згідно профілю публікацій, зокрема до матеріалів інформатологічного спрямування віднесено ті статті, в яких проаналізована інформаційна діяльність бібліотек, трансфер інформації та комунікаційні аспекти бібліотечної діяльності. У 2010 році у часописі не опубліковано жодної статті, присвяченої інформатології. А вже з

2011 року простежується тенденція до збільшення інформатологічної складової журналу: частка таких матеріалів у 2011 році становила 17,6%, а у 2012 році – 29,4%. Починаючи з 2015 року на сторінках кожного номеру «Управління бібліотекою» було майже 50% публікацій інформатологічного характеру [9].

Журнал практично одразу проявив себе як платформа, відкрита для закордонних фахівців. Безумовно, у польській науковій спільноті це не є чимось новим, проте зазвичай часописи обмежуються лише деклараціями відкритості, а статті закордонних авторів на їх шпальтах можна побачити вкрай рідко. Польська наука досі характеризується відносною закритістю спільноти. Проте, «Управління бібліотекою», дякуючи своєму незалежному статусу, вже з перших номерів, левову частку друкованих аркушів почав віддавати під публікації молодих зарубіжних дослідників. Для діяльності часопису того періоду характерним є виділення не менше третини обсягу для авторів з-за меж Польщі.

У цьому контексті відзначимо надзвичайно важливу для становлення такого напрямку інформатологічних досліджень як альтметрія, статтю хорватських дослідників Д. Печарич та М. Тудмана, що з'явилася на сторінках «Управління бібліотекою» у 2011 році. Вчені поставили собі за мету визначення рівня наукових комунікацій (формальних та неформальних), аналізуючи величезний масив хорватських дисертаційних досліджень періоду 1970-х – 2000-х рр. [6]. Враховуючи той факт, що альтметрія у Польщі досі знаходиться у зародковому стані, поява такої важливої з методологічної точки зору публікації стала неабияким викликом для польських вчених та джерелом натхнення для аналогічних студій на прикладі польського матеріалу.

Значна увага на шпальтах «Управління інформацією» приділялася такому перспективному напрямку як інфоброкерство. Ця професія в Польщі почала розглядатися як альтернатива традиційним бібліотекарям в контексті перетворення книгозбірень на осередки інформації. Проте відзначимо, що навіть у польському кейсі, така концепція не нова і витoki її сягають ще середини XVIII століття. Інфоброкерству та трансферу інформації були

присвячені статті К. Баран [2] та К. Діллер, Л. Ноель Олсена [4], що з'явилися на сторінках часопису у 2013 році. Черговий номер, майже повністю присвячений перспективам трансформації бібліотек в осередки інформації, вийшов у 2015 році. Зокрема, увагу привертає важлива не тільки з теоретичної, але й практичної точки зору публікація Я. М. Радвана, який запропонував запровадити систему самооцінки управління інформації в інформаційних осередках, яка є його власною, авторською розробкою. На думку дослідника, така система лише сприятиме посиленню ефективності роботи інформаційних центрів [7].

Протягом 2015-2021 рр. кількість публікацій інформатологічного спрямування на ламах «Управління бібліотекою» стрімко збільшилася – у порівнянні з 2014 роком кількість статей з проблем науки про інформацію зросла вдвічі (4 статті у 2014 р. та 8 статей у 2015-2016 рр.). Серед проблем, якими здійснюється наповнення сторінок часопису переважає тематика електронних бібліотек та репозитаріїв, що є однією з ключових для науки про інформацію. З'являються на сторінках журналу й перші публікації не пов'язані безпосередньо з діяльністю бібліотек та осередків інформації – зокрема огляд нових інструментів класифікації інформації та управління інформацією у номері часопису за 2019 рік [3; 8].

Таким чином, відносно молодий польський науковий журнал «Управління бібліотекою» за півтора десятиліття свого існування перетворився на потужну платформу обміну досвідом між теоретиками та практиками наукової інформації не тільки у розрізі польської наукової спільноти, але й з точки зору сприяння обміну знань та інтеграції польської науки про інформацію у світовий контекст.

Література

1. Babik W. Bariery i zakłócenia w komunikowaniu się bibliotekarzy z przełożonymi. *Zarządzanie Biblioteką*. 2011. Nr. 1 (3). S. 21-35.
2. Baran K. Jeszcze bibliotekarz czy już broker? Zmiany w zawodzie

pracownika informacji w kontekście gospodarki opartej na wiedzy. *Zarządzanie Biblioteką*. 2013. Nr. 1 (5). S. 9-18.

3. Błasiok J. Platforma MOST Wiedzy jako przykład narzędzia wspierającego zarządzanie informacją w środowisku naukowym. *Zarządzanie Biblioteką*. 2019. Nr. 1 (11). S. 51-58.

4. Diller K. R., Noel Olsen L. Rozwój teorii transferu informacji: rewolucja czy ewolucja? *Zarządzanie Biblioteką*. 2013. Nr. 1 (5). S. 87-103.

5. Komunikat Ministra Edukacji i Nauki z dnia 17 lipca 2023 r. w sprawie wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych. URL: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/komunikat-ministra-edukacji-i-nauki-z-dnia-17-lipca-2023-r-w-sprawie-wykazu-czasopism-naukowych-i-recenzowanych-materialow-z-konferencji-miedzynarodowych> (дата звернення: 18.09.2023).

6. Pečarić Đ., Tuđman M. Bibliometryczne podejście do naukowej struktury komunikacji. *Zarządzanie Biblioteką*. 2011. Nr. 1 (3). S. 147-155.

7. Radwan J. R. Samoocena zarządzania wiedzą w oparciu o kryteria Wspólnej Metody Oceny (CAF) na przykładzie informacji naukowej w bibliotece akademickiej. *Zarządzanie Biblioteką*. 2015. Nr. 1 (7). S. 9-22.

8. Ubysz D., Fryzowska-Chrobot I., Giermaziak W. Baza Tez-MeSH jako efektywne narzędzie do opracowania rzeczowego i wyszukiwania informacji z zakresu medycyny i nauk pokrewnych. *Zarządzanie Biblioteką*. 2019. Nr. 1 (11). S. 59-73.

9. Zarządzanie Biblioteką. URL: <https://czasopisma.sbp.pl/zarzadzanie-biblioteka/> (дата звернення: 21.09.2023).

**ПРОБЛЕМА БІЛІНГВІЗМУ У СУЧАСНОМУ СВІТІ:
ЯК, ВИВЧИВШИ ІНОЗЕМНУ МОВУ, НЕ ВТРАТИТИ РІДНУ**

У книзі про початки українських шкіл у Канаді ми натрапили на висловлювання українського педагога Івана Борецького, яке нам дуже імponує: «Знання більше мов роз'яснює ум, так як вікна кімнату, додає свободи й легкості, в думках та в діях... Коли ж переселенці привозять із собою до Канади знання мови, чого мали б її закинути і зменшувати число вікон у своїм домі?» [1, с. 23]. Без сумніву, слухна заувага і зараз вона є надзвичайно актуальною.

Через повномасштабну війну в Україні, коли росія свідомо цілиться в цивільну інфраструктуру та вбиває і калічить мирних громадян, мільйони українців та українок вимушено виїхали закордон. За словами Прем'єр-міністра України, за межами держави знаходиться понад мільйон дітей. Там вони інтегруються й адаптуються до життя у новій країні, а також вчать мову. Часто доводиться чути про те, що дітям мову вивчити легше, ніж дорослим. Зазвичай так і відбувається – занурення в мовне середовище сприяє швидкому її опануванню. Але водночас постає інший виклик – як в іншомовному середовищі зберегти рідну мову (особливо дітям) та залишатися щонайменше «білінгвами». Під цим терміном ми розуміємо мовця, який почергово і регулярно використовує дві мови, при цьому одна мова – рідна, а інша – іноземна.

Вивчення мови країни, де ми маємо намір проживати постійно чи протягом тривалого часу, є життєвою необхідністю й головним пріоритетом, оскільки без цього важко інтегруватися в нове суспільство й почуватися у ньому комфортно. Тому потреба опанувати нову мову є цілком зрозумілою. Водночас поза увагою залишається рідна мова, яка може бути швидко втрачена,

особливо дітьми дошкільного та раннього шкільного віку, які опинилися в чужомовному середовищі та позбавлені можливості спілкуватися нею з однолітками.

Дослідники вказують на те, що зсув у бік мови, домінуючої у певному суспільстві, часто збігається якраз із вступом дитини до школи. Як зазначає Дж. Куммінс, навіть якщо учнів не карають за спілкування рідною мовою у навчальному закладі, однак вони отримують потужний меседж – якщо ви хочете бути прийнятими учителем чи суспільством загалом, то повинні відмовитися від своєї рідної мови й культури. І, залишивши свою мову й культуру за шкільними дверима, діти лишають там теж частину своєї ідентичності. Як результат, такі учні менш активно і невпевнено поведуться на уроках, а також мають труднощі з вивченням обох мов – рідної та іноземної.

Швидкість забування рідної мови залежить від багатьох факторів, однак, як зазначає Дж. Куммінс, діти можуть втратити здатність спілкуватися нею протягом перших 2–3-х років після початку навчання в школі. Вони можуть і надалі розуміти цю мову, але у спілкуванні з рідними й друзями використовують мову соціуму, в якому живуть, оскільки ця мова має високий статус і є більш престижною [4].

Дослідники, які вивчають проблему втрати мови, зазначають, що раніше цей процес проходив повільно протягом кількох поколінь, а останнім часом намітилася тенденція, що мовці (а йдеться в основному про іммігрантів) забувають рідну мову навіть в межах двох поколінь [8, с. 11]. При цьому мовний зсув відбувається вже серед іммігрантів першого покоління і, як наслідок, мало іммігрантів другого покоління залишаються двомовними. Адже, прагнучи позбутися акценту, вони починають спілкуватися виключно англійською [7, с. 170].

Однак, забуваючи рідну мову, мовець втрачає не просто засіб комунікації, а засоби для підтримання стосунків зі своїми батьками, родиною і культурою [8, с. 11]. Важливо пам'ятати, що мова, як складова національної культури, є

важливим елементом формування самосвідомості та самоідентичності представників певного етносу. Через посередництво мови носій отримує знання про картину світу народу й доступ до культурних надбань, що допомагає йому краще розуміти себе і світ. Мова дає відчуття приналежності до певної культури, а зв'язок із нею наповнює сенсом людське існування.

А. Девіцька зауважує, що уряди більшості країн проводять політику монолінгвізму. Тому тільки 25% з майже 200 країн світу визнають дві або три офіційні мови. Але, незважаючи на таку консервативну урядову політику, все більше і більше дітей отримують освіту кількома мовами, і їхнє число вже переважає число тих, хто навчається виключно однією рідною мовою [2, с. 31].

Важливо зазначити, що численні дослідження білінгвізму засвідчують, що він має позитивний вплив на мовний і загальний розвиток дітей. Дж. Куммінс пише про те, що школярі, які вивчають дві мови, мають краще розуміння того, як використовувати ці мови ефективніше. Крім того, діти володіють гнучкістю мислення, що є результатом обробки інформації двома різними мовами. Також знання і вміння переходять із однієї мови до іншої, при цьому підживлюючи одна одну [4]. Однак важливо зазначити, що такого рівня білінгвізму важко досягти, якщо дитина не засвоїла належним чином першу мову, оскільки без цього фундаменту їй буде складно опановувати нову [6, с. 17].

Додамо, що двомовність, попри когнітивні, освітні та соціокультурні переваги, також має і економічні. Автор статті «The Long-Term effects of Bilingualism on Children of Immigration» дослідив, що двомовність учнів-іммігрантів або учнів з коріння іммігрантів має вплив на їхні майбутні заробітки. Науковець вважає, що збалансована/пропорційна двомовність прямо й опосередковано спричиняє вищі заробітки білінгва. Володіння двома мовами має загалом позитивний вплив на освітні досягнення білінгва (опосередкований вплив), а освітні досягнення та володіння іншою мовою, ніж англійська, у свою чергу, є причиною його вищої заробітної плати (прямий вплив) [3, с. 353].

Проблема збереження рідної мови хвилює насамперед емігрантів,

зокрема й тих, що, починаючи з кінця XIX століття, селилися в Канаді. Втративши фізичний зв'язок із рідною землею, вони розглядали мову як ознаку приналежності до свого народу. Дослідження українськомовної освіти в Канаді свідчить про те, що громада докладала великих зусиль, щоб створити можливості для вивчення рідної мови у державних та приватних школах, а також університетах.

Зокрема, в деяких провінціях Канади учні державних шкіл мають можливість вивчати українську мову як успадковану в рамках англійсько-української двомовної програми. Ця програма передбачає, що протягом 50 % навчального часу мовою викладання є англійська, а решта 50 % – українська. При цьому такі дисципліни, як іноземна мова, суспільні науки, мистецтво та фізична культура викладаються українською мовою, а математика, природничі науки й власне англійська – англійською.

Досвід викладання успадкованих мов у рамках двомовної програми у Канаді засвідчив навчальні та соціокультурні результати. Зокрема, дослідження показали, що вивчення успадкованої мови покращує когнітивний розвиток дитини, сприяє набуттю грамотності та комунікативних навичок у основній мові, а також формуванню позитивного ставлення як до власної, так і до інших культур.

Вивчення української мови у рамках білінгвальної програми не відбулося за рахунок англійської мови чи інших, а також жодним чином не позначилося на успішності учнів з інших навчальних предметів, зокрема і з англійської мови. При цьому батьки й учителі відмітили, що учні стали більш обізнаними з українським культурним спадком та з ентузіазмом ставляться до вивчення інших мов і культур [5, с. 85].

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що білінгви мають безліч переваг у сучасному глобалізованому світі, зокрема й на ринку праці. Однак важливо, щоб, опановуючи нові мови, мовці не втрачали рідну, яка має ще й важливе соціокультурне значення.

Література

1. Господин А. Початки українських шкіл в Канаді. Вінніпег, 1990. 36 с.
2. Девіцька, А. І. Дослідження білінгвізму у лінгвістичному та соціолінгвістичному аспектах. *Studia Slavistica*. 2013. Випуск 13. – С. 26–34.
3. Agirdag, O. The Long-term Effects of Bilingualism on Children of Immigration: Student Bilingualism and Future Earnings. *Language and migration: Critical concepts in linguistics* / Edited by Ingrid Piller. London ; New York, 2016. Volume 4. P. 341–358.
4. Cummins, J. Bilingual children's mother tongue: why is it important for education? February, 2001. *Sprogforum*, 7 (19). P. 15–20.
5. Cummins, J. Language and Canadian Multiculturalism: Research and Politics. *Osvita. Ukrainian Bilingual Education* / edited by M.R. Lupul. Edmonton, 1985. P. 77–89.
6. Cummins, J. The Research Basis for Heritage Language Promotion. *Heritage Languages and Education: The Canadian Experience* / Edited by M. Danesi, Keith A. McLeod, Sonia Morris. Oakville–New York–London: Mosaic Press, 1993. P. 1–22.
7. Kigamwa, J. C. Overcoming Challenges of Languages Choice in Heritage Language Development Amongst Multilingual Immigrant Families. *Rethinking Heritage Language Education* / Edited by Peter Pericles Trifonas and Themistoklis Aravossitas. Cambridge University Press, 2014. P. 167–182.
8. Kouritzin, S. G. Face(t)s of First Language Loss. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 1999. 230 p.

РОЛЬ БІБЛІОТЕК ТА АРХІВІВ У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ СЕРЕД РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

Бібліотеки та архіви відіграють важливу роль у популяризації інформаційної грамотності серед різних груп населення. Вони є центрами знань та інформації, які можуть надавати доступ до різноманітних ресурсів, а також допомогу та підтримку у навчанні та розвитку інформаційних навичок.

Бібліотеки та архіви сприяють цьому процесу широким спектром діяльності. Зокрема, як термінальні установи вони забезпечують доступ до інформації. Так, бібліотеки та архіви надають доступ до різноманітної інформації, включаючи книги, журнали, газети, архіви, бази даних, електронні ресурси та ін. Цей доступ допомагає людям вдосконалювати свою інформаційну грамотність.

Бібліотеки та архіви нині є стейкхолдерами освітніх програм за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа. Вони проводять освітні заходи, спрямовані на підвищення інформаційної грамотності. Ці програми можуть включати лекції, майстер-класи, вебінари та інші формати.

Бібліотеки та архіви зазвичай намагаються включити групи населення з особливими потребами, забезпечуючи доступність інформаційних ресурсів для всіх. А також ці установи можуть пропагувати культурну різноманітність та інклюзивність, підтримуючи місцеву літературу, мистецтво та історію. Ця робота сприяє розумінню та повазі до різних культур серед громадськості.

Бібліотека може надавати книги та інші матеріали в адаптованому форматі для людей з порушеннями зору або слуху. Архів може надавати доступ до документів на різних мовах або в альтернативних форматах, таких як

аудіозапис або відео.

Архіви грають ключову роль у збереженні і доступності культурної спадщини, що сприяє розумінню історії та ідентичності різних груп населення.

Найбільшим архівом у світі є Національний архів США, який розташований у Вашингтоні, округ Колумбія. Він зберігає понад 10 мільярдів документів, що охоплюють історію США з 1775 року. Колекція архіву включає документи уряду США, військових, бізнесу, громадських організацій та окремих осіб.

В Україні бібліотеки та архіви також відіграють важливу роль у популяризації інформаційної грамотності, а саме, забезпечують доступ до інформації для учнів та студентів. Університети та інші заклади освіти України активно співпрацюють з національними бібліотеками та архівами для забезпечення доступу до наукових видань, архівів та джерел інформації.

Українські бібліотеки та архіви зберігають цінні колекції документів, які важливі для наукових досліджень, допомагають зберегти та популяризувати культурну спадщину народу, проводять у співпраці з ЗВО відкриті лекції, круглі столи, майстер-класи, щоб підвищити інформаційну грамотність різних груп населення. Наприклад, бібліотека ім. М. Грушевського у Києві проводить курси з інформаційної грамотності для різних вікових груп та професій, а Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського співпрацює з Міністерством освіти і науки України у сфері розвитку інформаційної грамотності.

В Україні багато бібліотек та архівів активно оцифровують свої колекції та надають їх у доступі на власних веб-сайтах в Інтернеті.

Бібліотеки та архіви сьогодні стають партнерами громадських ініціатив, спонсоруючи проекти з популяризації інформаційної грамотності для окремих груп громади.

Інформаційна грамотність є важливою для дітей та молоді, оскільки вона допомагає їм навчатися, розвиватися та успішно реалізуватися в житті. Інформаційно грамотні діти та молодь можуть критично оцінювати інформацію,

знаходити та використовувати її для вирішення проблем, а також створювати власну інформацію.

Інформаційна грамотність є також важливою для дорослих, оскільки вона надає їм багато можливостей у професійній діяльності, в особистому житті та в суспільстві. Інформаційно грамотні дорослі можуть ефективно використовувати інформацію для прийняття рішень, вирішення проблем та розвитку власних знань та навичок.

Інформаційна грамотність особливо важлива для людей похилого віку, оскільки вона допомагає їм залишатися активними та залученими в суспільство попри хвороби та обмежену мобільність. Інформаційно грамотні люди похилого віку можуть отримувати доступ до інформації та послуг, необхідних їм для життя, а також залишатися в курсі подій та тенденцій.

Отже, бібліотеки та архіви мають значний потенціал для популяризації інформаційної грамотності для різних груп населення незалежно від країни, надають доступ до знань та інформації, а також допомагають та підтримують користувачів у навчанні та розвитку інформаційних навичок. Тому подальше дослідження цієї теми має особливе значення для інформаційного суспільства.

Література

1. Андрусишин О. Бібліотека як центр інформаційної грамотності: досвід України та світові тенденції. *Вісник Національної академії наук України*. 2021. № 12. С. 115-121.
2. Коваленко О. Бібліотеки та архіви як центри інформаційної грамотності: досвід України. *Бібліотечний фронт*. 2021. № 1. С. 12-14.
3. Павленко О. Інформаційна грамотність як чинник розвитку громадянського суспільства. *Бібліотечна планета*. 2018. № 1. С. 10-15.

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний розвиток суспільства нерозривно синтезується з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, штучного інтелекту в різних сферах діяльності. Особливо це актуально в сфері освіти в Україні, адже поряд з викликами, з якими стикнулися заклади освіти, а саме: пандемія COVID-19, воєнний стан, постає необхідність забезпечувати якісне надання освітніх послуг.

Мета дослідження – представлення особливостей цифровізації освітнього процесу в закладах вищої освіти (ЗВО) для реалізації освітніх функцій.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні цифровізація всіх напрямів діяльності ЗВО розглядається як стратегія його інноваційного розвитку. Важливою галуззю цифровізації є сфера освіти, розвиток цифрових технологій збільшує попит на вищу освіту, дозволяє максимально швидко і якісно забезпечити суб'єктів сфери освіти необхідною інформацією в електронній формі.

Окреслимо основні принципи цифровізації:

1. Можливість забезпечення кожному громадянину рівного доступу до послуг, інформації та знань, які можна отримати за допомогою цифрових технологій.
2. Необхідність створення переваг, підвищення якості отримання освіти, створення нових робочих місць тощо.
3. Можливість підвищення ефективності, продуктивності та конкурентоздатності шляхом досягнення цифрової трансформації.

4. Сприяння розвитку інформаційного суспільства шляхом створення, насамперед, українського контенту і, таким чином, сприяння соціального, культурного та економічного розвитку.

5. Необхідність інтеграції України до ЄС за рахунок виходу на європейський і світовий ринок.

6. Важливість стандартизації як одного з головних чинників її успішної реалізації.

7. Необхідність забезпечення інформаційної безпеки, кібербезпеки та захисту персональних даних.

8. Розгляд аспекту цифровізації як об'єкту державного управління [1].

Таким чином, на перший план виходить необхідність використання технологій Web 2.0 в освітній діяльності як можливість встановлення активної комунікації та рівноправності між основними учасниками освітнього процесу в закладі вищої освіти: між здобувачем та викладачем.

Одним з інструментів забезпечення якісних освітніх послуг є реалізація освітнього процесу з елементами дистанційного навчання.

Дистанційним навчанням називається освітній процес, у якому всі або частина навчальних процедур виконується з використанням сучасних інформаційних технологій за умов територіального роз'єднання викладача й здобувача [2].

У практиці застосування дистанційного навчання використовуються методики синхронного, асинхронного і змішаного навчання.

Методика синхронного дистанційного навчання забезпечується за рахунок активної взаємодії здобувача та викладача в режимі реального часу.

Можливими інструментальними можуть виступати: інформаційна платформа дистанційного навчання; засоби для проведення відеоконференцій, онлайн спілкування (Skype for Business, Microsoft Stream, Yammer тощо).

Методика асинхронного дистанційного навчання застосовується, коли неможливо спілкування між викладачем і здобувачем в реальному часі.

Можливими інструментальними можуть виступати: інформаційна платформа дистанційного навчання; електронна пошта/месенджери; хмарні сховища збереження даних (OneDrive, Google Диск тощо).

Змішана методика дистанційного навчання реалізується за рахунок використання елементів і синхронної, і асинхронної методики навчання. Реалізація навчального процесу відбувається за рахунок комунікації здобувача і викладача як on-line, в режимі реального часу, так і off-line, в режимі відкладеного часу [3].

Висновки. Представлено основні принципи цифровізації напрямів діяльності ЗВО як стратегія його інноваційного розвитку. Визначено, що одним з інструментів забезпечення якісних освітніх послуг є реалізація освітнього процесу з елементами дистанційного навчання. Представлено, що методика синхронного дистанційного навчання може реалізуватись за допомогою інформаційних платформ дистанційного навчання, а також різних засобів для проведення відеоконференцій, онлайн спілкування (Skype for Business, Microsoft Stream, Yammer тощо). Методика асинхронного дистанційного навчання може реалізуватись за допомогою інформаційних платформ дистанційного навчання, електронної пошти, месенджерів, різних хмарних сховищ збереження даних (OneDrive, Google Диск тощо).

Література

1. Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-1> (дата звернення: 10.10.2023).
2. Сорокіна Н. Г. Особливості цифровізації освітнього процесу в закладах вищої освіти України в умовах сучасних викликів : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, м. Одеса, 27 червня –7 серпня 2022. Одеса, 2022. С. 409–411.
3. Синхронне й асинхронне дистанційне навчання. URL: <https://osvita.ua/school/method/78950/> (дата звернення: 11.10.2023).

**СЕКЦІЯ 2. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІНТЕРНЕТ РЕСУРСИ У
ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ АГЕНЦІЙ, БІБЛІОТЕК,
СЛУЖБ ДІЛОВОДСТВА ТА АРХІВІВ**

УДК 651. 4(043.2)

Передерій Ірина

/ м. Полтава /

**ПРО ПРИСКОРЕННЯ ТЕМПІВ ОЦИФРУВАННЯ ДОКУМЕНТІВ
У ВІТЧИЗНЯНИХ ДЕРЖАВНИХ АРХІВАХ В УМОВАХ
ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ**

Протягом двох останніх років перед початком повномасштабної війни темпи інформатизації архівної галузі зросли кардинально, за свідченням очільника Укрдержархіву – у 500 разів. Більше того, на наступний рік він прогнозує вже зростання на рівні 1000 відсотків. Оцифрування архівної документальної спадщини забезпечує реалізацію цілої низки важливих завдань, що змінюють парадигму функціонування архівної системи країни. Насамперед, це забезпечення відкритості архівів та удоступнення архівних документів для широких кіл споживачів ретроспективної документної інформації. Але в умовах війни, особливого значення набуває також завдання створення страхового фонду документів, зокрема цифрового. Адже ризики для архівів в умовах війни непередбачувані, і оцифрування дає можливість якщо не захистити стовідсотково самі документи, то хоча б зберегти інформацію, що надважливо для збереження національної пам'яті українського народу.

Саме тому очільник Укрдержархіву Анатолій Хромов підкреслює: «Оцифрування архівів стоїть зараз у пріоритеті, особливо для прифронтових регіонів». Бо, наприклад, у Херсоні росіяни встигли розграбувати обласний

держархів і вивезти понад 40% документів. Але завдяки роботі архівістів майже 40% цих документів збереглися в цифровому вигляді [1].

З останніх досягнень у цій сфері запуск 11 травня 2022 р. онлайн-проєкту єдиної інформаційної системи архівної галузі України у форматі Міжархівного пошукового порталу за назвою «Єдине вікно доступу до цифрових ресурсів українських архівів», створеного вітчизняним флагманом інформатизації архівної галузі в Україні – компанією «Архівні інформаційні системи» на платформі ARCHIUM, який у перспективі може інтегрувати всі оцифровані колекції. Кінцева мета проєкту – фонди всіх центральних та обласних архівів онлайн з можливістю повнотекстового пошуку. Спочатку до нього було включено 3 центральні державні архіви – ЦДАВОУ, ЦДАГОУ, ЦДАМЛМ [2]. Згодом доєдналися також ЦДІАК України, Держархів Львівської області. Протягом 2023 р. ще планується долучити до проєкту 3 центральні державні та 2 обласні архіви. Наприкінці вересня 2023 р. до нього приєднався Державний архів Полтавської області [3]

Доступ до цих документів вільний і безкоштовний для всіх відвідувачів онлайн ресурсу. Проєкт представляє описи фондів та анотації до них, які переведені в машиночитаний формат (набрані або розпізнані), деякі картотеки тощо, а також близько 4 млн повнотекстових сканкопій архівних документів. У планах на цей рік (2023) долучити до «Міжархівного пошукового порталу» ще до 5-ти архівів, обсяг оцифрованих документів довести до 5 млн сканкопій, а у майбутньому – будуть долучені всі центральні та регіональні обласні архівні установи. Це дозволить представити сотні мільйонів архівних одиниць зберігання, а це мільярди документів НАФ України. Під час війни такий підхід є гарантією збереження архівної інформації в оцифрованому форматі. Адже «війна, це величезні ризики не тільки для життя людей, а й для збереження культурної спадщини, у т. ч. архівів», на слушну думку очільника Укрдержархіву [4].

Державна архівна служба України також активно використовує

міжнародні інституції у захисті національних інтересів. З ініціативи Укрдержархіву Міжнародна рада архівів припинила членство всіх представників РФ та Білорусі в її установах. То ж будь-яка співпраця з ними неможлива до тих пір, доки не буде підписана мирна угода на умовах, які відповідають інтересам законного уряду України.

А задля реалізації завдань оцифрування архівних документів, досягнення реальних швидких темпів цього процесу поглиблено співпрацю з багатьма міжнародними партнерами з США, Ізраїлю, країн Європи. Одним із чільних міжнародних партнерів є, наприклад, корпорація FamilySearch International (США), з якою розпочаті ще відповідно до укладеного 2 червня 2020 р. Меморандуму про співробітництво. Наразі це найпотужніший партнер у сфері оцифрування документів НАФ. Станом на кінець весни 2023 р. договори про співпрацю з корпорацією укладено чотирма центральними державними архівами та 12 державними архівами областей. Завдяки співпраці з корпорацією FamilySearch International планується і вже значною мірою реалізується робота 100 операторів на 100 камерах, що дозволить за чотири роки оцифрувати майже 100 млн документів [5].

Під час перебування в Солт-Лейк Сіті (США) у березні 2023 р. очільник Укрдержархіву Анатолій Хромов провів консультації з американськими фахівцями, відповідальними за реалізацію міжнародних проєктів, у ході яких узгодив питання подальшого залучення до проєктів з оцифрування документів генеалогічного характеру державних архівів України. Це сприятиме не лише пришвидшенню темпів оцифрування документів НАФ України, а й забезпечить їхнє надійне зберігання, а також доступ до них в режимі онлайн (мережа Інтернет). У рамках консультацій також було обговорено питання можливості залучення міжнародної гуманітарної допомоги та фінансових ресурсів донорської спільноти для підтримки стабільної роботи українських державних архівів, у т. ч. на деокупованих територіях [6].

Цьому ж мали слугувати й консультації, які голова Укрдержархіву

здійснив з учасниками однієї з найважливіших світових конференцій з проблем генеалогії та архівів RootsTech Connect у березні 2023 р. (США), що представляли архівні служби та архівні установи Іспанії, Португалії, Німеччини, Італії та Франції [7].

9 березня 2023 р. відбулася онлайн-зустріч Першої заступниці Голови Укрдержархіву Тетяни Ємельянової з представниками американської компанії з оцифрування культурної спадщини Digital Transitions. Ця американська компанія вже майже 20 років обслуговує потреби організацій в усьому світі з оцифрування культурної спадщини. Вона є лідером ринку в Сполучених Штатах та співпрацює з різноманітними установами, включно з Бібліотекою Конгресу США. Під час зустрічі учасники обговорили можливості співпраці щодо залучення Digital Transitions до оцифрування документів НАФ України, а також участь українських архівістів у тренінгах з оцифрування на сучасному американському обладнанні [8].

Наприкінці березня голова Укрдержархіву Анатолій Хромов закликав бібліотекарів та музейників до продуктивної співпраці з міжнародними партнерами вітчизняних архівів у частині оцифрування наявних архівних фондів (адже у багатьох бібліотеках та музеях є архівні підрозділи, які зберігають документи Національного архівного фонду) та водночас звернув увагу на необхідності неухильного виконання норм спеціального законодавства в частині доступу до архівів. Саме реальний доступ до архівної інформації з метою її активного використання різними групами зацікавлених користувачів А. Хромов назвав «людиноцентричною політикою», сенс якої полягає у служінні архівів не лише державі, а й суспільству [9].

9 серпня Державна архівна служба України презентувала також пілотний проєкт електронного архівування «е-Архів». Завдяки розробленому програмному забезпеченню можна буде постійно зберігати е-документи Національного архівного фонду України та державних інформаційних електронних ресурсів. Зазначається, що після подальшого масштабування в

Україні запрацюють справжні електронні архіви. У майбутньому планується створити єдиний дата-центр для зберігання всіх електронних документів на базі архіву [10].

Отже, в умовах війни процеси оцифрування документних масивів, які зберігаються у вітчизняних державних архівних установах, кардинально прискорилися. Адже реальні загрози цінним артефактам, у яких зафіксовано історичну пам'ять українського народу, привернули пильну увагу міжнародної спільноти до відповідних проблем, згуртували вітчизняну спільноту архівістів-професіоналів навколо реалізації її розв'язання.

Література

1. Національне надбання в умовах великої війни: як рятували шедеври світового мистецтва з одеських музеїв і як зберігають своє надбання архіви (2023). URL: https://dumskaya.net/news/natcionalnoe-dostoyanie-kak-spasali-shedevry-mir-178761/ua/?fbclid=IwAR3s6ZfXq7CfSIbppyYrckjqFPU1PjX15_BKJXXqb9Thc2DdRSsAfnD72O0w (останній перегляд: 4 жовтня 2023).
2. Презентація онлайн-проєкту «Єдине вікно доступу до цифрових ресурсів українських архівів» (2022). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3476031-prezentacia-onlajnproektu-edine-vikno-dostupu-do-cifrovih-resursiv-ukrainskih-arhiviv.html> (останній перегляд: 4 жовтня 2023).
3. Доступ для всіх: Державний архів Полтавщини співпрацюватиме з міжархівним пошуковим порталом (2023). URL: https://np.pl.ua/2023/09/dostup-dlia-vsikh-derzhavnyy-arkhiv-poltavshchyny-spivpratsiuvatyme-z-mizharkhivnym-poshukovym-portalom/?fbclid=IwAR22zLxF903ZgWbotaWxUJLTtuXEVq9g53DjOj-iynktmBd_KtL_2c-Tjxo (останній перегляд: 4 жовтня 2023).
4. Доступ до архівів. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=755183546283601> (останній перегляд: 4 жовтня 2023).
5. Офіційний сайт Державної архівної служби України. Інтерв'ю Голови

Укрдержархіву Анатолія Хромова Польському радіо для України (2023). URL: <http://surl.li/luovj> (останній перегляд: 4 жовтня 2023).

6. Офіційний сайт Державної архівної служби України. Консультації щодо розширення подальшої співпраці з FamilySearch International (США) (2023). URL: <http://surl.li/fjblh> (останній перегляд: 4 жовтня 2023).

7. Офіційний сайт Державної архівної служби України. Анатолій Хромов бере участь у щорічній конференції RootsTechConnect (Солт-Лейк Сіті, США) (2023). URL: <http://surl.li/fgkex> (останній перегляд: 4 жовтня 2023).

8. Офіційний сайт Державної архівної служби України. Консультація з американською компанією з оцифрування культурної спадщини Digital Transitions. (2023). URL: <http://surl.li/fjbvf> (останній перегляд: 4 жовтня 2023).

9. Про архівні фонди бібліотек та музеїв. URL: https://www.facebook.com/groups/dostup.do.arhiviv/?locale=uk_UA (останній перегляд: 4 жовтня 2023).

10. В Україні презентували пілотний проєкт електронного архівування (2023). Суспільне. URL: <https://suspilne.media/547565-v-ukraini-prezentuvali-pilotnij-proekt-elektronnogo-arhivuvanna/> (останній перегляд: 4 жовтня 2023).

УДК 377.1(477)(043.2)

Василенко Юлія

/ м. Київ /

«ОНЛАЙН-КОМУНІКАЦІЯ З КОРИСТУВАЧАМИ ЧЕРЕЗ ІНТЕРАКТИВНУ ПЛАТФОРМУ «БІБЛІОТЕКА У ВАЛІЗІ»

Якщо запитати в мене сьогодні: «Як живе Донецька обласна бібліотека для дітей?», я не відповім однозначно. Бо ми ще досі не можемо до кінця

прийняти той факт, що все, чого було досягнуто протягом трьох років, ціною надзусиль – є знищеним... Але водночас ми, як ніколи, сильні та впевнені. І в умовах відсутності приміщення, фондів, повноцінного колективу (в нас сьогодні, в дистанційному режимі, працює лише шість бібліотечних фахівців) і, навіть, елементарної потреби кожної людини – спілкування (всі фахівці знаходяться в різних містах), ми не тільки зберегли свій заклад, але й активно працюємо зі своїм користувачем та з бібліотечною спільнотою області. А ще ми відновлюємо фонди, формуємо матеріально-технічну базу, налагоджуємо партнерські зв'язки і багато вчимося самі та вчимо своїх колег.

Зараз ми живемо у віртуальній реальності і функціонуємо як «Бібліотека у валізі». Але, як показує життя, цей формат має право на існування, скажу більше – він достатньо ефективний!

Основною платформою для спілкування із зовнішнім світом стала сторінка ДОБД у «Фейсбуці» (<http://surl.li/aedoo>). Зараз ми маємо 22 цікаві онлайн-рубрики (але ми їх постійно оновлюємо, в залежності від того, наскільки вони затребувані користувачами), які є цікавими та корисними і для наших користувачів, і для бібліотечних фахівців.

«Бібліотека у валізі» створює свій аудіо- та відеоконтент. В нас є власні подкасти:

- «Казка на ніч» (<http://surl.li/lyvho>) – проєкт, направлений на роботу з дітьми та популяризацію української літератури, а саме – казок, як класиків, так і сучасних письменників-казкарів. Щосуботи на каналі «Ютуб» ДОБД виходить нова аудіоказка. На сьогодні вже опубліковані 50 випусків цього подкасту.
- В межах рубрики «Кожне слово – це перлина!» (<http://surl.li/lyvim>) з'явився подкаст «Мова в портретах». Він направлений на вивчення та вільне володіння державною мовою (завдяки яскравим поетичним взірцям), та знайомство з творчістю українських поетів. Особлива цінність подкасту полягає в тому, що користувачі не тільки чують поезії, а ще й

мають змогу побачити портрет автора. Завдяки цьому слухачі не лише збагачують власне мовлення, а розширюють свій кругозір, знайомлячись з особистостями авторів, серед яких є наші земляки (Грицько Бойко, Володимир Сосюра, Богдан Слющинський, Григорій Кривда).

Загальна кількість переглядів подкастів – 16832.

«Бібліотека у валізі» має свій «Ютуб» канал (<http://surl.li/lyvee>), на якому ми розміщуємо власні продукти. Нашими фахівцями створено вже 95 одиниць відеоконтенту загальний перегляд якого складає 38 тис. 117.

Якщо ж конкретніше, то зараз ДОБД має більше трьох тисяч підписників, відвідування сторінок ДОБД складає – 10265 разів, охоплення аудиторії – 30806.

Ще однією складовою життя «Бібліотеки у валізі» є проведення обласних мережових флешмобів, акцій, челенджів, марафонів тощо. Участь в цих заходах взяли вже тисячі донеччан, що знаходяться як на території області, так і на інших територіях України та світу. До кожного заходу ми отримуємо сотні робіт: малюнки, постери, світлини, відеоролики, які публікуємо на наших сторінках у соцмережах. А щоб заохотити учасників, підкреслити значущість їх робіт і відзначити талант ми створюємо тематичні іменні сертифікати, які отримують всі, хто надіслав нам свої роботи в межах заходу. Хочу зазначити, що більше дев'яноста відсотків всіх заходів, організованих ДОБД, мають національно-патріотичне спрямування. В цілому ж нашою бібліотекою було організовано та проведено 38 обласних акцій, флешмобів та челенджів, до яких долучилися більше трьох тисяч учасників, що надіслали більше 2,5 тис. робіт. Але, крім онлайн-заходів, ми почали впроваджувати заходи й у змішаному форматі, які проходять у приміщеннях бібліотек-партнерів.

Ми втретє, але вперше у дистанційному форматі роботи, провели обласний конкурс серед юних читачів «Я – майбутнє Донеччини», який був започаткований Донецькою обласною бібліотекою для дітей в 2019 році. Географія учасників конкурсу просто вражає – це не тільки Донеччина, це різні регіони України та світу. За результатами конкурсу вже створена і надрукована

збірка, яка буде надіслана учасникам конкурсу та бібліотечним закладам області.

Ми також реанімували сайт ДОБД (<https://bibliokids-mrpl.com.ua/uk/>) і наповнюємо його актуальним контентом – нашими фахівцями складаються інформаційні видання. Загалом від початку другого нового життя було створено 17 видань, п'ять з яких призначені для бібліотечних фахівців (всі видання доступні на сайті Донецької обласної бібліотеки для дітей у розділах «Кейс бібліотечних порад» (<http://surl.li/aqdyv>, <http://surl.li/lyvmk>) та «Для тебе» у підрозділі «Наші видання» <http://surl.li/ddznl>).

До речі, щодо роботи з фаховою спільнотою області – нашої «Бібліотеці у валізі» вдалося об'єднати бібліотеки та бібліотечних фахівців регіону. Ми щомісяця (а буває і частіше) зустрічаємось – це тренінги, семінари, творчі та мотивуючі зустрічі, навчання, під час якого бібліотекарі опановують навички використання цифрових інструментів, роботу з соцмережами та, звісно, слухають поради стосовно планування та звітності. Не можу не сказати про наш Спікер-клуб «Говоримо про...» – це віртуальний майданчик, куди для спілкування ми запрошуємо дуже цікавих спікерів: істориків, етнографів, журналістів, психологів, під час комунікації з якими всі ми дізнаємось правдиві факти нашої історії та отримуємо поради фахівців.

В межах професійних комунікацій для бібліотек області була проведена низка заходів, зокрема: інформобмін «Виклики та завдання бібліотек Донеччини», обласні мережеві акції «Бібліотекар не професія, а стан душі» та «Моя суперкнижка», обласний семінар-нарада «Державні статистичні звіти про діяльність бібліотек Донецької області», обласний семінар «Орієнтири 2023», міжрегіональний круглий стіл «Благодійність як джерело підтримки бібліотек під час війни», професійне спілкування «Калейдоскоп досвіду» за темою «Інноваційні можливості промоції читання», обласний семінар «Бібліотека – центр національно-патріотичного виховання молодих громадян України», регіональний форум «Бібліотека – вчора, сьогодні, завтра», обласний семінар

«Бібліотека і громада: соціальний діалог в сучасних умовах» і це тільки найбільш значущі заходи підготовлені для бібліотекарів Донецької області.

Є у ДОБД віртуальний консультативний майданчик «Помічник бібліотекаря» де бібліотекарям області надаються десятки групових та індивідуальних консультацій з різних актуальних питань, мета яких знайти рішення щодо розв'язання найболючіших проблем та викликів.

ДОБД приймає активну участь у бібліотечному «житті» країни. Ми були учасниками у п'ятих проектах, 22 всеукраїнських та міжнародних конференціях, форумах, сесіях, круглих столах тощо. Фахівці бібліотеки пройшли навчання під час участі у тренінгах, вебінарах, майстер класах, професійних обмінах, воркшопах, проєктах та на курсах - всього 19.

Ми активно займаємося проєктною діяльністю та налагодженням партнерства, ініціювали проведення дослідження «Бібліотеки Донецької області в умовах російської збройної агресії» та намагається налагодити комунікацію і координувати діяльність мережі бібліотек Донеччини.

Важливою складовою життя «Бібліотеки у валізі» є формування матеріально-технічної бази. За півтора роки завдяки грантам та благодійникам в нас вже є:

- понад дві з половиною тисячі примірників книг;
- сім одиниць комп'ютерної техніки;
- ліцензійне програмне забезпечення та хмарне сховище.

Якщо здалось що в нас цікаве та легке життя, то з першим я погоджуюсь, а от щодо другого то – ні. Нам дуже важко, ми буваємо розгублені, втомлені, розчаровані і в нас опускаються руки. Але на нас величезна відповідальність перед тими для кого ми стали прикладом незламності, перед тими кому ми потрібні, перед тими в кого вселяємо надію. Ми живі, ми працюємо, мріємо і ми їдемо уперед!

ПОШУК ТА РАНЖУВАННЯ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ВІДГУКІВ КОРИСТУВАЧІВ

Сучасний світ наукової інформації надзвичайно багатий і розмаїтий, але саме через цю розмаїтість ми можемо зіткнутися з труднощами у пошуку і відборі необхідних матеріалів. Власна дослідницька робота або навчання можуть бути суттєво ускладнені відсутністю ефективних інструментів для пошуку.

Саме в цьому контексті варто розглянути можливості використання відгуків користувачів і штучного інтелекту, такого як ChatGPT, для поліпшення процесу пошуку наукових статей.

В сучасному дослідницькому середовищі пошук наукових матеріалів став складнішим через інформаційний шум, що виникає від великої кількості доступних джерел. Цей шум ускладнює процес відбору якісних та авторитетних джерел серед безлічі матеріалів, знижуючи ефективність пошуку.

Крім того, низька якість доступних матеріалів ускладнює процес вибору. Чимало опублікованих статей не відповідають вимогам наукової об'єктивності та методології, тим самим вводячи користувачів в оману та збільшуючи витрату часу на аналіз неадекватних ресурсів.

Додатково, результати пошукових алгоритмів не завжди точно відображають потреби користувачів. Нестабільність у відображенні найкращих матеріалів, які відповідають запитам, може привести до пропуску важливих джерел або навіть до зміни у ранжуванні матеріалів.

Ці проблеми ґрунтуються на обмеженій здатності пошукових систем оцінювати якість та корисність наукових матеріалів для користувачів, що робить процес пошуку менш ефективним та вимагає вдосконалення алгоритмів та підходів до оцінки якості наукової інформації.

Одним із ключових аспектів, які можуть значно поліпшити процес пошуку та ранжування наукових статей, є використання відгуків користувачів. Відгуки можуть бути надзвичайно корисним інструментом для визначення якості та корисності наукових матеріалів.

Відгуки користувачів можуть допомогти ідентифікувати якість наукових статей, адже користувачі можуть обмінюватися своїми враженнями та оцінками про те, наскільки стаття була корисною для їхніх потреб та досліджень. Також, на основі відгуків, системи можуть рекомендувати наукові статті іншим користувачам. Якщо деяка стаття отримала позитивні відгуки від багатьох користувачів, це може бути сильним показником її корисності.

З іншого боку, відгуки можуть допомогти персоналізувати рекомендації для кожного користувача. Іншими словами, вони можуть допомогти кожному науковцю знайти ті статті, які найбільше відповідають його індивідуальним інтересам та потребам в науці. Потрібно також врахувати, що самі користувачі, які оцінюють наукову роботу чи документ, теж можуть мати різний рівень компетентності. Відповідно вони теж будуть мати свою, так звану, оцінку, яка буде впливати на ранжування відгуку цього користувача.

Другим важливим аспектом пошуку наукових текстів є застосування штучного інтелекту, зокрема системи на основі OpenAI (ChatGPT), для вдосконалення процесу пошуку та ранжування наукових статей. Штучний інтелект стає необхідним інструментом у світі науки та досліджень.

Він може працювати як особистий асистент у пошуку наукових матеріалів. Адже йому можна створити розгорнутий запит, і отримати персоналізовані рекомендації на основі потреб та інтересів користувача.

Ще однією перевагою є робота ChatGPT у формі чату, що робить взаємодію з ним надзвичайно зручною. Можна задавати питання та отримувати відповіді у природній мові, що робить процес пошуку наукових матеріалів більш доступним. ChatGPT може використовувати ключові слова та контекст запиту для знаходження найкращих наукових статей. Він аналізує великі обсяги інформації і пропонує найбільш відповідні варіанти. ChatGPT також допомагає відсіяти невідповідні або низькоякісні матеріали. Він аналізує вміст статей та враховує попередні відгуки користувачів, щоб надати кращі опції.

Ще однією перевагою є можливість навчання штучного інтелекту. Він може адаптуватися до зміни потреб користувачів та постійно вдосконалюватися, щоб надавати більш точні та релевантні рекомендації. Тут доцільно згадати здатність штучного інтелекту аналізувати інформацію швидко та ефективно, допомагаючи знайти найцікавіші матеріали.

Ці можливості роблять ChatGPT потужним інструментом для наукових дослідників та студентів. Використання штучного інтелекту, зокрема ChatGPT, дозволяє розширити можливості пошуку та ранжування наукових статей, зробити процес більш швидким та ефективним.

Підсумовуючи переваги використання відгуків користувачів та ChatGPT у контексті пошуку та ранжування наукових статей можна сказати, що їх використання допоможе підвищити:

- **Якість результатів пошуку.** Використання відгуків користувачів допомагає відокремити високоякісні матеріали від менш якісних. Можна бути більш впевненим, що в результаті буде отримано наукові статті, які вже знайшли застосування для інших користувачів.

- **Ефективність пошуку.** Використання ChatGPT дозволяє здійснювати більш точний та ефективний пошук наукових матеріалів. Оскільки буде проведено аналіз запитів та надано рекомендації, які відповідають потребам цього запиту.

- **Персоналізованість результатів.** Завдяки відгукам користувачів та ChatGPT, можна отримувати персоналізовані рекомендації на основі

індивідуальної історії та відгуків, які залишає сам користувач. Це робить процес пошуку більш зручним та релевантним.

- **Зручність використання/взаємодії.** Не потрібно використовувати складаний та громіздкий інтерфейс з великою кількістю параметрів. Використання ChatGPT надає можливість спілкуватися з пошуковим асистентом природньою мовою.

- **Швидкість опрацювання запитів.** Всі ці фактори в сукупності допомагають значно скоротити час, який витрачається на пошук наукових статей.

Література

1. Артеменко А. В. Інноваційне використання ChatGPT в роботі бібліотек / А. В. Артеменко - Полтава: ПУЕТ. - 2023.

2. Самченко А. С. Інформаційна підсистема обслуговування читачів як засіб інформатизації бібліотеки. Інформаційні технології та моделювання систем: збірник праць учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих вчених, 30 березня 2023 р. Житомир: Поліський національний університет, 2023.

УДК 352.07(477)(043.2)

Петрова Ірина
/ м. Київ /

СУЧАСНІ ЗАСОБИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБМІНУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Функціонування органів місцевого самоврядування зосереджена на забезпеченні життєдіяльності територіальної громади. Ефективність цієї роботи обумовлюється наявністю достовірної, актуальної, повної інформації та цілеспрямованим використанням засобів передачі інформації.

Головним засобом передачі інформації для органів місцевого самоврядування, спираючись на модель документної комунікації, є управлінський документ. Документна комунікація є пріоритетною, тому що завдання, які постають перед органами місцевого самоврядування, мають обов'язковість виконання. Оформлення управлінського документа згідно з встановленими вимогами та нормами українського діловодства підтверджує юридичну силу зафіксованої інформації в ньому, а проведенні технічні операції з його опрацювання – чинність обміну. І якщо для паперового управлінського документа процедура вже є сталою та не викликає необхідність уточнень, то для електронного управлінського документа триває процес вдосконалення та впровадження вимог щодо документування управлінської інформації та організації роботи з ним. Саме розуміння, що є електронним документом, не у всіх посадовців має чіткі межі. Отже, формування навиків створення та роботи з електронним документом повинно відбуватись на підставі положень Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» [1], «Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання» [2], «Типової інструкції з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну» [3].

Повертаючись до моделі документної комунікації в органах місцевого самоврядування, особливо її використання у взаємодії з територіальною громадою, треба зазначити, що головним засобом передачі інформації виступають звернення громадян та відповіді на них (Рис.1.).

Типовий склад звернень за останнє десятиріччя розширився. До письмових та усних звернень додалися електронні. Серед них виокремлюються електронні петиції, достатньо популярні в українському суспільстві. Зауважимо, що електронні петиції можуть бути адресовані Президентові України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України і органам місцевого самоврядування.

Взагалі, саме звернення формують реальне уявлення того, що відбувається в межах конкретної територіальної громади, які настрої панують в українському суспільстві. Для демократичної країни – це важливий канал інформації.

Рис.1. Приклад моделі документної комунікації в системі взаємодії органів влади та громадянського суспільства (комунікат – звернення громадянина до органу місцевого самоврядування).

Сьогодні органами місцевого самоврядування для передачі інформації активно використовуються електронна пошта, месенджери. Інколи спостерігається перебільшення значення цих каналів передачі. Коригування цього сприйняття має базуватись на діючих нормативно-правових актах, що регламентують інформаційний обмін в органах влади між працівниками. Зокрема, розділом II «Міжвідомчий обмін електронними документами», пунктами 29-33 «Типової інструкції з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну» встановлено:

- інформаційний обмін між працівниками установ здійснюється лише з використанням службової електронної пошти;
- інформаційний обмін здійснюється з метою: попереднього погодження редакції проектів спільних електронних документів, зокрема співрозроблення проектів актів; доведення управлінської інформації до відома, зокрема про плани та роботу відповідних установ; інформування про прийняті установою

управлінські рішення; з'ясування стану опрацювання установою електронних документів, що надійшли на їх розгляд;

– інформація з листування службовою електронною поштою може використовуватися для підтвердження виконаних дій;

– інформаційний обмін службовою електронною поштою не має юридичної сили;

– інформаційний обмін службовою електронною поштою не допускається щодо інформації з обмеженим доступом [3].

Документ як основний засіб інформаційного обміну в органах місцевого самоврядування – це константа. Трансформації носія інформації, цифровізація документаційних процесів, активне використання новітніх мереж передачі інформації встановлює нові вимоги до засобів її передачі, дотримання яких надає чинності комунікату та забезпечує якість результату діяльності органів місцевого самоврядування.

Література

1. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 16.10.2023).

2. Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання: наказ Міністерства юстиції України від 11 листопада 2014 року № 1886/5. URL: <http://https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14#Text> (дата звернення: 17.10.2023).

3. Про затвердження Типової інструкції з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну: постанова Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF#n18> (дата звернення: 17.10.2023).

**БІБЛІОТЕЧНИЙ ПРОСТІР ЯК АРТПЛАТФОРМА: ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ВІЙНИ
НА ПРИКЛАДІ ПЛАКАТНОГО МИСТЕЦТВА ДИЗАЙН-ГРУПИ
«КРЕАТИВНИЙ СУПРОТИВ» СТУДЕНТІВ І ВИКЛАДАЧІВ КНУКІМ/КУК**

Метою доповіді є розглянути роль бібліотеки в умовах війни як багатофункціональної наукової та культурно-освітньої інституції. Використовуючи власний досвід кураторської роботи, зацентрувати увагу на тому, що в екстремальних умовах бібліотека може стати потужною платформою не лише для наукових і освітніх студій, а й для мистецьких заходів. Показати на прикладі організації і проведення виставкових проектів дизайн-групи «Креативний супротив КНУКІМ/КУК» (куратори А. Будик, О. Донець) в бібліотеках України (Київ, НБУВ) і Польщі (Краків, Воєводська бібліотека, Бібліотека філологічного факультету Ягеллонського університету) значущість мистецтва українського плаката в часі війни, а також специфіку його впливу на українського та закордонного глядача в бібліотечному просторі.

Практика проведення виставок у стінах бібліотек – є одним з видів загального процесу ревіталізації бібліотечного простору, перетворення бібліотек на своєрідні комунікативні культурно-освітні та цифрові хаби, де можна не лише читати, а й спілкуватися, опановувати нові знання, знайомитися з витворами мистецтва. В умовах війни така поліфункціональність стала конче необхідною. Адже окрім естетичної, культурно-просвітницької місії, сучасне мистецтво є одним з найпотужніших засобів впливу на людину і виконує надважливе завдання згуртування людей навколо спільної мети – пережити війну і перемогти ворога. Тому все частіше бібліотеки надають свій простір для проведення різних культурно-мистецьких заходів. Неабияку роль у цьому

процесі відіграє плакат, який став особливо потужною мистецькою та інформаційною зброєю. Незважаючи на те, що сьогодні маємо велику кількість різних джерел інформації, плакат – як синкретичний вид образотворчого мистецтва – лишається одним з основних інформаційно-художніх візуальних джерел. Чим же зумовлена сьогодні неабияка зацікавленість творами плакатного мистецтва? Насамперед тим, що плакат – це наймобільніший вид образотворчого мистецтва, що не потребує складної техніки виконання і створюється у популярних і доступних графічних редакторах – іноді достатньо лише влучного слогана рубаними шрифтами та використання інфографіки. Головною рисою плаката є миттєва реакція художника на ті чи інші суспільні події або настрої. До того ж, через візуальні художні образи така інформація легко і швидко сприймається. Активне застосування різноманітних художніх тропів надає плакату особливого забарвлення, робить інформаційне повідомлення лаконічним, яскравим і впливовим водночас. Завдяки новітнім комп'ютерним технологіям, стилістика виконання сучасних плакатів вирізняється розмаїттям прийомів і засобів графічних рішень. Твір швидко справляє враження і вкарбовується в пам'ять, що досить органічно лягає в контекст сучасної візуальної культури. Завдяки лаконічній і ємкій візуальній мові, він працює дієвіше за будь-які наукові статті ба навіть монографії.

Ініціював створення мобільної творчої групи «Креативний спротив КНУКІМ/КУК» став Заслужений художник України, викладач, Голова Секції плаката і графічного дизайну Спілки художників України, професор Андрій Будник з перших днів війни, в яку увійшли викладачі і студенти Київського національного університету культури і мистецтв (КНУКІМ) та Київського університету культури (КУК). Протягом доби після вторгнення російських військ в Україну на онлайн-засіданні факультету графічного дизайну і реклами для студентів і викладачів було створено дизайн-групу і чат під назвою «Креативний спротив КНУКІМ/КУК» в соціальній мережі для спілкування і вирішення організаційних питань, завдяки чому почалася цілодобова творча робота.

Всього до групи долучилося близько 360 студентів і викладачів (серед них – викладачі-консультанти Олійник В. А., Снісаненко В. М., Чуєва О. В., Удріс Н. С). Плакати створювали всі, хто мав на той час технічні можливості, – на ноутбуках в евакуаційних потягах, у бомбосховищах, під тиском перебування на окупованих територіях, у стані емоційного стресу, депресії через розлуку з родиною та друзями, але завжди надією на майбутню перемогу України. Ті, у кого не було до них доступу, стежили за поточними новинами у соцмережах, формулювали теми, складали слогани, підбирали референси. Провідними стали теми героїзму Збройних Сил України, варварств і підступності російських військ, благання про підтримку громади країн світу та НАТО, захисту пам'яток культури, людські трагедії. Плакати потрапляли до стрічок у соцмережах, виставлялися на профілях Національної спілки художників України і особистих сторінках авторів. Водночас твори виконувалися у друкарському форматі, аби була можливість залучити їх до виставок та демонстрацій на мітингах. Згодом, коли з'явилася можливість робити виставки в реальному просторі, бібліотеки теж долучилися до виставкового процесу і стали своєрідними арт-платформами, що об'єднали потенційних відвідувачів і мистців.

Першим кураторським досвідом використання бібліотечного простору як арт-платформи для виставки творів дизайн-групи «Креативний супротив КНУКІМ/КУК» стали організація і проєзентація виставки «На сніданок була війна...» в червні 2022 року в приміщенні бібліотеки філологічного факультету Ягеллонського університету міста Кракова, де її змогли побачити студенти і викладачі вишу [1]. Оскільки бібліотека не має власного виставкового залу, вирішено було зробити експозицію безпосередньо в читальному залі - то ж побачити плакати мав можливість кожен з відвідувачів. Таке незвичне розташування експозиції спонукало до певних особливостей сприйняття. На відміну від спеціально облаштованої галереї чи музею, в читальному залі глядач розглядає витвір мистецтва чимало часу (принаймні впродовж перебування в читальному залі), тобто твір доволі довгий час діє безпосередньо на глядача.

Тому вирішено було експресивні негативно забарвлені плакати, де йшлося про ворога в образі потвор, або про жахіття знущань, розташувати там, де немає робочих місць для читачів, щоб уникнути довготривалого впливу негативних образів.

Експозицію було побудовано таким чином, щоб польський глядач мав можливість самостійно ознайомитися з авторською концепцією твору. Задля цього під кожним плакатом було розміщено інформацію - невеликі за обсягом тексти українською і польською від художників-авторів плакатів. Така кураторська ідея виникла для того, щоб роботи українських художників якомога краще сприймалися польським глядачем. Адже є певні труднощі у розумінні та тлумаченні деяких художніх тропів, до використання яких вдалися автори плакатів. Це, приміром, алюзії і метафори, що апелюють до суто українських національних символів та реальних сюжетів з історії сучасної російсько-української війни. Плакати розповідають про Україну мовою української орнаментики, мовою символічних - жовтого і блакитного – кольорів, мовою знакових для України творів і образів Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка. Про ворога – георгіївською стрічкою та літерою «Z», яка вже сприймається як ганебний знак російських окупантів, цитатою зі старонімецької гравюри з потворним ведмедем-перевертнем, що уособлює країну-загарбника. Роботи містять часто повторювані зображення української і російської геральдичної символіки, традиційних українських знаків-символів, закорінених у народній свідомості і культурі. Чимало плакатів було присвячено темі дружніх польсько-українських відносин. В творах українських студентів Польща постала дружньою, по-справжньому братньою країною. Отже, скориставшись загальновідомими образами, автори створили універсальні, зрозумілі широкому загалу повідомлення, дотримуючись основного правила плакатного мистецтва - донести свою тезу зрозуміло, емоційно, яскраво і лаконічно.

Згодом, у листопаді 2022 року, виставка «На сніданок була війна...» відбулася у Воєводській Бібліотеці міста Кракова. Експозицію було розташовано

в одній з рекреацій бібліотеки, де з творами групи «Креативний супротив КНУКІМ/КУК» ознайомилися не лише читачі-відвідувачі бібліотеки, а також учасники фестивалю «Militaria w Popkulturze. Popkulturza w sluzbie wolnosci». Обидві виставки привернули увагу громадян Польщі (зокрема краків'ян) до героїчного спротиву українського народу і до українського мистецтва, як потужної зброї у боротьбі з російською агресією.

В Національній бібліотеці України імені В. І Вернадського виставковий проект відкрився 4 жовтня 2023 року під час проведення щорічної міжнародної наукової конференції, що також сприяло розширенню глядацької аудиторії [2]. Виставка експонувалася у художній галереї головного корпусу НБУВ. Незважаючи на загрозу повітряної тривоги, відкриття відбулося за участі куратора Андрія Будника і студентів факультету графічного дизайну і реклами КНУКІМ. Локація НБУВ надала нового, патетичного звучання експонованим творам завдяки перебуванню в єдиному арт-просторі разом з шедеврами дизайну інтер'єра модерної будівлі: панно «Біль Землі» Володимира Прядки і Володимира Пасивенка, гобеленом «Витоки слов'янської писемності» Марії та Івана Литовченків, скульптурами Бориса Довгала.

Всього на виставках було представлено 80 творів від 39 авторів. Під час реалізації виставкового проекту «На сніданок була війна...» в різних локаціях бібліотек України і Польщі було проведено спорадичне вибіркове опитування відвідувачів, яке показало, що одні й ті ж самі твори сприймаються по-різному польським і українським глядачем: польського глядача найбільше зачіпали емоційно-зворушливі плакати, в яких йшлося про жахливі наслідки війни: зруйновані долі, страждання дітей; а українського – плакати, що викривають злочинну сутність ворога, дегуманізують або демонізують його [3, С. 198].

Проаналізувавши особливості трьох локацій одного виставкового проекту «На сніданок була війна...», ми дійшли висновку, що візуалізація війни в плакатах українських студентів і викладачів творчої групи «Креативний супротив КНУКІМ/КУК» має надзвичайно важливе мистецьке, історичне та

соціальне значення, плакати студентів і викладачів КНУКІМ/КУК стали візуальними маркерами певних історичних подій, свідками яких є їхні автори. Те, що плакати експонувалися не лише у виставкових залах, а в загальнодоступних локаціях, надало можливість ознайомитися з ними багатьом відвідувачам бібліотек, як українцям, так і полякам.

Література

1. Andriy Budnyk, and Olena Donets. The Project “Creative Resistance” of Ukrainian Students and Professors of Kyiv National University of Culture and Arts and Kyiv University of Culture in Poland // University and War in Ukraine /STUDIES IN POLITICS, SECURITY AND SOCIETY Edited by Stanisław Sulowski Faculty of Political Science and International Studies University of Warsaw/ Alicja Z. Nowak / Kinga Anna Gajda (eds.). Vol. 58. P. 177 – 208.

2. «На сніданок була війна...». URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/6280>

3. Будник А. Гамалія К. *Образи «героя» та «ворога» в плакатах періоду війни. Деміург: ідеї, технології, перспективи дизайну*, 5(2, 188-200). URL: <https://doi.org/10.31866/2617-7951.5.2.2022.266901>.

УДК 621.397(477)(043.2)

Кудлай В'ячеслав

/ м. Київ /

ЗАХИСТ УПРАВЛІНСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ЕЛЕКТРОННОМУ СЕРЕДОВИЩІ

В сучасному інформаційному суспільстві, де значна кількість управлінської інформації зберігається та обробляється в електронному вигляді, захист інформації стає одним з найважливіших завдань для установ. Дослідження питань у контексті захисту управлінської інформації в електронному середовищі, а також методи її захисту, зокрема криптографічний

захист, аутентифікація, кваліфікований електронний підпис, цифрова печатка, цифровий сертифікат є критично важливим завданням фахівців-практиків та науковців з галузі ІТ, документознавства та архівознавства.

Забезпечення ефективної захищеності, цілісності та автентичності управлінської інформації справедливо можна визначити однією з причин та потреб у впровадженні систем електронного документообігу (надалі - СЕД) [1]. Окрім захисту інформації основними завданнями впровадження електронного документообігу є заощадження часу на обробку первинної інформації, оптимізація документообігу, захист від фальсифікування інформації (будь які операції по роботі з інформацією фіксуються у log-файлах СЕД), можливість працювати з документами в умовах вимушеного переміщення або відрядження без перевезення паперових справ, достатньо зберегти носії інформації з сервера (досвід війни це засвідчує).

Відомою широкому загалу проблемою управлінської інформації в електронній формі є незаконний доступ до інформації, що може призвести до витоку важливих даних та порушення конфіденційності в загальнодержавному та іноді міжнародному масштабах [2]. Зловмисники можуть спробувати змінити чи знищити важливі дані, що призводить до серйозних фінансових втрат та втрат репутації, про які Україна вперше дізналася 27 червня 2017 року, коли країна-агресорка організувала масову хвилю кібератак засобами електронної пошти з поширенням вірусу Petya (сімейство шкідливих програм, що вражає комп'ютерні пристрої під управлінням операційних систем Microsoft Windows. Напередодні цих подій рішенням РНБО було заборонено використання програмного забезпечення Kaspersky Lab та Доктор Веб, які за даними Міністерство національної безпеки США активно передавали інформацію з комп'ютерів для ознайомлення ФСБ.

В інтенсифікації процесів Євроінтеграції України вирішення ряду законодавчих, організаційних та технічних проблем, впровадження системи автоматизованого діловодства та засобів організації колективної роботи,

використання СЕД, що і повинно скоротити тривалість вирішення завдань, забезпечити більш продуктивну роботу органів влади, сприяти налагодженню двостороннього електронного зв'язку між громадськістю та органами влади, допомогти в отриманні необхідної інформації, проведенні консультацій та спільному прийнятті рішень. Так, у 2018 році важливим кроком стає видання Постанови Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 55 «Деякі питання документування управлінської діяльності», якою затверджено типову інструкцію з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну [3]. Проте першим кроком цифровізації документообігу в українській історії було прийняття Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» [4] ще у 2003 році. Важко досягнути причини того, що шлях від прийняття нормативного документу до повноцінного та масштабного впровадження СЕД в практику вітчизняних установ зайняв 15 років. Але подальші об'єктивні обставини, які суттєво ускладнювали забезпечення безперебійності ведення паперового документообігу та захисту управлінських документів від фізичного знищення (COVID, повномасштабна російсько-українська війна) інтенсифікували процеси впровадження СЕД в практиці українських установ, в тому числі, з використанням хмарних серверів на території країн Європейського Союзу, де відсутні загрози знищення даних в результаті обстрілів або перебоїв у доступі серверів через blackout.

Для захисту управлінської інформації важливими засобами є криптографічний захист, тобто використання шифрування даних для забезпечення конфіденційності та цілісності інформації під час її передачі та зберігання.

СЕД мають забезпечувати надійні інструменти аутентифікації. Використання механізмів аутентифікації, зокрема, паролі, КЕП, біометричні дані, чип-карти та інші методи, для перевірки ідентичності користувачів перед наданням доступу до інформації в сукупності мінімізують вірогідність

отримання доступу до електронних документів зловмисниками. Кваліфікований електронний підпис – це вдосконалений електронний підпис, який створюється з використанням засобу кваліфікованого електронного підпису і базується на кваліфікованому сертифікаті відкритого ключа [5]. Використання кваліфікованих електронних підписів часто в СЕД забезпечує захист від виправлення інформації в системі, невідмовність від відправлення документів та ідентифікації відправника. Окрім проблеми захисту управлінських документів важливо забезпечувати уніфікованість форматів електронних файлів, які передаються між установами. Так, наказом Мініюсту від 11.11.2014 № 1886/5 «Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання» встановлені єдині вимоги до форматів даних електронних документів постійного і тривалого (понад 10 років) зберігання, до структури та змісту XML-схеми архівних електронних документів, щодо найменування файлів електронних документів, щодо найменування файлів електронних облікових документів, щодо найменування файлів архівних електронних документів, до структури та змісту XML-схеми електронного примірника описів справ постійного зберігання, щодо найменування файлів електронних примірників описів справ постійного зберігання, до структури та змісту XML-схеми обкладинок архівних електронних справ, щодо найменування файлів обкладинок архівних електронних справ [6].

Освітянам завдяки досвіду роботи в ЄДЕБО відомі переваги використання цифрових печаток для підтвердження автентичності та цілісності документів, які передаються в електронному вигляді, зокрема, без накладання цифрової печатки на накази про зарахування не можливо сформувати картки здобувачів в електронній базі.

Використання цифрових сертифікатів дозволяє підтвердити ідентичність користувачів та інших сутностей в електронному середовищі. Відповідно до Закону України «Про електронні довірчі послуги», сертифікат відкритого ключа є електронним документом, який засвідчує належність відкритого ключа

фізичній або юридичній особі, підтверджує її ідентифікаційні дані та/або надає можливість здійснити автентифікацію веб-сайту [5]. Сертифікати ключів можуть розповсюджуватися в електронній формі або у формі документа на папері та використовуватися для ідентифікації особи підписувача.

Отже, захист управлінської інформації в електронному середовищі вимагає комплексного підходу та застосування різноманітних методів захисту. Використання криптографічного захисту, механізмів аутентифікації, кваліфікованого електронного підпису, цифрових печаток та сертифікатів може значно зменшити ризики втрати чи незаконного доступу до службової інформації установ. Свідоме впровадження цих методів може допомогти організаціям забезпечити високий рівень безпеки їхньої управлінської інформації в цифровому середовищі.

Література

1. Ігонін В. Електронний документообіг: 5 запитань юристу. Юридична газета online. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/elektronniy-dokumentobig-5-zapitan-yuristu.html>.
2. Онищенко В. Електронний документообіг замість паперового. Головбух Платформа Бухгалтерія. URL: <https://buhplatforma.com.ua/article/9413-elektronniy-dokumentoborot-zamst-paperovogo>.
3. Про деякі питання документування управлінської діяльності: Постанова КМУ від 17 січня 2018 р. № 55. Верховна Рада України: Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF#Text>.
4. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851. Верховна Рада України: Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.
5. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155. Верховна Рада України: Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>.

6. Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання: наказ Мін'юсту від 11.11.2014 № 1886/5. Верховна Рада України: Законодавство України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14#Text>.

УДК 02:005.342(043.2)

Галабурда Інна

/ м. Київ /

ІННОВАЦІЇ – ОСНОВА РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕКИ ХХІ СТОЛІТТЯ

Актуальність теми дослідження зумовлена стрімким розвитком сучасного українського суспільства, що функціонує та розвивається у просторі постійних змін (політичних, економічних, соціальних, культурних тощо). Для успішного й повноцінного розвитку суспільство потребує надійної і своєчасної інформації, адже саме інформація сьогодні слугує фактором і ресурсом стійкого розвитку. Оперативно надавати споживачу необхідну та надійну інформацію означає трансформувати традиційні функції у відповідності з інноваціями, технологіями та новими формами бібліотечного обслуговування.

Перехід суспільства на шлях від екстенсивного до стійкого типу розвитку потребує від бібліотек пошуку нових форм, напрямів та методів діяльності. Якщо бібліотеки не зможуть найближчим часом забезпечити користувачам цифровий доступ до власних ресурсів і баз даних всього світу, то ризикують перетворитися в музеї книги та втратити своє практичне значення. Маючи на озброєнні лише традиційні форми роботи, бібліотеці важко вистояти в конкурентній боротьбі з іншими учасниками ринку культурно-інформаційної продукції і послуг. Тому інноваційні форми роботи в бібліотеках мають спрямовуватися на покращення послуг, популяризацію бібліотеки, створення її

привабливого іміджу, рекламу інформаційно-бібліотечного продукту, розширення та удосконалення функціоналу бібліотек [1].

Сучасна бібліотека не може існувати без постійного пошуку і поновлення форм обслуговування. Серед найхарактерніших для бібліотечного обслуговування сучасних тенденцій – одночасне використання традиційних та інноваційних форм роботи. Поєднання різноманітних форм заходів дозволяє традиційні напрямки діяльності наповнювати новим змістом і таким чином підтримувати і розвивати інтерес до книги і бібліотеки. Довго живуть, як правило, ті форми, які незмінно знаходять новий зміст, нові теми, факти. Нетрадиційні форми виникають як відповідь на культурно-інформаційні потреби суспільства. Урізноманітнити та удосконалити форми роботи в бібліотеках вбачається можливим через: модернізацію традиційних форм обслуговування користувачів; запозичення форм з інших сфер діяльності; використання зарубіжного досвіду; застосування інформаційно-комунікаційних технологій, тощо [3; 7].

Істотне зростання обсягів інформації, поява нових технологій для її зберігання, обробки, поширення і доступність завдяки комп'ютерній мережі Інтернет, привели до появи нових видів бібліотек. З'явилися бібліотеки, які розвинули або видозмінили функції традиційної бібліотеки. Найбільш популярними серед них є медіатеки, електронні бібліотеки, депозитарії та бібліобуси [2].

Інноваційна діяльність може бути спрямована як на отримання нового (в нашому випадку, бібліотечно-інформаційного) продукту, так і на впровадження нових ефективних технологій роботи [2].

Інноваційна діяльність бібліотек повинна розглядатися в контексті їх стратегічного розвитку і об'єднувати такі, раніше ізольовано досліджувані напрямки, як стратегічне планування, проектна робота та громадські комунікації. Шляхи стратегічного розвитку бібліотек пропонується визначати з позицій вибору об'єктів бібліотечної діяльності, які найбільшою мірою потребують інноваційних змін [4].

Під інноваціями в бібліотечній справі розуміється результат змін. Для бібліотек – це реалізовані в бібліотечній практиці результати бібліотекознавчих і суміжних досліджень, передового досвіду, пов'язані з розробкою нових продуктів, послуг, технологічних процесів, які якісно удосконалюють бібліотечну діяльність і відрізняються від попередніх аналогів новими властивостями [5].

Атрибутивні ознаки будь-якої інновації – це новизна, зміна, результат і обов'язково ресурс. Нововведення може бути абсолютним, розробленим вперше саме даною бібліотекою, або відносним, запозиченим у інших організацій і творчо адаптованим до поточних умов. Іншими словами, інновація обов'язково повинна бути нововведенням для конкретної бібліотеки, але не обов'язково для бібліотечної справи в цілому [6].

Інновація – це створення принципово нових зразків бібліотечної практики, які виводять діяльність бібліотеки на інший якісний рівень [9].

Інноваційна діяльність може бути спрямована як на отримання нового (в нашому випадку бібліотечно-інформаційного) продукту, так і на впровадження нових ефективних технологій роботи. Інновація в бібліотеці присутня практично у всіх напрямках її діяльності, особливо в масовій роботі, яка передбачає сукупність методів і форм організації обслуговування одночасно великої кількості читачів або певної групи користувачів [2;5].

Світовий досвід показує, що проблеми інновацій як процесу оновлення бібліотечної діяльності завжди були актуальними. Зараз вони стоять особливо гостро, оскільки вітчизняні бібліотеки, з одного боку, як ніколи раніше, відчувають обмеженість фінансового забезпечення і тому вишукують шляхи раціонального використання своїх ресурсів. З іншого боку, бібліотеки прагнуть інтегруватися у світовий інформаційний простір, освоюючи професійні міжнародні стандарти [6].

Основою інноваційного розвитку бібліотек обґрунтовано визнані інформаційно-комунікаційні технології, включаючи їх програмно-апаратне забезпечення.

Питання інноваційної діяльності, впровадження інновацій та управління ними в бібліотечній діяльності далеке від вирішення, проте для виходу з кризового становища бібліотекам можна і потрібно застосовувати напрацювання інноваційного менеджменту, які можуть стати організаційним механізмом ефективного управління. Необхідно розуміти, що інноваційний розвиток – не мода і не кінцева мета діяльності бібліотек, а стратегічний напрям і фактор, умова їх розвитку [5].

Існують дві точки зору на інноваційні процеси в бібліотеці. Перша: інновації – це зміни в бібліотечній діяльності, що стосуються форм, методів і видів роботи бібліотеки (наприклад, реклама, автоматизація та технічне оснащення бібліотечних процесів). Друга: інновації – це зміни, нововведення, що впроваджуються в бібліотечну діяльність, але як такі з нею не пов'язані. Їх впровадження зумовлено часом, економічними умовами в країні. Бібліотекам доводиться шукати шляхи виживання і брати на себе невластиві функції, щоб надалі вписатися в місцеву інфраструктуру, визначити своє місце в ній [10].

Найважливішим завданням сучасної бібліотеки є розвиток стійкого, усвідомленого інтересу до читання, розширення читацького і культурного кругозору, підтримка престижу читання через оновлення традиційних методів роботи [11].

На сучасному етапі бібліотечним професійним співтовариством усвідомлено, що перспективи успішного розвитку є тільки у бібліотек, які обирають інноваційний шлях [2].

Таким чином, інновація в бібліотечній справі – це створення принципово нових нерегламентованих зразків діяльності, що виходять за межі норм та виводять професійну діяльність на принципово новий якісний рівень [2; 8].

Література

1. Айвазян О.Б. Інноваційна діяльність бібліотек вищих закладів освіти Хмельниччини (2010). *Наукова бібліотека Хмельницького національного університету*. URL: http://lib.khmnu.edu.ua/about_library/metodob/Buleten10/bul10_1.html (дата звернення: 17.04.2023).

2. Бібліотека: місце традицій, простір інновацій : матеріали круглого столу, присвяч. 55-річчю наук. б-ки Київ. нац. ун-ту культури і мистецтв. *Наукова бібліотека КНУКіМ*. URL: <http://lib.knukim.edu.ua/wp-content/uploads/2018/11/Biblioteka-mistse-traditsiy.pdf>. (дата звернення: 17.04.2023).
3. Хіміч Я.О. Інноваційні зміни в бібліотеці на основі проектного, кадрового менеджменту та ініціативної діяльності бібліотек (2012). URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00JGZP.pdf. (дата звернення: 18.04.2023).
4. Великосельська О.М. Інноваційна діяльність бібліотек: теоретичні аспекти та проблеми. *Наукова бібліотека Хмельницького національного університету*. URL: http://lib.khmnu.edu.ua/about_library/naukova_robota/2010/vel_inn.htm. (дата звернення: 18.04.2023).
5. Мухіна Л. І. Теоретичні засади інновацій в бібліотеках. *НМЦ ПТО у Запорізькій області*. URL: <http://nmc-ptu.zp.ua/wp-content/uploads/2015/04/Teoretychni-zasady-innovatsij-u-bibliotekah.pdf>. (дата звернення: 18.04.2023).
6. Безручко. Інновації як стратегія і умова розвитку бібліотек (2014). *Національна бібліотека України для дітей*. URL: <https://chl.kiev.ua/club/Інновації%20як%20стратегія.pdf>. (дата звернення: 21.04.2023).
7. Дяченко. Інноваційна діяльності бібліотек закладів освіти – вимога часу. *Знайшов*. URL: https://znayshov.com/FR/14100/pv_2022_1-2-94-96.pdf. (дата звернення: 21.04.2023).
8. Біловус Л., Васильків О. Створення інноваційного клімату як передумова управління нововведеннями у бібліотеці (2021). *Репозитарій Національного Авіаційного Університету*. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/53293>. (дата звернення: 23.04.2023).
9. Інноваційна діяльність сучасних дитячих бібліотек на підтримку дитячого читання. *Національна бібліотека України для дітей*. URL: <https://chl.kiev.ua/Default.aspx?id=6476>. (дата звернення: 23.04.2023).
10. Цвігун К. В. Інноваційне обслуговування користувачів у Вінницькій центральній районній бібліотеці. *Донецький національний університет імені Василя*

Стуса. URL: <https://jarch.donnu.edu.ua/article/view/10521>. (дата звернення: 24.04.2023).

11. Читання. *Віжкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»*. URL: https://vo.uu.edu.ua>nafiy_mahistr_2021 (дата звернення: 24.04.2023).

УДК 930.25(477)(043.2)

Агаєва Владислава

/ м. Київ /

ІНТЕРНЕТ ПРЕДСТАВНИЦТВА ЦЕНТРАЛЬНИХ ДЕРЖАВНИХ АРХІВІВ УКРАЇНИ

Стрімкий розвиток інтернет технологій та сучасних засобів комунікації, збільшення інформаційних потоків в кіберпросторі – є рушійною силою в процесі трансформації та розвитку архівної діяльності. Сьогодні, архівні установи, зокрема і Центральні державні архіви України, збільшують свою присутність у веб-просторі, використовуючи та розвиваючи свої інтернет представництва, соціальні мережі та електронні засоби зв'язку, що сприяє налагодженню комунікації із користувачами та спрощує процес надання архівних послуг, а також доступу до інформації, що міститься в архівних установах. Такі трансформації стали більш нагальними, оскільки карантинні обмеження, спричинені коронавірусною інфекцією, а також повномасштабне вторгнення Російської Федерації ускладнили, а подекуди унеможливили фізичний доступ до архівних послуг.

Наразі, основними інтернет представництвами Центральних державних архівів України є їх офіційні веб-сайти. Веб-сайти являються «обличчям» архівних установ в інтернет-просторі і дають користувачам наступну інформацію про: факти з історії становлення архівних установ, їх організаційну структуру та керівництво; нормативно-правову базу, якою керуються у своїй діяльності установи; доступ до архівних описів, електронних каталогів та

фондів; онлайн виставки; звернення громадян; перелік послуг, що надаються архівними установами тощо [1;3].

Структура та наповнення 7 веб-сайтів Центральних державних архівів України дає розуміння, що, на сьогодні, усіма установами розроблено організаційну структуру сайтів, їх дизайн та порядок наповнення інформацією. Проте, кожен веб-сайт є індивідуальним, без використання єдиного шаблону при розробці.

При аналізі інтернет представництв архівних установ можна спиратися на наступні критерії: прозорість та інформаційна відкритість; доступність; актуальність інформації; інтерактивність; зворотній зв'язок; мови, на яких доступна інформація на сайтах; обсяги електронних архівів та оцифрованих документів [4].

Прозорість та інформаційна відкритість: наявний зв'язок назви сайту з його практичним призначенням та інформацією, що подається. В адресному полі веб-браузеру наявна аббревіатура назви архівної установи. Загалом, при створенні імені веб-сайтів Центральних державних архівних установ використано стандартизовану систему ідентифікації в адресному полі веб-браузера. Що ж до інформаційної відкритості, архівними установами сформовано відкриті та загальнодоступні ресурси з інформацією про свою діяльність, що містять положення про архівні установи, їх історію та структуру, а також нормативно-правову базу, що регулює процес їх діяльності.

Доступність: доступ до сайтів надається за протоколом HTTP, наявна можливість пошуку необхідної інформації по усіх базах даних архівних установ; надається інформація про графік роботи архівних установ, про правила роботи в читацькій залі та правила поводження із архівними документами. Проте, інструменти доступності сайту або версія для людей з вадами зору була відсутня на веб-сайтах Центрального державного науково-технічного архіву України, Центрального державного історичного архіву України м. Львів та Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України.

Керування елементами інтерфейсу та навігація інтуїтивно зрозумілі для користувачів [5;6;7;8;9;10;11].

Актуальність інформації: веб-сайти архівних установ замінено новими версіями, проте, наявний доступ до попередніх версій сайту [8]. Надано інформацію із посиланнями на актуальну нормативно-правову базу. Наявні розділи новин, що висвітлюють діяльність архівних установ, поповнення архівних фондів та співпрацю з іноземними партнерами. У публікацій, що містяться на веб-сайтах центральних державних архівів присутні дати розміщення і оновлення інформації.

Інтерактивність: на веб-сторінках архівних установ розміщено гіперпосилання на урядові портали та сервіси, що можуть бути корисними. Користувачу надається можливість перегляду онлайн-виставок, а Центральним державним архівом-музеєм літератури та мистецтва України запроваджено Віртуальні 3D-екскурсії меморіальними кабінетами відомих українських письменників та поетів [8].

Зворотній зв'язок: архівними установами на веб-сайтах розміщено контактні дані та способи зв'язку із користувачами; наявний перелік послуг, що надається архівними установами, в тому числі платний, проте, можливість отримати послуги онлайн мають лише користувачі Центрального державного історичного архіву м. Київ. Відвідувачі веб-сайтів Центральних державних архівів України не мають можливості розмістити власну інформацію чи допис, однак, мають можливість направити звернення до архівної установи через електронні приймальні [2].

Мови, на яких доступна інформація на сайтах: аналіз веб-сайтів показав що сайти Центрального державного історичного архіву м. Львів, Центрального державного історичного архіву м. Київ та Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву надають інформацію 1 мовою – українською; Центрального державного науково-технічного архіву України 3 мовами - українською, російською та англійською; Центрального державного

архіву-музею літератури та мистецтва України 16 мовами; Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України 23 мовами; Центрального державного архіву громадських об'єднань та україніки 27 мовами [5;6;7;8;9;10;11].

Обсяги електронних архівів та оцифрованих документів: станом на вересень 2023 року Центральний державний науково-технічний архів України налічує 259 архівних фондів (з них 25 фондів особового походження), 1 222 комплексів науково-технічної документації, 636 820 одиниць зберігання за 1891–2016 рр.; Центральний державний історичний архів м. Львів налічує 765 фондів із загальною кількістю понад 1 000 019 справ за XII-XXI ст.; Центральний державний історичний архів м. Київ налічує 2 429 справ та 745 031 цифрову копію; Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів налічує 12 704 кінодокументів, 81 964 фотодокумент, 71 669 фонодокумент та 2 852 відеодокумента; Центральний державний архів-музей літератури та мистецтва України налічує 1 435 фондів (з них 125 фондів установ і організацій та 1 310 фондів особового походження), 2 241 описів (з них 226 описів на документи установ і організацій, 1 989 описи на документи особового походження, 26 описів на фотодокументи), 13 070 музейних предметів, 112 100 примірників книг і брошур, 79 941 номерів журналів, 5 730 річних комплектів журналів, 2 489 річних підшивок газет, 1 429 примірників спеціальних видань (листівок, плакатів і т. ін.), 451 примірник видань із обмінного фонду; Центральний державний архів громадських об'єднань та україніки налічує 339 фондів, 764 описи (323 588 справ із документами Національного архівного фонду з паперовою основою, 330 одиниць зберігання фонодокументів, 1 961 справа із документами з кадрових питань); Центральний державний архів вищих органів влади та управління України налічує 3 338 фондів, 2 083 049 одиниць зберігання (з них 19 368 науково-технічної документації) [5;6;7;8;9;10;11].

Узагальнюючи аналіз представленості Центральних державних архівів України в мережі Інтернет, можна сказати, що, на сьогодні, архівні установи

представлені у веб-просторі сучасними та достатньо зручними веб-сайтами, на яких розміщується і оновлюється інформація відповідно до їх сфери діяльності, та існуючої нормативно-правової бази. Проте, аналіз веб-сайтів архівних установ свідчить про необхідність розробки алгоритмів надання архівних послуг дистанційно і впровадження більш широкого спектру електронних послуг. В більшості випадків веб-сайтами Центральних державних архівних установ передбачено лише розміщення переліку послуг, що надаються та зразків заяв для їх отримання. В цьому випадку не передбачено онлайн подання таких заяв через уніфіковану форму та отримання послуги дистанційно, за прикладом адміністративних послуг.

Література

1. Божук Л. Інформаційні ресурси і сервіси Інтернет в роботі державних архівів України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*. 2016. №3. С. 14-18.
2. Залєток Н., Чорноморець Є. Сучасний стан упровадження електронних послуг центральними та обласними державними архівними установами України. *Архіви України*. 2023. №1. С. 27-40.
3. Коржик Н. Архіви України в інформаційному просторі: сучасний стан організації веб-сайтів. *Вісник книжкової палати*. 2017. №8. С. 21-24.
4. Тюрменко І. Експертна оцінка структури та змісту веб-сайтів архівних установ України // Інформаційна освіта та професійно-комунікативні технології XXI століття : зб. матеріалів VIII Міжнар. наук.-практ. конференції (10–12 верес. 2015 р., м. Одеса). 2015. С. 43–50.
5. Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів : Офіційний вебпортал. URL: <https://tsdaea.archives.gov.ua/>.
6. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України : (ЦДАВО України) : Офіційний вебпортал. URL: <https://tsdavo.gov.ua/>.
7. Центральний державний архів громадських об'єднань та україніки : Офіційний вебпортал. URL: <https://tsdahou.archives.gov.ua/>.

8. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України) : Офіційний вебпортал. URL: <https://csamm.archives.gov.ua/>.
9. Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАК України) : Офіційний вебпортал. URL: <https://cdiak.archives.gov.ua/>.
10. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАЛ України) : Офіційний вебпортал. URL: <https://tsdial.archives.gov.ua/>.
11. Центральний державний науково-технічний архів України (ЦДНТА України) : Офіційний вебпортал. URL: <https://cdnta.archives.gov.ua/>.

УДК 651.5(477)(043.2)

Левченко Яна

/ м. Київ /

ІНФОРМАЦІЙНІ ПОСЛУГИ ТА ПРОДУКТИ АРХІВНИХ УСТАНОВ

Одними із найважливіших характеристик третього тисячоліття стали динамічне збільшення темпів глобалізації, яке розпочалося ще у XX ст., а також перехід до постіндустріального інформаційного суспільства. Настає нова епоха суспільного розвитку, найвагомішим фактором якої є інформація, яка здобуває першість у всіх напрямках людського життя. Інформація й інформаційні ресурси постають поруч та навіть випереджають за власною значущістю такі найважливіші види ресурсів сучасного соціуму як матеріальні й енергетичні ресурси. Саме інформація у час динамічних глобальних трансформацій стає найбільш важливою для людства і є основним аргументом перед викликами сучасності, перспективним чинником подальшого суспільного розвитку.

Володіння достовірною й актуальною інформацією разом із умінням ефективно використовувати адекватні методики її збору, аналізу й надання є базисом успішної діяльності установ будь-якої організаційної форми [1]. Вказане формує підґрунтя для нового розуміння архіву як суб'єкта

інформаційних процесів. Архіви постійно реалізують інформаційну діяльність для забезпечення суспільства ретроспективною інформацією, тобто формують обставини для всебічного використання відомостей, які містяться у документах Національного архівного фонду. Інформаційна сфера діяльності архівів вимагає особливої уваги, оскільки користувачі мають право вимагати від архівних установ надання верифікованих інформаційних послуг [2].

Державні архіви, які у системі архівних структур України є ключовою ланкою, – це спеціалізовані державні заклади, які здійснюють організацію формування Національного архівного фонду (надалі НАФ), збереження більшості його загального обсягу, забезпечення обліку документів НАФ і надання доступу до архівної інформації користувачам. Шляхом реалізації зазначених завдань державними архівами забезпечується збереження, збільшення і використання історичних інформаційних ресурсів та значної частки як української, так і світової культурної спадщини; відбувається сприяння створенню національної самосвідомості; здійснюється значний внесок у розбудову України як соціальної, правової і, що важливо, демократичної держави.

Основна мета діяльності архівних установ полягає в забезпеченні користувачів первинною та вторинною інформацією, що міститься в архівних документах, шляхом надання трьох рівнів доступу до документів НАФ України – фізичного, інтелектуального та соціально-правового.

Джерелами інформації є документи та інші носії інформації, які являють собою матеріальні об'єкти, що зберігають інформацію, а також повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи.

Інформаційним ресурсом архівів України є Національний архівний фонд, що є скарбницею соціальної пам'яті, культурної й національної ідентичності українського народу в міжнародному вимірі. Забезпечення гарантованого збереження документів НАФ, як складового компоненту не тільки вітчизняної, але й світової культурної спадщини, з одного боку, й інформаційних ресурсів

суспільства, з іншого, потребує проведення відповідної державної політики у галузі архівної справи і діловодства. Дієвість механізму формування та реалізації державних заходів у сфері архівної справи має принципове значення для захисту суверенності та національних інтересів України в архівній сфері [3].

Наразі усі обласні державні архіви України у різних формах (Інтернет-сайти, веб-сторінки) представлені у глобальній онлайн-мережі. Їх інформаційний потенціал з 2019 року суттєво збільшився, однак, разом із тим, для подальшого розвитку архівів як сучасних соціальних і комунікаційних структур доцільно продовжувати розвивати цифрові ресурси архівної мережі. Актуальною є проблематика розробки цільової комплексної програми соціально-наукової й електронної комунікації у рамках мережі архівних установ нашої країни, гармонізація й упровадження міжнародних стандартів у вказаній галузі. Реалізація перспективних напрямів розвитку Інтернет-сайтів архівів нашої держави, задіяння сучасних методів презентації соціально значимої ретроспективної документної інформації дозволять поглибити динаміку їх організаційних і функціональних трансформацій у сучасному інформаційному середовищі, забезпечить надійну основу переходу до створення єдиного архівного інформаційного простору [4].

В сучасному інформаційному суспільстві важливими аспектами є відкритість суспільства і вільний доступ до інформації. Відтак, державні архіви України, незважаючи на існуючі проблеми, керуючись засадами демократичної й соціально правової держави та у міру наявних можливостей, намагаються забезпечити усім членам українського суспільства умови рівного, нічим не обмеженого доступу до історичної й культурної спадщини нашої країни.

Наприкінці XX ст. всіх напрямів людської діяльності (у тому числі й архівної галузі) торкнулися ІТ-технології, упровадження яких у роботу архівних установ розширює доступ до документальних відомостей, збільшує потенціал наукового аналізу інформаційних ресурсів архівів, формує нові різновиди видання документів й довідників на нетрадиційних носіях. Усе це сприяє

кращому доступу до документної інформації державних архівних установ шляхом інформатизації архівної справи, що передбачає формування умов для заміни інноваційними інформаційними технологіями традиційних архівних технологій для того, щоби забезпечити повне, раціональне й своєчасне використання інформаційних ресурсів ретроспективного характеру.

Базовими етапами інформатизації архівної галузі є:

- обладнання архівних установ належними технічними й програмними засобами, комп'ютеризація управлінських функцій Державної служби архівів України та власне окремих архівів;
- комп'ютеризація комплектування архівів і централізованого обліку документів, формування в електронному вигляді системи архівних довідників, інших БД;
- комп'ютеризація на єдиних засадах комплектування, опису, обліку, формування довідкового апарату в кожному окремо взятому архіві;
- представлення національних архівних інформаційних ресурсів в Інтернеті;
- використання комп'ютерних технологій для формування страхування страхових копій документів, формування повнотекстових БД;
- формування електронних копій документів для задіяння у фонді користування.

Щорічно на державне зберігання до архівів України надходить близько 1 млн. справ від міністерств, установ, організацій і підприємств. Для формування доступу до великого масиву вказаних документів Національного архівного фонду України необхідно мати досконалий довідковий апарат. З огляду на вказане в українському архівознавстві й архівній практиці проблематика довідкового апарату є пріоритетною, а її розв'язання безпосередньо пов'язане з останніми напрацюваннями української історичної науки, станом впровадження інноваційних технологій, узагальненням міжнародного досвіду.

Література

1. Матвієнко О. В. Основи інформаційного менеджменту. Київ : Центр

навчальної літератури, 2004. 128 с.

2. Меньківська Н. С. Види інформаційної діяльності державних архівів України. *Вісник Книжкової палати*. 2011. № 9. С. 28-32.

3. Петрович В. Діяльність державних архівів щодо організації користування інформаційними ресурсами Національного архівного фонду України (на прикладі Державного архіву Волинської обл.). *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. № 7. С. 151-156.

4. Хромов А.В. Державні архіви України в умовах війни: виклики та перспективи. *Інформологічні, документознавчі, бібліотекознавчі та архівознавчі студії в сучасному світі* : зб. мат. І Всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнародною участю, 27 жовтня 2022 р. Київ: МДУ, 2022. С. 30-35.

УДК 930.25(477)(043.2)

Андибор Анастасія

/ м. Київ /

ЦИФРОВІЗАЦІЯ АРХІВНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ: ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА

Цифровізація архівів є надзвичайно важливою темою, яка підіймалась ще в 20 ст. та не втрачає своєї актуальності в сучасному світі у зв'язку з зростання обсягу інформації та потреби в її збереженні й доступі. Особливе значення це має для українського суспільства. Цифрові копії документів допоможуть зберігати цінну історичну та культурну інформацію, забезпечуючи її збереження для майбутніх поколінь.

Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» регламентує статтею 3 розділ 1, що державну політику у сфері архівної справи і діловодстві визначає Верховна Рада України, а реалізує та виконує Кабінет

Міністрів України, інші органи виконавчої влади, а також органи місцевого самоврядування забезпечують проведення державної політики у сфері архівної справи і діловодства в межах своєї компетенції [8].

Головним реалізатором державної політики є Державна архівна служба України, яка безпосередньо бере участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики з питань архівної справи в Україні. Ця служба відповідає за зберігання та облік архівних документів, розробляє нормативні акти з архівної справи, сприяє цифровізації архівів та забезпечує доступ до архівних матеріалів для дослідників та громадськості. Державна архівна служба також співпрацює з іншими країнами та міжнародними організаціями з питань архівної справи [1, с. 64].

Один із пріоритетів діяльності Державної архівної служби України націлений на оцифрування архівів України за для збереження фонду для майбутніх поколінь та надання доступу до документів сучасним українцям для вивчення минулого. Отже, важливий вектор державної політики в архівній галузі – цифровізація. Основні завдання фіксуються у нормативних документах та проєктах, спрямованих на модернізацію архівної справи.

Нашу увагу привернула стаття Василенко Д. та Бутко Л. «Нормативно-правове регулювання процесу цифровізації українського архівного простору», в якій проаналізовані новітні тенденції у системі менеджменту архівної галузі в аспекті нормативно-правового забезпечення для запровадження інструментарію цифровізації в архівних установах України [2, с. 84]. Зокрема, впровадження в 2019 році цифрової платформи «ДІЯ», яка дає змогу оцифровувати документи; в 2020 році опублікований проєкт Стратегії розвитку архівної справи на період до 2025 року, який передбачає посилення інформатизації архівного простору; 2021 рік – розгляд законопроєкту України «Про внесення змін до Закону України «Про національну програму інформатизації» та прийняття розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження

плану заходів з її реалізації», вимоги якого спрямовані на встановлювання єдиного типового стандарту документаційних функцій для відомчих автоматизованих систем управління, а також забезпечити їх подальшу взаємодію з іншими державними інформаційними системами.

З 2022 року відбувся ряд змін в архівній галузі, які вплинули і на процес формування нормативно-правової бази оцифрування архівів, а саме: прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про національну програму інформатизації» [9], який передбачає повний перехід на цифровий формат надання державних послуг та наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Змін до Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання», який регламентує діяльність установ які працюють з електронними документами, внесені корективи до положення осучаснюють діяльність [7]; створено Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів, одним із обов'язків якого є реалізація державної політики щодо оцифрування архівів [6].

На сучасному етапі в Україні реалізуються, тестуються проєкти, за допомогою яких здійснюється державна політика оцифрування архівів України. 30 червня 2020 року ЦДАГО України у партнерстві з Архівними інформаційними системами представив електронний ресурс – E-resource онлайн доступу до фондів архіву, створений на базі платформи «Archium», цей проєкт дозволяє всім охочим ознайомитись з архівними документами, які зберігаються у Національному архівному фонді України. 14 квітня 2023 року Анатолій Хромов, Голова Державної архівної служби України, заявив що онлайн ресурс «Міжархівний пошуковий портал» надав можливість користувачам безкоштовний доступ до документів п'яти державних архівів ЦДАВО України, ЦДАГОУ, ЦДАМЛМ України, ЦДІАК України, Держархіву Львівської області і на цьому робота не зупиниться, в планах долучити і інші архіви [5]. Також, в серпні цього року Міністерство юстиції та Державна архівна служба України презентували пілотний проєкт «е-Архів», в якому передбачається, що відтепер документи Національного архівного фонду і

державних електронних інформаційних ресурсів зберігатимуться в електронних архівах, який дасть змогу в кілька кліків знайти всі необхідні відомості і не зберігати купу паперів офлайн [3].

Залєток Н. відзначає, що на сьогодні існує проблема, що не всі архівні установи мають можливість долучитися до «ARCHIUM», це брак коштів для придбання ліцензії, обладнання, найму кваліфікованих фахівців і відсутність детальної інформації про комплексну систему інформатизації та «голод» кадрів, одночасно вказуючи, що робота триває і є надія, що проблеми, які є на сьогодні, будуть в минулому [4, с.37].

Збереження архівів – це збереження історії, правди. Сьогодні під час війни росії проти України зберігання фондів є одним з найважливіших завдань, яке наполегливо Державна архівна служба України та архівні установи виконують. Оновлюються діючі та розробляються нові нормативно-правові акти, які регламентують оцифрування документів, тестуються та впроваджуються проекти, за допомогою яких архіви стануть цифровими, відкритими та доступними для кожного.

Література

1. Артемінко О. Нормативно-правове забезпечення впровадження інформаційних технологій у діяльність архівних установ України. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. Вип. № 10. С. 62-69.
2. Василенко Д., Бутко Л. Нормативно-правове регулювання процесу цифровізації українського архівного простору. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2021. Вип. № 60. С. 79-88.
3. Замість тонн паперу та довгих пошуків: в Україні запрацюють електронні архіви. *Міністерство цифрової трансформації України*: веб-сайт. URL: <http://surl.li/lyqnn> (дата звернення: 09.10.2023)
4. Залєток Н., Чорноморць Є. Сучасний стан упровадження електронних послуг центральними та обласними державними архівними установами України. *Архіви України*. 2023. Вип. 1 (334). С. 27-40

5. Оцифрування – це можливість зберегти архівну інформацію. *Державна Архівна служба України*: веб-сайт. URL: <http://surl.li/lyqnd> (дата звернення: 09.10.2023)

6. Положення про Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів: наказ Міністерства юстиції України від 21. 07. 2022 № 3062/5. URL: <http://surl.li/majwy> (дата звернення: 10.10.2023)

7. Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання: наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2014 № 1886/5. URL: <http://surl.li/majfb> (дата звернення: 10.10.2023)

8. Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24.12.1993 № 3814-XII. URL: <http://surl.li/ausyn> (дата звернення: 10.10.2023)

9. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 01.12.2023 № 2807-IX. URL: <http://surl.li/gvupv> (дата звернення: 10.10.2023).

УДК 37.018.43(477)(043.2)

Зеленський Марко

/ м. Харків /

ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА ПРОЦЕС ВИДАЧІ ТА ОБМІНУ ОСВІТНІМИ ДОКУМЕНТАМИ: ВІД ШВИДКОСТІ ДО БЕЗПЕКИ

Питання модернізації освітніх закладів стало особливо актуальним в останні роки, спочатку внаслідок загострення пандемії COVID-19, а пізніше через військову агресію росії. Відповідно актуалізується потреба у застосуванні діджиталізації у процесі видачі та обміні освітніми документами в закладах освіти. Внаслідок чого виникла потреба в зміні систем організацій освітнього процесу, форм, методів навчального процесу, комунікації і спілкування, а також систем управління закладами освіти. По всьому світі в бібліотеках

відцифровується робота бібліотечних фондів, створюються потужні цифрові бібліотеки, які допомагають отримати легше необхідну інформацію. Такі зміни потребують важливої уваги до себе не тільки в світі, але і в Україні, проте вони вимагають нових знань, умінь та навичок для працівників галузі освіти.

Для виявлення впливу діджиталізації на процес видачі та обміну освітніми документами, було проведено аналіз досліджень у яких використано інструмент діджиталізації. При розгляді конкретного аспекту впливу діджиталізації на освітній документообіг, слід розкрити вплив новітніх технологій саме на швидкість обробки інформації, безпеку даних і формування нових можливостей в даному питанні.

Діджиталізація дає змогу більшості освітніх систем функціонувати в різних кризових умовах, зокрема в умовах сьогодення, під час військової агресії країни-терориста. Зокрема такий перехід має великий вплив на різні аспекти діяльності документообігу в освітній галузі.

Аспекти впливу діджиталізації на видачу та обмін освітніми документами.

Серед аспектів, які впливають на даний процес слід виділити основні, а саме:

1. Швидкість та ефективність процесу;
2. Зменшення обсягу бюрократії;
3. Забезпечення безпеки даних;
4. Доступність для всіх;
5. Електронний обмін інформацією між установами;
6. Стандартизація.

Отже, розглянемо кожен аспект окремо та проведемо їх детальний опис.

Швидкість та ефективність процесу. Діджиталізація має суттєвий вплив саме на швидкість та ефективність процесу видачі та обміну освітніх документів. Застосування цифровізації допомагає зробити автоматичними більшість завдань, на які витрачається багато часу. Завдяки ефективній обробці

даних процеси стають швидшими. Користувачі можуть подавати заяви на отримання необхідних документів через онлайн платформи, а це в свою чергу робить процес швидшим та зручнішим, також так користувач не витрачає свій час на стояння в черзі. А найголовніше те, що різні системи, бази даних можуть легко обмінюватися між собою різною інформацією в різних установах.

Зменшення обсягу бюрократії. Перехід до електронної форми документації зменшує обсяг бюрократії, зокрема це електронні документи, відомості, анкети. Діджиталізація суттєво спрощує роботу адміністративних процесів, чим уникає зайвого документообігу. Такий процес є швидким у процесі передачі необхідних документів та вирішенні різних питань.

Забезпечення безпеки даних. Діджиталізація може використовувати шифрування документів, цим забезпечується безпека освітніх документів, стає неможливим несанкціонований доступ до різної конфіденційної інформації документів. Електронні системи встановлюють точний контроль над доступом до освітніх даних документів. Відповідна діяльність дозволяє вчасно виявити та попередити потенційну загрозу.

Доступність для всіх. Процес діджиталізації забезпечує електронний доступ до освітнього процесу, що робить його доступним для різних користувачів. Використання модернізованих технологій дозволяє отримувати інформацію в необхідній формі.

Електронний обмін інформацією між установами. Електронна система дозволяє ефективно та швидко обмінюватись інформацією між різними освітніми та адміністративними установами. Такий обмін може бути модернізованим і в напрямку обміну інформацією між користувачами. Уникнення проблеми взаємодії між установами та користувачами робить документообмін більш ефективним.

Стандартизація. Беручи до уваги міжнародні стандарти, можна дійти до взаємо гармонії при обміні між установами різних країн, чим відповідно покращити міжнародну співпрацю. Використання міжнародних стандартів

дозволяє легко об'єднувати цифрові системи і забезпечити їх сумісність.

Рекомендації та перспективи. Для більш ефективної реалізації цього плану, варто розробити стратегічний план застосування діджиталізації, що враховує конкретні потреби. Визначити кроки, відповідальних осіб та терміни виконання. Забезпечення процесу активного залучення різних сторін (викладачі, студенти, адміністратори та інші). Підготувати учасників до змін, провести різні тренінги, семінари для надання необхідних навичок для роботи у відповідному середовищі. Обов'язково розробити та запровадити ефективні заходи для забезпечення безпеки даних, включно із захистом від кіберзагроз, шифрування документів та управління правами доступу. Поступове введення діджиталізації зробить легким процес модернізації освітньої системи, полегшить сприйняття користувачами змін. Розробка буде ефективно впливати на діяльність обміну документів, завдяки своїй швидкості та доступності, а також вирішиться питання черг.

Дослідження. З метою виявлення рівня володіння та використання освітянами закладів професійної освіти цифрових інструментів для професійної підготовки працівниками Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» у 2021 році було проведено емпіричне дослідження, яке охоплювало електронне опитування фахівців освітньої галузі за допомогою веб-сервісу Google Forms. Дослідження було проведено в межах науково-дослідної роботи з теми «Трансформація професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти». У ньому взяли участь 71 респондент, усі відповіді були анонімні.

На запитання щодо зменшення затрат часу користувача електронної системи для отримання результату до відповідного запиту, відповіді респондентів розподілилися: так – 89,9%, ні – 10,1% (рис. 1).

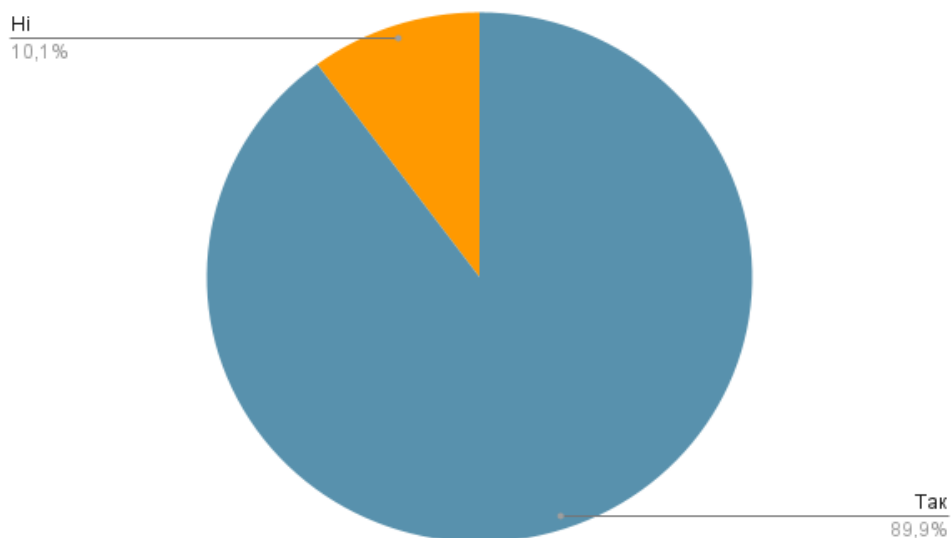

Рис. 1. Результати опитування респондентів щодо зменшення затрат часу користувача електронної системи.

Джерело: створено автором за [3].

Висновки. Застосування діджиталізації має значний вплив на процес видачі та обміну освітніми документами, забезпечуючи великий спектр переваг. Пропонується перетворення традиційного методу управління освітою в різних аспектах, зокрема швидкість, ефективність, зменшення бюрократії та забезпечення безпеки даних. Через автоматизацію процесу, використання електронної системи і впровадження заходів кібербезпеки, стає можливим швидке та ефективно надання освітніх послуг. Через ці процеси відкриваються нові можливості, процес діджиталізації стає більш гнучким та доступним для різних груп користувачів.

Важливими етапами в процесі діджиталізації є електронний обмін інформації між установами, розвиток навичок користувачів та стандартизація. Як результат формується майбутнє галузі, прискорюються процеси, формується інноваційне середовище, яке адаптується до новітніх умов. Згідно проведеного дослідження, було встановлено, що діджиталізація успішно впливає на швидкість пошуку інформації

Отже, діджиталізація дозволяє зробити сучасним процес видачі та обміну освітніми документами через комп'ютеризацію. Також використання

електронних сервісів формує прогрес процесу й автоматизує діяльність.

Література

1. Збірник тез доповідей учасників Дев'ятнадцятої науково-практичної конференції студентів закладів фахової передвищої та вищої освіти Укркоопспілки «Інноваційні процеси і їх вплив на ефективність діяльності підприємства». Частина 3. Київ : НМЦ «Укоопосвіта», 2023. 136 с

2. Кириченко М. О., Отамась І. Г. Вплив діджиталізації на рівень розвитку освітнього середовища у закладах професійної (професійно-технічної) освіти під час пандемії COVID-19. Вісник післядипломної освіти. Вип. 17(46). Київ, 2021. С. 157-172.

3. Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 504 с.

УДК 930.25(043.2)

Савік Кирило

/ м. Київ /

ЕЛЕКТРОННИЙ АРХІВ: ОСНОВНІ РИСИ

Електроні архіви вимога сучасного часу. Критично важливим питанням для українського суспільства є активне впровадження та використання електронних архівів. Захист спадщини українського народу, відновлення правди та справедливого визначення подій минулого, плекання в молодому поколінні української ідентичності можливо за рахунок належної організації архівної справи, вдосконалення засобів збереження архівного документа. Особливо в умовах війни, яка триває на території нашої країни вже багато років, розроблення та впровадження механізмів збереження української пам'яті,

культури, інформації про життєдіяльність українського суспільства є нагальним аспектом. Саме тому електронний архів і є одним з засобів вдосконалення процесу збереження архівних документів.

Тема інформатизації архівних установ є однією з найбільш обговорюваних, дискусійних та актуальних в колах українських архівознавців, яка підіймалась ще на рубежі XX та XXI ст. З часом в цій тематиці займає потужну позицію питання впровадження електронних архівів. Зокрема, воно висвітлено в публікаціях таких авторів: Я. Калакура, Ю. Сорока, Д. Василенко, Л. Бутко, Н. Коржик.

Термін «електронний архів» на сьогодні не є встановленим на законодавчому рівні та викликає певні дискусії серед науковців. Проте, під електронним архівом безперечно треба розуміти електронну систему, яка має систематизовану групу електронних документів, що мають надійність збереження, швидкий та зручний пошук.

До основних функцій електронних архів, на думку Н. Коржик, можна віднести:

- приймання документів / даних;
- архівне зберігання;
- управління даними;
- забезпечення доступу;
- адміністрування [3, с. 36].

Важливість електронних архівів полягає у їх здатності ефективно зберігати, систематизувати та надавати доступ до великих обсягів документів та інформації без необхідності фізичного зберігання паперових копій. Документи, що знаходяться в роботі мають набагато більший обсяг звернень порівняно з документами, робота з якими вже завершена [5, с. 19]. Водночас рівень доступу до документів в архіві неоднаковий, система може забезпечувати різну швидкість доступу до різних документів.

На сьогодні існує декілька варіантів електронних архівів:

- електронні архіви архівних установ;
- електронні архіви установ і підрозділів підприємств та організацій;
- електронні архіви відкритого доступу (репозитарії), а саме архіви закладів вищої освіти, бібліотек;
- електронні архіви музейних колекцій;
- електронні архіви тематичних чи галузевих колекцій;
- електронні архіви певних сфер (банківські, медичні, юридичні тощо) [3, с. 37].

Одним з провідних з цього переліку, на нашу думку, є Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів.

За спостереженнями Сороки Ю. «реальною є загроза безповоротної втрати значного сегмента цінної інформації – електронних документів та інших ресурсів в електронному вигляді. Не в повній мірі реалізуються положення Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг». Відповідно до положень вказаного Закону суб'єкти електронного документообігу повинні зберігати електронні документи на електронних носіях інформації у формі, що дає змогу перевірити їх цілісність на цих носіях.

Проте, нажаль, в Україні зберігання електронних документів здійснюється на неналежному рівні» [4]. Це вказує на необхідність розроблення нормативно-правового забезпечення електронних архівів, посилення в цьому державної політики, фінансування тощо.

Отже, електронний архів це безумовно майбутнє людства. Інструмент, який має забезпечити ефективний доступ до даних, швидкий пошук та впорядкування документів, а також підвищити безпеку документів та захист від втрати або пошкодження.

Література

1. Василенко Д. П., Бутко Л. В. Пріоритетні напрями цифровізації архівної справи. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 4. С. 32–38.
2. Калакура Я. С. Правове, інноваційно-інформаційне та організаційно-

технологічне забезпечення архівного менеджменту. *Архіви України*. 2017. Вип. № 5–6. С. 162–181.

3. Коржик Н. Цифрові архіви України: стан, проблеми, перспективи. *Вісник Книжкової палати*. 2022. Вип. № 4. С. 35–39 .

4. Сорока Ю. Правові засади реформування архівної справи в Україні. *Міністерство юстиції України* : веб-сайт. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_7745 (дата звернення: 12.10.2023).

5. Федусенко В., Доманецька І., Красовська Г. Проектування систем електронного документообігу: навч. посіб. Київ. : КНУБА. 2016. 88 с.

УДК 930.25(477)(043.2)

Савченко Вікторія

/ м. Київ /

ПРІОРИТЕТНІ ЗАВДАННЯ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ АРХІВНИХ УСТАНОВ

У сучасній Україні, що постійно розвивається, архівні установи відіграють дуже важливу роль, вони перебувають на перехресті історії та покликані зберігати й поширювати архівні багатства минулого нашої країни. Як невід’ємна частина культурної спадщини нації, архіви є важливим джерелом знань, сховищем свідчень, фактів, подій і явищ, які сприяють встановленню історичної правди, збереженню цінностей, духу, відродженню культури та традицій.

Основні завдання та пріоритетні напрями архівних установ на сучасному етапі є незмінними, але все ж потребують доповнень в залежності від вимог та викликів часу.

При визначенні пріоритетних стратегічних напрямів архівної справи ключовими є завдання, що поставлені центральним органом виконавчої влади з реалізації державної політики у сфері архівної справи та діловодства – Державною архівною службою України.

Таким чином, на цей та на наступні роки висвітлено такі пріоритетні напрями роботи архівних установ, як: цифровізація усіх процесів архівної справи та діловодства; організація формування документів Національного архівного фонду; забезпечення збереженості Національного архівного фонду як складової всесвітньої культурної спадщини; популяризація архівних документів до пам'ятних дат та ювілеїв визначних осіб в історії України; забезпечення реалізації державної політики у сфері створення та ефективного функціонування державної системи страхового фонду документації [1].

Останнім часом Укрдержархів, визначаючи основні завдання архівної справи України, все більше уваги приділяє питанням інформатизації архівів, задоволенню інформаційних потреб держави та суспільства, створенню полегшеного доступу до документної інформації Національного архівного фонду, удосконалення засобів та розвиток нових форм доступу до архівної інформації через мережу Інтернет, проведення циклу робіт з електронними документами та різноманітних видів діяльності з метою поширення архівних матеріалів.

З метою реалізації цих завдань та в зв'язку з посиленням нових викликів пов'язаних з економічною кризою, а також враховуючи ризики і загрози у гуманітарній та інформаційній сферах, що виникли внаслідок російської агресії проти України, розвитком нових технологій, підвищенням попиту українського суспільства на підтримку своєї національної ідентичності та історичної пам'яті, а також необхідністю впровадження змін для підвищення якості і конкурентоспроможності архівної галузі в нових умовах, була створена «Стратегія розвитку архівної справи на період до 2025 року». Вона була розроблена робочою групою, до складу якої ввійшли представники Державної архівної служби України, центральних державних архівів, галузевих державних архівів і державних архівів областей України [2, с. 1].

Без сумніву, одним із суттєвих показників роботи архівів є якість та доступність до інформаційних послуг. Щоб посприяти цьому в архівах заплановані наступні заходи:

1. Запровадити клієнтоорієнтований підхід в обслуговуванні користувачів і єдину перепустку користувача архіву.
2. Збільшити кількість автоматизованих робочих місць у читальних залах.
3. Створити єдиний онлайн-ресурс для обслуговування користувачів на основі «особистих кабінетів», що дозволить їм записуватися до читальної зали, замовляти документи, здійснювати оплату архівних послуг, підтримувати з архівом оперативний діалог за допомогою онлайн месенджерів.
4. Використовуючи міжнародні стандарти, розробити нормативний акт, що визначатиме мінімальні вимоги до якості архівних послуг.
5. Створити в архівах творчий простір для користувачів, утверджуючи ідею «відкритого архіву», в межах якого будуть відбуватися комунікаційні заходи, працюватимуть сувенірні крамниці, кав'ярні, Wi-Fi тощо.
6. Розробити та запровадити механізм публічного моніторингу якості надання архівних послуг, започаткувати оприлюднення результатів цього моніторингу на офіційних вебсайтах архівних установ. [2, с. 9].

Данні цілі вже активно впроваджуються в практичну діяльність. Наразі поступово кожною архівною установою здійснюється надання електронних архівних послуг, що, безумовно, відкриває нові горизонти для архівів та їх користувачів. Деякі з центральних архівів вже приєдналися або завершують процедуру приєднання до платформи «ARCHIUM». У 2022 році стартував Міжархівний пошуковий портал, який став точкою доступу до цифрових ресурсів українських архівів. [3, с. 30].

Крім того, архіви намагаються своєчасно інформувати користувачів про нові оцифровані документи та актуальні плани оцифровування, надають можливість швидкого онлайн-платежу та користуються популярними месенджерами для обслуговування і спілкування з користувачами.

Також слід зазначити, що сучасні архівні установи мають не лише зберігати документи, а й підвищувати обізнаність громадян про архівні інформаційні ресурси та діяльність. Для досягнення цієї мети архіви мають такі ключові завдання:

1. Вивчати цільову аудиторію, застосовувати медіапланування, формувати потенційні потреби суспільства в архівній інформації, здійснювати адаптацію інформації про ресурси і діяльність архівів до потреб різних складових частин цільової аудиторії, визначати рівень задоволення споживачів отриманою від архівних установ інформацією.

2. Нарощувати присутність архівних установ у медіапросторі напередодні важливих подій в житті країни, знаменних дат і ювілеїв, популяризуватимуть документи, забезпечувати просування та актуалізацію архівних інформаційних ресурсів на національному і регіональному рівнях.

3. Розширювати співробітництво з органами влади різних рівнів, культурницькими та науковими установами, інститутами громадянського суспільства, здійснюватимуть пошук нових партнерів для співпраці у національному та світовому інформаційному просторі [2, с. 18].

Архівні установи ставлять перед собою завдання максимально розповсюджувати архівні матеріали, щоб зробити їх доступними для більшої кількості людей. Основну роль у цьому відіграють архівні веб-сайти, де можна розміщувати виставки, аналізи фондів, публікації персоналу архіву, інформацію про конференції, доповіді та багато іншого.

Отже, пріоритетними завданнями сучасних українських архівних установ є як збереження, так і популяризація. Архіви продовжують зберігати минуле, активно ділячись ним із теперішніми та майбутніми поколіннями. Надаючи високоякісні та комплексні послуги та популяризуючи архівні документи, ці установи відіграють ключову роль у формуванні історичного наративу України та сприяють глибшому зв'язку з її спадщиною.

Література

1. Державна архівна служба України: місія. URL: <https://archives.gov.ua/ua/місія-бачення-цінності-пріоритети/> (дата звернення: 28.09.2023).

2. Стратегія розвитку архівної справи на період до 2025 року. URL: <https://bit.ly/3wtiUEg> (дата звернення: 28.09.2023).

3. Залєток Н., Чорноморець Є. Сучасний стан упровадження електронних послуг центральними та обласними державними архівними установами України. *Архіви України*. 2023. №1.334. С. 27-40.

УДК 338.246.027:008(477)(043.2)

Холод Дмитро

/ м. Київ /

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕЧНИХ БЛАГОДІЙНИХ ІНСТИТУЦІЙ В УКРАЇНІ

Бібліотеки є важливим елементом соціальної інфраструктури, що відіграють одну з ключових ролей у розвитку суспільства. Вони забезпечують доступ до інформації, знань і культури, сприяють освіті та самоосвіті, підтримують інноваційність та творчість.

Однак, бібліотеки в Україні часто недостатньо фінансуються з державного бюджету. Це призводить до обмеження їхніх можливостей надавати якісні послуги користувачам. У таких умовах підтримка бібліотечної справи благодійними інституціями є надзвичайно важливою.

Благодійні інституції можуть надавати бібліотекам фінансову, матеріальну та організаційну допомогу. Це дозволяє бібліотекам: покращувати матеріально-технічну базу; розширювати фонди; впроваджувати інноваційні технології; проводити освітні та культурні заходи; розвивати міжнародне співробітництво.

Сьогодні в Україні діє дві основні бібліотечних благодійних інституцій це Українська бібліотечна асоціація (УБА) та фонд «Бібліотечна країна».

УБА - це всеукраїнська громадська організація, що об'єднує на добровільних засадах фахівців, які працюють у сфері бібліотечної справи, бібліографії та інформаційної діяльності. Вона має як індивідуальне, так і

колективне членство, та покликана сприяти розвитку цих галузей. Організація почала свою діяльність на початку 1995 року. Асоціація має статус члена Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ [5].

Основними напрямками діяльності УБА є:

- сприяння реалізації прав громадян на вільний доступ до інформації, захист інтелектуальної свободи, підвищення обізнаності громадян з цих питань;
- вдосконалення бібліотечної справи та бібліотечної освіти;
- сприяння розвитку бібліотечної справи в Україні, впровадження сучасних бібліотечних технологій, підвищення якості бібліотечних послуг;
- міжнародне співробітництво в галузі бібліотечної справи.

Один з проектів УБА, який варто відмітити – це «Розвиток спроможності бібліотек-Хабів цифрової освіти». Він спрямований на підвищення цифрової грамотності та освіти в Україні за підтримки Програми розвитку ООН та Міністерства цифрової трансформації України. У рамках проекту було проведено навчання координаторів бібліотек-хабів цифрової освіти у 12 областях України. Це навчання допомогло фахівцям бібліотек набути нових знань та навичок для надання якісних послуг у сфері цифрової освіти. Також у рамках проекту було розроблено посібник «Бібліотеки – Хаби цифрової освіти» [1]. Цей посібник допомагає бібліотекарям створити або удосконалити Хаби цифрової освіти у своїх бібліотеках, використовуючи кращі практики та ресурси [2].

Ще одним важливим проектом УБА є «Розвиток бібліотек як хабів активних громадян», який реалізується за підтримки Європейського Союзу та Black Sea Trust for Regional Cooperation у чотирьох країнах Чорноморського регіону. Мета проекту – сприяти формуванню регіональної мережі публічних бібліотек та місцевих громадських організацій, які сприяють громадському демократичному розвитку. У межах проекту бібліотекарі та громадські активісти з чотирьох країн отримали можливість обміну досвідом, навчання та співпраці над спільними проектами [7].

Фонд «Бібліотечна країна» виник у червні 2015 року з метою здійснення благодійної діяльності, спрямованої на підтримку та розвиток законних інтересів бібліотек України. Його завдання полягає в наданні допомоги та сприянні у реалізації різноманітних проєктів, які сприяють розвитку бібліотечної сфери країни. Зусилля Фонду спрямовані на підтримку доступу до книг та інформаційних ресурсів для всіх громадян. Шляхом розповсюдження культури читання та розвитку бібліотек Фонд «Бібліотечна країна» активно сприяє освітньому процесу в Україні [3].

Фонд займається активної роботою з налагодження співпраці з бібліотеками по всьому світу. «Бібліотечна країна» працює над тим, щоби бібліотеки могли бути справжніми посередниками та представниками України за кордоном, демонструючи багатство нашої літератури, мистецтва та народної спадщини. Вони можуть організовувати культурні заходи, виставки, лекції та презентації, щоб розповісти світу про унікальність нашого народу. Крім того, бібліотеки можуть сприяти обміну культурними цінностями, співпрацювати з іноземними бібліотеками та організаціями, що працюють у галузі культури, та сприяти міжнародному розумінню та співробітництву. Інформаційна політика бібліотек стає потужним інструментом для підтримки національних інтересів та зміцнення престижу України на світовій арені [6].

Бібліотеки-партнери співпрацюватимуть на засадах рівноправності, добросовісності та взаємної поваги до прав та інтересів сторін та матимуть можливість:

- обмінюватися інформацією про мову, літературу, культуру, суспільство, політику, економіку, право, історію та довкілля країни іншої бібліотеки-партнера;
- сприяти достовірності інформації, що поширюється про Україну та іншу країну;
- сприяти обмеженню пропаганди та дезінформації про Україну.

Також ці благодійні інституції мають спільний благодійний проєкт «Фонд допомоги бібліотекарям». Цей проєкт був започаткований у 2022 році для надання фахової юридичної та психологічної підтримки бібліотекарям, які

найбільше постраждали внаслідок російського вторгнення. Фонд передав 350 тис. грн 150 бібліотекарям, а також проводив тренінги з продовження професійного розвитку в бібліотечній галузі [4].

Бібліотеки є важливими установами для будь-якої громади, але вони відіграють особливо важливу роль в Україні. У країні з багатою історією та культурою бібліотеки служать сховищем знань і культурної спадщини, надаючи доступ до інформації та ресурсів людям різного віку та соціального положення. Завдяки благодійним ініціативам, бібліотеки стають не лише місцями зберігання книг, але й центрами розвитку суспільства, освіти та культури. Саме підтримка благодійними інституціями бібліотек вносить вагомий вклад у подальший культурний розвиток України.

Література

1. Бібліотеки – Хаби цифрової освіти : практичний посібник / автори укладачі: О. Бруй, Т. Козицька, Г. Мацієвська, С. Моїсєєва, І. Шевченко ; заг. ред. Я. Сошинської ; ВГО Українська бібліотечна асоціація ; Проект підтримки Дія. Київ: ВГО Українська бібліотечна асоціація, 2023. 116 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/55750>.
2. Бібліотеки – Хаби цифрової освіти. *Українська бібліотечна асоціація*. URL: <https://ula.org.ua/resursy/biblioteky-khaby-tsyfrovoi-osvity> (дата звернення: 14.10.2023).
3. Благодійний фонд «Бібліотечна країна». *Благодійний фонд «Бібліотечна країна»*. URL: <https://livelibrary.com.ua> (дата звернення: 14.10.2023).
4. В Україні започаткували Фонд допомоги українським бібліотекарям. *Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ»*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3482636-v-ukraini-zapocatkuvali-fond-dopomogi-ukrainskim-bibliotekaram.html> (дата звернення: 14.10.2023).
5. Історія Української бібліотечної асоціації. *Українська бібліотечна асоціація*. URL: <https://ula.org.ua/pro-nas/istoriya> (дата звернення: 14.10.2023).

6. Міжнародне партнерство. *Благодійний фонд «Бібліотечна країна»*. URL: <https://livelibrary.com.ua/twinning-libraries/> (дата звернення: 14.10.2023).

7. Розвиток бібліотек як хабів активних громадян. *Українська бібліотечна асоціація*. URL: <https://ula.org.ua/pro-nas/proieky/4929-rozvytok-bibliotek-iak-khabiv-aktyvnykh-hromadian> (дата звернення: 14.10.2023).

СЕКЦІЯ 3. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ, КУЛЬТУРОЛОГІЇ, ФІЛОЛОГІЇ, ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ІНШИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ, ДОТИЧНИХ ДО СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

УДК 378.14(043.2)

Спрінсян Василь

/ м. Одеса /

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що швидкий розвиток нових інформаційних технологій сильно позначився на розвиток особистості сучасної молоді. Бурхливий потік нової інформації, реклами, застосування комп'ютерних технологій в телебаченні, поширення ігрових приставок, електронних іграшок і комп'ютерів дуже впливають на виховання і сприйняття навколишнього світу.

Сучасне покоління значно відрізняється від попередніх в плані сприйняття інформації, концентрації уваги, роботи мнемонічних механізмів. У дослідженнях відзначається, що молодь дуже швидко на все реагує, однак зосередитися, сконцентруватися на одному предметі або думки їй важко. Зате, молоді люди можуть одночасно бути присутніми в декількох віртуальних просторах, підтримуючи осмислений діалог і вирішувати кілька важливих завдань (полікомунікативність і багатозадачність) [3].

Молоде покоління, як найбільш мобільне і сприйнятливий до різних новацій, схильне ціннісним і світоглядним перебудов. Покоління, сформоване під впливом ІТ-середовища, характеризується таким:

- швидкість реакції;

- багатозадачність;
- пріоритет сприйняття візуалізованої інформації над текстовою,
- розвинене володіння SMS-листування,
- постійний контакт у віртуальному середовищі,
- соціальна співпраця;
- поєднання гри з навчанням;
- відсутність терпіння [2].

Соціологи Д. Белл, М. Кастельс, Г.М. Маклюен розглядали інформаційно-технічне середовище, в першу чергу, як засіб комунікації.

Нині результатом розгортання цього процесу стало створення кіберпростору, тобто віртуального співтовариства, яке стає невід'ємною частиною повсякденних соціальних практик в інформаційно-комунікативному середовищі, перенесених з реального простору. Кіберпростір виявляється новим соціокультурним середовищем, в якому, триває віртуальне життя, одночасно й паралельно з реальним. Значна частина молоді вже сьогодні готова перенести в кіберпростір найрізноманітніші соціальні контакти: особисті, дружні, навчальні, ділові, комерційні, професійні тощо. Це пов'язано з анонімністю й інтерактивністю інформаційно-телекомунікаційних технологій, оскільки саме ці якості дозволяють без особистої відповідальності, залишаючись анонімом, уникати проблем, що, безумовно, виникають у реальному спілкуванні; до того ж у будь-який момент віртуальне спілкування можна припинити й навіть перервати [4].

Онлайн-спілкування в додатках соціальних мереж відноситься сьогодні до числа переважаючих в середовищі молоді поведінкових моделей і перетворюється в одну з основ молодіжної комунікативної культури.

Сучасні інформаційні технології своєю концепцією просувають деструктивну соціальну поведінку молоді. Це призвело до проблем, пов'язаних з неналежним або надмірним використанням, включаючи прогули на роботі і в школі, неуспішність, погіршення сімейних або дружніх відносин і навіть

проблеми зі здоров'ям. Схоже, що використання інформаційних технологій з віком нормалізується в сторону більш академічного і менш грайливого використання і з меншими негативними наслідками.

Найбільший вплив на сприйняття молодих людей надає необмежений нічим обсяг інформації розважального змісту, часто позбавлений навіть власних моральних, естетичних і інтелектуальних обмежень, особливо, якщо цей процес пов'язаний з власними відчуттями труднощів у навчальній або громадській діяльності та в особистому житті.

Уникнути негативних сторін інформаційних технологій при їх наростаючому використанні, отже, зберегти людське в людському суспільстві виявляється можливим лише на основі правильно розпізнаного балансу протилежних тенденцій у розвитку суспільства – технологічної і гуманітарної. Також слід застосувати такі заходи:

- формування критичного ставлення молодих людей до інформації, отриманої з різних джерел;
- виховання правової культури в сфері створення, використання, обробки та передачі інформації;
- виховання здорового і безпечного способу життя в контексті ризиків розвитку інформаційного суспільства;
- введення медіаграмотності в програму навчання молоді;
- розвиток проектних і дослідницьких компетенцій студентів;
- формування і просування образу успішного молодого громадянина;
- створення аналітичної спецслужби, яка буде організовувати спостереження не тільки за терористичними організаціями, переміщенням наркотиків, зброї, але і за потоками інформації в соціальних мережах.

«Правильно жити – значить жити, маючи в своєму розпорядженні правильну інформацію», – приблизно так висловився якийсь американський математик, один з основоположників кібернетики і теорії штучного інтелекту Н. Вінер. Підростаючому поколінню необхідно навчитися використовувати

сучасні технології таким чином, щоб їх використання надавало тільки позитивний вплив на розвиток і формування особистості і суспільства в цілому.

Література

1. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 р. № 31/94. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр#Text>.
2. Буркова В.Н. Насильницькі комп'ютерні ігри і проблеми агресивної поведінки дітей та підлітків. *Питання психології*. 2012. № 1. С. 132–140.
3. Бурлакова І.В. Культура і комунікація: перманентність та симбіоз в історичній ретроспективі. К: Талком, 2020.
4. Вайсбург А.В. Вплив залежності від інформаційних технологій на соціалізацію особистості. *Вісник економіки, права та соціології*. 2018. № 1.

УДК 659.3:351.862.4(477)(043.2)

Шевченко Олена

/ м. Одеса /

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН НА СВІДОМІСТЬ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ, СТУДЕНТСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що взаємодія молодої людини із навколишнім сучасним середовищем будується сьогодні складно і суперечливо під впливом віртуальних комунікацій. З одного боку, це сприяє розвитку особистості, розширює культурне поле життя, породжує нові сенсоутворюючі центри; з іншого боку, своєрідне віртуальне життя здійснює деформуючий вплив, змінюючи спосіб мислення, менталітет, шкалу культурних норм та цінностей.

У вітчизняних та закордонних дослідженнях окремі теоретичні аспекти

інформаційних війн ті їх вплив на національну безпеку розглядали І. Завадський, М. Лібікі, Е. Тофлер. Вивченню сутності інформаційних війн з точки зору теорії держави та права, теорії управління присвячені праці О. Блохдві, І. Панаріна, Р. Шафранського, В. Цимбалюка.

Активне впровадження і поширення технологій перетворює їх в ефективний інструмент інформаційної війни, що дозволяє довести її не тільки до глобального масштабу, але і зробити тотальною, що передбачає можливість реалізації інформаційної війни в абсолютно будь-якій сфері, в будь-який час та ін. Технологія інформаційної війни – це ціла наука, мета якої обеззброїти противника перед війною, під час війни і після її закінчення. Потрібно правильно уявити образ ворога, показати жахливі кадри по ТБ, взяти потрібні інтерв'ю і віщати про це в той час, коли більшість людей знаходиться біля телевізора. Комп'ютерні технології практично стерли державні кордони, перетворивши планету в єдине інформаційне поле. Сучасні засоби масової інформації мають такі можливості, що великі пропагандисти минулого просто зеленіють в пеклі від заздрості. Нові інформаційні системи і технології – електронні ЗМІ, інтернет, мобільний зв'язок, глобальна навігація – збільшили можливості інформаційного впливу під час війни. З їх допомогою здійснюється пропаганда, дезінформація і психологічний вплив на населення. Це дозволяє таким індустріальним державам, як США і Японія, значно посилити свій політичний, економічний і військову перевагу за рахунок лідерства в сфері інформатизації, а також встановити глобальний інформаційний контроль над іншими країнами світу, тим самим встановлюючи свої правила в реальному світі. Цей факт турбує менш розвинені країни, адже під загрозою опиняється їх самобутність, незалежність і суверенність.

У спільній дії технології інформаційної війни формують феномен «fake news» в медіа-просторі. Це дозволяє виконувати заплановані джерелом інформаційної операції завдання, здійснюючи багатопланове тиск на об'єкт атаки. Сучасна традиційна війна дуже дорога, а інформаційні способи впливу – прекрасна їй альтернатива, досить ефективна і не вимагає від агресора жертв. Повсюдне

поширення інтернету дозволяє сучасним пропагандистам проникнути практично в кожен будинок.

Основний удар наноситься по керівництву країни, дискредитується робота державних органів, підривається авторитет влади. Населенню демонструються факти корупції (реальні чи вигадані), кримінальних злочинів, ніж провокується зростання протестних настроїв. Серед громадян держави-жертви інформаційної атаки створюється атмосфера конфлікту, безвиході, відбувається активна маніпуляція громадською думкою. Ще краще, якщо до роботи на агресора вдається схилити ряд місцевих ЗМІ, у цьому випадку вони стають рупором протестного руху.

Китайський мислитель, філософ і стратег Сунь-Цзи для проведення подібної війни пропонував таке:

- розкладайте все хороше, що є в стані вашого противника,
- залучайте видних представників вашого противника в злочинні підприємства;
- підривайте їх престиж і виставляйте в потрібний момент на ганьбу громадськості;
- розпалюйте сварки і зіткнення серед громадян ворожої країни;
- налаштовуйте молодь проти старих;
- заважайте всіма засобами діяльності уряду [3].

Зазвичай подібні атаки супроводжуються роботою з частиною політичної еліти країни, яка починає співпрацювати з агресором. Через ЗМІ та інтернет транслюються заклики до демонстрацій та страйків, які ще більше розхитують ситуацію. При цьому вуличні акції, знову ж таки, правильним чином висвітлюються в ЗМІ, прославляючи протестантів і показуючи в негативному світлі проурядові сили і органи правопорядку.

Проведення такого комплексу дій призводить до втрати керованості в країні, економічного спаду, а нерідко і до громадянської війни. ЗМІ стають ареною боротьби і пропаганди в сучасному інформаційному протиборстві, оскільки вони створюють (а не описують) реальність. Сучасні пропагандисти використовують дві

основні людські схильності – прагнення користуватися розумовими стереотипами і раціоналізацію поведінки, створюючи різні види тактики, що грає на упередженнях і емоціях. Сучасна пропаганда спрямована на отримання вигоди з обмежених когнітивних здібностей більшості людей в сфері обробки інформації. Сучасне інформаційне середовище, насичене повідомленнями, рекламними оголошеннями та ін. Це мінімізує можливість глибокого осмислення важливих проблем і рішень. Максимальний ефект переконання досягається з найбільшою ймовірністю у випадках застосування так званих стратагем впливу, чиє виникнення відноситься до глибокої давнини. Можна згадати про Аристотеля, який одним з перших розробив всебічну теорію переконання, розглядаючи три аспекти останнього – джерело (етос), послання (логос) і емоції аудиторії (пафос) [1].

Тут є ще один, більш глибокий аспект – сучасні ЗМІ не просто можуть призводити до хаосу в державі і викликати громадянські конфлікти. Сьогодні вони практично формують підвалини сучасного суспільства, доносячи до людей певні цінності і викликаючи заперечення інших. Людині кажуть, що правильно, а що ні, що слід вважати нормою, а що грубим відхиленням від неї. Причому все це робиться в легкій і ненав'язливій манері, пропагандистських прийомів просто не видно. Останнім часом запускається наступне покоління повідомлень про конфлікти в режимі реального часу, в основному через важливість користувацького контенту і технологій Web 2.0, таких як YouTube, Facebook, Instagram, свідки війни діють не тільки як сторонні спостерігачі або жертви, а й репортери. YouTube став особливо потужним інструментом для документування випадків насильства. Ці форми незалежного висвітлення окремих випадках призводили до того, що відео ставало вірусним.

Механізм інформаційної війни, що представляє собою сукупність правил і процедур прогнозування, планування, виділення ресурсів і стимулювання її ведення, спрямованих на досягнення певної мети, дозволяє з математичної чіткістю домагатися зміни індивідуальної і суспільної свідомості з використанням, зокрема, архетипів інформаційної війни, чиє ефективне масове виробництво стало

можливим завдяки новим інформаційним технологіям, а також ефекту адаптації суспільства.

Отже, переможцем інформаційної війни стає та сторона, яка повніше здатна змодельовати поведінку супротивника в різних ситуаціях, визначити власний алгоритм поведінки, нарешті, реалізувати його. Максимально всеосяжне моделювання поведінки супротивника означає, у якомога більших обсягах, збирати, зберігати й обробляти інформацію про нього; а також знати й розуміти його історію, культуру, релігію, побут.

Інформаційні технології, будучи засобом інформування, можуть залучати населення до політичного процесу через транслявання політико-орієнтованої інформації, в той же час надаючи прямий вплив на політизацію молодих людей як найактивнішого сегменту інтернет-аудиторії. Вони швидко реагують на інформацію, дають свої оцінки, коментарі, висловлюють свою позицію. Зазвичай, в першу чергу саме молодь опиняється завжди на передовому «вогневому» кордоні, де сьогодні є можливість апробації, так званого «новітнього інформаційного озброєння» [2].

Увесь інструментарій інформаційної війни спрямований переважно на молоде покоління, на стирання у нього історичної пам'яті. Найбільш яскравий приклад – це Казахстан, де писемність зібралися переводити на латиницю. Це обмежує людей у можливості самостійно скласти об'єктивну картину світу, тому що інформаційні джерела російською мовою відсікаються. У результаті поступово втрачаються традиції, зв'язок і спадкоємність часів. Це призводить до руйнування в тому числі і духовних основ, на яких тримається суспільство. Також ілюстрацією може служити штучне насадження іноземної масової культури, яка несе за собою зовсім інший набір трансльованих цінностей.

Найбільш часто використовують такі прийоми інформаційної війни для впливу на молодь:

- маніпулювання свідомістю;
- нав'язування чужих ідей, цінностей;
- замовчування та спотворення історичних фактів;

- програмування поведінки та ін.

Цьому може протистояти послідовне просування і пропаганда загальнолюдських цінностей, зміцнення в масовій свідомості почуття гордості за свою країну, сім'ю, однозначну гуманістичну політику на всіх рівнях світової спільноти, створення позитивних зразків для наслідування, формування суспільної свідомості, культ справжнього героїзму, мужності, подвигу, домінування позитивних настроїв в суспільстві, утвердження соціально відповідальних поведінкових цивільних стереотипів

Саме від активності молодого покоління, його громадянської та політичної позицій, а також участі в управлінні справами держави і місцевої громади залежить майбутнє країни. Завдяки розвитку інформаційного суспільства, комп'ютеризації та сприйняття інтернету як основного джерела отримання інформації, новин і комунікації, органи влади повинні орієнтувати молоде покоління на політичну активність, самоврядування та свободу вираження власної думки.

Отже, для захисту від інформаційної агресії громадян, і особливо молоді, багато політиків пропонують ввести цензуру в інтернеті, вжити заходів по блокуванню непотрібної і просуванню корисною державі інформації. Саме від активності молодого покоління, його громадянської та політичної позицій, а також участі в управлінні справами держави і місцевої громади залежить майбутнє країни. Тому вони стають мішенню в інформаційній війні. Найбільш часто використовують такі прийоми для впливу на молодь: маніпулювання свідомістю, нав'язування чужих ідей, цінностей, спотворення історичних фактів, програмування поведінки та ін.

Література

1. Берегова, О. Культура та комунікація: дискурси культуротворення в Україні в XXI столітті. К: Інститут культурології АМУ, 2009. 175 с.

2. Черних С., Зуєва Н.А. Інформаційна війна: традиційні методи, нові тенденції. Контекст і рефлексія: філософія про світ і людину. 2017. Том 6. № 6А. С. 191–199. Режим доступу: <http://publishing-vak.ru/file/archive-philosophy-2017-6/21-chernykh-zueva.pdf>.

3. Крапівіна, Л. А. Підлітки в епіцентрі інформаційної війни: старі технології і нові методи. 2015. С. 66–70.

4. Чурсін М. М. Про роль культури у використанні інформаційної техніки й технологій у вищій школі. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. К.: Міленіум, 2018. №3. С.116–119.

УДК 791.5(477)(043.2)

**Малюк Євген,
Терещенко Наталія,
Новикова Руслана**
/ м. Київ /

МЕДІАЛАБОРАТОРІЯ ЯК ХАБ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З АУДІОВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ТА ВИРОБНИЦТВА

Заклади вищої освіти сьогодні стикаються з проблемою актуальності власної програми практичним задачам сучасності. Однією з відповідей на ці виклики є перехід на неklasичний практико-орієнтований підхід, який останнім часом стає популярнішим у всьому світі. Україну цей процес теж не оминув, зокрема в Київському університеті імені Бориса Грінченка є низка освітніх програм «прикладного бакалаврату». Освітньо-професійна програма «Ведучий телевізійних програм», яка була створена 2021 року і над якою ми працюємо третій рік, результатом чого стала цьогорічна оновлена редакція, є одночасно вітриною та полігоном подібного підходу.

Освітньо-професійна програма розпланована таким чином, щоб предмети доповнювали зміст інших у процесі викладання. Таким чином, зв'язки між дисциплінами актуалізують знання та навички, яких студенти набули в процесі навчання. Під час одного з обговорень можливих покращень для курсу

з'явилася ідея щодо збільшення зв'язності предметів між собою. Саме після подібних міркувань з'явилася ідея створити гурток «Медіалабораторія», який може актуалізувати різні форми роботи з різних дисциплін, поєднуючи теорію наукового пошуку та практику аудіовізуального виробництва, реалізуючи як ідеали класичного університету, так і новітнього практико-орієнтованого підходу. Гурток «Медіалабораторія» діє не в сфері якоїсь конкретної діяльності (як бувають музичні, літературні гуртки тощо), а в способі функціонування, який полягає в наявності різних груп інтересів, які збираються заради реалізації проєкту, щоб після цього вже іншою групою перейти до наступного – можливо, в іншому жанрі, іншому складі чи інших ролях та з використанням інших медіа. Це структура, яка повинна постійно оновлюватися.

Багатофункціональність гуртка дозволяє розкрити більшість закладених у програмі компетентностей. В залежності від завдання подібний гурток може реалізовувати більшість з них, і в будь-якому випадку реалізовувати інтегральну компетентність, яка полягає в «здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати проблеми у сфері аудіовізуального мистецтва і виробництва»[4; 5; 6].

Для реалізації обраних задач необхідна структура, яка зумовить функціонування гуртка. Склад учасників повинен формуватися з групи дослідників та групи контентмейкерів. Після виконання проєкту склад може зібратися з новими учасниками та зміненими ролями. Для реалізації тих чи інших проєктів до гуртка залучатимуться відповідні викладачі. Наразі наша команда складається з викладачів дисциплін «Сучасне українське та зарубіжне мистецтво», «Теорія і практика соціальних комунікацій», «Цифрові комунікаційні інструменти», «Медіаменеджмент та медіамаркетинг» та «Майстерність ведучого в кадрі», «Стиль та імідж ведучого програм».

У межах групи вибудовується повноцінний виробничий цикл. Для нього важливо дотримуватися базових навичок медіаменеджменту. Для урізноманітнення можливостей ми формуємо горизонтальні зв'язки між

представниками різних курсів. Ба більше, починаємо залучати студентів освітньо-професійної програми «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Спочатку планувалося їх залучити до дослідницького процесу, але дехто зі студентів програми продемонстрував бажання брати і в створенні контенту. Кожен міні-проект очолює лідер. Його задача полягає в керуванні командою, консультуванні з науковим відділом щодо змісту проєкту та звітуванні викладачам щодо власних планів. Наразі запущено два проєкти. Перший присвячено журналістським розслідуванням. Другий – дослідженню змісту сучасного українського кіно, порівнянню його мотивів з радянським та раннім пострадянським українським кіно.

Обидва проєкти, якщо будуть зроблені, планується зробити у відеоформаті. У зв'язку з цим з'явилася необхідність згадати особливості роботи ведучого в кадрі. Для цього команда, яка вже буде готова до запису, отримає інструктаж від викладача для кращої відповідності обраному формату.

Попри те, що ідея звучить дуже цікаво, перший місяць реалізації вийшов далекий від ідеалу. Передусім на це вплинула ситуація з коронавірусом та військовою агресією Росії. Чимало студентів з переходом на дистанційну освіту вже з перших курсів почали бути менш залежними від університету як місця для навчання, що призвело до масового працевлаштування. Іншим фактором стала обмежена кількість студентів одночасно в університеті. Кожен з курсів навчається в свій час і зібрати всіх у той час, який буде зручно всім, є проблемою. Хтось не може бути безпосередньо в університеті в потрібний час, комусь зручніше на дистанції. Такі проблеми ускладнюють комунікацію в групах, проте найбільш активні учасники гуртка продовжують працювати над проєктами, пропонуючи нові ідеї.

Література

1. Taliento M. The Triple Mission of the Modern University: Component Interplay and Performance Analysis from Italy. *World*. 2022. Vol. 3, no. 3. P. 489–512. URL: <https://doi.org/10.3390/world3030027> (date of access: 14.10.2023).

2. Горбенко Г. В. Практико-орієнтоване навчання у підготовці бакалаврів реклами і зв'язків з громадськістю. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Серія: Педагогічні науки*. 2015. Вип. 4 (45). С. 64–69.

3. Пінчук Є. Специфіка, завдання і функції сучасного університету. *Вісник Житомирського державного університету*. 2013. Вип. 3 (69). С. 3–8.

4. Стандарт вищої освіти. Аудіовізуальне мистецтво та виробництво. Чинний від 2019-06-26. Вид. офіц. Київ, 2019. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/021-Audioviz.myst-vyrobn-bakalavr.28.07.pdf>.

5. Освітньо-професійна програма 021.00.01 Ведучий телевізійних програм першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. URL: https://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/vstupnikam/ij/2021/OPP_VTP.pdf

6. Освітньо-професійна програма 021.00.01 Ведучий телевізійних програм першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (нова редакція 2023). URL: https://fufkm.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/fufkm/2023-2024/documents/OPP_VTP_2023.pdf

УДК 791.5(477)(043.2)

Коноплицька Олена,

Блашків Ольга

/ м. Тернопіль /

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ОПП «ПРАВОВА ЖУРНАЛІСТИКА» У ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Суспільство сьогодні потребує підготовки висококваліфікованих фахівців у кожній галузі, в тому числі й у журналістиці – фахівців творчих, ініціативних, здатних до особистісного саморозвитку і професійного самовдосконалення.

В умовах інформаційного простору дедалі актуальнішою стає проблема

конкурентоспроможності й високого рівня професіоналізму журналістів, формування основ якого має розпочинатися ще з початку журналістської освіти студентів у вищих навчальних закладах.

Швидкий прогрес у сфері засобів комунікації відкриває нові та все більш доступні інформаційні технології, створює нові можливості в плані вдосконалення і оновлення засобів поширення інформації, що існують на сьогодні.

Актуальність звертання до розгляду підготовки фахівців-журналістів із поглибленими знаннями в сфері права для забезпечення медійного ринку профільними спеціалістами, здатними здійснювати професійну та інноваційну діяльність в галузі медіа, піару, корпоративних комунікацій та реклами, має академічну і соціальну аргументацію.

Така освітньо-педагогічна новація як навчання студентів за двома, хоча й дотичними, але різними галузями знань, за різними спеціальностями і навчальними планами, з відмінними освітньо-кваліфікаційними характеристиками, професіологічними концептами та професійними цінностями продиктована сучасною потребою встановлення та використання міждисциплінарних зв'язків у ході підготовки майбутніх фахівців; а також поглиблене вивчення правових основ забезпечує здатність до застосування правового інструментарію у діяльності, пов'язаній із інформаційною аналітикою, управлінням інформаційними потоками та медіаменеджментом.

Відповідно до зазначеного вище, враховуючи потреби сучасного конкурентного ринку праці, у 2020 році у Західноукраїнському національному університеті започаткували спеціальність «Журналістика» (освітньо-професійна програма «Правова журналістика»).

Мета програми – сформувані загальні та фахові компетентності для успішного виконання професійних завдань та обов'язків у галузі Об «Журналістика», підготовки фахівців із журналістики з поглибленими знаннями у сфері права з метою забезпечення медійного ринку профільними

спеціалістами, здатними здійснювати професійну та інноваційну діяльність у галузі медіа, піару, корпоративних комунікацій та реклами.

Закладаючи основи професіоналізму майбутніх журналістів під час навчального процесу, на наш погляд, треба акцентувати увагу на формуванні в них професійної допитливості, турботи за долю держави й суспільства, інтересу до людини, професійної готовності до всебічного інформування громадськості про реальні події та явища, поєднання технологічної грамотності з бездоганним виконанням соціальних ролей і професійних функцій з постійним почуттям відповідальності

Освітньо-професійна програма «Правова журналістика» спрямована на формування та розвиток професійної компетентності фахівця у сфері медіа. Поглиблене вивчення основ права формує здатність до застосування правового інструментарію в діяльності, пов'язаній з інформаційною аналітикою, управлінням інформаційними потоками та медіавиробництвом.

Сьогодні, на наше переконання, конкурентоспроможним здатний бути освічений журналіст, який чітко розуміє й бездоганно виконує свої професійні функції та соціальні ролі, прагне до постійного саморозвитку й самовдосконалення, який має харизму, фахові здібності, уміння та навички, творчий підхід до вирішення завдань, професійне покликання, високі моральні якості, творчий стиль мислення.

Журналіст, який орієнтується на найвищі досягнення у своїй професії, прагне стати кращим серед рівних, виявляє здатність до високої якості і ефективності своєї діяльності, в сучасних умовах може витримати професійну конкуренцію. Під час підготовки майбутніх журналістів особливо важливим є процес глибокого засвоєння спеціальних знань, формування готовності до професійного самовиявлення, розвитку творчих умінь і навичок.

Варто звернути увагу на аспект, пов'язаний із розвитком медіаправа загалом і в Україні зокрема, оскільки потрібно враховувати той факт, що невід'ємною складовою загального інтеграційного процесу є світова та

європейська правова інтеграція, що передбачає поступове зближення і гармонізацію національних правових систем.

Відповідно, підготовка правових журналістів вимагає вивчення європейської правової системи у сфері медіа, оскільки невід'ємним процесом для інтеграції України до ЄС є запровадження правильних механізмів на законодавчому рівні, які будуть координувати та контролювати виконання вимог, положень європейського законодавства, передбачених Угодою про асоціацію з ЄС.

Європейське законодавство, окрім того, періодично змінюється та вдосконалюється, тому Україні треба якнайшвидше докласти значних зусиль для імплементації європейських стандартів, щоб не впроваджувати вже застарілі нормативні акти у національне законодавство. Тому, цілком очевидним була доцільність увести в освітньо-професійну програму «Правова журналістика» окрему дисципліну фахової підготовки для вивчення проблем адаптації законодавства України до права ЄС. Тим більше, що одним із «євроінтеграційних» законопроектів є Закон України «Про медіа», який Верховна Рада ухвалила 13 грудня 2022 року.

Законопроект є актуальним в умовах повномасштабної війни РФ проти України. Він пропонує регулювання порядку діяльності Нацради та медіа під час агресії, визначає зміст інформації, пов'язаної зі збройною агресією, яку забороняється поширювати.

Зрозуміло, що студентам-журналістам потрібно знати про нові вимоги до змісту інформації, які передбачаються в законі, відповідальність за порушення законодавства у сфері медіа, розширення повноважень Національної ради з питань телебачення і радіомовлення, та усі чинні нововведення.

Вищевказаний закон також запроваджує ще й такі нові для українського законодавства поняття, як, наприклад, аудіовізуальне медіа, європейський продукт, користувацьке відео, медіаграмотність, медіа, національний продукт, [онлайн-медіа](#), пакет телеканалів та радіоканалів, платформа спільного доступу

до інформації, пошукова система, система умовного доступу, універсальний медіа-сервіс, формат та багато інших, які слід розуміти журналістам і вводити в свій фаховий словообіг.

Новий закон «Про медіа» містить понад 300 сторінок тексту і вводить багато нової інформації, розроблявся більше трьох років за участі юристів, експертів з громадського сектору, причому останні проводять у різних містах України роз'яснювальні зустрічі з редакціями щодо імплементації, принципів та концепції закону, певних нюансів нового регулювання медіа.

Зрозуміло, що сфера медійного права в Україні не обмежується зазначеним вище законопроектом. Здійснено значний обсяг робіт з формування національної нормативно-правової бази у сфері інтелектуальної власності. Причому постійно з'являються нові форми інтелектуальної власності, й одразу виникають правові інституції, що захищають права на них (наприклад, Інтернет-право). У зв'язку з цим, прийнято багато законів, підписано немало міжнародних конвенцій – усе це є предметом вивчення студентів, які навчаються за ОПП «Правова журналістика».

Трансформація суспільства в умовах глобалізаційних процесів, зумовлена розвитком інформаційного соціуму та впливом цифровізації на всі суспільні процеси, а також активне використання цифрових технологій в різних напрямках життєдіяльності, загострюють питання про необхідність знань щодо цифрових прав (сюди відносять і такі фундаментальні права, як свобода вираження думки і слова, приватність, право на інформацію, право на участь в управлінні державними справами, право на анонімність, тощо), поточного стану українського законодавства, концепцій розвитку положень національного законодавства у сфері «цифрових прав».

Забезпечення безпеки в інформаційно-комунікаційному середовищі стає пріоритетним напрямком науково-технічної діяльності, вимагаючи істотної уваги й зусиль у фаховій підготовці журналістів зі знанням права, зобов'язує приділяти увагу групі цифрових прав, які покликані забезпечити реалізацію

конституційних принципів у сфері демократичного устрою нашої держави.

Оскільки академічний курс генерує в собі класичний підхід і нові практики в медіаправі, поява яких багато в чому зумовлена становленням інформаційно-комунікаційних технологій, то для підготовки спеціалістів, здатних системно аналізувати вузлові практичні проблеми та принципи дії права в інформаційній сфері, експертів у сфері правового регулювання медіа, включаючи «м'яке регулювання» (журналістську етику та стандарти), прав та обов'язків журналістів тощо, навчальна дисципліна «Медіаправо» як інтегральна в освітньо-професійній програмі «Правова журналістика» сегментована на більш вузькоспеціалізовані навчальні предмети, які б формували такі вміння.

Розпочаті реформаційні процеси у сфері медіа передбачають розроблення інноваційних підходів до викладання при підготовці майбутніх фахівців, готовність до пошуку й освоєння нових знань і викладачами, які забезпечують освітній процес за професійною програмою «Правова журналістика». Зрозуміло, що до проведення занять залучаються найбільш кваліфіковані фахівці-практики, а також посилюється промоція тренінгів, програм підвищення кваліфікації та інших заходів розвитку педагогічної майстерності викладачів.

Освітньо-професійна програма «Правова журналістика» підготовки здобувачів першого рівня вищої освіти (бакалавр) розроблена у процесі консультацій із науковцями у галузях журналістської освіти, спеціалістами-практиками у сфері медіа, потенційними роботодавцями, які надали свої рекомендації і підтвердили необхідність підготовки фахівців цієї спеціальності.

Поєднуючи в собі інтереси роботодавців та новітні дослідження у науковій площині, дозволить ефективно підготувати здобувачів за цим напрямком з урахуванням пропозицій спеціалістів-практиків і вдосконаленням практичних навчальних курсів, що відповідають сучасним освітнім вимогам вищої школи.

СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Слід зазначити, що на сьогодні галузь вищої освіти не мислиться без глибоких знань мов і досконалої перекладацької роботи, оскільки глобалізація сучасного світу передбачає розвинені міжнародні зв'язки в освітній сфері. Відповідно, вагомим є питання опанування теорії і практики перекладу як перекладачами-фахівцями, так і здобувачами вищої освіти.

Питання перекладу сягає своїм корінням у глибоку давнину. Воно є глибоким і багатоаспектним. Загальновідомо, що переклад виникає в соціумі як суспільна потреба, перекладачі намагалися виконувати свою роботу плідно, не чекаючи, коли науковці знайдуть визначення, що таке «переклад», розроблять його методику. Саме тому практика перекладу неабияк випередила перекладацьку теорію. Фрагментарні теоретичні розробки в перекладознавстві, а також відсутність самої науки про переклад, в межах якої вони могли б оформитися, не означало, що ніхто не міркував про специфіку, цілі й засоби, завдяки яким здійснюється перекладацька робота. Під час своєї діяльності перекладач майже завжди стикався і стикається із проблемою вибору між різними варіантами перекладу. Він має визначитися із тим, «що» в тексті оригіналу є найбільш важливим, вибрати найбільш вдалий спосіб подолання складнощів перекладу.

Слід зауважити, що вся історія перекладу засвідчує його важливі соціальні функції, оскільки саме переклад надає можливість міжкультурної комунікації на рівні мови. Поширення перекладу як діяльності надало можливість великого доступу до культурних здобутків інших народів у різних сферах життя, зробило

більш активною взаємодію і взаємозбагачення мов і культур: «Багато народів зобов'язані перекладам формуванням і розвитком своїх мов, літератури, культури» [1, Т.І, с. 112]. Прикметно, що для української ж культури переклад відігравав націєтворчу роль.

Говорячи про внесок Івана Франка у перекладацьку справу, проф. Л.І. Рудницький в англомовній статті «Іван Франко – перекладач німецької літератури» ставить запитання: «Чому І.Я. Франко перекладав надзвичайно багато? І відповідає на нього так: знавець багатьох іноземних мов, І. Франко був обізнаний із шедеврами світової літератури і перекладав їх з художньо-естетичних мотивів, щоб поділитися скарбами зі своїм народом. По-друге, був ще і соціально-дидактичний чинник: письменник усвідомлював, наскільки обмеженим був світогляд його земляків, і намагався розвинути їхній інтелект через переклади» [2]. Роксолана Зорівчак «...уважає доречним...обґрунтувати погляди І.Я. Франка на переклад як на націєтворчий чинник» [3].

Слід зазначити, що плідність міжмовної комунікації значно залежить від мовної та комунікативної компетенції перекладача, його вміння правильно обрати й послідовно дотримуватися перекладацької стратегії, враховуючи усі чинники, що впливають на такий багатоаспектний вид комунікації. Перекладач має враховувати специфіку конкретного акту перекладу, особливо під час «живої» комунікації між носіями різних мов.

Коли Україна здобула незалежність, проблеми перекладу і перекладознавства, підготовки кваліфікованих перекладачів-практиків у нашій державі нарешті набувають значного розвитку. Так, у 1966 році було відкрите перекладацьке відділення на факультеті романо-германської філології Харківського університету, згодом – у Київському університеті розпочало свою діяльність таке ж відділення, але для підготовки військових перекладачів із базовою російською мовою-джерелом. Як зазначає К.В. Гаращук [4], лише у 1991 році, коли Україна стала незалежною, ситуація радикально змінилася. По-перше, різко зросла кількість студентів, які вступали на перекладацькі

відділення вже згаданих університетів, що тепер готують фахівців для різних галузей господарства. Із 1992 року почав працювати факультет «Референт-перекладач» в одному з перших приватних вищих навчальних закладів України – Харківському гуманітарному університеті «Народна українська академія». З 1966 року підготовку перекладачів здійснює Львівський національний університет.

Прикметно, що підготовку перекладачів на сьогодні здійснюють майже у всіх закладах вищої освіти України, зокрема у Маріупольському державному університеті. На філологічних спеціальностях цього відомого в Україні вишупереселенця створені кафедри теорії і практики перекладу, були відкриті спеціальності «Переклад (українська, російська, польська мови)», «Переклад (англійська)», «Переклад (новогрецька)» тощо. Оскільки перекладацька діяльність стала невід'ємною часткою сучасного інформаційного простору, виникає нагальна потреба у навчанні як майбутніх фахівців-перекладачів, так і вчителів-словесників, працівників управлінської сфери. Самим життям продиктована потреба у підготовці широкого кола людей, які обізнані з розмаїттям проблем перекладознавства.

Оскільки викладачі Маріупольського державного університету мають вагомі теоретичні та практичні розробки в галузі перекладознавства, слід було б вирішувати питання про підготовку загальноуніверситетського наукового видання з теорії і практики перекладу за прикладом доктора філологічних наук, професора, з 1998 року – першого завідувача кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики ім. Григорія Кочура Львівського національного університету імені Івана Франка Роксолани Зорівчак. Її науковий доробок величезний – понад 700 наукових праць, із них 12 монографій, 17 навчальних посібників [5].

Важко визначити пріоритетні напрямки наукових пошуків вченої – вони багатогранні. Ми звертаємо увагу на такі сторони її діяльності як авторитетного науковця: англіст-фразеолог, перекладознавець, дослідник теоретичних

проблем перекладу, історії та лінгвостилістичної специфіки входження української літератури до англомовного світу і англомовних літератур до української літератури, засновник англомовної Шевченкіани як окремої дослідчої галузі.

Названа дослідниця розробляє концепцію підготовки перекладачів, методика викладання перекладознавчих дисциплін, читає теоретичні курси з теорії і практики перекладу, історії художнього перекладу, постійно виступає на наукових конференціях як в Україні, так і за її межами, упроваджуючи українське перекладознавство до міжнародного контексту. Величезна наукова діяльність Роксолани Зорівчак тісно пов'язана з організаційною роботою щодо об'єднання численних осередків з перекладу та перекладознавства не лише у ЗВО, а й у науково-дослідних установах [6].

Література

1. Франко І.Я. Зібрання творів: у 50 т. К.: Наук. думка, 1976–1986.
2. Рудницький Л.І. Іван Франко і німецька література. – 2-е уточнене і розширене вид. Львів: НТШ, 2002. 240 с.
3. Зорівчак Р.П. Український художній і науковий переклад у політико-культурологічній концепції Івана Франка. *Наукові записки Академії наук вищої школи України*. Дніпропетровськ, 2007. Т. 2. С. 22-39.
4. Гаращук К.В. Історія підготовки перекладачів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2005. № 22. С. 49-51.
5. Зорівчак Роксолана Петрівна. Біографія. URL: <http://zorivchak.openua.net/bio.php> (дата звернення: 06.09.2023).
6. Олександр Фінкель – забутий теоретик українського перекладознавства: зб. вибр. пр. За ред. Л.М. Черноватого, В.І. Карабана. Вінниця: Нова книга, 2007. 438 с.

ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ З АРХІВНОЇ СПРАВИ

В сучасному світі збільшення обсягу і різноплановості інформації створює неабияку потребу в компетентних та кваліфікованих фахівцях з архівної справи. Важливість цієї категорії професіоналів важко переоцінити, оскільки архіви не лише зберігають спадок минулих поколінь, але й стають важливим джерелом для досліджень, документування історії та правопорушень, а також забезпечують прозорість та доступність інформації для громадськості.

Проте, на сьогоднішній день існує велика проблема, що професія архівіста не є дуже затребуваною та користується малим попитом серед абітурієнтів, і існують кілька причин, які можуть пояснити це явище. Багато людей мають обмежене розуміння того, що робить архівіст, і які можуть бути переваги цієї професії. Це може знижувати попит на професіоналів у цій галузі. Іншим фактором проблематика є те, що у нашій країні архівна справа стикається з обмеженими фінансовими ресурсами. В свою чергу, це може обмежувати можливості для розвитку професії та створювати недостатні стимули для молоді обирати її.

Сучасні технології змінюють спосіб збереження та доступу до інформації. Цифрова архівна справа стає все більш важливою, і це може вимагати нових навичок та знань у працівників в цій галузі, а також оновлення освітніх програм у закладах вищої освіти за фахом архівної справи та перегляду архівної освіти в цілому.

Питання архівної освіти та підготовки фахівців архівної справи розглядалось багатьма фахівцями, такими як: В.В. Бездрабко [1], Н.О. Терентьева [7], І.М. Хомич [8] та ін.

Розуміння компетентностей архівіста є вирішальним для того, щоб фахівці

з архівної справи могли відповідати сучасним вимогам і забезпечувати доступність інформації для поточних потреб і майбутніх поколінь.

Професійні компетентності фахівця архівної справи встановлюються певним переліком нормативних документів, кожен з яких надає нам можливість зрозуміти, якими саме навичками та знаннями повинен володіти архівіст, а також яку роботу він виконує: Випуск 1 «Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності» Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників [2]; Кодекс етики архівістів [3]; Стандарт вищої освіти за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» галузі знань 02 «Культура і мистецтво» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти [5]; Стандарт вищої освіти за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» галузі знань 02 «Культура і мистецтво» для другого (магістерського) рівня вищої освіти [6]. Проаналізувавши ці документи, можна зробити певні висновки стосовно професійних компетентностей фахівця архівної справи. Фахівець повинен знати: необхідні нормативні документи (постанови, розпорядження, накази, інші керівні та нормативні документи органів вищого рівня та інших органів), які стосуються роботи архівів; державну систему діловодства, що регулює процес обробки та зберігання документів; порядок оформлення та обліку документів, які надходять до архіву, а також поточної системи їх класифікації; структуру підприємства, установи або організації, що включає архів із ретельним розумінням всіх його функцій та особливостей; основи управління, виробництва, праці та організації, оскільки архівна справа взаємодіє з різними сферами діяльності; основи трудового законодавства, що регулює відносини праці та управління персоналом в архівній галузі.

Також для займання певної посади у сфері архівної справи встановлені кваліфікаційні вимоги. Вимоги до освіти передбачають базову або неповну вищу освіту відповідного напрямку підготовки, яка може бути на рівні бакалавра або молодшого спеціаліста. Крім освіти, також важливий стаж роботи у сфері

архівної справи, який повинен становити не менше одного року для завідувача архіву. Це відображає необхідність володіти практичними навичками та досвідом у веденні архівної діяльності. Такі кваліфікаційні вимоги допомагають забезпечити, щоб спеціалісти у галузі архівної справи мали необхідну теоретичну та практичну підготовку для виконання своїх обов'язків та забезпечення ефективної роботи архівних установ [2].

Архівісти зобов'язані приділяти особливу увагу збереженню недоторканості архівних документів, забезпечуючи їхню невід'ємну цілісність. Це важливе завдання полягає в тому, щоб гарантувати, що ці документи залишаються надійними свідками подій і інформації з минулого. Наступний обов'язок фахівців – зберігати невід'ємну автентичність документів упродовж усього процесу їх упорядкування, зберігання та користування. Архівісти повинні гарантувати постійний доступ до архівних документів та забезпечувати їхню відкритість для всіх, хто потребує звернутися до цієї цінної інформації, при цьому сприяти максимально широкому доступу до вищевказаних документів і забезпечувати неупереджене обслуговування всіх користувачів. Наступний важливий обов'язок – це документування своєї діяльності, а також вміння аргументовано пояснити свої дії та рішення, пов'язані з архівними документами. Архівісти зобов'язані дотримуватися балансу між інтересами доступу до інформації та захисту конфіденційності особистого життя. Вони повинні діяти в рамках відповідного законодавства, поважаючи права та приватність індивідів [3].

Освітня програма «Архівістика та управління документацією» у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка є унікальною в контексті підготовки архівіст з вищою освітою в Україні. Цей університет пропонує студентам можливість здобути спеціальну архівну освіту на рівні бакалавра, що робить його особливим серед освітніх закладів України. Завдяки великому переліку обов'язкових для вивчення навчальних дисциплін, таких як: архівознавство: наукові основи та сучасна практика; менеджмент в архівній

справі; історія архівної справи; національний архівний фонд України; архіви та архівні системи зарубіжних країн; інформаційні технології, системи і ресурси в архівній та бібліотечній справі, і чисельному переліку вибірових дисциплін, тісно пов'язаних з архівною справою, студенти отримують можливість глибше досліджувати та спеціалізуватися в певних аспектах архівної справи, які вони вважають найбільш важливими для своєї майбутньої кар'єри. Ця гнучкість у навчанні дозволяє студентам збагачувати свої знання та навички відповідно до власних інтересів та потреб, і отримати усі професійні компетентності для того, щоб стати фахівцем з архівної справи [4].

Необхідно підкреслити важливість розвитку цієї професії, оскільки архіви відіграють важливу роль у збереженні національної спадщини, забезпеченні доступу до історичної та юридичної інформації та забезпеченні прозорості у суспільстві.

Література

1. Бездрабко В. В. Архівна освіта в Україні: стан і перспективи. *Сумський історико-архівний журнал*. 2018. № 31. С. 5-17. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Siaj_2018_31_3 (дата звернення: 14.10.2023)
2. Випуск 1 «Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності «Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників»: наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 29.12.2004 № 336. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0336203-04#Text> (дата звернення: 15.10.2023)
3. Кодекс етики архівістів. Додаток 4. Основні правила роботи державних архівів України. URL: <https://undiasd.archives.gov.ua/doc/kodex.pdf> (дата звернення: 15.10.2023)
4. Освітньо-професійна програма «Архівістика та управління

документацією». Київський національний університет імені Тараса Шевченко.
URL: https://drive.google.com/file/d/1_aySnUliNCgnF43Qy8VZr5sn8jgu9O4A/view
(дата звернення: 14.10.2023)

5. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: наказ Міністерства освіти та науки від 12 груд. 2018 р. №1378. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/029-Inform.bibliot.ta.arkh.spr-bakalavr.28.07.pdf> (дата звернення: 15.10.2023)

6. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа для другого (магістерського) рівня вищої освіти: наказ Міністерства освіти та науки від 24 трав. 2019 р. №728. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/28/029-informatsiyna-bibliotechna-ta-arkhivna-sprava-magistr.pdf> (дата звернення: 15.10.2023)

7. Терентьєва Н.О. Проектування змісту навчальної дисципліни «Робота з архівними / історичними джерелами». *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2015. № 24. С. 4-9. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Potip_2015_24_3 (дата звернення: 14.10.2023)

8. Хомич І. М. Проблеми української архівної науки та освіти в сучасній архівній історіографії. *Сумський історико-архівний журнал*. 2012. № 18-19. С. 7-11. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Siaj_2012_18-19_3 (дата звернення: 14.10.2023).

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Постановою Кабінету Міністрів України №1490 від 30.12.2022 року затверджено Концепцію трансформації системи військової освіти. Постанова повністю відповідає стратегічній цілі набуття Україною повноправного членства у Європейському Союзі (ЄС) та Північноатлантичного альянсу (НАТО). Одним із пріоритетних завдань, визначених у документі є забезпечення достатнього рівня знань іноземних мов військовослужбовцями складових сил оборони в обсязі, необхідному для впровадження політик і стандартів НАТО в діяльність усіх ланок органів військового управління та ефективної участі у заходах міжнародного оборонного співробітництва, міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки та навчання за кордоном [1]. Таким чином, володіння іноземною мовою військовослужбовцями на сучасному етапі є не просто бажаною, а необхідною умовою, вимогою, продиктованою часом. Нині триває процес активної співпраці України з зарубіжними країнами щодо питань мовної підготовки офіцерського складу. Так, за останні декілька років навчання на курсах мовної підготовки за кордоном пройшли понад 2000 українських військовослужбовців у США, Канаді, Угорщині, Польщі, Австрії, Великій Британії, Литві, Латвії, Естонії, ФРН, Туреччині, Італії. Проте, умовою для відбору кандидатів на навчання у вищих інших держав на курси з вивчення іноземної мови, є наявність сертифікату з рівнем володіння іноземною мовою СМР-1 (стандартизований мовленнєвий рівень СМР, який складається з мовленнєвих профілів, визначених у стандарті NATO STANAG 6001) [2]. Набуття такого

мовного рівня не можливе без застосування інноваційних методик в процесі опанування іноземної мови.

Інноваційні методики навчання в процесі професійної іншомовної підготовки військовослужбовців можуть включати:

1. Використання інтерактивних онлайн-платформ із завданнями для розвитку мовних навичок, наприклад:
  - Duolingo (популярна мовна платформа, яка пропонує групу інтерактивних вправ і граматичних завдань для навчання іноземних мов;
  - Rosetta Stone (платформа, відома своєю методикою навчання мови за допомогою іммерсії і вивчення слів контекстом);
  - Babbel (інтерактивна платформа для навчання мов, яка надає практичні розмовні навички);
  - Memrise (спеціалізується на навчанні слів та фраз, використовуючи флешкарти та інші методи);
  - Mango Languages (пропонує навчання багатьма мовами і включає в себе рольові ігри та інші методи).

Окрім того, вищі військові навчальні заклади (ВВНЗ) можуть розробляти власні навчальні платформи та програми та курси, спеціально адаптовані для потреб військовослужбовців. Так, Національним університетом оборони України розроблено навчальний курс удосконалення іншомовної компетентності особового складу Збройних Сил України для досягнення CMP-2 відповідно до Стандарту НАТО СТАНАГ 6001 (English Language Proficiency Improvement Course, “ELPIC”). Цей експериментальний курс є допоміжним засобом удосконалення іншомовної компетентності в умовах відсутності взаємодії з викладачем та призначений для використання особовим складом у системі Міністерства оборони України. Його метою є покращення іншомовної компетентності з англійської мови за чотирма видами мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання, письмо. Курс побудований таким чином, що навчання може бути розпочатим з будь-якої теми, але рекомендовано

опановувати матеріал послідовно, починаючи з першої теми [3].

2. Використання віртуальної реальності (VR), як інноваційної технології, що створює середовище, яке імітує реальний світ, [4] для іммерсивного навчання іноземним мовам. Імплементация VR в початковий процес для опанування іноземної мови може здійснюватися у таких напрямках:

- іммерсивність: в VR військовослужбовці можуть потрапити в віртуальні аутентичні мовні середовища, де вони знаходяться в ситуаціях, де мовна взаємодія є необхідною. Наприклад, вони можуть віртуально знаходитися в іншій країні та спілкуватися з місцевими мешканцями;
- практика у реальному часі: в VR військовослужбовці можуть вивчати мову в реальному часі, відповідаючи на питання та взаємодіючи з віртуальними персонажами, які реагують на їхні слова та дії;
- різні сценарії: VR може надавати доступ до різних сценаріїв, таких як військові операції, медичні ситуації або гуманітарні місії, де мовна взаємодія грає ключову роль;
- зворотній зв'язок: системи VR можуть надавати зворотній зв'язок щодо вимови, акцентів та семантики, що допомагає військовослужбовцям покращити свої мовні навички;
- спеціалізовані навчальні програми: VR-платформи можуть створювати спеціалізовані навчальні програми для різних військових спеціальностей та завдань.

Таким чином, використання VR для навчання іноземним мовам військовослужбовцями створює інноваційні, іммерсивні та динамічні навчальні сценарії, що допомагають підвищити якість навчання та підготовку до різних ситуацій у військовому житті.

3. Використання мультимедійних матеріалів для опанування іноземної мови військовослужбовцями може реалізовуватись шляхом використання у навчальному процесі аудіо та відео матеріалів, зокрема прослуховувань подкастів та аудіокниг, вебінарів та відеоуроків, пісень, фільмів та серіалів. Це сприятиме покращенню вимови, розумінню носіїв мови,

запам'ятовуванню словникового запасу. Зрештою, використання мультимедійних матеріалів робить навчання мови цікавішим та ефективнішим, дозволяючи зануритися в мовне середовище та розвивати навички вимови, аудіювання, розуміння та мовної експресії.

4. Використання платформ дистанційного навчання для опанування англійської мови військовослужбовцями є ефективним способом навчання, особливо в умовах розгалуженої географії та специфіки службової діяльності. Рівень ефективності цієї методики залежить від таких факторів як: вид платформи, що застосовується; якість розробки методичних матеріалів та форми їх представлення; наявність зворотного зв'язку з викладачем, та, зрештою, мотивація самого військовослужбовця. Беззаперечними перевагами використання дистанційних платформ є можливість доступу 24/7 до усіх навчальних матеріалів та ресурсів; можливості складання тестів та контрольних вправ після проходження певних тем чи розділів; гнучкість графіку роботи з матеріалами; можливість адаптації до специфічних потреб (наприклад, платформи можуть пропонувати спеціалізовані курси для військових, які пов'язані з конкретними сценаріями військових операцій тощо); можливість здійснення моніторингу викладачами навчального процесу та успішності учасників навчального процесу.

Підсумовуючи вище викладене можемо зробити висновок, що в результаті використання інноваційних методик навчання в процесі професійної іншомовної підготовки військовослужбовців значною мірою покращується мовна компетенція, активного розвитку набувають навички спілкування, зростає мотивація, розвивається критичне мислення та аналітичні навички, зростає рівень задоволеності навчанням та підвищується конкурентноспроможність.

Література

1. Постанова Кабінету Міністрів України № 1490 “Про трансформацію системи військової освіти” від 30 грудня 2022 р. [Електронний ресурс]. – Режим

доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1490-2022-%D0%BF#n21>.

2. Мовні курси для військовослужбовців за кордоном. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surl.li/mdsva>

3. English Language Proficiency Improvement Course [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surl.li/mdtle>

4. Використання віртуальної реальності для навчання та розвитку професійних навичок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surl.li/mdtnk>

УДК 378.147(477)(043.2)

Ржечицька Сніжана

/ м. Київ /

ДО ПИТАННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Цифрова трансформація освітньої сфери в Україні на сьогодні є актуальним і перспективним напрямком та розглядається як ключовий шлях до покращення доступності, якості та ефективності освітньої діяльності. Цифрова трансформація дозволяє підвищити якість освіти, посилити конкурентноспроможність закладів освіти, розширити it-інфраструктуру, забезпечити неперервність навчання, зробити освітній процес мобільним і більш гнучким до реалій сьогодення. Аналіз наукової розробки питання цифровізації освітньої сфери України свідчить про значну кількість праць вітчизняних науковців. Зокрема, питання основних тенденцій соціальних, економічних та освітніх трансформацій висвітлені в колективній монографії під керівництвом Леонова С. В., перспективи розвитку цифрової трансформації освіти та науки вивчали Новікова О.Ф., Антонюк В.П., Ляшенко В.І., досліджували міжнародні документи та побудову стратегічних відносин з

країнами, що розвиваються Руденко О.В. та Курило Б. Попри широкий інтерес до проблеми цифровізації овітньої діяльності окремі питання потребують подальшого дослідження та вивчення.

Проект Цифрова адженда України – 2020, 2016 та «Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки» схвалена Кабінетом Міністрів України у 2018 році - два базові документи на які є основою у питаннях цифровізації та орієнтації на міжнародне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС. Богдана Курило стверджує, що Стратегія «Європа-2020» відкриває нові можливості та області застосування принципів ЄС в сфері покращення внутрішніх реформ як для країн членів ЄС, так і для країн-кандидатів і країн-сусідів[1]. Руденко О.В. в своєму дослідженні відмічає, що Стратегія «Європи 2020 року» – це стратегія перетворення ЄС на розумну, стійку й всеосяжну економіку, що забезпечує високий рівень зайнятості, продуктивності та соціальної згуртованості [7].

Стратегія «Європа – 2020» стратегія розумного, сталого і всеосяжного зростання (Communication from the commission Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth), яка є наступницею Лісабонської стратегії розвитку Європейського Союзу передбачає ряд напрямків, зокрема проблеми, що стосуються галузі ІКТ: реформувати фонди дослідження та інновацій в галузі ІКТ; розробити ефективну політику використання єдиного ринку послуг онлайн – контенту; сприяти доступу до швидкісного Інтернету та використання його європейськими громадянами[9].

16 лютого 2017 року в Комітеті Верховної Ради з питань інформатизації та зв'язку відбулася нарада з питань цифровізації країни, розробці, втілення «Цифрового порядку денного для сучасної України» та євроінтеграції з залученням нових технологій та інвестицій. Перший віце-прем'єр-міністр - Міністр економічного розвитку і торгівлі України Степан Кубів відзначив, що Україна має всі передумови та можливості для розбудови сфери цифровізації,

що сприяє стрімкому розвитку інновацій, технологій та прискореному розвитку кожної галузі та економіки в цілому.

«Цифрова адженда України – 2020» стала першим проєктом концептуальних засад розвитку цифровізації на державному рівні. Цей документ визначає основні принципи розбудови України в цифровому просторі, де першочерговою сферою цифровізації України є поширення цифрової освіти. В Цифровій адженді України – 2020, 2016 наголошується, що освіта має бути головною економічною стратегією України в умовах переходу на інноваційну економіку та формування конкурентоздатного суспільства[8].

Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р та передбачає приєднання до програм ЄС Interoperability Solutions for European Public Administrations 2, e-CODEX, e-Invoicing для успішного розвитку цифровізації в Україні та євроінтеграції до ЄС [5]. За Концепцією цифрова освіта поєднує різні компоненти і найсучасніші технології завдяки використанню цифрових платформ, впровадженню нових інформаційних та освітніх технологій, застосуванню прогресивних форм організації освітнього процесу та активних методів навчання, а також сучасних навчально-методичних матеріалів. Леонов С. В. В своєму дослідженні відмічає, що ступінь цифровізації залежить від рівня розвитку країни, структури її економіки, якості освіти робочої сили та можливості швидкої адаптації до змін, що відбуваються на сучасному ринку праці [2].

У вересні 2019 р. Постановою Кабінету Міністрів України № 829 було створено Міністерство цифрової трансформації України, шляхом реорганізації Державного агентства з питань електронного урядування. Від 3 грудня 2019 року був затверджений перший амбітний план Мінцифри за яким:

- українцям доступні всі публічні послуги онлайн, зокрема через мобільний застосунок «Дія» надання електронної послуги здобувачам студентський квиток;

- українці можуть користуватися високошвидкісним інтернетом;
- залучення до програми розвитку цифрових навичок, а саме бібліотек та закладів вищої освіти;
- втілення програми «Нові цифрові професії», за яким 500 студентів пройшли пілотний курс «Діджитал маркетинг» завдяки чому зроблено моніторинг та доопрацьовано контент для річного навчання; запровадження цифрових професій у 10 закладах вищої освіти за новими освітніми програмами за підтримки Міністерства освіти та науки.

В грудні 2019 р. Міністерством освіти і науки України був створений Директорат цифрової трансформації освіти і науки як самостійний структурний підрозділ апарату міністерства. Основними завданнями Директорату є: забезпечення державної політики шляхом аналізу стану цифровізації та цифрового розвитку освіти і науки; моніторинг та оцінка функціонування державної політики у сфері цифрової трансформації та цифрового розвитку освіти і науки [3].

Актуальність та необхідність ще більшого застосування цифрових технологій для забезпечення освітньої діяльності в Україні припадає на період оголошення навесні 2020 р. в Україні карантинного періоду та продовження в зв'язку з введенням воєнного стану через напад росії на Україну 24 лютого 2022 року.

З метою впровадження цифровізації освіти і науки 3 лютого 2021 року Міністр освіти і науки Сергій Шкарлет на засіданні Комітету Верховної Ради з питань освіти, науки та інновацій представив Концепцію цифрової трансформації освіти і науки України на період до 2026 року. Колектив авторів Новікова О.Ф., Антонюк В. П., Ляшенко В. І. в своєму дослідженні відмічають конструктивність в загальних положеннях, меті, стратегічних цілях, завданнях систематизації проблем та переліку заходів щодо виконання даної Концепції[5].

10 березня 2021 року Кабінет Міністрів України затвердив Положення про Єдиний державний портал цифрової освіти «Дія. Цифрова освіта», метою якої було поліпшити доступ до цифрової освіти, розвиток цифрових компетентностей та навичок, реалізації права кожного на освіту шляхом дистанційного навчання[4]. З метою потреби підвищення цифрової грамотності учасників освітнього процесу Міністерством освіти і науки України 10 грудня 2021 року наказом № 1340 була затверджена «Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності» 29 січня 2022 року на сайті МОН було анонсовано Всеукраїнський онлайн-флешмоб «Разом для найкращого Інтернету» в межах співпраці Google Україна та Міністерства освіти і науки України, де були презентовані можливості цифрових інструментів Google Workspace for Education у віртуальних класах Google.

Сerpнева конференція 2023 під егідою Міністерства освіти і науки України за модерацією заступника міністра освіти і науки України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Дмитра Завгороднього була присвячена диджиталізації освітньої галузі в Україні, питанням цифрового розвитку, цифрових трансформацій, ролі інформаційних технологій у навчанні, використанні штучного інтелекту. 16 жовтня 2023 року Міністерство освіти і науки України разом з ЮНЕСКО та Google ініціювали розробку нового курсу “Цифровий учитель”, який складається з 7 модулів з доступом до практичних завдань, тестів та додаткових ресурсів з цифрової грамотності.

Цифровізація освітньої галузі спрямована на досягнення наступних цілей: створення стратегій і планів, застосування стандартів, встановлення системи моніторингу та оцінки цифрових технологій. Україна рухається шляхом цифрового розвитку з використанням досвіду цифровізації суспільства європейських держав. Державний вплив на цифровізацію в освітній галузі

відіграє важливу роль у забезпеченні доступності, якості та ефективності освіти в умовах цифрового суспільства.

Література

1. Курило Б. Основні пріоритети стратегії «Європи – 2020». <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/17203/1/186-189.pdf>. (дата звернення 04.09.2023 р.)

2. Леонов С. В. Соціальні, економічні та освітні трансформації в цифрову епоху : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2022. 204 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/90056/3/Lieonov_digitization.pdf. (дата звернення 04.09.2023р.)

3. Міністерство освіти і науки України (дата звернення 04.09.2023р.). URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/pro-ministerstvo/direktorati/direktorat-doshkilnoyi-ta-shkilnoyi-osviti>

4. Міністерство цифрової трансформації України (дата звернення 04.09.2023р.). URL: <https://thedigital.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-polozhennya-pro-ediniy-derzhavniy-portal-tsifrovoy-osviti-diya-tsifrova-osvita>].

5. Новікова О.Ф., Антонюк В. П., Ляшенко В. І. Формування концептуальних засад цифрової трансформації освіти та науки України (дата звернення 18.09.2023р.) URL: <https://formuvannya-kontseptualnih-zasad-tsifrovoyi-transformatsiyi-osviti-ta-nauki-ukrayini.pdf>].

6. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 67 (дата звернення 20.09.2023р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p#Text>

7. Руденко О.В. Правові аспекти європейської стратегії зі сталого, стійкого та інклюзивного зростання Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2017 Серія Право. Випуск 47. Том 3 С.166-169 (дата звернення 18.09.2023р.) URL:

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/33864/1/ПРАВОВІ%20АСПЕКТИ%20ЄВРОПЕЙСЬКОЇ%20СТРАТЕГІЇ.pdf>

8.Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020)
Концептуальні засади (дата звернення 10.09.2023р.) URL:
<https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.

9.Communication from the commission Europe 2020 a strategy for smart,
sustainable and inclusive growth
URL:<https://ada.unescwa.org/sites/default/files/resources/En%202010%20Communication%20from%20the%20commissionEurope%202020A%20strategy%20for%20smart%2C%20sustainable%20and%20inclusive%20growth.pdf>.

СЕКЦІЯ 4. ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА ДОКУМЕНТОЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 027.21:005.412(477)(043.2)

Федотова Оксана,

Попова Аліна

/ м. Київ /

ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ» З НАВЧАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Сучасний світ не обходиться без поняття академічної доброчесності в освітньому та науковому середовищі, яке є загальноприйнятим кодексом етичних норм. На ньому базується якість навчання та провадження наукових досліджень. Кожен заклад вищої освіти керується у своїй діяльності певними правилами, які є запорукою дотримання академічного етикету та авторського права. У цьому велику роль відіграють наукові бібліотеки як структурні підрозділи навчальних закладів. Однією з них є Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія», що виступає академічним ресурсним осередком на основі провадження бібліотечно-інформаційних функцій, поєднаних з технологічними сервісами. На сьогодні бібліотека являє собою інтелектуальний центр університету, що пропонує традиційні й новітні ресурси, інноваційного характеру послуги задля покращення навчання, викладацької діяльності, а також проведення наукових досліджень.

Головними напрямками роботи наукової бібліотеки є:

– підтримка освітнього процесу шляхом забезпечення читачів періодичними, неперіодичними, продовжуваними виданнями й надання вільного доступу до

актуальних баз даних, різновидів інформації, допомога дослідникам з проблемних аспектів навчання інформаційної грамотності;

- налагодження взаємодії та супровід наукової праці від самого початку і до фінальної стадії, консультування на усіх етапах проведення дослідження;

- партнерське обслуговування як власних університетських користувачів, так і надання усього спектру інформаційних послуг/ресурсів різним категоріям користувачів з інших вітчизняних і зарубіжних закладів, бібліотечних установ, а також участь у наукових форумах, тренінгах, проєктах;

- організація навчання кадрового складу Наукової бібліотеки НаУКМА, забезпечення розвитку матеріально-технічної бази й наявних приміщень, сприяння створенню позитивного іміджу [3].

Структуру Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» формують такі підрозділи:

- 1) Відділ комплектування документів (виконує каталогізацію, комплектування, предметизацію видань, їх технічну й наукову обробку, сумарний облік, списання документів, обмін книгами).

- 2) Інформаційно-бібліографічний відділ (займається створенням, поповненням та керуванням повнотекстовими і бібліографічними електронними ресурсами: базами даних за певною проблематикою, такими як: «Видання та публікації про НаУКМА», «Праці викладачів НаУКМА» тощо; підготовкою тематичних бібліографічних покажчиків та біобібліографічних посібників категорії «Вчені НаУКМА»; наданням довідково-бібліографічних послуг у реальному та віртуальному режимах; організацією та проведенням виставкових заходів, днів інформації та науки, різнопланових презентацій і т.п.

- 3) Відділ зберігання бібліотечно-інформаційних ресурсів (забезпечує організаційні моменти функціонування книгосховищ, здійснює керування станом збереженості фонду, веде його переоблік).

- 4) Відділ рідкісних книг та рукописів (налагоджує та реалізує роботу з фондом унікальних і рідкісних видань, колекційними зібраннями і науковим архівом).

5) Відділ інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення (провадить діяльність щодо налагодження технічного обслуговування й користування мережами, сервісами та електронними базами даних за допомогою підтримки бібліотечної системи інтегрованого типу ALEPH 500, DSpace, Omeka, Wordpress).

6) Відділ обслуговування науковою літературою (надає послуги споживачам з використання електронних ресурсів, їх застосування; влаштовує навчальні тренінги для зацікавлених осіб з методики інформаційного пошуку; консультує щодо питань роботи в бібліометричних, наукометричних базах; сприяє реалізації проектів «Цифрова колекція НаУКМА», «Інституційний репозитарій еКМАIR», «Віртуальний музей Києво-Могилянської академії»; допомагає в оформленні офіційного сайту бібліотеки; забезпечує «Матеріалами до курсів» та представляє бібліотечну установу в соцмережах).

7) Відділ обслуговування навчальною літературою (пропонує відвідувачам скористатися наявними друкованими виданнями та відповідними сервісними можливостями) [1, с. 6].

На сьогодні бібліотека – повноправний учасник академічного та науково-дослідницького процесів на базі надання послуг з оформлення, репрезентації та вимірювання видимості та впровадження результатів наукової роботи.

Важливим напрямом діяльності установи є популяризація здобутків та навчання засадам академічної доброчесності. В ході того ураховується специфіка дослідницьких потреб різних категорій користувачів, як от: студентів, науково-педагогічних кадрів, працівників університету шляхом доступності, мобільності, змістовності, зручності інформаційного обслуговування.

Наукова бібліотека бере активну участь у заходах щодо протидії плагіату, звертаючи при тому увагу на цільову аудиторію. Наприклад, для викладацького складу ініціюється проведення наукових столів, тренінгів та дискусій з метою обговорення нових ідей задля дотримання академічної культури в університеті.

У свою чергу для співробітників бібліотеки влаштовуються тренінги, присвячені майбутнім тематичним заходам з питань доброчесності.

Студентів вчать грамотно оформлювати використану літературу за допомогою володіння навичками бібліографічного опису, оскільки це – гарантія добросовісного написання наукових робіт та отримання чесних знань під час виконання навчальної та інших видів діяльності. Установою також готуються вебінари [5], виставки матеріалів, пропонуються стислі відео-інструктажі.

Завідувач сектору Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія» С. Чуканова зазначає, що за запитами викладачів та здобувачів освіти бібліотека організовує такі види тренінгів:

- оформлення бібліографічного опису;
- з методики здійснення інформаційного пошуку;
- з управління інформаційними даними наукових досліджень, профілями та ідентифікаторами науковців тощо [7].

Центр забезпечення якості освіти установи заохочує Наукову бібліотеку до організації заходів заради підвищення кваліфікації викладачів, у тому числі, у напрямках інформаційної грамотності і академічної доброчесності [7, с. 117]. Пропонуються, зокрема, онлайн-курси на тему: «Академічна доброчесність в університеті» на платформі громадянської освіти ВУМ, а також «Наукова комунікація в цифрову епоху» на одній з найбільших освітніх платформ Prometheus.

Варто також зазначити, що на офіційному сайті університету у вкладці «Досліднику» наявний розділ «[Інструкції, поради, презентації](#)». Там розташовано інструкції з питань створення профілю науковця, оформлення списків використаних джерел, містяться приклади опису документів (за ДСТУ 7.1:2006) та бібліографічних посилань (за ДСТУ 8302:2015); тренінгові презентації бібліотеки (скажімо: «Академічна доброчесність в академічному просторі», «Академічні журнали в умовах Information Age: якість, прозорість, відкритість», «Як уникнути плагіату при посиланні на пакети даних», «Академічна доброчесність у процесі виконання наукових досліджень» тощо), підготовлені співробітниками бібліотеки та науково-педагогічними кадрами навчального закладу [4].

Отже, головним призначенням бібліотеки вважається створення, накопичення й захищення наукової інформації, первинних документів, які мають відношення до університету, та є його інтелектуальною цінністю. Систематично забезпечується доступ усім діячам освітнього процесу до інформаційних баз даних шляхом підтримання їх відкритості, функціоналу і представлення максимально зручних способів користування.

Наукова бібліотека кооперується з іншими підрозділами згаданого університету, а також вітчизняними й світовими закладами вищої освіти, надаючи послуги зі сприяння науковим дослідженням і впровадження академічних програм.

Таким чином, за результатами вивчення обраної теми можна зробити висновок, що Науковою бібліотекою Національного університету «Києво-Могилянська академія» провадиться чимала робота з питань популяризації й навчання принципам доброчесності завдяки пропонуванню як широкого набору сервісних можливостей для освіти і написання наукових праць, так і організації чисельних допоміжних заходів для студентів, викладачів та вчених.

Література

1. Звіт про роботу Наукової бібліотеки НаУКМА у 2022 р. Київ – 2022. URL: [file:///C:/Users/Acer/Downloads/Library_report_2022%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Acer/Downloads/Library_report_2022%20(1).pdf)
2. Інструкції, поради, презентації. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL: <https://library.ukma.edu.ua/korystuvachu/doslidnyku/21-korystuvachu/doslidnyku/354-instruktsii-porady-prezentatsii>
3. Місія. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL: <https://library.ukma.edu.ua/pro-biblioteku/misiia> (дата звернення: 08.10.2023)
4. Наукова діяльність. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL: <https://library.ukma.edu.ua/pro-biblioteku/naukovi-zakhody> (дата звернення: 28.09.2023)

5. Чапайло Я., Тимочко Т. Академічна доброчесність як політика ЗВО: матеріали вебінару / Центр академічної доброчесності, Проект сприяння академічній доброчесності в Україні – SAIUP. 2020. 6 трав. URL: <https://academiq.org.ua/vebinari-akademichna-dobrochesnist/vebinar-vprovadzhennya-instytutstijnyh-polityk/>

6. Чуканова С. Дотримання норм академічної доброчесності у процесі управління дослідницькими даними: зарубіжна практика. Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. 2018. Вип. 2. С. 52-63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ujlis_2018_2_6.

7. Чуканова С. Роль бібліотеки у проведенні навчань з академічної доброчесності на прикладі Наукової бібліотеки НаукМа. «Шляхом до істини...» або про вплив бібліотекарів на академічну доброчесність в освітньому та науковому середовищі університету» : матеріали III наук. конф. Харків: ХНУ імені В. Каразіна, 2021. С. 116–125.

УДК 37.07:005(043.2)

Чурсін Микола

/ м. Одеса /

ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ЗМІСТ НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ

Науково-інформаційна діяльність (НІД) як сфера професійної діяльності і як напрям підготовки фахівців у закладах вищої освіти, на жаль, катастрофічно втратила свої позиції в сучасній Україні. Це має свої об'єктивні причини, зокрема, загальну спрямованість нашої економіки останніми десятиліттями переважно на перерозподіл, а не на розвиток виробничих потужностей, з відповідним падінням значення всієї науково-технічної сфери.

Але існує й інша, спеціальна, причина: НІД зародилася у 50-ті роки

минулого століття як відповідь на прояви інформаційної кризи в науці. Тоді ж з'явилася інформатика, як теоретична основа саме науково-інформаційної діяльності. Зв'язок «НІД-інформатика» міцно тримався аж до кінця 70-х, коли інформація була усвідомлена вже не тільки як ресурс науки, але й організації, і управління, тобто як універсальний ресурс виробництва. Разом з цим поступово трансформувалося і розуміння змісту інформатики. Отже, «якщо колись інформатика мала справу лише з науковою інформацією й складала теоретичну основу науково-інформаційної діяльності, то з часом вона втратила прив'язку до наукової інформації й мала відтак підтримувати інформаційну діяльність у її найширшому розумінні» [1].

Дійсно, процес інформатизації суспільства охопив усі галузі виробництва, управління, а також соціальної сфери. Тут надзвичайно зросли обсяги інформації, що підлягала опрацюванню, а відтак – і потреби у відповідних інформаційних технологіях і фахівцях, здатних ефективно виконувати завдання інформаційного забезпечення фахівців і керівників. Тобто, суспільна потреба у фахівцях з інформаційної діяльності зберіглася і мала б, навіть, зрости. Але, судячи з конкурсів на «об'єднану» спеціальність, чи не єдину, що згадує у назві інформаційну діяльність (029), а також загальної кількості тих, хто навчається за цією спеціальністю, попит на неї є загрозливо низьким і продовжує падати. Склалася відчутна й дивна суперечність між об'єктивними потребами виробництва й фактичним станом справ з інформаційною професією.

Серед причин такої ситуації, крім вже згаданих, можна назвати наступні:

1. Незважаючи на вирішальну роль інформаційних ресурсів у сучасному виробництві, потреба в них виникає лише за певних економічних умов, певних «економічних порядків», за термінологією В.Ойкена. І навіть в теорії, не кажучи вже по практику, в суспільстві відсутнє необхідне розуміння щодо цих умов. А система освіти в цьому питанні не може поки що спиратися ні на економічні розвідки (економіка інформаційного суспільства), ані на інформаційні (інформація як чинник розвитку виробництва й економіки). Чи не єдиним

виключенням тут залишаються вже досить давні праці Л.Г.Мельника, зокрема [2], та автора цих рядків [3], де був, навіть, застосований спеціальний термін - «інфономіка». Отже, «інформаційні ресурси в економічних умовах» - тема, що все ще чекає свого подальшого висвітлення. А до того як роботодавці, так і випускники спеціальності 029 не можуть бути переконаними у її пріоритетності.

2. У прогнозуванні розвитку НІД, а відтак і відповідної спеціальності, слід враховувати істотні причинно-наслідкові, а також зворотні зв'язки. До цього часу причинно-наслідкові залежності в системі «інформаційна діяльність-економіка» призводили до послаблення впливу інформаційної діяльності на промисловість, бізнес, економіку. Це спричинило суттєву втрату суспільної уваги і до інформаційної науки, і до інформаційної освіти (мова не йде, звичайно, про ІТ-освіту). Науково-інформаційна діяльність на державному рівні поступово розчинилася в реаліях ринкових відносин, пішла у небуття й система НІД країни з її логічно побудованою територіально-галузевою структурою. Це позбавило фахівців з НІД робочих місць та зменшило попит на спеціальність. Склався своєрідний ланцюжок негативного зворотного зв'язку, де «послаблення запиту» з боку виробництва тягло «послаблення попиту» серед здобувачів вищої освіти.

3. Важливий вплив на долю спеціальності було здійснено об'єднанням її з бібліотечною та архівною справою. Позитивною рисою такого об'єднання стало те, що опрацювання і наукової, і будь-якої іншої документованої інформації спирається на ті самі операції, із загальним теоретичним підґрунтям. Крім того, випускники нібито отримують більш широкий простір щодо працевлаштування. Втім, інтегрована спеціальність дещо розчинила інформаційну діяльність серед інших складових, нівелювала її. Сталося так, що, з одного боку, НІД розширилася до ІД, але, з іншого, ІД стала лише частиною змісту спеціальності. І в оцінці освітніх перспектив ІД необхідно приймати до уваги те, що бібліотеки та архіви є пасивними органами відносно споживача, здійснюючи його інформаційне обслуговування (активність у взаємодії з ними належить споживачу), тоді як ІД покликана здійснювати інформаційне забезпечення споживача, тобто займати

щодо нього активну позицію. Бібліотеки і архіви є перед усім сховищами інформації, а ІД за визначенням розуміється як *діяльність*. З позицій ресурсного підходу до інформації бібліотеки і архіви створені для *зберігання та накопичення* інформаційних ресурсів, а призначенням ІД є їх *опрацювання та надання* споживачеві. Слід зазначити, що останнім часом функції ІД були фактично передані бібліотекам, які, з урахуванням зазначеного, повинні суттєво перебудувати свою діяльність. Але така перебудова потребує зусиль у багатьох напрямках, скоординованої державної політики, подальшого теоретичного обґрунтування. Потрібно, зокрема, вивчити, яким чином бібліотеки будуть виконувати функції галузевих інформаційних центрів, на які в минулому покладалися важливі аналітичні функції.

4. В структурі національних інформаційних ресурсів особливе місце належить науковій інформації. Нагадаймо, що використання доступних (звичайно, без порушення закону) наукових ресурсів є надважливим для досягнення конкурентних переваг. «Не слід забувати, що єдиним легітимним шляхом розвитку виробництва й економіки є використання доступної наукової інформації. Сучасне «революційне» багатство (за термінологією О. Тоффлера) побудовано на знаннях, врешті на здатності суспільства перетравлювати інформацію на знання та вкладати останні в будь-які види діяльності. Й тут вирішальне значення має саме наукова інформація, єдина, що в змозі забезпечити науковий поступ та конкурентні переваги у виробництві» [1]. Тому якщо перед країною стоїть завдання науково-технічного та, на цій основі, економічного поступу, вона не може не спиратися на науково-інформаційну діяльність. І НІД має відновити свої позиції в структурі інформаційної діяльності суспільства.

Щодо призначення та змісту підготовки фахівця з інформаційної діяльності, предметом якої – так склалося – тепер є не тільки наукова, але й будь-яка інша виробнича й управлінська інформація, в наших умовах доцільно враховувати наступні міркування.

Шалений поступ інформаційних технологій, що надав пересічному

споживачеві не тільки засоби різноманітної обробки наявної інформації (текстової, цифрової, графічної), але й самостійного інформаційного пошуку, що протягом десятиліть виконувався ІД-фахівцями, та ще й в спеціальних органах НТІ. Тим самим інформаційний пошук перестав бути елементом фахової підготовки, він скоріше перетворився на елемент загальної інформаційної культури фахівців. Тим більше, що формальні аспекти пошуку досить прозорі і легко засвоюються самостійною практикою. Що тоді залишилося в ньому для ІД-фахівців? Крім професійного пошуку з урахуванням його лінгвістичних, семантичних та психологічних обставин, це процедури, що оточують власне пошук: вивчення суб'єктивних та об'єктивних аспектів інформаційних потреб споживачів, ідентифікація та класифікація інформаційних ресурсів, форм подання інформації, оптимізація витрат організації (підприємства, науково-дослідного інституту) на інформаційну діяльність та багато чого іншого, що за звичай не спадає в око керівникам та фахівцям – споживачам інформації. І, звичайно, чітке розуміння ролі інформації в сучасній економіці.

Але найбільш важливою складовою фахової підготовки слід вважати аналітико-синтетичну обробку інформації, зокрема реферативну та оглядову діяльність. Справа в тому, що за відсутності централізованої підготовки оглядів в масштабах галузі або певної сфери знань оглядова діяльність залишилася практично лише як складова кваліфікаційних робіт, що виконується індивідуальними зусиллями здобувачів наукового ступеня. Тому огляди дуже різняться за широтою тематики, методологією, рівнем виконання, формальними ознаками і т.д. Вони не публікуються і врешті мають досить вузьку функцію: обґрунтувати певне дослідження. А відтак, ці огляди не здатні репрезентувати узагальнену (чи, навіть, узгоджену) позицію представників певної наукової спільноти. Вони залишаються «річчю в собі», не впливаючи істотно на наукову і освітню діяльність. От якби хтось узявся їх узагальнити, створити «огляд оглядів» кваліфікаційних робіт, можна було хоча б окреслити межі наукових досягнень, досягнути наявну наукову платформу для подальшого

руху в певній галузі. Але зрозумілі неабиякі труднощі на шляху такої роботи. Їх подолання можливе щонайменше на галузевому рівні, краще – на державному. Оглядова діяльність на такому рівні вимагає участі колективів найбільш кваліфікованих і авторитетних дослідників, що до того ж володіють знаннями та навичками щодо згортання інформації. Їх набуття – перспективне завдання системи інформаційної освіти. Потреба в постійному узагальненні наукових і технічних досягнень є як ніколи великою, з огляду на масштаби їх продукування в сучасному світі. Слід зазначити, що оглядова діяльність – пряма функція фахівців з ІД, але при цьому вони мають володіти високим рівнем знань в тій предметній області, де працюють.

Ситуація, що склалася у вітчизняній науці, як не дивно, повторює світову інформаційну кризу середини минулого століття, коли саме зародилися науково-інформаційна діяльність в її двох складових – інформаційному пошуку і оглядовій діяльності. Специфіка ж її полягає в тому, що вищезгаданий негативний зворотній зв'язок між виробництвом й інформаційною діяльністю, здається, призвів до вкрай низької їх взаємної залежності, коли ІД вже не сприймається як суттєвий фактор розвитку промисловості та бізнесу. І вона як соціальна інституція, що включає і професійну діяльність, і освіту, не отримує необхідних ресурсів вже для свого власного розвитку.

Втім, стан «гидкого каченя», в якому ІД перебуває вже довгий час, має бути подоланий. Загальна теза в цій справі полягає в тому, що ІД-освіта неодмінно повинна займати *випереджувальну* позицію в інформаційному суспільстві. Її результати, звичайно, відкладені в часі. Але без них науково-технічний та економічно-соціальний поступ країни, підкреслимо – в умовах інформаційного суспільства – є просто неможливим.

Література

1. Чурсін М. Історія інформатики та підготовка фахівців інформаційно-документознавчої галузі : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання документознавства: історія та сьогодення».

Полтава : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». 2023. С. 431-228.

2. Мельник Л.Г. Информационная экономика. Сумы: ИТД «Университетская книга». 2003. 288 с.

3. Чурсин Н.Н. Понятие тезауруса в информационной картине мира. Луганск: Изд-во «Ноулидж». 2010. 305 с.

УДК 316.77:303(043.2)

Белла Марина

/ м. Київ /

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОЇ КОРПОРАТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Ефективні внутрішні комунікації дозволяють керівництву вчасно дізнаватися про проблеми співробітників, приймати виважені управлінські рішення, підвищувати лояльність та залученість. Крім того, це ефективний засіб транслювати корпоративні стандарти та позицію з тих чи інших питань.

Внутрішні комунікації – це набір інструментів, способів та каналів взаємодії людей у компанії, що сприяють інформуванню, розвитку горизонтальних зв'язків між топ-менеджментом та співробітниками, а також впливають на бізнес-результат.

Добре налагоджена система внутрішніх комунікацій підвищує рівень лояльності та залучення персоналу, забезпечує взаєморозуміння, а також формує єдині поведінкові стандарти.

Внутрішня комунікація дозволяє ділитися інформацією компанії, щоб співробітники могли добре виконувати свою роботу. Це тримає людей у курсі всіх подій компанії.

Метою внутрішньої комунікації є забезпечення ефективного потоку інформації між підрозділами організації та колегами. Це стосується як верхніх,

так і нижніх рівнів ланцюжка управління/співробітників. Це також працює серед співробітників, які взаємодіють один з одним у компанії. Надійна внутрішня комунікація сприяє розвитку корпоративної культури та підвищенню залучення співробітників.

Виділяють такі види внутрішніх комунікацій:

Вертикальні та горизонтальні. Горизонтальні комунікації відбуваються між учасниками, які займають однакове становище у організаційній структурі. А вертикальні йдуть знизу вгору та зверху вниз. Їхня мета – забезпечити координацію дій та передачу інформації між керівництвом та підлеглими. Вертикальні комунікації також можуть бути використані для обміну інформацією між різними рівнями управління в компанії, такими як департаменти, відділи та групи проектів.

Формальні та неформальні. Формальні комунікації відбуваються у межах встановлених правил і процедур. Їхня мета – інформування. Наприклад – розсилки, офіційні заяви, інструкції, регламенти тощо.

Неформальна комунікація – це обмін інформацією та ідеями між співробітниками, який відбувається за межами офіційних каналів зв'язку. Це може бути розмова на кава-брейку, спілкування під час перерви або після роботи, використання соціальних мереж для спілкування з робочих питань. Також сюди входять різноманітні святкування, вручення нагород, тимбілдинги.

Неформальна комунікація допомагає встановити довірчі відносини між колегами, підвищити ефективність роботи та вирішувати проблеми швидше. Вона також сприяє створенню сприятливої атмосфери на роботі та підвищенню рівня мотивації працівників.

Однак слід пам'ятати, що неформальна комунікація не повинна замінювати формальну. Важливо, щоб усі співробітники отримували необхідну інформацію та почувалися включеними до робочого процесу.

Офлайн та онлайн. Офлайн-комунікації здійснюються в реальному часі, коли учасники знаходяться в одному просторі. До них відносяться зустрічі, наради, брифінги тощо.

Онлайн-комунікації відбуваються у віртуальному просторі за допомогою електронних засобів зв'язку. Це особливо актуально в епоху гнучких графіків робіт та віддаленої роботи.

Для ефективної реалізації внутрішніх комунікації сьогодні використовуються наступні інструменти:

Конференції, наради, мітапи. Традиційні формати спілкування, які використовуються для обговорення важливих питань та прийняття рішень, а також для зміцнення командного духу та мотивації працівників.

Корпоративний портал. Це єдиний простір, де співробітники можуть отримувати відповіді на питання, шаблони документів та іншу організаційну інформацію. В ідеалі це цілий портал, який містить:

- чати та групи, де співробітники спілкуються між собою, обговорюють проекти, шукають контакти колег;
- системи зворотного зв'язку, де співробітники можуть залишати відгуки про роботу компанії, пропонувати покращення;
- бази знань та бібліотеки, де персонал отримує доступ до навчальних матеріалів, інформацію про продукти та послуги компанії.

Соціальні мережі, відеоконференції та месенджери. Безліч каналів комунікації дають додаткову зручність. Зрештою люди можуть сприймати контент у різний спосіб. Але не варто забувати, що кожним каналом необхідно займатися. Можна вести акаунти в соцмережах та месенджерах, публікувати там новини компанії, цікаві статті, інтерв'ю зі співробітниками. Наприклад, можна створювати групи для роботи над проектами. Це дозволяє швидко вирішувати питання та обмінюватися досвідом без необхідності проводити тривалі зустрічі чи дзвінки.

Розсилки. Розсилка дозволяє швидко розповсюджувати інформацію серед співробітників компанії. Вона також дозволяє зміцнити командний дух та підвищити ефективність роботи. Однак цим каналом не варто зловживати. Важливо не перевантажувати співробітників інформацією. Якщо розсилка буде приходити щодня і міститиме полотно тексту, вона швидко втратить ефективність і нею перестануть цікавитися та читати.

Опитування. Опитування дозволяють співробітникам висловлювати думку про роботу, пропонувати ідеї для покращення бізнес-процесів та продуктів компанії. Зручніше проводити їх за допомогою спеціальних IT-рішень. Із результатами опитувань обов'язково потрібно працювати. Це позитивно впливає на ефективність бізнесу. У той же час, якщо співробітники побачать, що до їхніх ідей не дослухаються, вони будуть демотивовані. Опитування мають бути абсолютно анонімними, щоб співробітники висловлювали думку без страху негативних наслідків.

Подкасти. Деяким людям зручніше сприймати інформацію саме у форматі аудіо. Тому деякі компанії вдаються до експериментів та впроваджують формат подкастів. Головне, не випускати їх дуже часто, щоб не відволікати співробітників від повсякденних завдань.

Внутрішні комунікації сьогодні – це та сама зв'язувальна ланка всередині компанії, яка не просто поєднує розрізнені елементи, а й працює на бізнес-результат. Недостатня увага до внутрішніх комунікацій може призвести до вкрай негативних наслідків, таких як зниження продуктивності, зростання рівня незадоволеності працівників та, як наслідок, підвищення плинності кадрів.. З кожним роком все більше компаній виділяють внутрішні комунікації в окрему бізнес-одиницю, оскільки ці фахівці мають конкретний блок завдань, та для їх вирішення потрібні певні компетенції.

Література

1. Грішнова О. А. Новітні технології в економіці персоналу: нові можливості і нові виклики. Вісник економічної науки України. 2016. № 2. С. 52-56.

2. Корпоративна культура : навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2003. 403 с.

3. Решетнікова І. Л. Внутрішній маркетинг у системі маркетингу підприємства. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2015. № 1. С. 45–55.

4. Стоян Т. А. Діловий етикет: моральні цінності і культура поведінки бізнесмена: навч. посібник. Київ : ЦУЛ, 2004. 232 с.

УДК 352.07:007(477)(043.2)

Гришин Віталій

/ м. Харків /

ЄДИНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

Відновлення та розбудова на демократичних засадах української державності об'єктивно призвели до пошуку такого конституційно-правового статусу державних органів влади, яка б, з одного боку, відповідала національним традиціям, а з іншого - сучасним світовим стандартам, була б спрямована на забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України та її регіонів, ефективного державного управління, місцевого самоврядування, підвищення рівня життя населення, забезпечення додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від місця його проживання.

Інформаційний простір є основою соціально-економічного, політичного і культурного розвитку та забезпечення безпеки України. Ефективний інформаційний простір повинен забезпечити побудову інформаційного суспільства в країні і входження її у світовий інформаційний простір.

Слід зауважити, що засоби інформаційної взаємодії громадян та організацій, що забезпечують їм доступ до інформаційних ресурсів, засновані

на відповідних інформаційних технологіях, які включають програмно-технічні засоби й організаційно-нормативні документи. Таким чином, інформаційно-телекомунікаційну інфраструктуру утворюють організаційні структури і засоби інформаційної взаємодії.

Характерною рисою процесу формування єдиного інформаційного простору України є не тільки створення технологій і технологічної структури інформатизації для забезпечення взаємодії виробників інформації і її споживачів, розподіл знань, що накопичені в інформаційних банках даних, але і врахування соціальних, економічних і політичних аспектів його формування та інтеграції у світовий інформаційний простір. Об'єктивні знання, що зберігаються в інформаційних банках даних, тільки тоді можуть стати чинником прогресивних соціально-економічних якісних змін, коли вони знайдуть зацікавленого в них споживача і будуть йому доступні.

Інформаційний простір буде ефективним, якщо він стане відкритим для суспільства, що в свою чергу надасть можливість реалізувати узгоджені інтереси громадян, суспільства та держави на комплексній і системній основі. Ефективний інформаційний простір може бути створений і почне розвиватися на основі відповідної державної інформаційної політики, що забезпечить поступове прямування країни до побудови інформаційного суспільства. Цей рух повинен спиратися на новітні інформаційні, комп'ютерні, телекомунікаційні технології і технології зв'язку, розвиток яких призводить до бурхливого розвитку відкритих інформаційних мереж, насамперед Internet, що дає принципово нові можливості міжнародного інформаційного обміну і на його основі трансформації різноманітних видів людської діяльності.

Формування і розвиток єдиного інформаційного простору України передбачає, в першу чергу, забезпечення оперативного доступу до наявних інформаційних ресурсів і проведення роботи щодо їх включення в єдиний інформаційний простір. Інформаційні ресурси, що знову сформовані та включаються в єдиний інформаційний простір, повинні бути на законній підставі

доступні органам державної влади, суб'єктам господарювання і громадянам.

Протягом всіх років незалежності в Україні широко обговорюється проблема формування єдиного інформаційного простору, вдосконалення роботи органів влади шляхом впровадження та використання інформаційно-аналітичних систем, створення належних комфортних умов для громадян, що звертаються до органів влади за допомогою. На практиці в органах місцевої влади функціонують невеликі спеціалізовані інформаційні системи, що вирішують питання у вузькій сфері та не можуть бути використані для організації комунікаційних процесів між внутрішніми підрозділами чи зовнішніми юридичними чи фізичними особами. Також однією із головних проблем, що постають у вирішенні цього питання є кадрова забезпеченість. Реалізація програм інформатизації органів влади та впровадження в роботу інформаційних систем потребує кваліфікованих спеціалістів у сфері інформаційних технологій, так як специфіка району накладає свої критерії для роботи відповідних інформаційних систем.

На сьогодні правова та теоретична база по вирішенню питання вдосконалення роботи місцевих органів державної влади у сфері електронних послуг якщо й не повна, то достатня для початку практичного її вирішення.

УДК 342.25:930.22(477)(043.2)

Хлань Анна

/ м. Київ /

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЛОВОДНОЇ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ

Процес організації діловодної служби в органах місцевого самоврядування процедурно регламентується «Правилами організації

діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях», затвердженими наказом Міністерства юстиції України від 18.06.2015 р. №1000/5 та зареєстрованими у даному відомстві 22.06.2015 р. за № 736/271811 [8, с. 7]. Служба діловодства провадить першопочаткову обробку документів, одержаних підприємством; реалізує їх попередній розгляд і реєстрацію; надає очільникам з метою ознайомлення, а також здійснює їх передачу виконавчим особам. По завершенні виконання документи безпосередньо додаються до справ. Незалежно від застосованих способів фіксації інформаційних даних на матеріальних носіях та специфіки їх відтворення, документи зазвичай проходять опрацювання в установі на єдиних загальних організаційно-правових підставах щодо впровадження документообігу [7].

З метою ефективного налагодження документообігу у межах організації слід ураховувати наступні умови:

- 1) документи мають проходити найкоротшу та найзручнішу маршрутизацію;
- 2) кількість підрозділів, які отримують документи, має бути якнайменшою;
- 3) операції з опрацювання документів потрібні передбачати одноразовість;
- 4) при обробці документації потрібно уникати її дублювання;
- 5) подібні за схожістю операції з документами повинні концентруватися в одному конкретному, чітко визначеному місці;
- 6) наявні в установі структурні одиниці мають розміщуватися за принципом раціональності та доцільності.

Загальний обсяг документообігу розраховується діловодною службою відповідно до сумарних розмірів усіх документопотоків організації за певний хронологічний період. Обчислення кількості документних джерел реалізується за допомогою застосування реєстраційних форм, де фіксуються вхідні, внутрішні, вихідні документів відповідно до місць їх потенційної реєстрації. При

тому одиницею обліку виступає сам документ. Поширені примірники, оброблені службою діловодства організації, сумуються окремо, виходячи з особливостей місцевої системи їх обліку. Сумарні дані про загальний обсяг документообігу належно обробляються, піддаються ретельному аналізу, узагальнюються діловодною службою і надалі надаються керівництву [1].

Важливим документом, що обумовлює процес документаційного забезпечення функціонування органів місцевого самоврядування, виступає інструкція з діловодства, яка розробляється та готується відповідним органом на базі ряду діючих нормативно-правових матеріалів. Головним з них вважається «Примірна інструкція з діловодства». Характерним є те, що структурні особливості «Індивідуальної інструкції з діловодства» органу місцевого самоврядування аналогічні будові «Примірної інструкції з діловодства». Зауважимо, що в індивідуальній інструкції, згідно з умовами роботи органів місцевого самоврядування, прописуються основні правила реалізації діловодних операцій з урахуванням кожного етапу документообігу від початку надходження чи підготовки документа аж до його відправлення адресату, збереження та списання й ліквідації [6].

Суттєвий наголос робиться на правилах створення саме службової організаційно-розпорядчої та довідково-інформаційної документації. Між тим, індивідуальна інструкція з діловодства зазвичай включає розділи, у яких відображаються специфічні вимоги щодо функціонування місцевих органів самоврядування [6].

До методичних матеріалів, що готуються в органах місцевого самоврядування, та відбивають шлях проходження документів на підприємстві, включають також схеми, діаграми, таблиці, графіки. Згадана категорія документів включає головні етапи створення та подальшого налагодження роботи з документацією службового характеру, окреслює структурні підрозділи й виконавців конкретної діловодної операції, уточнює особливості їх взаємодії,

визначає наявні апаратно-технічні засоби, якими користуються працівники установи в ході роботи з документними джерелами [4, с. 2].

Слід зауважити, що в органах місцевого самоврядування застосовуються переліки документів, де прописані види/підвиди документів. Вони виступають методичним підґрунтям для провадження різноманітних діловодних операцій. До їх числа відносять реєстри документів, які: затверджуються у виконавчих органах ради (відділах, управліннях тощо); обов'язково скріплюються гербовою печаткою певного виконавчого комітету ради; не підлягають реєстрації діловодною службою; передбачають наявність контролю за їх виконанням тощо [4].

Отже, подібний реєстр документів дає можливість набагато плідніше забезпечити функціонування органу місцевого самоврядування, успішно налагодити координацію напрямів та контроль його роботи, а також гарантує надання якісної інформації з метою прийняття оптимального управлінського рішення керівником підприємства. Власне процедура уніфікації документів на базі конкретних правових засад допомагає покращити документаційне забезпечення управлінських функцій [2]. До того ж вона дозволяє суттєво вдосконалити сам документно-комунікаційний процес, оскільки вдосконалює можливості комунікування між структурними одиницями місцевої ради та її нижчими виконавчими ланками.

Таким чином, за результатами дослідження можна зробити висновок, що для якісної організації документообігу в органах місцевого самоврядування України необхідно дотримуватися виконання цілої низки вимог. Зокрема, велика роль тут належить дотриманню як зовнішніх регламентуючих, так і внутрішніх нормативних документів, які є основою здійснення та уніфікованого, спрощеного ведення діловодних процесів.

Література

1. Загорецька О. Службові документи сучасної організації: Довідник. Київ: МедіаПро, 2005. 120 с.

2. Загорецька О. М. Нормативне та науково-методичне забезпечення організації діловодства в Україні у другій половині XX – на початку XXI століття: дис. ...канд. іст. наук: 07.00.10. Київ, 2005. 191 с.

3. Іванова Т. В. Документаційне забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в Україні. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління*. 2010. Вип. 2. С. 387–393.

4. Лелеченко А. П. Організація роботи з документами в діяльності органів місцевого самоврядування. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=279>

5. Молдованов М. І., Сидорова Г. М. Сучасний діловий документ: зразки найважливіших документів українською мовою. Київ: Техніка, 1992. 400 с.

6. Петрова І. О. Документаційне забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку : дис. ... канд. іст. наук: 07.00.10. Київ, 2008. 192 с.

7. Сельченкова С. В. Нові правила організації діловодства та архівного зберігання документів. *Архіви України*. 2015. № 4. С. 44-53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2015_4_4.

8. Федченко Л., Козіна О., Федченко О. Організація діловодства та забезпечення обігу інформації в органах місцевого самоврядування. Харків: Фактор, 2016. 160 с.

УДК 354.073.515(477)(043.2)

Калітенко Кристина
/ м. Київ /

ОСОБЛИВОСТІ СЕКРЕТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ВИМОГИ ЩОДО ПРОВАДЖЕННЯ ТАЄМНОГО ДІЛОВОДСТВА

Початок XXI ст. характеризується впливом глобалізаційних явищ на соціально-економічну, культурну, політичну та інші сфери розвитку людства.

Відкритість даних процесів обумовлює зростання потреби в інформації, яку можна віднести до категорії таємної.

Сьогодні таємне діловодство – прерогатива не тільки державних органів. Документи з грифом секретності наявні майже в кожній великій комерційній організації. З того приводу питання організації грамотного ведення таємної документації є досить актуальним.

Для більш чіткого розуміння вказаної проблеми слід надати визначення поняття таємниці. Відповідно до тлумачного словника під цим терміном маються на увазі певні інформаційні дані, які не підлягають розголошенню, а також приховуються вузьким колом осіб [9].

У свою чергу державна таємниця – це різновид таємної інформації, що включає відомості в оборонній, економічній, науково-технічній, зовнішньополітичній, правоохоронній галузях, державної безпеки, поширення яких здатне спричинити шкідливий вплив на стан національної безпеки України та які визначені в офіційному, законодавчо-правовому порядку, державною таємницею, на підставі чого потребують охорони державою [6].

Відповідно до Закону України «Про інформацію» інформація за порядком доступу може бути класифікована на відкриту та з обмеженим доступом (ст.21). Загалом виокремлюють такі рівні секретності інформації з обмеженим доступом:

1. «особливої важливості»;
2. »цілком таємно»;
3. »таємно» [8].

Охарактеризуємо наведені ступені секретності детальніше. До категорії «особливої важливості» зараховують інформацію, розголошення якої може підірвати військово-економічний потенціал нашої держави та вкрай негативно відбитися на стані національної безпеки. Групу «цілком таємної» представляють відомості, що відносять до державної таємниці, але які не входять до номінації особливої важливості. Таємну інформацію у виробничій, науковій, управлінській

сферах репрезентують дані, розголошення яких загрожує серйозними збитками Україні [3].

Гриф «особливої важливості» представляє собою високий ступінь таємності. Подібний статус надається далеко не кожному документу, оскільки у разі розкриття цього грифа може бути завдано значної шкоди державі чи групі людей. Саме тому і захист у такого роду документів відповідний. Грифи «цілком таємно» й «таємно» присвоюється документам, що містять державну таємницю. Суворе регламентація при роботі з даними матеріалами – обов'язкова вимога.

Процедура засекречування документів провадиться на основі «Зводу відомостей, що становлять державну таємницю». Певному носієві інформації надається гриф секретності виконавцем, який займається підготовкою документа. Характерним є те, що засекречування певного документного джерела здійснюється виключно в тій частині відомостей, що безпосередньо становлять державну таємницю. У випадку, коли подається запит на документ, складова частина якого зазнала засекречення, існує можливість отримання доступу до нього в незасекреченій частині [5].

Варто наголосити на тому, що згадані вище документи мають чіткий перелік реквізитів: гриф секретності; відповідний номер примірника; посилання на конкретну статтю «Зводу», стосовно до якої проведено процедуру засекречення; назву посади та підпис працівника, що визначив та проставив гриф секретності на даний матеріальний носій.

Маємо зауважити, що документам, які вміщують інформацію службового характеру, присвоюється спеціальний гриф «Для службового користування».

З урахуванням норм Закону України «Про доступ до публічної інформації» до розряду службової відносять:

1) дані, зафіксовані у документації суб'єктів владних повноважень, які формують службову кореспонденцію певної установи; доповідні записки; рекомендації, у випадках, коли вони обумовлені специфікою роботи

підприємства чи функціонуванням органів державної влади, механізмом прийняття рішень і передують їх обнародуванню;

2) відомості, накопичені в ході оперативно-розшукових, контррозвідувальних заходів, у напрямі оборонної діяльності, не зараховані до категорії державної таємниці [7].

Сам перелік положень, що становлять службову інформацію, який формується органами державної влади та місцевого самоврядування, а також низкою суб'єктів владних повноважень, не підлягає обмеженню у доступі.

Ведення таємного діловодства передбачає урахування ряду важливих принципів. Актуальним тут є принцип системності (сприяє комплексності та раціоналізації діловодної справи). Одним з найважливіших можна вважати також принцип достовірності, оскільки він дозволяє позбутися нашарування суб'єктивності у процесі роботи з таємною документацією. Тобто, дотримання конкретного переліку правил опрацювання даного виду матеріалів тут є обов'язковим. Наступним принципом організації таємного діловодства виступає вимога оптимізації, сенс якої полягає у наступному: чим менше фактажу у засекреченому документному джерелі, тим краще буде рівень його безпеки. Нарешті, принцип періодичного перегляду таємної документації забезпечує можливість здійснення її постійного контролю [4].

Під час роботи з секретними матеріалами досить важливо чітко визначити коло осіб, які мають право працювати з ними, щоб убезпечити документи від несанкціонованого доступу та використання. Така діяльність провадиться на основі спеціально підготовлених інструктивно-методичних рекомендацій.

Слід зазначити, що обов'язки співробітників, які мають допуск до таємного діловодства, у кожній установі різні, оскільки не існує єдиної універсальної інструкції по роботі з секретною документацією. Однак, все ж таки, можна виділити найбільш загальні і поширені вимоги, про які повинен пам'ятати кожен працівник, який має справу з таємними паперами. Зокрема,

співробітник несе персональну відповідальність за зберігання, збереження або заміну документів. Він має бути пильним, відповідальним і уважним. Будь-які спроби сторонніх осіб отримати доступ до секретної документації мають негайно припинятися.

Разом із тим, фахівцям суворо забороняється повідомляти секретні відомості; виносити, транспортувати або змінювати документацію без відома керівництва; знайомитися з документацією за колом питань, які не входять до його повноважень; здійснювати ліквідацію документів без відома керівництва.

Таким чином, за результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що провадження таємного діловодства потребує знання специфіки секретної інформації, а також дотримання цілої низки принципів, вимог і правил роботи з секретними матеріалами.

Література

1. Артемов В. Правові проблеми захисту інформації з обмеженим доступом на шляху до НАТО. Підприємство, господарство і право. Київ, 2006. 267 с.

2. Ковальчук С.О., Крет Г.Р. Матеріальні носії секретної інформації: поняття, види і порядок зберігання під час кримінального провадження. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія» : зб. наук. пр. Одеса: Юрид. л-ра, 2013. Т. 13. С. 410–419.

3. Корченко О.Г., Архипов О.Є., Дрейс Ю.О. Оцінювання шкоди національній безпеці України у разі витоку державної таємниці: монографія. Київ: Наук.-вид. центр НА СБ України, 2014. 332 с.

4. Макаренко В.В., Суслін С.В., Сидоренко С.М. Організаційно-правові основи охорони конфіденційної інформації, що є власністю держави: навч. посібник. Київ: Науково-видавничий відділ Національної академії СБ України, 2008.

5. Мірошник Ю. Державна таємниця як складова забезпечення національної безпеки. *Право України*. 2004. № 9. С. 32–34.

6. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.94 № 3856-12. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>

7. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_35409

8. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. №48. 650 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

9. Таємниця. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/s/tajemnycja>

УДК 32.019.5(043.2)

Терпелюк Владислав

/ м. Київ /

ПРОГНОЗУВАННЯ ТА СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ЗМІН КЛІМАТУ

Кліматичне прогнозування та розвиток майбутніх сценаріїв є апогеєм поточного десятиліття. Щоб ретельніше спрогнозувати, як саме протидіяти сценаріям, в якому людство не зазнає поразки потрібно створювати моделі розвитку подій в майбутньому. Клімат – це довготривалий режим погодних явищ, який характерний для кожної місцевості по різному. Кліматичні зміни – це порушення довготривалого режиму погоди, внаслідок якої відбуваються не характерні для тієї чи іншої географічної зони природні явища, наприклад посуха чи зливи або відсутність збалансованого кліматичного балансу.

Для того, щоб більш ретельніше скласти прогноз, відбувається процес збору даних про поточний стан атмосферного середовища, внаслідок цього проєктують відповідні зміни у атмосфері. Дані таких параметрів, як вологість, швидкість вітру, температура, тиск та хімічних елементів – збирають за допомогою метеорологічних станцій (постів спостережень) та передають

інформацію в режимі онлайн на комп'ютери або супер комп'ютери [1]. Здебільшого, супер комп'ютери потрібні для обчислення інформації за менший проміжок часу, проте в більшості країн використовують базові комп'ютери. Наприклад, Британське Метеорологічне Бюро придбало супер комп'ютер за оголошену вартість в 1,2 млрд фунтів стерлінгів, це показує на скільки дороговартісне є дане обладнання [2].

Прогнозування є складною частиною, через безсистемність атмосфери, навіть будь-які зміни в океані можуть мати суттєвий вплив на прогноз. Для утворення базових моделей прогнозування використовують інформацію про п'ять елементів, які є основними в кліматичній системі: атмосфера, біосфера, океан, геосфера та кріосфера. Після даних кроків, за основу береться числова модель, яка базується на 5 основних рівняннях механіки рідини та термодинаміки та використовується початкові умови моделі (дані про погоду, на момент початку прогнозу), які були зібрані з метеорологічних станцій і супутників. Цей механізм впроваджується для прогнозування погоди та сценарії розвитку довгострокових кліматичних змін. Якщо робити один прогноз та сподіватись що він відбудеться, то це погана ідея, теорія хаосу каже навпаки, тож дослідникам доводиться робити купу прогнозів, зазвичай дані прогнози складаються на найближчі 5 років. Протягом останніх років збільшилась кількість короточасних прогнозів кліматичних змін, і прогнозування стає все дедалі вмілим, оскільки якість обчислювальних потужностей постійно покращується, що сприяє точності прогнозу [3].

Міжурядова група експертів з питань кліматичних змін (IPCC) заявляє три різні шляхи майбутнього Землі, і в залежності дій людства з адаптації та пом'якшення впливу кліматичних наслідків, як зазначено в Спеціальному звіті про глобальне потепління на 1,5 ° C [4].

1. Найкращий сценарій, в якому людство може вжити ранніх заходів та застосувати ефективні дії. За даним сценарієм передбачено посилення боротьби з кліматичними змінами на усіх рівнях; декарбонізовано транспортну

систему і до 2025 року реалізований продаж електромобілів у більшій кількості ніж двигунів з внутрішнім згорянням; впровадження установок для захоплення та зберігання вуглецю у промислових розмірів [5, с. 41].

2. Середній сценарій з пролонгацією, але сміливими діями щодо вирішень. За середнім сценарієм внутрішня природна мінливість клімату може призвести до більшого потепління, ніж прогнозували вчені, температура буде зростати більше ніж $1,5^{\circ}\text{C}$; Посилення публічних заворушень внаслідок смертельних теплових хвиль у Чикаго, Калькутті, Пекіні, Карачі та Сан-Паулу; важливий глобальний саміт 2025 не очікувано переходить до більш амбітних та діючих кліматичних цілей.

3. Найгірший сценарій з хаотичними та непродуманими діями. За третім сценарієм відбувається стабільне глобальне потепління, проте найекстремальніші події відбуваються у менших населених регіонах і не привертають увагу, через яку б могли бути занепокоєні у всьому світі; Зменшення снігової шапки на гірських курортах в Альпах, Скелястих горах та Андах [6].

Пам'ятаємо, що головною метою Паризької угоди, є стримування глобального потепління в межах 2°C , або в ідеалі – $1,5^{\circ}\text{C}$. Це підкреслює те, що людству треба обмежити викиди CO_2 , яке утворюється внаслідок спалювання викопного палива і спричиняє нагрівання атмосфери [7].

Підводячи підсумки, можна підкреслити що прогнозування є складною та водночас важливим фактором для прогнозування майбутніх сценаріїв розвитку клімату. Від найкращих до найгірших, проте всі вони є лише припущенням того, що може бути. Якщо ми будемо рішуче створювати технології для фіксації вуглекислого газу, це покращить становище проте не змінить ситуацію, потрібно дуже багато зусиль застосувати. Це відмова від викопного палива, зменшення навантаження на екосистеми, утилізація пластикових виробів тощо.

Література

1. Міллер Н. Як роблять прогнози погоди і чому вони іноді не збуваються.

URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-515452902> (дата звернення: 15.10.2023)

2. Моніторинг довкілля. URL: <https://de.khnu.km.ua/labrun.aspx?a=257&b=2&c=65> (дата звернення 14.10.2023).

3. Прогнозування клімату наступного десятиліття. URL: <https://council.science/uk/current/blog/predicting-the-climate-of-the-next-decade/> (дата звернення: 15.10.2023).

4. Додаток до відгуку Міжурядової групи з питань зміни клімату. URL: <https://ukrayinska.libretexts.org/%D0%86%D0%BD> (дата звернення: 16.10.2023).

5. Максименко Н. Овсій М. Моделювання і прогнозування кліматичних змін. *Людина і довкілля. Проблеми неоекології*. Харків, 2011. №1-2. С. 37–47. URL: <http://luddovk.univer.kharkov.ua/sites/default/files/Papers/Maximenko.pdf>

6. Майбутнє землі: три сценарії глобального потепління. URL: <https://uabio.org/materials/9544/> (дата звернення: 16.10.2023).

7. Переговори про зміну клімату, глобальне потепління та роль України. URL: <https://ecoaction.org.ua/perehovory-pro-zminu-klimatu.html> (дата звернення: 16.10.2023).

УДК 930.25(477)(043.2)

Акобій Дмитро

/ м. Київ /

ОРГАНІЗАЦІЯ АРХІВНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Формування сучасної нормативно-правової бази формування, обліку, зберігання і використання Національного архівного фонду відбувається у 1990-х роках як один з основних процесів, що визначає рівень національної системи

архівної справи. Протягом, останніх тридцяти років з часу прийняття основного закону архівної справи нормативно-правова база збільшувала обсяг за документами, які встановлювали спеціальну лексику архівної галузі, вимоги до організації формування та комплектування архіву, правила управління архівною справою і діловодством у зоні комплектування архіву, норми обліку, зберігання та використання документів в архіві тощо. Проте, нормативно-правова база будь-якої галузі – це достатньо динамічний об'єкт, який зазнає вплив наукового, культурного, технічного, технологічного розвитку конкретної держави, а також міжнародних тенденцій. Тому актуальність вивчення стану наповненості та відповідності сучасності нормативно-правового забезпечення організації архівної справи є безперечною.

Нормативно-правова база організації архівної справи ставала предметом аналізування українських дослідників архівної галузі. Дописувачами з цієї тематики є: Г. Боряк, та К. Новохатський [1; 6], Г. Папакін [7], О. Шевченко [18], Л. Кисельова [4], І. Довжук [3], О. Клімчук [5].

На сьогодні позиції базових документів в нормативно-правовому забезпеченні організації архівної справи в Україні належать Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» [17] та Правилам роботи архівних установ України [14]. Ці нормативно-правові акти встановлюють чіткі вимоги щодо організаційних засад, технологічних процесів відносно опрацювання, зберігання, використання архівних документів. Процеси управління архівом, планування роботи, організації праці в ньому тощо регламентуються Положенням про організацію роботи архівів [9], Типовим положенням про архівний підрозділ державного органу, органу місцевого самоврядування, державного і комунального підприємства, установи та організації [15], Типовим положенням про секретний архівний підрозділ державного органу, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації [16]. Конкретизація вимог до умов зберігання архівних документів та встановлення строків зберігання представлені відповідно у Положенні про

умови зберігання документів Національного архівного фонду [10] та Переліку типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів [8]. Норми обліку, зберігання і використання архівних документів, в тому числі підготовка та передавання електронних документів на архівне зберігання вказані у Правилах організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях [13], Деяких питаннях документування управлінської діяльності [2], Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання [12]. Досягнення результативності та ефективності в роботі архівних установ забезпечується за рахунок проведення різнопланових заходів, одним з яких має бути контролювання організації архівної справи в архіві, що здійснюється Державною архівною службою України. Ця процедура регламентується Порядком проведення Державною архівною службою України перевірок стану архівної справи в державних архівах областей, міста Києва, галузевих державних архівах, архівних відділах районних державних адміністрацій, архівних відділах міських рад [11].

Отже, основні процеси архівної справи врегульовані, що є підтвердженням сформованості та повноти її нормативно-правової бази. Проте, остання потребує вдосконалення, враховуючи впровадження пілотних проєктів щодо електронного архівування, створення електронних архівів. На нашу думку, першочерговим завданням є закріплення на законодавчому рівні терміну «електронний архів» та його визначення. Розроблення положення про електронний архів також вже є питанням на часі.

Література

1. Боряк Г.В., Новохатський К.Є. Модерне архівне законодавство України. *Архіви України*. 2004. № 3. С. 4–11.
2. Деякі питання документування управлінської інформації: постанова

Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.10.2023).

3. Довжук І.В. Нормативно-правові засади регулювання архівної справи в Україні доби незалежності. *Соціум. Документ. Комунікація*. 2017. №3. С. 13–25.

4. Кисельова Л.А. Формування та реалізація державної політики у сфері архівної справи і діловодства: автореф. дис. ... канд. з держ. упр. : 12.00.07. Київ, 2013. 21 с.

5. Клімчук О. Законодавче забезпечення архівного зберігання електронних документів в Україні. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2015. Т. 22-23. С. 26–33.

6. Новохатський К. Архівне законодавство України (1991-2001). *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство*. 2002. Вип. 5. С. 67–73.

7. Папакін Г.В. Сучасний стан законодавчо-нормативного забезпечення архівування документів: погляд архівіста. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2009. № 4. С. 7–16.

8. Про затвердження Переліку типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів: наказ Міністерства юстиції України від 12 квітня 2012 р. № 578/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0571-12#Text> (дата звернення: 09.10.2023).

9. Про затвердження Положення про організацію роботи архівів: наказ Міністерства юстиції України від 27 травня 2015 р. № 797/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0624-15#Text> (дата звернення: 08.10.2023).

10. Про затвердження Положення про умови зберігання документів Національного архівного фонду: наказ Міністерства юстиції України від 02 березня 2015 р. № 296/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250->

15#Text (дата звернення: 09.10.2023).

11. Про затвердження Порядку проведення Державною архівною службою України перевірок стану архівної справи в державних архівах областей, міста Києва, галузевих державних архівах, архівних відділах районних державних адміністрацій, архівних відділах міських рад: наказ Міністерства юстиції України від 10 травня 2019 р. № 1420/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0503-19#Text> (дата звернення: 09.10.2023).

12. Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання: наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2014 № 1886/5. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14#Text> (дата звернення: 08.10.2023)

13. Про затвердження Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях: наказ Міністерства юстиції України від 18 червня 2015 р. № 1000/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15#Text> (дата звернення: 09.10.2023).

14. Про затвердження Правил роботи архівних установ України: наказ Міністерства юстиції України від 08 квітня 2013 р. № 656/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0584-13#Text> (дата звернення: 09.10.2023).

15. Про затвердження Типового положення про архівний підрозділ державного органу, органу місцевого самоврядування, державного і комунального підприємства, установи та організації: наказ Міністерства юстиції України від 10 лютого 2012 р. № 232/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0202-12#Text> (дата звернення: 09.10.2023).

16. Про затвердження Типового положення про секретний архівний

підрозділ державного органу, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації: наказ Міністерства юстиції України від 12 лютого 2015 р. № 167/5/104. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0159-15#Text> (дата звернення: 08.10.2023).

17. Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24 грудня 1993 р. № 3814-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text> (дата звернення: 08.10.2023)

18. Шевченко О.В. Правові та організаційні засади регулювання архівної справи в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2011. 19 с.

УДК 304.4(477-25)(043.2)

Маринич Діана

/ м. Харків /

РОБОТА ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ ПЕЧЕРСЬКОГО РАЙОНУ КИЄВА В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

З урахуванням сучасних геополітичних та соціокультурних викликів, зокрема враховуючи гібридні та воєнні загрози, що існують в Україні, робота закладів культури Печерського району в місті Києві потребує системної розробки та впровадження заходів з протидії цим загрозам.

Заклади культури на території Печерського району є ключовими центрами формування та поширення культурної інформації. Однак, їхню діяльність може бути суттєво ускладнена під впливом гібридних загроз, таких як інформаційні атаки, дестабілізація соціально-культурного середовища тощо.

В умовах гібридної війни, інформаційні атаки є однією з основних загроз, з якими стикається наше суспільство. Заклади культури, які є важливою платформою для збереження та поширення культурних цінностей, стають

об'єктом цих атак [1]. Неосновний характер таких загроз дозволяє їм підірвати соціальну та культурну стабільність, викликати недовіру до інститутів та формувати альтернативну реальність [2].

Інформаційні атаки можуть приймати різні форми, такі як розповсюдження дезінформації, маніпуляція громадською думкою, кібератаки на інформаційні системи закладів культури. Однією з головних стратегій для протистояння цим загрозам є підвищення інформаційної грамотності серед громадян та сприяння вільному обміну об'єктивною та перевіреною інформацією [3].

Крім того, дестабілізація соціально-культурного середовища також є важливим аспектом впливу гібридних загроз. Залучення культурних закладів у процеси дестабілізації може призвести до втрати довіри до них у громадськості [4]. Однак заклади культури можуть виступити ефективними агентами стабільності та співпраці, якщо вони активно взаємодіють із громадою та реагують на зміни в економічному та соціальному середовищі.

Важливим елементом стратегії протидії є підтримка громадськості та партнерства з іншими інститутами. Розробка та впровадження антикризових комунікаційних стратегій (приклад у Додатку Б), акцент на прозорості та відкритості в роботі закладів культури, а також активна участь у громадських ініціативах можуть значно знизити ризики дестабілізації.

В умовах гібридної війни захист культурних цінностей стає не лише завданням національного значення, але й важливим елементом стійкості суспільства. Єдність громади та підтримка закладів культури району у їхній роботі можуть виступити як справжній щит у відстоюванні наших цінностей у важкі часи [5].

Заклади культури одночасно зі збільшенням присутності в інтернет-середовищі повинні активно вдосконалювати свою кібербезпеку. Рекомендується впровадження сучасних технологій захисту від кіберзагроз, регулярне оновлення програмного та апаратного забезпечення, а також

проведення тренувань для співробітників відділу культури та закладів культури щодо виявлення та реагування на кібератаки. Такі тренування підвищують свідомість, забезпечують розуміння загроз кібербезпеки та методів їх виявлення. Огляд сучасних кіберзагроз, характеристики атак, реальних кейсів з практики інших закладів допоможуть працівникам бути підготовленими до ефективного реагування на виявлені небезпеки. Важливо розробити сценарії імітаційних кібератак на системи відділу культури та закладів культури районів столиці. Реальна демонстрація етапів реагування на кіберзагрози надасть впевненості внутрішнім стейкхолдерам. Корисними є й вправи на виявлення аномальних патернів та підозрілих дій у глобальній мережі. Такі заходи знизять ймовірність успішного виконання кібератак на заклади культури [6].

Наразі доцільно долучати до відповідних тренінгів всіх працівників незалежно від ієрархії їх посад, поповнювати свої знання та допомагати один одному в удосконаленні кібербезпечних практик [7]. Синергія зусиль дозволить забезпечити надійний захист українських культурних цінностей в умовах кіберзагроз.

Необхідно акцентувати увагу на підвищенні рівня інформаційної грамотності серед персоналу закладів культури та відвідувачів. Організація семінарів, тренінгів та інструкцій з правил безпечної роботи в інтернеті може значно зменшити вразливість до інформаційних загроз.

В сучасному цифровому суспільстві інформаційна грамотність є ключовою компетенцією, що визначає успішність особистого і професійного розвитку кожної людини. Заклади культури відіграють важливу роль у формуванні та підтримці цієї компетенції серед своїх працівників та відвідувачів.

Визначення сучасного стану інформаційної грамотності серед працівників та відвідувачів закладів культури Печерського району є важливим етапом для впровадження ефективних програм підвищення грамотності. Аналіз показує, що

в сучасному інформаційному оточенні існує необхідність удосконалення знань і навичок у галузі обробки, розпізнавання та критичного оцінювання інформації.

Заклади культури мають унікальну можливість впливати на інформаційну грамотність через проведення тематичних лекцій, майстер-класів, та спеціальних заходів. Також важливо розробити програми для працівників, орієнтовані на підвищення їхньої компетентності у цифровому середовищі.

В умовах швидко змінюючого інформаційного ландшафту, підвищення рівня інформаційної грамотності важливо як для особистого розвитку, так і для забезпечення якості послуг у сфері культури. Заклади культури повинні активно впроваджувати програми підвищення грамотності, створюючи сприятливе середовище для розвитку цієї важливої компетенції серед своїх працівників та відвідувачів. Подальший розвиток інформаційної грамотності стане запорукою успішної адаптації до викликів цифрової доби та покращення рівня культурного обслуговування.

Важливо активізувати роботу з формування критичного мислення у відвідувачів закладів культури, щоб вони могли аналізувати інформацію, розрізняти факти від маніпуляцій та приймати обґрунтовані рішення.

Використання технологій, таких як віртуальна реальність, мультимедійні презентації, допомагає створити ефективне середовище для формування критичного мислення. Інтерактивні технології залучають відвідувачів та стимулюють їхню активну участь у процесі осмислення інформації.

Формування критичного мислення у відвідувачів закладів культури Печерського району м. Києва є необхідним елементом впровадження стратегій протидії гібридним загрозам. Заклади культури можуть використовувати інтерактивні методи, технології та освітні програми для створення обізнаного та критично мислячого суспільства [8]. Заходи, спрямовані на підвищення рівня грамотності та свідомості відвідувачів, забезпечать стійку протидію гібридним викликам та зміцнення культурного простору.

Створення мережевих зв'язків між закладами культури, іншими громадськими та освітніми установами сприятиме обміну інформацією та взаємній підтримці в ситуаціях гібридних загроз.

Протидія гібридним загрозам у діяльності закладів культури Печерського району є актуальним завданням. Рекомендації, зазначені у доповіді, враховують сучасні виклики та сприятимуть зміцненню роботи культурних установ в умовах складностей, що можуть виникнути через гібридні загрози. Системне впровадження запропонованих заходів забезпечить стійкість та ефективність культурних інституцій в обличчі нових викликів.

Література

1. Виконавчий регламент Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_721#Text (дата звернення: 21.09.2023).

2. Публічні бібліотеки Печерського району: сторінка Facebook. URL: <https://www.facebook.com/BiblioPechersk/> (дата звернення: 21.09.2023).

3. Дичковський С. І. Індустріальна спадщина в сучасних парадигмах інформаційного суспільства. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Культурологія. 2020. Вип. 35. С. 180-190. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrk_2020_35_30 (дата звернення: 21.09.2023).

4. Петрова І. В. Проектування в соціально-культурній сфері: навчальний посібник. К.: Вид-во КНУКіМ, 2007. 372 с.

5. Перспективний план роботи Відділу культури Печерської районної в місті Києві державної адміністрації на 2023 рік. Київ, 2023. 6 с.

6. План роботи МКІП на 2023 рік. Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://mcip.gov.ua/wp-content/uploads/2023/07/plan-roboty-mkip-2023-zi-zminamy.pdf> (дата звернення: 21.09.2023).

7. Академічна протидія гібридним загрозам 610133-EPP-1-2019-1-FI-EPPKA2-SBHE-JP. Офіційний сайт проекту: URL: <https://warnerasmus.eu/ua/> (дата звернення: 21.09.2023).

8. Мартинишин Я. М. Мистецтво управління й освітні технології підготовки менеджерів соціокультурної діяльності: монографія. Біла Церква, 2018. 373 с.

УДК 001.102:025.4(477)(043.2)

Соколова Тетяна
/ м. Ужгород /

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Як невід’ємна частина національної безпеки, питання інформаційної безпеки спричинені розвитком інформаційних технологій та обладнання та збільшенням конфліктів між країнами, особливо в наш час. Навіть під час так званої «холодної війни» інформація та інформаційні системи все ще були ефективними інструментами впливу деяких країн і народів на інші країни та народи. Разом з тим, слід підкреслити, що дефініція «Інформаційна безпека» досі не визначена й фігурує лише на рівні обговорення проєкту.

В Законі України «Про національну безпеку України» зазначається, що національна безпека України – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [1. ст.1].

Якщо розглядати категорію національної безпеки, то за сучасних умов науковці виділяють три підходи до визначення національної безпеки країни.

Представники першого підходу орієнтуються на розуміння національної безпеки як системи захисту соціальних цінностей. Серед фундаментальних

суспільних цінностей вони виділяють суверенітет, сталий економічний розвиток, повагу до прав людини і громадянина, справедливість тощо. Крім того, безпека розглядається ними не лише як захищений стан цінності, а й як процес розподілу цінностей.

Представники другого підходу вважають, що вивчення національної безпеки необхідно розглядати в першу чергу з точки зору захисту національних інтересів країни.

Представники третього підходу передбачають стійкий зв'язок між суспільними ціннісними категоріями та національними інтересами, що потребує розуміння їх взаємозалежності при вивченні природи та характеру національної безпеки [3, с.45-46].

Вважаємо доцільним третій підхід, оскільки національні інтереси та захист суспільних цінностей є доповнюючими елементами загальної концепції політики національної безпеки, а забезпечення національних інтересів (військово-політичний суверенітет, сталий соціально-економічний розвиток, підтримка економічного розвитку, підтримання конституційного ладу) та збереження соціальних цінностей (власне збереження його цілісності та можливості подальшого розвитку) є ключовими цілями держави в сучасному глобалізованому світовому лідерстві.

А от визначення поняття «інформаційна безпека», як вже зазначалось, існує лише на рівні проекту Концепції інформаційної безпеки, розробленого експертною комісією Міністерства інформаційної політики від 9 червня 2015 року [2].

Розгляд існуючих підходів до визначення інформаційної безпеки країни дає можливість згрупувати існуючі визначення цієї дефініції.

По-перше, необхідно чітко визначити основні ракурси, з яких слід розглядати це поняття,

По-друге, як стан інформаційного та соціально-політичного простору, коли забезпечується безпека окремих людей, соціальних груп, цілих народів. В

даному випадку здебільшого йдеться про захист суспільства від пропаганди, маніпулювання громадською думкою, поширення агресивних та провокаційних гасел/ідей/гасел тощо.

По-третє, визначення інформаційної безпеки подати як право на отримання необхідних інформаційних ресурсів [4].

Проаналізувавши існуючі визначення цієї дефініції ми вважаємо за необхідне зазначити, що цей набір визначень не в повній мірі відображає всі аспекти поняття «інформаційна безпека». З цієї причини, у свою чергу, слід запропонувати комплексне визначення, яке б дозволило відобразити всі елементи, що входять до поняття. При цьому таке визначення має бути прийняте як на нормативному, так і на підзаконному рівні.

З нашої точки зору, найбільш повне розуміння безпеки – це менеджмент інформаційної діяльності, направлений на створення надійного захисту від небезпечних елементів, за якого суб'єкт не піддається зовнішнім і внутрішнім інформаційним загрозам, які можуть на нього негативно вплинути.

При цьому менеджмент інформаційної діяльності мусить бути зорієнтований на захист інформаційного простору країни та суспільства від зовнішніх негативних загроз на всіх рівнях, включаючи державний, суспільний та особистий.

В кожному конкретному випадку об'єктом інформаційної безпеки повинна бути розроблена чітка політика безпеки, за якої менеджмент інформаційної діяльності із забезпечення інформаційної безпеки повинен спрямовуватись суб'єктами інформаційної діяльності з застосуванням відповідних методів та засобів забезпечення на запобігання збитків об'єкту забезпечення інформаційної безпеки.

Авторська розробка структури поняття «інформаційна безпека» подано на рис.1.

Підводячи підсумок розглянутого матеріалу, рекомендуємо під інформаційною безпекою розуміти менеджмент інформаційної діяльності,

направлений на забезпечення умов, які дають змогу захистити життєво важливі інтереси країни, суспільства та громадянина в інформаційному полі, відображених у чотирьох аспектах: ціннісному (відсутність негативного впливу на громадську думку; технологічному (мережна безпека), правовому (законотворча діяльність, що регулює правовідносини в інформаційній сфері) та суспільно-політичному (вільний доступ до публічної інформації без політичної цензури).

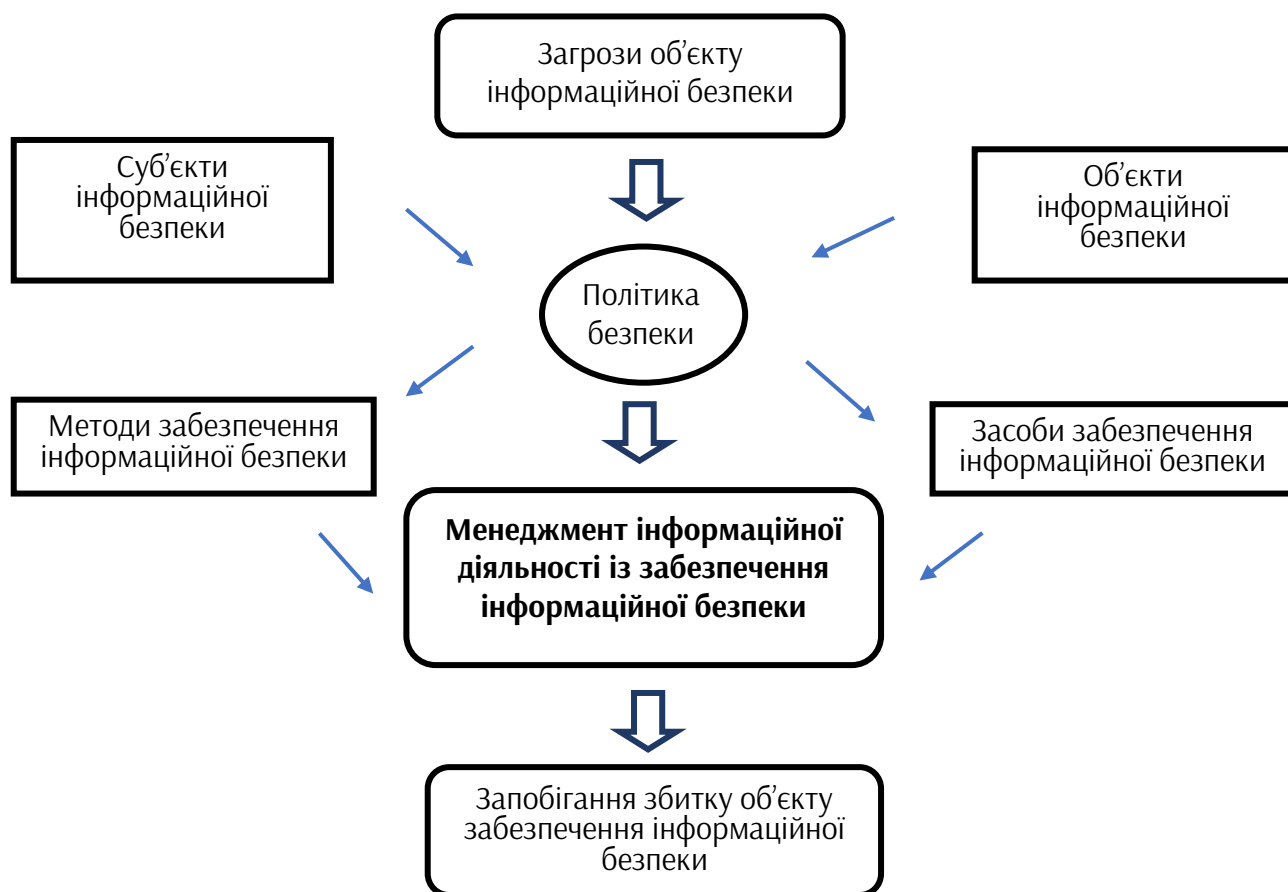

Рис 5.1. Структура поняття «інформаційна безпека»
(авторська розробка)

Вважаємо, що запропоноване визначення відповідає загальним положенням та засадам забезпечення інформаційної безпеки в країні та Закону України «Про національну безпеку України» на всіх рівнях, включаючи особистий, суспільний та державний.

Література

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2018, № 31, ст.241. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
2. Концепція інформаційної безпеки: Проект Міністерстві інформаційної політики від 09.06.2015 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/NT1607>.
3. Глазов О. В. Національна безпека: сутність, ознаки, концепція та геополітичні чинники. *Науковий вісник Чорноморського державного університету імені Петра Могили «Наукові праці» Сер.: Політологія*. 2018. Т. 155, Вип. 143. С. 42-46.
4. Сащук Г. Інформаційна безпека в системі забезпечення національної безпеки [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.journ.univ.kiev.ua/trk/publikacii/satshuk_publ.php.

УДК 355.02:303.72(043.2)

Попов Юрій,

Палеха Юрій

/ м. Київ /

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА: МЕТОДИ, ЗАСОБИ І ТЕХНОЛОГІЇ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Постановка проблеми. Так сталося, що останній досвід повномасштабної війни на більшості наших теренів – це Друга світова. Саме з тих часів у колективній пам'яті українців зберігаються певні свідчення про умови життя та функціонування суспільства. Живих свідків Другої світової, чи як її йменували наші батьки – Великої вітчизняної, залишилося безмірно мало, але ця тема

активно вивчалася у начальних закладах, висвітлювалася у фільмах та в літературі. Тим не менш, сьогодняшня російсько-українська війна, яку самопроголошений президент Путін проголосив спецоперацією, суттєво відрізняється. Її ще довго досліджуватимуть і аналізуватимуть, але вона стала логічним продовженням інформаційної війни, яка відповідно до цілей впливу на людей отримувала позначення як пропаганда, контрпропаганда, спецпропаганда, психологічна війна, техніка дезінформації тощо.

За умов розвитку інформаційного суспільства, суспільства масової культури, в ході глобалізації інформаційних процесів та демократизації суспільства, тобто участі в соціальному житті все більших людських спільнот, стало очевидним відокремлення такого явища, як інформаційна війна, яка є важливою складовою сучасного глобалізаційного процесу і без розуміння її сутності неможливо в повній мірі оцінити його наслідки.

Станом на сьогоднішній день, Україна знаходиться в стані повномасштабної війни зі сторони Російської Федерації. Причому, не тільки з боку військових сил, а й продовжується активна інформаційна боротьба проти українського народу, що тільки підвищує актуальність дослідження інформаційної війни в сучасному інформаційному суспільстві та методів її ведення.

Результати досліджень та обговорення. Вагомий вклад в дослідження теми інформаційної війни в суспільстві зробив О.В. Курбан [4], який дослідив історію, стратегію і тактику її ведення. Також свій вклад в дослідження інформаційної війни внесли такі українські дослідники як А.В. Манойло, А.І. Петренко , Г.Г. Почепцов [5], а також Д.Б. Фролов. Разом з тим питання ведення інформаційної війни в сучасному інформаційному суспільстві та її співвідношення з інформаційною культурою авторами практично не обговорювалось.

Мета дослідження – дослідити історію інформаційних війн, визначити її основні поняття, назвати та описати методи, засоби і технології, навести

приклади використанні в російсько-українській війні та знайти способи протистояння методам ведення інформаційної війни.

Визначення основних понять в інформаційній війні

Мета інформаційної війни – послабити моральні і матеріальні сили супротивника або конкурента та посилити власні. Вона передбачає заходи пропагандистського впливу на свідомість людини в ідеологічній та емоційній галузях. Очевидно, що інформаційна війна - складова частина ідеологічної боротьби. Такі війни не призводять безпосередньо до кровопролиття, руйнувань, при їх веденні немає жертв, ніхто не позбавляється їжі, даху над головою. І це породжує небезпечну безпечність у ставленні до них. Тим часом, руйнування, яких завдають інформаційні війни у суспільній психології, психології особи, за масштабами і за значенням цілком співмірні, а часом і перевищують наслідки збройних війн.

Інформаційна війна – це нова форма протистояння, яка проводиться в інформаційному просторі з різними суб'єктами (державами, неурядовими і урядовими установами, підприємствами), яка являє собою проведення комплексу інформаційних атак з метою нанесення шкоди інформаційній сфері конкуруючої сторони та захисту власної інформаційної сфери та інформаційної безпеки.

Суб'єкт інформаційної війни – це власне її учасники, тобто держави, підприємства, організації, населення тощо.

Об'єкт інформаційної війни – це предмет, на який намагається вплинути суб'єкти ІВ задля досягнення позитивного для них результату. Тобто, це головний об'єкт, на якому концентрується увага та безпосередній деструктивний вплив у межах заходів інформаційної війни.

Основні методи інформаційної війни - блокування або спотворення інформаційних потоків та процесів прийняття рішень супротивника.

Інформаційна війна розглядає інформацію як окремий об'єкт або як потенційну зброю та вигідну ціль. Інформаційну війну можна розглядати як якісно новий вид бойових дій, активна протидія в інформаційному просторі.

Інформаційна зброя – сукупність спеціалізованих (фізичних, інформаційних, програмних, радіоелектронних) методів і засобів тимчасового або безповоротного виводу з ладу функцій або служб інформаційної інфраструктури в цілому або окремих її елементів.

У веденні стратегічних інформаційних війн застосовується специфічна зброя, що не завдає фізичної шкоди, але може призвести до справжньої війни.

Історія інформаційних війн в суспільстві. Історія розвитку суспільства – це історія постійної боротьби за отримання кращих територій, багатств, слави, та, на жаль, вічного людського егоїзму. А як відомо з досвіду – війни, як правило, породжують все нові і нові способи отримання переваги над ворогом.

Перед початком битв, командири підбадьорювали свої війська, даючи їм стимул перед битвою, щоб уникнути дезертирства. Використовувались і засоби для отримання інформаційної переваги над противником.

Наприклад, один з полководців феодальної Японії, а згодом і правитель імперії Сонця, що сходить, Тоетомі Хідейосі, по мемуарам якого напишуть книгу «Самурай без меча», прославився своїм вмінням отримувати перемоги без єдиної краплі крові. Під час однієї зі своїх битв, маючи при собі тільки декілька сотень солдат проти багатотисячної армії, він наказав вночі розпалити на великій території багато багать, щоб створити ілюзію того, що перед армією стоїть військо не менше, а можливо і більше. Ця перепона змусила противника призупинитись для розроблення нової тактики ведення бою. Саме ця запинка дозволила солдатам Хідейосі відійти на союзну територію, де війська противника вже не могли спокійно маневрувати.

Це тільки один приклад одного з прийомів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в ході інформаційної війни (ІВ) – дезінформації противника, і тільки від однієї людини. Тому можна сміливо зробити припущення, що

інформаційні війни тісно пов'язані своєю історією з історією великих та малих збройних конфліктів.

Методи ведення інформаційних війн. Нині, за умов російсько-української війни, серед варіантів ведення інформаційної війни, можна виділити наступні методи:

- 1) дезінформування та маніпулювання;
- 2) пропаганда;
- 3) диверсифікація громадської думки;
- 4) психологічний та психотропний тиск;
- 5) поширення чуток.

Одним з прикладів явного дезінформування стала трансляція 12 липня 2014 р., на Першому російському телеканалі, сюжету про нібито розіп'ятого українськими «силовиками» хлопчика. Очевидно, що абсолютна брехня, вигадана шостим управлінням ФСБ, була миттєво розповсюджена іншими російськими ЗМІ та поширена в соцмережах. Російська аудиторія отримала чергову порцію нагнітання страху та ненависті до української армії.

У науковій статті «Усі брешуть. Конфлікт в Україні і трансформація російських медіа» Джиллі Догерті – колишньої журналістки CNN, що була опублікована Центром Шоренстейн із питань медіа, політики та суспільної політики (The Shorenstein Center on Media, Politics and Public Policy) при Гарвардському університеті, аналізується, які процеси відбувалися в російських ЗМІ за останні роки і як сформувались основи нинішньої російської пропаганди. Вона зазначає, що сьогодні російська пропаганда використовує як традиційні методи – дезінформацію, напівправду й навішування ярликів, так і величезну кількість сучасної інформаційної зброї, включаючи електронні ЗМІ, цифрові комунікації, блоги та соціальні мережі

Висновок. З цього дослідження можна відзначити, що історія інформаційних війн тісно пов'язана з історією світових збройних конфліктів, а

основні методи ведення інформаційних війн завжди можна віднайти на прикладі російсько-української війни.

Сьогодні інформаційні війни, як ніколи, набирають популярності завдяки тому, що при її веденні, можна уникнути людських жертв та певним чином задовольнити пориви людей до постійної боротьби за місце під сонцем. Як правило, інформаційні війни ведуться разом зі збройними конфліктами, наприклад, сьогоднішнє протистояння України та РФ, проте її також можуть вести між собою суб'єкти господарювання задля отримання інформаційної та економічної вигоди.

Література

1. Горбулін В.П., Додонов О.Г., Ланде Д.В. Інформаційні операції та безпека суспільства: загрози, протидія, моделювання [Текст]: монографія Київ. Інтертехнологія, 2009. 164 с.
2. Довган С.В. Інформаційні війни в історії України [Електронний ресурс] / Тернопіль: 2019 р. 85 с. Режим доступу: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/36976/1/Довган_С_В.pdf
3. Козак І.В. Інформаційні війни в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Тернопіль: 2016 р. 37 с. Режим доступу: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/3241/1/Козак%20І.В..pdf>
4. Курбан О.В. Сучасні інформаційні війни в мережевому он-лайн просторі [Текст]: навч. посіб. Київ: ВІКНУ, 2016 р. 286 с.
5. Почепцов Г.Г. Сучасні інформаційні війни [Текст]: монографія К.: КМА, 2015 р. 497 с.

СЕКЦІЯ 5. МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ, КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА

УДК 331.1:005.5(043.2)

Політова Олена

/ м. Київ /

АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ КАДРОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»

В сучасних умовах трансформації бібліотечних та архівних закладів важливим чинником їх успішної діяльності є максимально ефективне використання персоналу. Досягти запланованих результатів, реалізувати всі амбітні цілі та плани без добре підготовленого та згуртованого колективу неможливо, адже лише ефективне використання кадрового потенціалу інформаційної установи дозволяє сформувати комфортне середовище для спільної результативної праці. Майстерно підбирати персонал, адаптувати та стимулювати працівників, створювати умови для їх розвитку та підвищення професійного рівня є ключовими завданнями кадрового менеджменту бібліотек та архівів.

Важливою умовою якісної підготовки та одним із результатів навчання з дисципліни «Менеджмент інформаційної, бібліотечної та архівної галузей», яка належить до обов'язкової частини освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» на кафедрі інформаційних комунікацій Київського університету імені Бориса Грінченка, є формування у студентів управлінських навичок: бути відповідальним, забезпечувати результативну співпрацю в команді та

використовувати різноманітні комунікативні технології для ефективного спілкування у професійному, науковому та соціальному середовищі.

Головна мета вивчення навчальної дисципліни «Менеджмент інформаційної, бібліотечної та архівної галузей» - сформувати у студентів систему теоретико-методичних знань про організацію та технологію управління персоналом бібліотек, архівів та інформаційних установ.

Завданням вивчення курсу є: формування цілісного уявлення про сутність, завдання принципи, методи менеджменту інформаційної, бібліотечної та архівної галузей; вивчення особливостей кадрової політики для ефективної реалізації потенціалу працівників, продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у бібліотечно-інформаційній та архівній сфері.

Нові підходи до формування кадрового потенціалу в бібліотеках і архівах викладаються у третьому модулі дисципліни, який має назву «Управління кадровими ресурсами». Тема висвітлюється на лекційному занятті, а на семінарському і практичних заняттях закріплюється теоретичний матеріал з основ кадрового менеджменту та управління персоналом.

Лекційні заняття починаються з розгляду сутності кадрового менеджменту, його мети та основних методів управління. Кадровий менеджмент інформаційного закладу являє собою послідовну діяльність керівного складу бібліотеки, архіву, підрозділів системи управління персоналом, включно з розробкою концепції і стратегії кадрової політики, принципів і методів управління персоналом.

Важливість кадрової політики і кадрового потенціалу бібліотек та архівів беззаперечна, адже загальновідомо, що «кадри вирішують все» і людський фактор часто є визначальним у діяльності будь-якої з установ. Навіть за наявності потужної матеріальної і технічної бази некомпетентні працівники здатні загальмувати робочий процес і зіпсувати гарну ідею або проєкт.

Управління персоналом розглядається як основний складник атмосфери взаємної довіри й допомоги в колективі та має на меті сформувати

висококваліфікованого професіонала з сучасним мисленням та високим рівнем свідомості. Головна увага студентів зосереджується на тому, що сучасна концепція управління персоналом в пріоритеті має принципи лідерства, комунікації, координації, мотивації, ініціативності, якості, партнерства, інтеграції, мобільності тощо. Якщо цього немає, чимало кадрових ресурсів залишаться незадіяними, а це – втрата як для закладу, так і для самого колективу. Акцент іде на те, що у створенні сприятливої робочої атмосфери найважливішу роль відіграє керівник інформаційного закладу, який має бути націлений на розвиток та ефективне використання кадрового потенціалу установи, повинен сформувати комфортне середовище для ефективної, спільної праці.

Студенти під час навчання розглядають традиційні та новітні методи управління персоналом: класичні - адміністративні, економічні, соціально-психологічні та спеціальні методи забезпечення організації персоналу: оцінки персоналу; організації оплати праці; управління кар'єрою; професійного навчання; управління дисциплінарними відносинами; забезпечення безпечних умов праці тощо. Під час занять розглядаються позитивні та негативні сторони класичних та сучасних методів в управлінні.

Сучасні підходи до менеджменту інформаційної, бібліотечної та архівної галузей вимагають від потенційних співробітників не тільки високої кваліфікації і виконавської дисципліни, а й творчого підходу, креативних здібностей, колективної взаємодії, спільних цінностей та належної мотивації в роботі. Це основні вимоги, які студенти мають усвідомити в процесі вивчення цієї дисципліни.

ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГ У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЧИТАННЯ СЕРЕД КОРИСТУВАЧІВ ШКІЛЬНИХ БІБЛІОТЕК

В умовах сьогодення шкільні бібліотеки змушені адаптуватися до стрімких змін інтересів читацької аудиторії задля утримання її уваги. З огляду на формування традиції споживання розважального швидкого контенту серед школярів, підтримання інтересу користувачів до читання потребує нових підходів у обслуговуванні. Найдоступнішим, за рахунок мінімальних витрат ресурсів, способом популяризації читання є застосування інструментів інтернет-маркетингу у діяльності шкільних бібліотек.

Тему досліджено переважно у контексті загальних напрямків використання інтернет-маркетингу в бібліотечних установах: застосування інструментів інтернет-маркетингу в некомерційних організаціях досліджували Т. Борисова, І. Лорві, використання інтернет-маркетингу у бібліотечній діяльності висвітлено у працях Т. Гранчак та Т. Скітер, С. Ростовцева, аналіз окремих напрямів інтернет-маркетингу у бібліотечній діяльності досліджено Н. Маранчак, Т. Яворською, компетентності інформаційного фахівця у сфері інтернет-маркетингу досліджують Т. Новальська та Н. Бачинська. Разом з цим потребують висвітлення конкретні інструменти інтернет-маркетингу у практиці шкільних бібліотек.

За результатами всеукраїнського соціологічного дослідження агенції Info Sapiens в межах, проєкту «Підтримка промоції читання в Україні» щоденно читають 18% дітей віком 6-9 років і лише 15% дітей віком 14-17 років. Показово, що частки дітей, які не читають на дозвіллі ніколи, становлять рівно протилежні значення: 18% серед дітей 14-17 років і 15% серед дітей 6-9 років [1, с. 37]. Серед

дітей, які ніколи не читають на дозвіллі, лише половина підтвердила, що не вони читають книжок взагалі 29% читають під примусом, а 14% навіть (інколи) отримують задоволення від читання [1, с. 41-42].

Проаналізувавши результати дослідження можемо дійти висновку: культура читання серед читачів віком від 6 до 17 років потребує розвитку, оскільки на сучасному етапі вона здебільшого ґрунтується на примусі. Такий підхід формує негативні упередження про читання як про вимушену активність, що викликає напругу.

За рахунок єдності шкільної бібліотеки із навчальним закладом, у складі якого вона безпосередньо перебуває, як правило, окремого веб-сайту книгозбірня не має, що обмежує використання сайту у просуванні певних напрямків бібліотечної діяльності, в тому числі й з популяризації читання.

Наразі шкільні бібліотеки представлені у соціальних мережах рідше за інші види бібліотек та використовують ці майданчики здебільшого для поширення інформації про свою діяльність. На думку О. Мар'їної, соціальні мережі стимулюють просування бібліотечних продуктів, послуг та сервісів, анонсують маркетингові заходи, проекти та програми; слугують засобами реклами та PR-технологій для книгозбірень та можуть стати альтернативою створення веб-сайтів завдяки доступності (відсутність необхідності сплачувати за послуги хостингу) [4, с. 1-2].

У свою чергу соціальний медіа-маркетинг (SMM) забезпечує функціонування представництва бібліотеки в соціальній мережі та не вимагає особливої підготовки бібліотечного працівника, є відносно легким і може виконуватися поряд з іншими професійними обов'язками [2, с. 41].

Задля ефективного використання даного інструменту шкільними бібліотеками у напрямі популяризації читання необхідно врахувати формат взаємодії з аудиторією, що дозволив би викликати довіру та зацікавлення школяра.

Просування контенту, що стимулює користувачів шкільних бібліотек до

читання у TikTok може відбуватися без вкладень рекламного бюджету завдяки алгоритмам і віральності платформи, водночас дозволяє шкільній бібліотеці позиціонувати себе як сучасний цифровізований заклад, що сприяє формуванню позитивного іміджу бібліотек серед молоді [6, с. 30-31].

Користувачі віком від 6 до 17 років проявляють інтерес переважно до тих видів бібліотечної діяльності, які передбачають можливість проявити свої креативні навички, важливою є й роль джерела отримання інформації про певні події: більшою довірою користується інформація, що отримана від іншого користувача, у випадку із шкільними бібліотеками – іншого учня школи. З цього випливає доцільність використання UGC у промоції читання. Традиційною формою UGC (user-generated content), або контенту, що створений та розповсюджений користувачем, у маркетингу стають відгуки як спосіб передачі зворотного зв'язку бренду та про бренд за допомогою текстового та візуального контенту [5, с. 28].

За умови співпраці бібліотечного фахівця шкільної бібліотеки та педагогів дотичної спеціалізації (інформатика, мистецтво тощо), можливе створення та поширення банерної (розміщення графічних зображень в мережі інтернет з метою залучення потенційних клієнтів компанії або формування позитивного іміджу) та тизерної (застосовують для залучення уваги потенційного споживача, за допомогою інтригуючої фрази або картинки) [3, с. 17] інтернет-реклами на базі соціальних мереж як самої книгозбірні, так і навчального закладу. Схильність дитячої та підліткової аудиторії до швидшого запам'ятовування візуальної інформації у цьому випадку дасть можливість підвищити ефективність промоції читання серед користувачів шкільної бібліотеки.

Наразі в Україні існує проблема формування культури читання серед здобувачів освіти віком від 6 до 17 років: здебільшого читання стимулюється примусом, що знижує інтерес до книг у цілому та має негативний вплив на імідж шкільних бібліотек. Веб-сайти шкільних бібліотек представлені радше як виняток, найпоширенішою практикою є виділення окремого розділу для

поширення інформації про бібліотеку, що значно обмежує можливості просування ініціатив бібліотеки. Соціальний медіа-маркетинг є дієвим засобом у налагодженні комунікації шкільної бібліотеки з цільовою аудиторією за умови відкритості та використання інтерактивних підходів. Використання TikTok у промоції читання має ряд переваг: доступність, простота використання, ефективність просування контенту та інтерес молоді. Відеомаркетинг є важливою складовою просування книг та читання за рахунок прихильності користувачів до цього формату. На засадах співпраці педагогічних та бібліотечних працівників існує можливість використовувати банерну та тизерну інтернет-рекламу для додаткового залучення користувачів.

Література

1. Аналітичний звіт за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження в межах проєкту «Підтримка промоції читання в Україні». Київ, 2023. 53 с. URL: https://drive.google.com/drive/folders/11dCLVlo5Evmc__9n_QI9ZBF99So1S7zz (дата звернення: 17.10.2023).
2. Гранчак Т. Скітер Т. Інтернет-маркетинг у діяльності бібліотек України. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2019. Вип. 4. С. 36-55.
3. Лорві І. Ф. Інструменти Інтернет-маркетингу. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки*. 2021. № 8(2). С. 13-18.
4. Мар'їна О. Ю. Бібліотеки та соціальні медіа: технологія взаємодії. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 8. С. 1–3.
5. Маранчак М. Використання гейміфікованих механік для стимулювання UGC в інтернет-маркетингу бібліотек. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2023. Вип. 11. С. 21-33.
6. Маранчак Н. Соціальна мережа TikTok як засіб інтернет- маркетингу бібліотек України. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. Вип.10. С. 22-35.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ПРИНЦИПИ РОБОТИ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ (НА ПРИКЛАДІ ОНЛАЙН-БІЗНЕСУ В ПОЛЬЩІ)

Інтернет-маркетинг в сучасному світі визначає ефективний спосіб просування товарів і послуг в онлайн-просторі. Цей маркетинговий інструмент взяв свій початок в кінці XX століття і став необхідністю для бізнесу у віртуальному середовищі. У наш час інтернет-маркетинг набуває особливого значення для онлайн-бізнесу в різних країнах, включаючи Польщу.

Польща, як і багато інших країн, переживає етап цифрової трансформації. Інтернет-маркетинг стає невід'ємною частиною стратегій розвитку бізнесу, що базується на використанні інформаційних технологій та онлайн-ресурсів.

Особливості польського споживчого ринку вимагають адаптації маркетингових стратегій. Інтернет-маркетинг враховує культурні та мовні особливості, щоб ефективно спілкуватися з цільовою аудиторією.

Використання соціальних мереж, таких як Facebook, Instagram, і торговельних платформ, таких як Allegro, є ключовим аспектом інтернет-маркетингу в Польщі. Бізнес використовує ці канали для залучення уваги споживачів і розміщення реклами.

Ефективний інтернет-маркетинг у Польщі вимагає чіткої ідентифікації цільової аудиторії. Рекламні кампанії повинні бути спрямовані на конкретні групи споживачів, враховуючи їхні інтереси та попит.

Мовна специфіка польського ринку також важлива. Маркетингові повідомлення та контент повинні бути адаптовані до мовних нюансів, щоб максимізувати ефективність комунікації з аудиторією.

Стратегії інтернет-маркетингу повинні базуватися на аналізі даних. Використання аналітичних інструментів дозволяє визначити ефективність кампаній, вносити корективи та оптимізувати витрати.

Інтернет-маркетинг в Польщі стає все більш важливим інструментом для розвитку онлайн-бізнесу. Особливості ринку та споживчого поведінки вимагають гнучкості та адаптації стратегій. Ефективне використання інтернет-маркетингу у Польщі базується на ретельному вивченні місцевих особливостей та впровадженні принципів, що враховують усі нюанси цього динамічного ринку.

УДК 339:659(100)(043.2)

Шелестова Анна

/ м. Харків /

GOOGLE TRENDS ЯК ІНСТРУМЕНТ АНАЛІЗУ ПОШУКОВИХ ЗАПИТІВ І ПЛАНУВАННЯ СТРАТЕГІЇ КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГУ ТА РЕКЛАМИ

Google Trends – це онлайн-інструмент від компанії Google, призначений для аналізу популярності та сезонності пошукових запитів з урахуванням різних параметрів, таких як регіон, час і інші. Важливі особливості Google Trends включають:

1. Можливість досліджувати конкретне слово або фразу, використовуючи додаткові критерії, такі як групи пошуку, сезонність і динаміка.
2. Надає статистику у відносних значеннях, що допомагає зрозуміти, наскільки популярним є запит в порівнянні з іншими.
3. Аналізує дані практично по всьому світу, надаючи можливість вивчати популярність запитів у різних країнах і регіонах з підтримкою різних мов.

Google Trends дозволяє користувачам здійснювати дослідження та знаходити цінну інформацію про популярність та тенденції в пошукових

запитах, що може бути корисним для маркетингових і дослідницьких цілей.

Google Trends надає можливість різним користувачам дізнатися наступне:

1. Що зараз є актуальним у вибраній країні чи регіоні, шляхом аналізу популярних пошукових запитів, допомагаючи зрозуміти, що є важливим для користувачів в даний момент.

2. Як змінюються тренди в залежності від пори року, а також як вони варіюються залежно від географії, що дозволяє користувачам аналізувати сезонні коливання та регіональні відмінності в популярних запитах.

3. Коли найкращий момент для виходу на ринок з власною пропозицією, аби не пропустити сприятливий момент попиту, оскільки можна відслідковувати зміни в популярності конкретних запитів.

Можливості Google Trends включають:

- аналіз пошукових запитів та збір статистики, що допомагає користувачам розуміти, які теми та запити популярні;
- використання операторів пошуку Google Trends для точнішого пошуку та аналізу певних ключових слів або фраз;
- використання груп пошуку для групування пов'язаних запитів та аналізу їхньої популярності;
- надання статистики з різних регіонів, що дозволяє порівнювати популярність запитів у різних місцях.

Google Trends стає корисним інструментом для вивчення трендів і використання їх для розбудову контент стратегії, бізнесу, маркетингу та дослідницьких цілей.

Для ефективної роботи з сервісом Google Trends слід дотримуватися наступних рекомендацій:

1. Для розробки стратегії контент-маркетингу слід вивчати дані за тривалий період. Аналізуючи тенденції протягом довшого періоду, можна виявити стійкі зміни та споживчі патерни. Це дозволяє створити контент, який відповідає попиту користувачів.

2. Обов'язкове використання схожих запитів. Пошук схожих запитів допомагає розширити ключову словникову базу та захопити аудиторію, яка може цікавитися певним контентом.

3. Максимально точно необхідно визначати, у яких субрегіонах та містах найбільш актуальні певні пошукові запити. Це дозволить налаштувати географічну спрямованість певного контенту і рекламних кампаній, щоб досягти цільової аудиторії.

4. Необхідно враховувати, що користувачі шукають на YouTube на з певної теми. YouTube – це велика платформа для відеоконтенту, і вивчення популярних запитів на цій платформі допоможе створити відео, яке зацікавить потенційну аудиторію.

Ці рекомендації дозволяють використовувати Google Trends як потужний інструмент для аналізу трендів і планування стратегії контент-маркетингу та реклами.

Отже, Google Trends – це інструмент, який дійсно зручний і простий у використанні, але при цьому надзвичайно функціональний. Він стає невід'ємним помічником для SEO-експертів, маркетологів та власників бізнесу, які бажають розвивати свої проєкти і забезпечити їхню прибутковість та ефективність.

УДК 678.55(477)(043.2)

Камка Віталій

/ м. Київ /

МАРКЕТИНГОВІ ПІДХОДИ ДО ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ПЕРЕРОБКИ ПЛАСТИКОВОГО СМІТТЯ В УКРАЇНІ

У сучасному світі проблема забруднення навколишнього середовища пластиком сміттям стала однією з актуальних екологічних проблем. Україна

не виняток, і вирішення цього питання вимагає комплексного підходу. Один з ключових аспектів – популяризація переробки пластикового сміття, де маркетинг відіграє значущу роль.

За останні роки усвідомлення важливості переробки пластику в Україні значно зросло, але велика частина суспільства ще не враховує всі аспекти цієї проблеми. Маркетинг може виступити як ключовий інструмент для привертання уваги громадськості та стимулювання активності у сфері переробки пластикового сміття.

Один із основних маркетингових підходів – створення позитивного іміджу переробки пластику. Компанії та організації, що займаються переробкою, повинні активно використовувати соціальні мережі, телебачення та інші медіа для показу своїх успішних історій та позитивного впливу на навколишнє середовище.

Важливо залучити споживачів до участі у переробці пластику. Маркетингові кампанії можуть надихати громадян на власні ініціативи з відокремлення пластику, а також використання продуктів, що виготовлені з переробленого матеріалу. Акції та знижки за віддавання вторсировини можуть зробити участь у переробці більш привабливою для широкого загалу.

Ефективний маркетинг вимагає взаємодії із споживачами. Застосування опитувань та фокус-груп може допомогти зрозуміти ставлення громадян до переробки пластику та визначити найбільш привабливі пропозиції.

Маркетингові підходи є ключовим інструментом для популяризації переробки пластикового сміття в Україні. Спільні зусилля компаній, уряду та громадськості можуть створити позитивне сприйняття переробки та стимулювати громадян до активної участі у розв'язанні цієї екологічної проблеми.

СЕКЦІЯ 6. ПРИКЛАДНІ СТУДІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В ЖУРНАЛІСТИЦІ, РЕКЛАМІ ТА ЗВ'ЯЗКАХ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

УДК 378.14(043.2)

Безчотнікова Світлана

/ м. Київ /

ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ІНТЕГРОВАНІ КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ» В КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ (НА ПРИКЛАДІ ТЕХНОЛОГІЇ КРОСМЕДІЙНОГО НАРАТИВУ)

Модель навчальної програми для журналістів, запропонована ЮНЕСКО у 2007 році, до сьогодні є основою професійної підготовки фахівців в галузі журналістики в усьому світі [1]. Безперечно, трансформації в сфері соціальних комунікацій, спричинені швидким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, штучного інтелекту та глобалізаційних процесів впливають на оновлення освітніх компонентів, але фокус в більшості освітньо-професійних програм залишається незмінним і зорієнтований на розуміння журналістики як важливого інструменту розвитку демократичного суспільства. Значна частина загальних, інтегральних та фахових компетентностей в процесі професійної підготовки фахівців в галузі журналістики та соціальних комунікацій націлені на вироблення якісного медіапродукту, що має суспільну значущість, відповідає інтересам громадянського суспільства та запитам аудиторії. Втім не менш актуальним для журналістської освіти залишається формування вміння донести цей продукт до споживача, знайти свою аудиторію, бути побаченим та почутим. Особливо актуальною ця проблема є у висококонкурентному середовищі глобальної мережі Інтернет, де унікальність засобу масової комунікації або журналіста може бути швидко відтворена, а сам медіапродукт потрапляє в

середовище аналогічних медіапродуктів з усього світу. Здатність знайти свого споживача, стати цікавим та затребуваним для аудиторії, ефективно просувати створений медійний продукт з використанням інформаційних та комунікаційних технологій є компетентностями із зростаючою перспективою затребуваності [2, с.6], [3, с.6-7]. Розвиток цих компетентностей фахівців дає ЗМК широкі можливості для утворення простору двосторонньої комунікації, організації інтерактивних форм роботи з аудиторією та гармонійного суспільного розвитку на основі діалогу.

Незважаючи на те, що в дослідженнях останнього десятиліття достатньо повно висвітлено теоретико-методологічні засади науки про соціальні комунікації, до сьогодні в навчальній та науковій літературі існують різні підходи до трактування інструментарію соціальних комунікацій, націленого на просування медіапродукту. Найбільш обґрунтованою є категорія «соціальнокомунікаційних технологій», бо як слушно зауважує Володимир Різун «історія та теорія соціальних комунікацій – це історія та теорія соціальнокомунікаційних технологій» ...вони використовуються у різних галузях суспільної діяльності, ...наприклад, в освіті, політиці, науці, медицині, психології і т. д. [4, с. 8].

Сучасні рекламні-, піар-, маркетингові кампанії, як правило, мають комплексний характер, і використовують інтегровані комунікації для вирішення виробничих завдань. Тому однакова послідовність комунікаційних технік та інструментів може бути типологізована по-різному, як «соціальнокомунікаційні технології», «технології зв'язків з громадськістю», «маркетингові технології», «технології бренд-менеджменту» або реклами. Безперечно, це може вказувати на різні способи використання одного й той самого об'єкту дослідження або різні контексти діяльності, в якому той самий об'єкт виконує інші функції в комунікаційних кампаніях.

Мета дослідження полягає у визначенні наукових підходів та методів викладання курсу «Інтегровані соціальнокомунікаційні технології» на новому

технологічному етапі розвитку соціальнокомунікаційних технологій в контексті компетентнісного підходу.

Зауважимо, що сучасний фахівець в галузі соціальних комунікацій повинен вміти працювати одночасно на декількох комунікаційних платформах, бо вміння поєднувати цифрові сервіси з можливостями традиційних медіа часто стає умовою оперативності та якості подачі інформації. Контент кросмедійної історії генерується на декількох платформах і залишається прив'язаним до єдиного ключового сюжету. Різоматичність вигаданого віртуально-інтегрованого світу полягає в його гетерогенності, можливості розгортання паралельних демонстрацій на декількох платформах з різними формами включення аудиторії в колективний експеримент [5,6,7].

Загальноприйнята типологія крос-медіа проєктів відповідає світовим трендам розвитку інформаційного ринку і тому органічно корелює з чотирма моделями піар-комунікації Д. Грюніга та Т. Ханта, а також чотирма концепціями розвитку інтернет-технологій по базових принципах та механізмах впливу.

Метою крос-медійної комунікації є досягнення синергетичного ефекту задля зростання аудиторії охоплення та підвищення лояльності до об'єкту просування. Базовими техніками впливу є медіарілейшенз, гейміфікація та подієва (перформансна) комунікація. Розміщення матеріалів в засобах масової інформації здійснюється за методикою адвєторіалз (advertorials – поєднання реклами та інформації). Формування події-історії, яка повинна бути висвітленою, передбачає не тільки реалізацію комерційного завдання, а й позиціонування компанії або товару за рахунок підвищення іміджу до романтичного, фантастичного, бажаного за рахунок використання арсеналу масової культури. Важливу роль в процесі позиціонування відіграє гострота подачі інформації. Для цього в крос-медійних проєктах використовуються такі форми, як: сенсація, інтрига, провокація або ексклюзив.

На сучасному технологічному етапі розвитку комунікаційних платформ все більш популярними стають трансмедійні нарації із залученням інноваційних

технологій та ефектів аудіовізуальної симуляції, що привертає увагу більш широкої аудиторії. Так кросмедійний проєкт телевізійного каналу ZDF Федеративної Республіки Німеччина «ZDF: re:publica 2016» продемонстрував нові можливості телебачення з використанням окулярів віртуальної реальності, кюаркодів та інтерактивної інфографіки через вельми знайомий аудиторії серіал «Королівські ігри». Глядачі змогли послухати живі репортажі, пройти опитування щодо поведінки споживання телевізійної продукції, побачитись з відомими гостями телеканалу, отримати автографи популярних ведучих ZDF та взяти участь в інших інтерактивних подіях. Кросмедійний проєкт ZDF потрапив до списку кращих кросмедійних кампаній 18 Міжнародного фестивалю Eyes and Ears Awards [9].

Курс «Інтегровані соціальнокомунікаційні технології» ґрунтується на аналізі та узагальненні найбільш успішних піар-практик крупних кампаній, тому евристичні та дослідницькі методи роботи зі студентами при опануванні матеріалу вважаються найбільш ефективними. Це дозволяє слухачам оволодіти теорією технологічного процесу тієї чи іншої інтегрованої соціальнокомунікаційної технології, ретельно проаналізувати складові технологічного процесу та на основі створеного алгоритму будувати власні моделі інтегрованих соціальнокомунікаційних технологій. Кросплатформовість є унікальним підходом щодо привернення уваги споживача медіапродукту та ефективним інструментом залучення аудиторії, який дозволяє журналісту, піарнику, рекламісту донести свій продукт до споживача, власне бути побаченим та почутим. Курс «Інтегровані соціальнокомунікаційні технології» забезпечує формування професійних компетентностей Стандарту Вищої Освіти України за спеціальністю «Журналістика», ОС Бакалавр (ЗК05. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій; СК05. Здатність ефективно просувати створений медійний продукт).

Література

1. UNESCO: *Journalism Education*. Handbooks for Journalism Education.

[Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.unesco.org/en/international-programme-development-communication/journalism-education>

2. Стандарт Вищої Освіти України, рівень вищої освіти перший (бакалаврський), спеціальність «Журналістика», наказ МОН №864 від 20.06.2019р. – С. 6-7. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/061-Zhurnalistyka-bakalavr.28.07-1.pdf>

3. Освітньо-професійна програма «Журналістика та соціальна комунікація» ОР «Бакалавр»/ Офіційний сайт Маріупольського державного університету- Нормативні документи-Освітні програми. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://mdu.in.ua/Ucheb/OPP/bak-2022-2023/opp_zhsk_2022.pdf . - С.6-7

4. Різун В. Начерки до методології досліджень соціальних комунікацій. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://journlib.univ.kiev.ua/Articles/Nacherky_do_metodologiyi.pdf

5. Островська Н. В. Прикладні соціально-комунікаційні технології [Електронний ресурс]: навчальний посібник / Н. В. Островська. – Електрон. дані. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2017. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана. ISBN 978-617-529-181-8

6. Crossmedia. Transmedia, Multymedia. Media Scientist Renira Rampazzo Gambarato on three different types of transmedia stories, 'The Matrix' and why do we need transmedia stories. October, 29, 2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://serious-science.org/crossmedia-multimedia-and-transmedia-10276>

7. Bezchotnikova Svitlana Mechanisms of Influence in Cross-Media Narration. Global Media Journal. Vol.15, 28:66, 2017. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.globalmediajournal.com/open-access/mechanisms-of-influence-in-crossmedia-narration.php?aid=85888>

8. 18 International Eyes and Ears awards. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://eeofe.org/en/calendar/awards/2016/winners/cross-media-campaigns/>.

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ-
ТРЕНІНГІВ З ДИСЦИПЛІН ЖУРНАЛІСТСЬКОГО ЦИКЛУ
ТА ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ**

Одного разу журналіст прийшов до дуже відомого й успішного у своїй справі бізнесмена. І поставив лише одне запитання: «Як вам вдалося стати таким успішним?» Бізнесмен засміявся і сказав лише два слова: «Правильні рішення».

Тоді журналіст спитав: «Але ж так не буває, щоб ми завжди приймали правильні рішення. Як вам це вдається?» Бізнесмен відповів лише одним словом: «Досвід».

«Ну, добре», – не вгамовувався журналіст, – тоді яким же чином вам вдається набувати цей досвід?» «Ви не повірите, – відповів бізнесмен. – Неправильні рішення».

Сьогодні ми і наш медіапростір опинилися в досить незвичайній ситуації: медіакомунікації в еру постжурналістики та постправди, навали фейків та дипфейків, оголтелого ворожа пропаганда та психологічні війни з боку росії під час широкомасштабного вторгнення у нашу країну. А формами та засобами цих впливів на наше мислення стають все більше розвинуті цифрові технології та явища, одним з яких є штучний інтелект. Як зберегти критичне мислення у той час, коли нібито самі достовірні ознаки інформації, такі, як фото, відео, статистичні дані, твердження декількох свідків, насправді є фейками? Чи є якісь форми та технології вивчення штучного інтелекту для розвитку критичного мислення? Які можливості та які загрози він несе? Як продовжувати розвивати

свої навички медіаграмотності та гігієнічного споживання інформації і чи існує якась методика розвитку якостей медіаграмотності у взаємодії зі штучним інтелектом для того, щоб навчити цим навичкам українських споживачів, особливо, коли ти сам є тренером з медіаграмотності? Саме цим питанням присвячений цей розділ. Треба проаналізувати правильні та неправильні рішення, отримати новий досвід для проведення вдалих тренінгів з медіаграмотності.

Отже спочатку, пригадаємо сутність базових понять “тренінг” та “методика проведення тренінгу”. Під тренінгом ми розуміємо специфічний метод навчання, який ґрунтується на соціально-психологічному спілкуванні групи людей, з метою отримання нових знань, навичок, досвіду. Особливістю тренінгу, як навчального методу полягає в тому, що навчання учасників групи відбувається на основі аналізу власного досвіду. Методика проведення тренінгу складається з різноманітних способів та форм організації процесу навчання та максимального залучення до нього учасників.

Під тренінгом з медіаграмотності ми розуміємо навчальний процес по формуванню навичок критичного мислення у процесі взаємодії з інформацією. Ґрунтуючись на тому положенні, що тренінг це навчальний процес, в якому учасники здобувають знання, аналізуючи процес власного досвіду, зауважимо, що основною технологією навчання у тренінгу є метод Д. Колба. Як знання цього методу можуть бути корисними у методиці формуванню навичок роботи зі штучним інтелектом?

Зазначимо, що Девід Колба, американський спеціаліст з психології навчання дорослих, висунув експериментальну модель навчання, яка пропонує розуміння процесу рефлексії та перетворюючого навчального середовища. Методика та інформація ознайомлення з цією моделлю для тренерів може бути подана у наступному вигляді.

Шаг 1. Тренер з учасниками проводить мозковий штурм за темою «Дорослі, як ви навчаєтесь?»

Хід вправи:

Тренер організовує фасилітацію і ставить питання групі: як ви вважаєте, які особливості навчання дорослих? Модеруючи та вислуховуючи відповіді, він клеїть на фліпчарт модераційні картки:

- **досвід**, який набули учасники у процесі життя та навчання. Ми знаємо що у дорослих вже багато чого записано, як-то кажуть, на їх «жорсткому диску». В тому числі, в багатьох з них є досвід взаємодії зі штучним інтелектом.
- будь-яке навчання – це зміна колишніх настанов, думок, а саме головне корекція минулих компетентностей. А все це, для багатьох людей сприймається **не досить комфортно**. Зміна думок про штучний інтелект, його можливостей теж може бути сприйнято не комфортно. Згадаємо суть когнітивного дисонансу.
- **мотивація** на сам процес навчання є **неоднозначним**. Дорослі не завжди навчаються з охотою, особливо тоді, коли цей процес є примусовим. Також, не досить комфортним для них є навчання у групі. Вони звикли до самонавчання.
- **авторитет** тренера, довіра до його досвіду (експертності) теж є неоднозначним. І ми розуміємо, що цей авторитет тренеру потрібно заслужити, а його експертність у галузі обізнаності функціонування нейромереж треба довести. Особливо це характерно для тренерів старшого покоління, які працюють з учасниками так званого покоління центеніалов або як їх ще називають поколінням «screen-screen”.
- сильні негативні очікування від комунікаційно-психологічного формату (атмосфери) навчання: «зараз будуть нас повчати життю, читати нотації, залякувати тим, що штучний інтелект це дуже небезпечно» і т.п.
- тобто ми спостерігаємо певний скепсис, недовіру до самої застарілої традиційної манери навчання, а все це вже демотивує на те, щоб «впустити у свій мозок» нові знання про штучний інтелект, діяльність нейромереж та їх

критичне осмислення у взаємодії з інформацією.

- дорослі орієнтовані на прагматизм, практичну доцільність запропонованих викладачем знань, можливість інвестувати ці знання у власну кар'єру, професійну діяльність і т.п. Зазвичай, доросла людина навчається тільки виходячи з питання «навіщо мені потрібні знання про штучний інтелект? Де вони мені можуть знадобитися» «Чи зроблять ці знання мене більш обізнаною, ерудованою?» і т.п.

- тобто, ми бачимо, що **роздуми та думки** про користь навчання у дорослих більше **апелюють до логіки, фактів, а не до емоцій**.

- слід зауважити і на те, що **залежність від актуального настрою у дорослих сильніша** ніж у дітей (підлітків). Дорослим важче «переключитися», забути від того, що в них, як кажуть «на душі». Цей емоційний стан впливає на процес спілкування у групі та засвоєння знань.

- а це, в свою чергу, впливає також на побудову конструктивних взаємовідносин між тренером та учасником. Ось і одна з причин появи «важких учасників» на тренінгу. Тобто, він може нічого об'єктивно проти тренера та його методики проведення не мати. Це – просто бажання «виписнути» свій настрій.

Отже, що ж пропонує Девід Колб і як його модель можна застосувати тренеру на тренінгу з медіаграмотності у взаємодії із штучним інтелектом?

Шаг 2. На цьому етапі, тренер використовує метод візуалізації за допомогою модераційних карток. Під час розповіді, він наклеює ці картки (заздалегідь їм заготовлені) на фліпчарт.

Міні-лекція тренера:

- Отже, процес будь-якого навчання треба починати із **актуалізації вже набутого досвіду учасників** його взаємодії із штучним інтелектом. Тобто, тренер-викладач має створити таку ситуацію за допомогою таких форм, як ігри, експерименти, відеоматеріали, рефлексивні вправи, де люди згадали (актуалізували у своїй пам'яті) як та в який спосіб вони вже використовували ці знання. Тобто, першим кроком за цією методикою ми пропонуємо застосувати

тактику нейролінгвістичного програмування («якорну тактику»), за допомогою якої у тих, хто навчається відбулося озаріння, інсайт.

- Далі тренер мотивує учасників до того, щоб вони **поділилися своїми враженнями про штучний інтелект, його можливості**. Учасники мають усвідомити, як інтерактив, впроваджений тренером допоміг учаснику пригадати його власну життєву ситуацію, власний досвід. Саме на цьому етапі питання тренера допомагають учасникам **критично осмислити свій досвід**.

- Всім відомо, будь-який досвід набувається саме через **дії**. Тобто основне завдання тренера надати можливість студентам пережити свій власний досвід через організовані викладачем дії.

- Що здійснюється далі? На основі прожитого досвіду (через формат ігор, інтерактиву), у кожній людині автоматично вмикається механізм **аналізу**. Чому це так? Тому, що будь-який досвід, що переживається, піддається рефлексії: «А що мені нагадує ця ситуація?», «А чи не так відбувається і в реальному житті?», «А чи правильно я робив тоді?», «А чи завжди треба робити саме так?», «Чи не застаріли мої підходи, принципи, дії?», «А мої колеги по тренінгу..., яка в них думка на цю ситуацію? Як вони використовують штучний інтелект?» «Вони вважають так само, як і я?». Тобто на цьому етапі діяльності моделі відбувається рефлексія, так би мовити у форматі «3-D»: Я – мій колишній досвід – досвід моїх колег. А найголовніше, **ВСЕ ЦЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНО КОМФОРТНО ДЛЯ УЧАСНИКА ТРЕНІНГУ**. Йому ніхто не дорікає на його «незнання», «неправильні знання» чи небажання щось дізнатися. Він **САМ** самостійно **ПРИХОДИТЬ ДО ІСТИНИ!** Пригадуєте У. Черчилля? «Особисто я завжди готовий вчитися, але я не завжди люблю, коли мене повчають».

А вже далі, по результатах аналізу пережитого досвіду у учасника тренінгу з'являється мотивація на **пізнання нової теорії**, нового знання, нових підходів, концепцій, смислів тощо. Він вже замотивований пізнати щось нове, поглибити свої знання, бо вже розуміє, чого йому не вистачає.

Теоретичні основи застосування методики проведення занять-тренінгів у

дисципліні «Журналістський цикл» та використання штучного інтелекту в навчальному процесі стають важливим компонентом розвитку сучасної освіти. Інтеграція цих підходів дозволяє підвищити якість навчання, забезпечити актуальність здобутих знань та готує майбутніх журналістів до викликів сучасності.

УДК 659.4:004.738.5(043.2)

Чередник Людмила

/ м. Полтава /

СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У PR-ДІЯЛЬНОСТІ

У PR-діяльності, як і в сфері комунікації загалом, відбувається постійне введення інноваційних технологій із найрізноманітніших сфер діяльності людини. Безперечно, що усі новації у PR нерозривно пов'язані з інтернет-діяльністю. Завдяки новітнім технологіям можливості PR у соціальних комунікаціях стрімко змінюються, оскільки інновації трансформують традиційні PR-інструменти. Проте в науковому світі й досі залишається недостатньо вивченим питання систематизації традиційних та інноваційних інструментів комунікації, що обґрунтовує актуальність їх дослідження.

Як відомо, до традиційного PR-інструментарію відносяться такі елементи, як: пресрелізи, статті, інтерв'ю, ділові заходи, експертні коментарі, фільми, телепередачі й сюжети тощо [9].

В інноваціях у галузі паблік рилейшнз науковці виокремлюють такі три найважливіші складники:

- 1) використання нових каналів комунікації (наприклад, розсилка пресматеріалів у день конференції з bluetooth та ін.);
- 2) використання нових медіаносіїв (інтернет, блоги, мікроблоги, соціальні мережі);

3) підготовка креативних інформаційних приводів і заходів [4].

До інновацій PR-інструментарію варто віднести також форуми, фото-та відеохостинги, геосоціальні сервіси, цілодобовий зв'язок із цільовими групами; швидкісну інтерактивну взаємодію з найбільш активними споживачами, що дає змогу отримувати «зворотний зв'язок для коригування стратегії бізнесу, підтримувати постійний зв'язок із лідерами думок, реагувати на рекламачії незадоволених споживачів із метою усунення причин кризових ситуацій, відстежувати зміни ситуацій у межах ринку»[9].

Фахівці із зв'язків з громадськістю широко використовують SMM (соціомедіамаркетинг), переважно через мережі Facebook, Instagram. Зокрема, Facebook.com найзручніша для роботи PR-фахівця, оскільки має персональні профілі (акаунти користувачів), групи (співтовариства за інтересами), «фанатські» сторінки (тематичні сторінки) та заходи (анонсування та підсумовування реальних подій)[7]. Також мережа уможливорює рекламувати або промотіювати продукцію шляхом персональної рекомендації, адресно, на конкретних представників конкретної цільової групи.

За останні роки досить популярною стала і соціальна платформа Instagram, яка широко використовується й у PR-діяльності. Однією з переваг Instagram є легкість її використання, адже для того, щоб зареєструватись, досить установити додаток на смартфон і витратити хвилину-дві на реєстрацію[2]. Саме наявність мобільного додатку полегшує контакт із потенційною аудиторією, оскільки це взаємодія без посередників у вигляді пошукових систем та інших платформ. Цікаво, що згідно з результатами дослідження компанії Bloglovin, Instagram є найефективнішим майданчиком для залучення і взаємодії з аудиторією[2].

Крім технологічних переваг мережевих комунікаційних технологій, необхідно враховувати і соціокультурні аспекти комунікації в них. Так, на думку деяких дослідників (до прикладу, Сорочан Д.В.), «соціальні медіа переосмислюють, як ми, люди, пов'язані один з одним, і як ми ставимося до

організацій, що обслуговують нас. Йдеться про діалог – двосторонні дискусії, які об'єднують людей задля отримання та обміну інформацією» [8].

Широко використовується піар й у діяльності громадських та молодіжних організацій, волонтерських центрах тощо. PR-діяльність у цьому випадку спрямована на створення позитивного суспільного іміджу організації, розширення сфери її впливу, залучення нових волонтерів, зацікавлення влади у співпраці, підтримку населення, встановлення та зміцнення партнерських контактів.

Зв'язки з громадськістю необхідні громадській організації для того, щоб суспільство та влада усвідомили її мету, сприяли поширенню її ідей, допомагали у повсякденній діяльності. Вони також потрібні для встановлення двостороннього зв'язку із громадськістю і владними структурами, спілкування з тими, кому організація прагне допомогти своєю діяльністю, залучення спонсорів (грантодавців) до фінансування різноманітних проєктів і програми організації. Найпоширенішими каналами комунікації у PR-діяльності громадських організацій є такі:

1) Інформування через засоби масової інформації (укладання та поширення пресрелізів; пресконференції, брифінги; престури; участь представників організації в теле- й радіопрограмах, передачах тощо; створення тематичних теле- та радіопрограм, власних рубрик у масмедіа, забезпечення авторів рубрик ексклюзивною інформацією; інтерв'ю у засобах масмедіа; комплексний медіасупровід надзвичайно важливих подій організації тощо).

2) Лобіювання своїх інтересів в органах влади (особисті офіційні та робочі зустрічі; створення лобістських коаліцій; активна участь у заходах органів влади та місцевого самоврядування; ініціювання громадських звернень, громадських зборів, слухань, місцевих референдумів, масових акцій тощо; посередницькі заходи в узгоджувальних процесах між органами влади та місцевими організованими громадами; залучення посадовців до безпосередньої діяльності організації).

3. Організування власних PR-заходів (зустрічі з громадськістю; виставки, презентації, конкурси, фестивалі; церемоніальні події; різноманітні «аукціони»; оприлюднення результатів публічних рейтингів; засідання круглих столів; розважальні, спортивно-масові чи культурно-пізнавальні заходи; теле-, радіомарафони).

4. Загальне інформування цільових аудиторій (виготовлення та поширення власних презентаційно-інформаційних матеріалів, популяризаційних атрибутів; електронні та поштові розсилання за заздалегідь укладеними списками; обов'язкове відвідування заходів інших організацій (інституцій), виступи, привітання тощо; створення вебсайтів і порталів, організація конференцій у мережі Інтернет тощо)[1, с. 244].

Останнім часом значної популярності у PR-діяльності набирає технологія «RACE». Започаткована вона була відомим теоретиком в сфері комунікації Джоном Марстоном, який використовував її для реалізації реклами та зв'язків з громадськістю щодо вищих навчальних закладів. Згодом її стали активно застосовувати не тільки в сфері PR, а й маркетингу.

Абревіатура «RACE» походить з англійської мови і містить в собі чотири слова, що означають чотири етапи розробки будь-якого проєкту в сфері реклами та PR, а саме:

- R – research – дослідження;
- A – action – розробка плану та майбутніх дій;
- C – communications – засоби комунікації, взаємодія з потенційними клієнтами;
- E – evaluation – оцінка результатів розробленого плану [6, с. 133].

Цінність цієї моделі полягає у тому, що формування і реалізація рекламної та PR-кампанії дає змогу не тільки розробити план, визначити цільову аудиторію, конкурентів тощо, а й розглянути усі ризики і перспективи розвитку іміджу підприємства, установи, організації та позиціонування їх серед широкого кола громадян.

Отже, інноваційний інструментарій відкриває перед PR-спеціалістами нові можливості, які необхідно навчитися правильно і найраціональніше використовувати.

Література

1. Балабанова Л. В., Савельєва К. В. Зв'язки з громадськістю : навч. посіб. Донецьк : ДонДУЕТ, 2007. 394 с.
2. Значення реклами в сучасному бізнесі. Офіційний веб-сайт Інституту Освітніх Технологій «Освітній Майдан». URL: http://om.net.ua/5/5_3/5_38194_znacheniereklami.html (дата звернення: 17.10.23).
3. Instagram запускає бізнес-профілі з аналітикою в Україні. URL: <http://watcher.com.ua/2016/08/16/instagram-zapuskaye-biznes-profil-z-analitykoju-v-ukrayini/> (дата звернення: 18.10.23).
4. Калінін А. С., Логвіна Ю. М. Інноваційні інструменти у сфері паблік рилейшнз. URL: http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2010/Economics/75754.doc.htm (дата звернення: 18.10.23)
5. Маркетинг у соціальних мережах. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/> дата звернення: 18.10.23)
6. Новік Я. Стратегічне планування інтернет маркетингу: матеріали XI Регіон. наук.-практ. Інтернет-конф. молодих вчених та студентів, м. Тернопіль, 16 листопада 2020 р. Тернопіль, ТНТУ. С. 133–134.
7. Реклама в інтернеті. URL: <http://ukrbukva.net/120224-Reklama-vInternet.html> (дата звернення: 18.10.23).
8. Сорочан Д. В. Використання вищим навчальним закладом інструментарію SMM для просування власного бренду. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Економічні науки. Вип. 5. Ч. 3, 2014. С. 57–60. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_05/156.pdf (дата звернення: 19.10.23).
9. Тодорова Оксана. Традиційний та інноваційний PR-інструментарій. URL: <https://www.lsl.lviv.ua/wpcontent/uploads/Zb/NDI2014/JRN/PDF/24.pdf> (дата звернення: 19.10.23).

**ВПЛИВ РОЗПІЗНАВАННЯ МОВИ ТА ОБРОБКИ НАТУРАЛЬНОЇ МОВИ
НА РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ЖУРНАЛІСТІВ:
ТЕХНОЛОГІЧНІ ПЕРЕВАГИ ТА КРЕАТИВНИЙ ПІДХІД**

На сьогоднішній день, зростання впливу технологій штучного інтелекту в сфері медіа та журналістики викликає все більше зацікавлення серед дослідників та практиків. Одним з ключових аспектів цього технологічного розвитку є вплив розпізнавання мови та обробки натуральної мови (NLP) на процеси роботи журналістів та їх творчий підхід. Дослідження цієї теми стає надзвичайно актуальним у контексті швидкозростаючого обсягу інформації та в умовах швидко змінюючогося медіа-ландшафту.

За останні роки технології NLP значно посилилися, що дозволяє журналістам ефективніше аналізувати великі обсяги текстової інформації, швидко здійснювати дослідження та перевіряти факти. Завдяки розпізнаванню мови та NLP журналісти можуть швидше збирати та аналізувати дані, здійснювати автоматичне створення змісту, а також виявляти та виокремлювати ключові теми та тренди в інформаційному потоці. Використання таких технологій також сприяє поліпшенню точності та об'єктивності у публікаціях, що забезпечує більш високу якість журналістської продукції.

Крім того, у зв'язку зі зростанням впливу соціальних медіа та цифрових платформ на сферу мас-медіа, NLP допомагає журналістам відстежувати та аналізувати громадську думку та настрої в мережі, що є важливим для створення змісту, який відповідає запитам та інтересам аудиторії. Таким чином, у контексті зростаючого обсягу інформації, дослідження впливу розпізнавання

мови та обробки натуральної мови на журналістську практику виявляється надзвичайно актуальним.

Об'єкт дослідження: журналістика та сфера медіа.

Предмет дослідження: вплив технологій розпізнавання мови та обробки натуральної мови на роботу журналістів, їх можливості та творчий підхід.

Мета дослідження: є аналізування впливу технологій розпізнавання мови та обробки натуральної мови на робочі процеси журналістів та їх творчий підхід. Дослідження спрямоване на визначення технологічних переваг, які надають ці інноваційні засоби журналістам, а також виявлення етичних викликів, пов'язаних з їх використанням.

Завдання дослідження:

1. Вивчення сучасного стану технологій розпізнавання мови та NLP та їх впливу на сферу журналістики.
2. Аналіз технологічних переваг, які надає розпізнавання мови та NLP для журналістської роботи.
3. Визначення впливу цих технологій на процеси збору, аналізу та перевірки інформації у журналістській практиці.
4. Виявлення етичних викликів, що виникають у зв'язку з використанням технологій розпізнавання мови та NLP у журналістиці.
5. Розробка рекомендацій щодо ефективного та етичного використання цих технологій у сучасній журналістиці.

Ці завдання спрямовані на комплексний аналіз впливу технологій розпізнавання мови та NLP на журналістську практику з метою забезпечення більш ефективного та етичного використання цих інструментів у медіа-середовищі.

Методи дослідження включали: аналіз літературних джерел та наукових публікацій щодо застосування технологій розпізнавання мови та NLP у журналістській практиці; аналіз конкретних випадків застосування NLP у створенні новин та інформаційних матеріалів; вивчення позиції та думок

експертів у сфері медіа щодо ефективності та етичних питань використання таких технологій у журналістиці.

Ці методи дозволять отримати повне уявлення про вплив розпізнавання мови та обробки натуральної мови на роботу журналістів та їх творчий підхід.

У роботі використано праці зарубіжних класичних та сучасних авторів, які розглядають важливі для дослідження проблеми: у книзі «Natural Language Processing with Python» автори Bird, S., Klein, E., & Loper [1] засвідчується важливість обробки натуральної мови у сфері комп'ютерної науки; уявлення про пошук інформації та аналіз тексту, що є ключовими аспектами в журналістиці, становить праця «Introduction to Information Retrieval» авторів [Christopher D. Manning](#), [Prabhakar Raghavan](#) and [Hinrich Schütze](#) [2].

Доречно відзначити теоретичні доробки автора John Pavlik книги «Innovation and the Future of Journalism» [3], де особлива увага приділяється дослідженню ролі технологій у майбутньому журналістики та медіа.

Також вагоме значення в аспекті проведеного дослідження мали роботи таких авторів, як: Miles Osborne, Phil Blunsom та Chris Dyer [4]. В опублікованому виданні цих авторів «Natural Language Processing for Online Applications» пропонується визначення застосувань обробки натуральної мови в онлайн-середовищі, що може бути корисним для дослідження впливу на сучасну журналістику.

Під час написання матеріалу враховано результати наукових досліджень таких авторів, як: Gillian Doyle and Richard Paterson [5]. В їх роботі «Journalism and the Digital Challenge» зосереджується на викликах, які постають перед журналістикою в епоху цифрових технологій, що може бути пов'язано з інноваціями у сфері розпізнавання мови.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *у вперше*:

- здійснено аналіз ефективності використання технологій розпізнавання мови та обробки натуральної мови у журналістській практиці, що може допомогти у визначенні найкращих практик та стратегій для медіа-платформ;

- визначено креативний потенціал технологій розпізнавання мови та NLP у журналістській роботі, що може відкрити нові можливості для розробки цікавого та інноваційного контенту;

- досліджено вплив цих технологій на робочі процеси журналістів, що є актуальним в контексті медіа-сфери.

Практична значимість даного дослідження полягає в тому, що вона дозволяє розкрити нові можливості та переваги, які технології розпізнавання мови та обробки натуральної мови приносять у сферу журналістики. Враховуючи швидкий технологічний розвиток, розуміння впливу цих інновацій може допомогти покращити ефективність та якість журналістської практики.

Обробка природної мови (**Natural Language Processing, NLP**) - це набір методів, що допомагають комп'ютерній системі розуміти людську мову.

NLP є підрозділом штучного інтелекту. Це одне із найскладніших завдань ІІ, не вирішена повною мірою досі.

Коріння природної обробки мови сягає 1950-х років, коли відомий англійський вчений Алан Т'юрінг опублікував статтю «Обчислювальні машини та розум», запропонувавши так званий «Тест Тьюрінга». Одним із його критеріїв є здатність машини автоматично інтерпретувати та генерувати людську мову.

1966 року американський інформатик німецького походження Джозеф Вейценбаум у стінах Массачусетського технологічного інституту розробив перший у світі чат-бот «Елізу». Програма пародіювала діалог з психотерапевтом, використовуючи техніку активного слухання.

Революція у NLP-системах відбулася у 2019 році, коли OpenAI презентувала мовну модель Generative Pre-Trained Transformer 2, або GPT-2. На відміну від існуючих генераторів, ця неймережа вміла створювати довгі рядки пов'язаного тексту. Через рік OpenAI показала нову версію GPT-3, а великі технологічні компанії одна за одною стали демонструвати власні розробки в галузі великих мовних моделей.

На сьогодні поширені такі види аналізу під час вирішення завдань розуміння мови:

- Статистичний підхід (широко використовується в сервісах машинного перекладу, автоматичних рецензентах та деяких чат-ботах).
- Формально-граматичний підхід - є математичним апаратом, що дозволяє точно і однозначно визначити зміст фрази природною мовою настільки, наскільки це можливо для машини.
- Нейромережевий підхід (використовується для розпізнавання сенсу вхідної фрази та генерації реакції ШІ-системи використовуються нейронні мережі глибокого навчання).

До основних завдань NLP відносяться:

- аналіз тексту;
- розпізнавання мови;
- генерація тексту;
- трансформація тексту у мову.

Існує безліч способів використання технологій NLP у повсякденному житті [6]:

- поштові служби використовують байєсовську фільтрацію спаму, статистичний метод NLP, який порівнює вхідні повідомлення з базою даних та ідентифікує небажані листи;

- текстові редактори на кшталт Microsoft Word чи Google Docs використовують обробку мови виправлення помилок у словах як граматичних, а й контекстних;

- віртуальні клавіатури в сучасних смартфонах можуть передбачати наступні слова в контексті пропозиції;

- голосові помічники на зразок Siri або Google Assistant можуть впізнавати користувача, виконувати команди, трансформувати мовлення в текст, здійснювати пошук в інтернеті, керувати пристроями розумного будинку та багато іншого;

- додатки спеціальних можливостей на ПК і смартфонах можуть

озвучувати текст і елементи інтерфейсу для людей з вадами зору завдяки алгоритмам синтезу мови;

- мовні моделі з величезною кількістю параметрів таких як GPT-3 або BERT можуть генерувати тексти різної довжини у різноманітних жанрах, допомагати здійснювати пошук та передбачати пропозицію за кількома першими словами;

- системи машинного перекладу використовують статистичні та мовні моделі для перекладу текстів з однієї мови в іншу.

Одним із головних аспектів дослідження є вивчення технологічних переваг, які надає розпізнавання мови та NLP для журналістів. Ці технології дозволяють швидко збирати, аналізувати та перевіряти інформацію, створювати зміст, а також виявляти та виокремлювати ключові теми та тренди в інформаційному потоці.

Наведемо низку переваг даної технології для журналістів:

1. Розуміння та використання технологій розпізнавання мови та NLP може покращити швидкість та точність обробки інформації, що дозволяє журналістам ефективніше займатися розслідуваннями та створенням контенту.

2. Використання цих технологій може допомогти у перевірці достовірності та об'єктивності інформації, що публікується, забезпечуючи більш високу якість журналістського продукту.

3. Завдяки використанню NLP, журналісти можуть ефективно працювати з великими обсягами текстової інформації, що дозволяє їм зосереджуватися на більш творчих та стратегічних завданнях.

4. Ефективне використання технологій розпізнавання мови дозволяє журналістам ефективно взаємодіяти з аудиторією на соціальних медіа та інших цифрових платформах. Вони можуть відстежувати та аналізувати громадську думку та настрої, що є важливим для створення змісту, який відповідає запитам та інтересам аудиторії.

При цьому варто відзначити, що незважаючи на переваги ці технології використовують рекурентні нейромережі та має ряд недоліків, серед яких:

- послідовне опрацювання слів;
- нездатність утримати у пам'яті великий обсяг інформації;
- схильність до проблеми градієнта, що зникає/вибухає;
- неможливість паралельної обробки інформації.

Крім цього, популярні методи обробки часто помиляються у розумінні контексту.

Також багато моделей працюють лише з популярними мовами, ігноруючи нерозповсюджені прислівники. Це впливає здатність голосових алгоритмів розпізнавати різні акценти.

При обробці текстових документів за допомогою технології оптичного розпізнавання символів багато алгоритмів досі не можуть упоратися з рукописними шрифтами.

Крім технологічних недоліків, NLP також можуть використовувати у зловмисних цілях. Наприклад, 2016 року компанія Microsoft запустила в Twitter чат-бота Тау, який навчався спілкуванню на прикладі своїх співрозмовників-людей. Однак лише через 16 годин компанія відключила робота, коли він став публікувати расистські та образливі твіти.

2021 року шахраї з ОАЕ підробили голос керівника великої компанії і переконали банківського працівника перевести \$35 млн на їхні рахунки.

Треба відзначити, що завдяки швидкому розвитку технологій штучного інтелекту та машинного навчання, програми для розпізнавання мови стають все більш точними та потужними, що відкриває нові можливості для розвитку інноваційних додатків та інструментів. Використання програмного забезпечення для обробки текстів набуло великого значення у багатьох сферах сучасного життя. Зокрема, цей процес виявив свою важливість в аналізі великих обсягів даних, створенні інтелектуальних систем, покращенні пошукових систем та в багатьох інших важливих галузях.

На сьогоднішній день ринок пропонує широкий вибір програм для обробки текстів, які надають різноманітні функції та можливості для аналізу та

обробки текстів з природною мовою. Ці онлайн-середовища та інструменти надають зручні інтерфейси та можливості для використання потужних алгоритмів обробки тексту та NLP без необхідності встановлення та налаштування складних систем локально. Вони дозволяють виконувати широкий спектр завдань, пов'язаних з аналізом тексту, від базового розпізнавання мови до складніших завдань семантичного аналізу. Наведемо приклади цих середовищ.

Google Cloud Natural Language: Це послуга, яка надає API для аналізу тексту, включаючи визначення мови, виявлення сутностей, аналіз настрою та багато іншого.

Amazon Comprehend: Це послуга від Amazon Web Services, яка надає можливості для аналізу тексту, виявлення сутностей, ключових слів, настрою та іншого.

Microsoft Azure Text Analytics: Ця послуга Azure надає API для аналізу тексту, включаючи визначення мови, виявлення ключових фраз, аналіз настрою тощо.

IBM Watson Natural Language Understanding: Ця платформа Watson надає інструменти для аналізу тексту, виявлення сутностей, ключових слів, семантики тощо.

TextRazor: Це онлайн-сервіс для аналізу тексту, який надає інструменти для виявлення сутностей, аналізу настрою, класифікації тексту та іншого.

Repustate: Цей інструмент надає послуги з аналізу тексту, включаючи виявлення сутностей, виявлення мови, аналіз настрою, класифікацію тексту та багато іншого.

Використання потужних алгоритмів обробки тексту та NLP грають ключову роль у поліпшенні та оптимізації критичних аспектів журналістської роботи, забезпечуючи широкий спектр переваг та можливостей. Ось деякі з них [11]:

1. Процес збору інформації: Технології розпізнавання мови можуть значно спростити процес збору інформації шляхом автоматичного моніторингу джерел

новин та соціальних медіа. Вони дозволяють журналістам швидше та ефективніше отримувати доступ до актуальних подій та інформації.

2. Процес аналізу інформації: Технології обробки натуральної мови можуть бути використані для швидкого аналізу та виокремлення ключових аспектів текстової інформації. Це дозволяє журналістам швидше зорієнтуватися у великому обсязі даних та швидко виявляти суттєві новини.

3. Процес перевірки інформації: Технології розпізнавання мови можуть допомогти журналістам перевіряти факти та достовірність інформації шляхом порівняння та аналізу даних з різних джерел. Вони можуть також допомогти виявити можливі випадки фейкових новин або недостовірної інформації, що дозволяє забезпечити більшу об'єктивність та точність в журналістських матеріалах.

Ці інноваційні інструменти не лише сприяють покращенню продуктивності журналістів, але й допомагають їм створювати більш впливовий та цінний контент для своєї аудиторії.

Проте, на фоні всіх переваг, існують етичні виклики, пов'язані з використанням цих технологій. Журналісти повинні бути обізнаними з можливими проблемами, такими як пристосування до алгоритмів, ризик впливу на об'єктивність та достовірність інформації, а також проблеми конфіденційності даних. Дослідження цих етичних питань має на меті визначити найкращі практики та рекомендації для ефективного використання цих технологій у журналістській практиці.

Отже, аналіз впливу розпізнавання мови та обробки натуральної мови на розширення можливостей журналістів підкреслює необхідність інтеграції цих технологій в сучасну журналістику, з урахуванням етичних норм та вимог професійності.

Література

1. Bird, S., Klein, E., & Loper, E. (2009). Natural Language Processing with Python. O'Reilly Media.

2. Manning, C. D., Raghavan, P., & Schütze, H. (2008). Introduction to Information Retrieval. Cambridge University Press.
3. Pavlik, J. V. (2016). Innovation and the Future of Journalism. Springer.
4. Osborne, M., Blunsom, P., & Dyer, C. (2011). Natural Language Processing for Online Applications. Morgan & Claypool Publishers.
5. Doyle, G., & Paterson, R. (2015). Journalism and the Digital Challenge. Palgrave Macmillan.
6. Shivam Bansal. Introduction to Natural Language Processing (NLP). [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://courses.analyticsvidhya.com/courses/Intro-to-NLP>
7. Приголомшлива NLP. Репозиторій Github, що містить величезний перелік спеціально відібраних ресурсів, що стосуються питань обробки природної мови. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://github.com/keon/awesome-nlp>
8. Stanford CS224N: Natural Language Processing with Deep Learning Course, 2019. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=8rXD5-xhemo>
9. Деліп Рао та Брайан МакМаан. Обробка природної мови за допомогою PyTorch: створення інтелектуальних мовних програм з використанням глибокого навчання. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.amazon.com/Natural-Language-Processing-PyTorch-Applications/dp/1491978236/>
10. Dan Jurafsky and James H. Martin. Speech and Language Processing. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://web.stanford.edu/~jurafsky/slp3/>
11. Аналіз тексту за допомогою інструментарію природної мови. Natural Language Processing with Python. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.nltk.org/book/>

РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ІНТЕГРАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО-ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ НА НОВИХ МІСЦЯХ ПРОЖИВАННЯ

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України наприкінці зими 2022 року спричинило кардинальні зміни в усіх сферах життєдіяльності нашої держави. Зокрема, все це пов'язане і зі зростанням кількості внутрішньо-переміщених осіб (далі – ВПО), які спричинили додаткове навантаження регіональним медичним, соціальним системам тощо. Уживання різноманітних заходів для адаптації ВПО на нових місцях проживання є необхідною мірою для стабілізації внутрішньої соціальної системи України.

Міністерка з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України Ірина Верещук на початку березня 2023 року озвучила кількість зареєстрованих ВПО, яка склала 5 мільйонів українців. Звісно ж, кожного дня ця цифра зростає, адже громадяни України продовжують виїжджати з окупованих території, до того ж залишається достатньо велика кількість ВПО, які не встали на державний облік. Міністерка І. Верещук також зазначила, що пріоритетами 2023 року в її напрямку роботи є тимчасова інтеграція ВПО у приймаючих громадах, а основний акцент був зроблений на працевлаштуванні таких осіб [4].

В сучасному світі засоби масової інформації відіграють беззаперечно важливу роль, яку вони вчергове підтвердили під час російсько-української війни, інформаційна складова якої займає настільки ж важливу позицію, як і збройна. Проте, після 24 лютого 2022 року ЗМІ також набули рис інтегративного механізму, підтримки українського суспільства та допоміжної сили в адаптації ВПО до нових умов життя. Зокрема, це пов'язано і з впровадженням 24 лютого 2022 року загальноукраїнського телемарафону

«Єдині новини», який покликаний інформувати українців щодо ситуації в країні з початком повномасштабного вторгнення цілодобово [3]. Така платформа стала не тільки символом єднання, що можна відчутися і з назви телемарафону, але й засобом дезінформації та джерелом офіційних, перевірених новин в даний час. Всі ВПО, які мають доступ до телебачення або мережі Інтернет, мають можливості щоденно споживати перевірену інформацію щодо заходів, які вживаються для підтримки ВПО (як вони можуть отримувати фінансову підтримку від міжнародних організацій).

Однак перебуваючи на нових місцях, ВПО можуть зіштовхуватися з такими проблемами, як пошук гуманітарних штабів, пошук інформації щодо місцевих лікарень, центрів зайнятості, роботи дошкільних та навчальних закладів. В даному випадку дуже важливу роль відіграють саме регіональні ЗМІ, які не тільки надають відомості про те, як все має працювати, але й надають конкретні телефони та адреси, за якими ВПО можуть звертатися на місцевих рівнях для отримання допомоги різноманітного характеру, яка безпосередньо впливає на адаптацію та інтеграцію ВПО в нових громадах.

Конкретним прикладом може слугувати цикл програм «Всі свої» від недержавної телекомпанії в Черкаській області «ВІККА», який тривав щотижня з квітня по липень 2023 року. Проєкт «Всі свої» був націлений на висвітлення життя та інтеграції внутрішньо-переміщених осіб в нових для себе громадах. Головною метою була допомога ВПО в соціалізації та вирішенні нагальних проблем та потреб. Зокрема, увагу приділено освітньому процесу, медичній та житловій сфері, психологічній допомозі та допомозі з працевлаштування для ВПО в Черкаській області. Ряд інших випусків на телеканалі в рамках цього проєкту стосувався можливостей розвитку для ВПО в соціальній та культурній сферах. Цикл програм «Всі свої» було реалізовано в форматі «питання-відповідь» між ведучими даної програми та гостями в студії [1].

Забезпечення ВПО серед глядачів в Черкаській області перевіреною та актуальною інформацією було реалізовано через запрошення на ефіри

представників місцевого самоврядування та інших державних установ як, наприклад, виконуючу обов'язків директора Черкаської філії Черкаського обласного центру зайнятості. Для наведення прикладів та неупередженого підтвердження відповідної роботи з боку приймаючої громади, до студії запрошувались ВПО, які тимчасово розпочали нове життя в Черкасах та Черкаській області. Завдяки діалогу між представниками офіційних установ та громадян, які мали потребу в одній з цих конкретних установ, або ж мали досвід роботи з нею, виявлялись також і проблеми функціонування черкаської інституції в тому, що стосується підтримки життя ВПО. Окрім того, в кінці ефірів, участь в яких брали представники важливих для адаптації ВПО, наводилися робочі номери цих установ та інші можливості зв'язку з цими інституціями [2].

Розглянувши конкретний приклад участі ЗМІ в інтеграції ВПО, можемо зробити висновок, що попит на інформацію від теле- та радіокомпаній приймаючих громад все ще залишається актуальним для ВПО, адже їхня кількість не стає меншою, а навпаки зростає з кожним днем, відбувається міграція ВПО між громадами тощо. Завдяки структурованій, перевірній та зібраній в одному місці інформації, як, наприклад, цикл програм «Всі свої», який можна знайти в відкритому доступі на YouTube платформі, ВПО мають можливість отримувати конкретну інформацію про населений пункт свого проживання, його інфраструктуру. Більш того, споживаючи інформацію про життєдіяльність реальних громадян, які пройшли через схожі труднощі, адаптуються до нових умов та інтегруються в нові громади, ВПО можуть вже під час перегляду програми відчувати причетність до нового місця проживання, знайомитись з методами підтримки ментального здоров'я та засвоювати інформацію про організації, які надають нестандартну, інтерактивну допомогу ВПО.

Література

1. Всі. Свої. Медицина для переселенців. Випуск № 1: URL: https://www.youtube.com/watch?v=n3EHpQvX_YI (дата звернення: 12.10.2023).
2. Всі. Свої. Як переселенцям відкрити бізнес? Випуск № 2 URL:

<https://www.youtube.com/watch?v=7e-yM8uZQRk&t=2s> (дата звернення: 12.10.2023).

3. Онлайн ICTV новини Факти URL: <https://fakty.com.ua/ua/live/> (дата звернення: 11.10.2023).

4. Стратегія щодо ВПО до 2025 року: важка місія інтеграції URL: <https://ua.korrespondent.net/articles/4568549-stratehiia-schodo-vpo-do-2025-vazhka-misiia-intehratsii> (дата звернення: 12.10.2023).

УДК 007:004.738.5:070(043.2)

Кладітін Максим

/ м. Київ /

КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІННОВАЦІЙНІ РУШІІ СУЧАСНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

У сучасному світі, де технологічний прогрес розвивається зі швидкістю світлового потоку, журналістика переживає великі трансформації. Ключовою рушійною силою є не лише зміни в способах подання інформації, але і технологічні інновації, такі як кліпове мислення та штучний інтелект. Ці фактори радикально перетворюють парадигму сучасного журналізму.

Кліпове мислення – це концепція, що базується на сприйнятті інформації у вигляді коротких, лаконічних елементів, або «кліпів». Це визначає новий підхід до створення контенту в журналістиці, де короткі відеоролики, графіка та інші візуальні елементи швидко та ефективно передають інформацію. Кліпове мислення відкриває нові можливості для розкриття тем та залучення аудиторії.

Цей підхід сприяє взаємодії із сучасними аудиторіями, що переважно витрачають обмежений час на споживання інформації. Короткі, інтенсивні відеоролики та графічні елементи легше сприймаються, створюючи можливість для глибшого занурення в тему за короткий час.

Штучний інтелект впроваджується для автоматизації ряду журналістських процесів, включаючи написання новин, аналіз даних, та вибірку інформації. Це дозволяє журналістам ефективніше використовувати свій час для творчості та глибшого аналізу.

Алгоритми штучного інтелекту допомагають створювати персоналізований контент, враховуючи індивідуальні інтереси та поведінку читачів. Це сприяє збільшенню залученості та відповідності аудиторії.

Кліпове мислення та штучний інтелект є інноваційними рушіями, що змінюють обличчя сучасної журналістики. Комбінація коротких, інтенсивних форматів та розумних алгоритмів сприяє ефективному взаємодії із сучасною аудиторією та розвитку більш гнучких та креативних підходів до створення контенту. Ці інновації формують майбутнє журналістики, яке відкриває шлях для нових можливостей та способів взаємодії із світом інформації.

УДК 007:659.1.015.3:004.738.5(043.2)

Фролкіна Світлана

/ м. Київ /

**РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ПІД ЧАС РОЗРОБКИ ТА ЗАПУСКУ СУЧАСНИХ
РЕКЛАМНИХ КАМПАНІЙ. ОПТИМІЗАЦІЯ РЕКЛАМИ В КОНТЕКСТІ
ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Сучасний світ визначається не тільки стрімким розвитком технологій, але й активною участю людей у соціальних мережах. Рекламні кампанії та їхні

результати стають все більш залежними від активності аудиторії у цьому цифровому просторі. Розгляд та оптимізація реклами в контексті використання даних та інформаційних технологій стають важливою складовою успішної комунікації з споживачем.

Рекламні кампанії не уявляють свого існування без соціальних мереж. За допомогою платформ, таких як Facebook, Instagram, Twitter тощо, маркетологи отримують змогу взаємодіяти з аудиторією у реальному часі, створювати власний бренд та вивчати поведінку споживачів.

Створення рекламних кампаній в соціальних мережах дозволяє взаємодіяти з великою аудиторією, побудувати віртуальне співтовариство навколо бренду, отримувати відгуки та реакції, що є важливим елементом формування позитивного іміджу.

Оптимізація реклами неможлива без аналізу великих обсягів даних. Збір, обробка та використання інформації про споживачів дозволяють точно визначити цільову аудиторію та розробити персоналізовані підходи до кожного користувача.

Використання інформаційних технологій, зокрема штучного інтелекту та алгоритмів машинного навчання, дозволяє автоматизувати процеси аналізу даних та створення ефективних рекламних стратегій.

Роль соціальних мереж у сучасних рекламних кампаніях надто значуща, адже вони стали важливим інструментом взаємодії з аудиторією. Оптимізація реклами в контексті використання даних та інформаційних технологій дозволяє досягати максимального впливу та ефективно взаємодіяти зі споживачем. Рекламні кампанії, побудовані на взаємодії та інноваціях, стають ключовим елементом успішної промоції та розвитку бренду в умовах цифрового суспільства.

**Єфремова Оксана,
Кондратьєв Володимир**
/ м. Київ /

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО СТВОРЕННЯ МАТЕРІАЛІВ НОВИН ЖУРНАЛІСТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ ТИПУ CHATGPT

В епоху швидкозмінюваних технологій та цифрової революції, журналістика і медіа-індустрія постійно перетворюються, адаптуючись до нових вимог аудиторії та впроваджуючи інноваційні підходи для забезпечення цінного та цікавого контенту. У цьому контексті штучний інтелект, зокрема інтелектуальні моделі типу ChatGPT, використовуються для покращення процесів створення новин, реклами та зв'язків з громадкістю [3]. Якщо коротко – це бот, який генерує відповіді на запитання максимально близько до людських. ChatGPT також аналізує мільярди вебсторінок, проте замість безлічі статей видає єдину структуровану відповідь на запитання. Окрім цього цей чат-бот здатний писати коди, статті, сценарії та навіть пісні за коротким описовим запитом. ChatGPT можна попросити навчити вас чогось нового, допомогти в роботі (наприклад, він напише код для сайту, де збиратимуть гроші на притулок для бездомних тварин), згенерувати ідею (якщо вам потрібна назва для нового онлайн-курсу). Програма може вигадати жарт на задану тему, оцінити студентські есе, написати вірш про президента тощо [6].

Ці інтелектуальні моделі здатні не лише прискорити та автоматизувати рутинні завдання, але й забезпечити персоналізований та високоякісний контент, що відповідає потребам сучасної аудиторії. У цій статті ми дослідимо інноваційні підходи до створення новинних матеріалів за допомогою інтелектуальних моделей, таких як ChatGPT, розглянемо їх вплив на журналістику та медіа-середовище, а також розглянемо етичні та практичні

виклики, які пов'язані з їх використанням.

Інноваційні підходи до створення новинних матеріалів за допомогою інтелектуальних моделей типу ChatGPT» є дуже актуальною, оскільки сучасне медіа-середовище швидко розвивається, а штучний інтелект відіграє значну роль у цьому процесі. Деякі фактори, які підтверджують актуальність цієї теми, включають:

Зростаюча популярність штучного інтелекту в журналістиці: Створення новин та контенту за допомогою інтелектуальних моделей типу ChatGPT стає все більш поширеним серед видавництв і медіа-організацій.

Збільшення швидкості та ефективності: Використання інтелектуальних моделей типу ChatGPT дозволяє швидше створювати контент, що є критично в умовах постійно зростаючої конкуренції в медіа-середовищі.

Посилення персоналізації контенту: Інтелектуальні моделі допомагають адаптувати контент під конкретних користувачів, забезпечуючи більш глибоке залучення аудиторії.

Економія ресурсів: Використання інтелектуальних моделей типу ChatGPT може знизити витрати на людські ресурси і прискорити процеси створення контенту.

Підвищення якості інформації: Інтелектуальні моделі можуть допомогти у підвищенні точності та об'єктивності інформації, що публікується, забезпечуючи більш високу якість журналістського продукту.

Об'єкт дослідження: інноваційні підходи до створення новинних матеріалів за допомогою інтелектуальних моделей типу ChatGPT» включає в себе аналіз впливу технологій штучного інтелекту, зокрема моделей типу ChatGPT, на процеси створення та виробництва новинних матеріалів. Це охоплює дослідження використання інтелектуальних моделей для генерації тексту, адаптації контенту, персоналізації інформації та покращення взаємодії з аудиторією.

Предмет дослідження теми включає в себе конкретні методи, стратегії та

процеси, що використовуються журналістами та медіа-організаціями для інтеграції інтелектуальних моделей типу ChatGPT у своїх новинних матеріалах. Це також включає в себе аналіз впливу цих інноваційних підходів на якість, об'єктивність та достовірність інформації, що надходить до аудиторії.

Мета дослідження полягає в розкритті можливостей та викликів, що виникають при використанні інтелектуальних моделей типу ChatGPT у журналістському процесі, а також виявленні оптимальних стратегій їх впровадження для досягнення кращих результатів у створенні новин та покращенні взаємодії з аудиторією.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати ефективність використання інтелектуальних моделей типу ChatGPT в процесі створення новинних матеріалів та визначити їх вплив на швидкість та якість виробництва контенту.
2. Вивчити можливості персоналізації інформаційних потоків за допомогою інтелектуальних моделей, аналізуючи способи адаптації контенту під індивідуальні потреби та інтереси різних сегментів аудиторії.
3. Виявити творчі можливості, які надають інтелектуальні моделі типу ChatGPT журналістам, зокрема у плані експериментації з форматами контенту та створення інноваційних журналістських продуктів.
4. Оцінити етичні виклики, пов'язані з використанням інтелектуальних моделей типу ChatGPT у журналістській практиці, зокрема стосовно прозорості, об'єктивності та довіри до інформації, що створюється.

Вирішення поставлених у роботі завдань здійснювалося на основі застосування наступних **методів дослідження**: структурно-типологічний метод, метод аналізу, метод класифікації, метод опису, метод реферування літератури.

Наукова новизна дослідження полягає в поєднанні аналізу впливу інтелектуальних моделей типу ChatGPT на процеси створення новинних матеріалів з урахуванням їх творчого впливу на журналістську практику. Дослідження вперше розглядає не лише ефективність технологій у швидкому

створенні контенту, але й їхні можливості у покращенні творчого підходу журналістів та забезпеченні більш особистого та привабливого контенту для аудиторії.

Практична значимість дослідження виявляється у ряді аспектів, що мають ключове значення для сучасної журналістики та медіа-індустрії.

1. Оптимізація процесів створення контенту: Використання інтелектуальних моделей типу ChatGPT дозволяє журналістам швидше та ефективніше генерувати новини, витрачаючи менше часу на рутинні завдання.
2. Підвищення якості контенту: Інтелектуальні моделі сприяють поліпшенню якості новинних матеріалів шляхом забезпечення точності, об'єктивності та релевантності інформації.
3. Персоналізація контенту: Використання інтелектуальних моделей дозволяє адаптувати контент під індивідуальні потреби та інтереси аудиторії, забезпечуючи більшу залученість та задоволення читачів.
4. Розвиток творчого підходу: Інтеграція інтелектуальних моделей типу ChatGPT дозволяє журналістам експериментувати зі структурою та форматом контенту, стимулюючи креативний підхід до створення новин.
5. Вдосконалення взаємодії з аудиторією: Використання інтелектуальних моделей допомагає підвищити залученість та взаємодію з аудиторією, створюючи більш персоналізований та цікавий контент.
6. Ефективне використання ресурсів: Впровадження інтелектуальних моделей дозволяє економити людські ресурси та фінансові засоби, забезпечуючи більш ефективне використання ресурсів медіа-організацій.

Теоретичну базу дослідження склали праці таких авторів, як LeCun, Y., дослідження якого в сфері глибокого навчання та штучного інтелекту має велике значення для розвитку інтелектуальних моделей, зокрема в контексті обробки природної мови; Bengio Y., чий внесок у розвиток глибокого навчання та нейромережевих алгоритмів сприяв розвитку новаторських методів обробки природної мови; Radford, A., Narasimhan, K., Salimans, T., & Sutskever, I., автори

статті про модель GPT (Generative Pre-trained Transformer), на якій базується модель ChatGPT, що визначило новий етап у використанні нейромереж для створення текстів; Mikolov T., його роботи у галузі розуміння природної мови та векторного представлення слів внесли вагомий вклад у розвиток інтелектуальних моделей для обробки тексту; Goodfellow I., Bengio Y., & Courville A., автори популярного підручника «Deep Learning», який став важливим джерелом знань у галузі штучного інтелекту та глибокого навчання. Ці автори, своїми дослідженнями та теоретичними роботами, сприяли формуванню теоретичної бази дослідження щодо використання інтелектуальних моделей типу ChatGPT в журналістиці та обробці природної мови [1; 2; 3; 4; 5].

Чат-бот використовує алгоритм GPT-3, і це вже третя версія алгоритму, як видно з назви. GPT означає Generative Pre-trained Transformer. Тобто нейронна мережа з генеративною моделлю даних, що використовує архітектуру трансформер. Простими словами, нейронна мережа, навчена на дуже великому обсязі даних, яка може створювати нові тексти. У випадку ChatGPT це 570 Гб тексту. Це гігантський обсяг даних – приблизно його можна оцінити у 500 чи 600 трильйонів слів. Архітектура «трансформер» означає, що нейронна мережа обробляє дані непослідовно. Така архітектура та такі методи навчання нейронних мереж не щось нове, просто в OpenAI зуміли вирішити завдання найкраще. Як? Мабуть, ніхто не розповість. Але що точно відомо – в OpenAI працюють одні з найкращих інженерів та програмістів у світі [8].

Отже, ChatGPT і справді здатен писати тексти подібні до людських за короткий відлік часу. Проте є декілька важливих моментів, які потрібно знати про цей чат-бот:

- по-перше, ChatGPT не пише унікальних текстів. Він всього лише прогнозує наближену послідовність слів, яка повинна бути в реченні чи абзаці за конкретним запитом. ChatGPT не розуміє, що він пише, а отже не дає гарантій щодо правдивості інформації чи правильної побудови текстів. Це означає, що на цьому етапі розвитку штучний інтелект не здатний

замінити справжнього журналіста.

- по-друге, ChatGPT володіє даними лише по четвертий квартал 2021 року. Він не знає поточних подій, то ж кількість актуальних тем, які він може покрити значно менша.

Судячи з вищенаведених фактів, робимо висновки, що *ChatGPT не спроможний вігібрати роботу журналіста. Але чи може він бути корисним для нього?* З одного боку, цей бот не є цілком правдивим джерелом та навіть у покращеній версії користувачі часом натрапляють на відверту нісенітницю. ChatGPT у сьогоднішній його версії все ще не є досконалим і потребує чималого доопрацювання.

З іншого боку, ChatGPT може дати журналістам “фундамент” для їхнього тексту. Звичайно, інформація подана чатом GPT потребує перевірки та редагування, однак може зекономити час журналіста у процесі пошуку потрібної інформації. То ж, ChatGPT у сфері журналістики – річ, з якою потрібно експериментувати. Він точно не замінить справжніх спеціалістів, проте може зробити процес їхньої роботи більш зручним та швидшим. Тож основні ризики використання чатбота ChatGPT такі:

- ризик порушення авторських прав;
- ризик використання неправдивої інформації.

Аби не мати небажаних наслідків, журналіст має всього лише ефективно робити свою роботу - перевіряти правдивість даних, достовірність джерел, зазначати [авторів](#) творів, які він використовує у своїй статті. Чатбот ChatGPT необхідно сприймати лише як допоміжний інструмент. Користуватися ним та результатами його роботи треба відповідально, врахувавши всі ризики.

Отже **переваги** чатботу ChatGPT:

- складну тему (наприклад, наукову статтю) можна спростити, попросивши чатбот пояснити її простими словами;
- допомагає підготуватися до інтерв'ю. Ви можете скласти список запитань, а чатбот створить більше питань, змодельованих за ними, чи план

розмови;

- може редагувати текст. Ви можете попросити ChatGPT відредагувати статтю в певному форматі. Однак перегляньте й перевірте зміни, які вносить ChatGPT, аби переконатися, що він не дописав неправдиву інформацію у ваш текст.

Мінуси:

- чатботу НЕ МОЖНА ДОВІРЯТИ НА 100%. Він не скаже вам, що не знає чогось. Натомість побудує свій варіант «правильної» відповіді з наявних даних;
- оскільки ChatGPT створений шляхом збору величезних обсягів інформації з інтернету (зокрема й упередженої), інформація, яку він «повертає», буде такою ж упередженою. Ви повинні не лише ще раз перевірити зміст відповіді, але й протистояти вбудованій упередженості ChatGPT [7].

Висновки дослідження підтверджують, що використання інтелектуальних моделей типу ChatGPT у створенні матеріалів для новин виявляє значний потенціал для сучасної журналістики та медіа-індустрії, а саме: використання інтелектуальних моделей типу ChatGPT дозволяє журналістам оптимізувати процес створення новин шляхом швидкого та точного генерування тексту; покращення якості та об'єктивності матеріалів, забезпечує більш об'єктивний та точний зміст, що підвищує довіру аудиторії до інформації, що надходить від медіа; дозволяє адаптувати новини під індивідуальні потреби та інтереси різних сегментів аудиторії, забезпечуючи більшу залученість та задоволення читачів; дозволяє журналістам експериментувати зі структурою та форматом контенту, стимулюючи креативний підхід до створення новин та забезпечуючи більшу різноманітність контенту для аудиторії.

Таким чином, інноваційні підходи за допомогою інтелектуальних моделей типу ChatGPT виявляють значний потенціал для покращення процесу створення та поширення матеріалів для новин, прискорення темпів роботи журналістів та підвищення якості контенту для аудиторії. Однак, важливо дотримуватись

етичних стандартів і забезпечувати об'єктивність та довіру до інформації у процесі використання цих інноваційних технологій.

Література

1. LeCun, Y. (2015). Deep learning. *Nature*, 521(7553), 436-444.
2. Bengio, Y. (2009). Learning deep architectures for AI. *Foundations and Trends in Machine Learning*, 2(1), 1-127.
3. Radford, A., Narasimhan, K., Salimans, T., & Sutskever, I. (2018). Improving language understanding by generative pre-training. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://s3-us-west-2.amazonaws.com/openai-assets/research-covers/language-unsupervised/language_understanding_paper.pdf
4. Mikolov, T., Sutskever, I., Chen, K., Corrado, G. S., & Dean, J. (2013). Distributed representations of words and phrases and their compositionality. In *Advances in neural information processing systems* (pp. 3111-3119).
5. Goodfellow, I., Bengio, Y., & Courville, A. (2016). *Deep learning*. MIT press.
6. Використання матеріалів Медіа Критики, Христина Березяк, студентка факультету журналістики ЛНУ ім. І. Франка, Розділи: Нові Технології Медіа. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.mediakrytyka.info/novi-tehnologii-media/chatgpt-chy-vkrade-novy-chat-bot-robotu-v-zhurnalistiv.html> (07.02.2023).
7. Олена Соколова, Шеф-редакторка Наталія Лигачова. Інтернет-видання «Детектор медіа». Центр демократії і верховенства права. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://detector.media/production/article/208641/2023-03-07-chatgpt-i-media-yak-chatbot-dopomozhe-zhurnalistam-i-v-chomu-ryzyky-yogo-vykorystannya/> (7 Березня 2023)
8. Олександр Семененко. Експерт Finance.ua. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/ChatGPT> (20 лютого 2023)

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РЕДАГУВАННЯ, ОБРОБКУ ТА АНАЛІЗ ФОТОГРАФІЙ У ЖУРНАЛІСТИЦІ

З кінця 2022 року розвиток штучного інтелекту стрімко зріс, і всього за кілька місяців з'явилося безліч інструментів, які ми навіть не уявляли. Однак термін «штучний інтелект» не новий: він з'явився після 1950 року, коли про нього вперше заговорив Марвін Лі Мінскі – винахідник шолому віртуальної реальності.

Штучний інтелект зародився з бажання змусити машини замінити монотонну частину людської праці. Від простого ввімкнення світла, як це робить Smart Things, до автономного керування автомобілями, як Tesla – усі ці атрибути штучного інтелекту були розроблені протягом останніх 50 років. Chat GPT (Chat Generative Pre-trained Transformer), створений Open AI, радикально змінив ставлення до штучного інтелекту навіть багатьох обізнаних інтернет-користувачів. Адже ШІ може логічно вести розмову за принципом «запитання-відповідь». Він надає відповіді на різні теми в таких галузях, як наука, географія та загальна культура, здатний допомагати писати тексти, перекладати, розв'язувати загадки тощо.

Багато завдань Chat GPT пов'язані з чималою кількістю видів журналістської діяльності. Разом з іншими ШІ, він значно сприяє розвитку традиційної роботи редакцій. [1] Наприклад, були розроблені аватари, створені штучним інтелектом. У 2006 році вони визначилися як «цифрова модель людини». [2] Аватари можна використовувати в якості віртуальних доповідачів, репортерів або для пояснення складних тем доступніше.

Окрім вебсайтів, які пропонують голосові та графічні аватари, існують також онлайн-компанії, що спеціалізуються на створених штучним інтелектом синтезованими голосовими послугами. Надаючи письмовий текст цим програмам, вони можуть перетворювати текст на мову з можливістю вибрати різні варіанти голосу, емоції чи інтонації. ШІ може допомогти журналістам в автоматизованій транскрипції інтерв'ю. Для репортерів і редакторів, які займаються моніторингом інших видань, ці ресурси будуть цінними та значно скоротять робочий час. Також за допомогою штучного інтелекту можна адаптувати зміст журналістських матеріалів під індивідуальні вподобання й інтереси читачів. Це допоможе автоматично залучати більшу аудиторію та покращити онлайн-трафік. Завдяки використанню ШІ з'являється можливість створювати інтерактивний журналістський контент за допомогою віртуальної та доповненої реальності для пояснення конкретних тем. Це підвищує зацікавленість аудиторії, адже, вона більше не просто сторонній глядач, а повноцінний учасник подій.

Штучний інтелект може оптимізувати розповсюдження новин на цифрових платформах, надавати персоналізовані рекомендації або покращувати взаємодію з читачами через віртуальних помічників. Також він здатен генерувати зображення на основі текстового матеріалу в онлайн-ЗМІ. Те саме стосується фотоконтенту для публікації. Процедура значно спрощена, перш за все тому, що зображення можна генерувати на основі заданого тексту. Таким чином, робота графічних редакторів і дизайнерів значно скорочується за часом, а проблема порушення авторських прав при використанні медіаконтенту інших джерел зменшується.

Дезінформація є одним із найбільших ризиків у журналістиці, який може виникнути через використання штучного інтелекту. Новинні сайти експериментують зі штучним інтелектом і використовують його для збирання та публікації новин по всьому світу. Відсутність людського фактору при публікації, перевірці та аналізі інформації може сприяти поширенню неправдивої

інформації. Маніпулювання аудіовізуальним контентом – ще одне явище, яке може набути популярності через створення контенту на основі ШІ. Кількість діпфейків також може значно збільшитися в нинішньому медіа-середовищі, де інформація поширюється з блискавичною швидкістю.

Рішення та нововведення в галузі штучного інтелекту стали всюдисущими в пресі та соціальних мережах, особливо завдяки новому поколінню інструментів обробки людської мови. ШІ може брати участь у людській розмові, відповідати на запити, складати тести й кодувати з дедалі кращими результатами. Chat GPT отримав найбільше висвітлення в пресі та був предметом наукових досліджень, але багато великих технологічних компаній, таких як Meta та Google, уже розробили складні інструменти мовної моделі, що призведуть до трансформування численної кількості процесів протягом наступних років.

Машинне навчання дозволяє комп'ютерам «навчатися» без спеціального програмування. Наразі його вбудовано в більшість онлайн-додатків. Обробка природної мови – ще одна форма штучного інтелекту, що читає та «розуміє» мову, дозволяючи комп'ютеру реагувати так, ніби відповідає людина. Таким чином, ШІ широко використовується в чат-ботах і програмному забезпеченні для розпізнавання мовлення та перекладу [3]. Використовуючи алгоритми машинного навчання, штучний інтелект вчиться знаходити й розпізнавати об'єкти на картині – осіб, тварин, різні предмети. Потім, застосовуючи отримані знання, він самостійно створює картини на основі існуючих зображень, відтворюючи художні стилі таких відомих художників, як Вінсент Ван Гог, Пабло Пікассо, Едвард Мунк та ін. Окрім цього, існує система, здатна перетворювати ескізи в повноцінні картини. Вона проаналізувала картини митців епохи Відродження і тепер використовує ті ж кольори, техніки та стилі для «завершення» обраного ескізу. [4]

За даними групи бізнес-аналітики Grand View, у 2021 році світовий ринок штучного інтелекту оцінювався в 93,5 мільярда доларів США. Очікується, що з 2022 по 2030 рік цей показник зростатиме на 38% щорічно [5].

У 2021 році ЮНЕСКО розробила цінності та принципи щодо етики ШІ [6].

Майже 200 держав-членів незабаром після цього прийняли «Рекомендації щодо етики штучного інтелекту». Ці принципи й цінності призначені для захисту людських прав і гідності, а також для забезпечення верховенства права в цифрових питаннях у всьому світі.

Оскільки виникає все більше занепокоєння щодо того, що є реальним, а що створено штучним інтелектом, компанія-розробник програмного забезпечення Adobe підкреслила важливість підтримки Content Credentials для нових типів файлів. Це новий вид метаданих, захищених від несанкціонованого доступу, який надає інформацію про автора, дату, редагування, в тому числі створену ШІ, та інструменти, які використовувалися від початку до кінця роботи над файлом. Фактично, це доказ автентичності для тих, хто хоче бути більш поінформованим про те, що було змінено на фотографії, а що ні. [7] Цей підхід може допомогти зміцнити надійність і довіру глядачів завдяки наданню додаткової інформації про автора матеріалу та його творчого процесу. Це також допоможе запобігти поширенню хибних відомостей і дезінформації в інтернеті [8].

На жовтневій конференції Adobe MAX 2023 компанія представила інноваційні розробки у сфері створення та редагування медіаконтенту завдяки технологіям ШІ. Наприклад, програма Photoshop Firefly відтепер підтримує функцію Generative Fill, що дозволяє користувачам змінювати розмір зображення та використовувати штучний інтелект для розширення та заповнення полотна, яке відповідає оригінальному зображенню. Що стосується Illustrator, функція Generative Match поєднує текстові підказки з вибраними користувачем опорними фото для створення нових зображень у відповідному стилі. Інструмент призначений для створення вмісту, безпечного для

комерційного використання, тож зображення можна буде створювати для рекламних цілей та вільного поширення у ЗМІ. [9]

Тепер в Illustrator також доступний Text to Vector Graphic, який, за словами Adobe, є першою у світі моделлю ШІ для створення векторної графіки. Зображення, згенеровані за допомогою цього інструмента, є редагованими векторними зображеннями, призначеними для вдосконалення та доповнення творчими людьми. Щобільше, користувач матиме можливість дублювати свої проєкти, групувати або розгрупувати їх, а також відкривати панель шарів, щоб із точністю редагувати дрібні деталі. Додатково з'явиться змога перефарбовувати відтінки на своєму зображенні за допомогою Generative Recolor, що застосовує нові колірні палітри за допомогою текстових підказок [10].

Проект Draw & Delight відкриває нові горизонти для творчості, використовуючи генеративний штучний інтелект для перетворення ідей на початковому етапі в кінцевий продукт. Він виходить за межі простого перетворення тексту в зображення, даючи користувачам можливість поєднувати текстові інструкції з видимими підказками. Результатом цього є багатий асортимент високоякісних ілюстрацій та анімацій у різних стилях, кольорах, позах і фонових рішеннях [11].

Штучний інтелект має значущий вплив на редагування, обробку та аналіз фотографій у журналістиці. Ця технологія допомагає журналістам ефективніше працювати з фотоконтентом, автоматизуючи багато завдань. Використання ШІ сприяє редагуванню та корегуванню фотографій, виявленню об'єктів та деталей на зображеннях, пошуку та аналізу великих обсягів фотоматеріалів, обробці фотофальсифікацій та наданню автоматизованих описів контенту автоматично. Це значним чином спрощує рутинні завдання журналістів, дозволяє швидше реагувати на новини, покращує якість і точність використаного візуального матеріалу.

Однак, питання етики та приватності при використанні ШІ в роботі з фото- і відеоматеріалами все ще залишається відкритим. Тому, на допомогу приходить Кодекс журналістської етики та високі професійні стандарти. Завдяки спільній праці штучного інтелекту та кваліфікованих працівників, журналістика буде продовжувати активно розвиватися й набувати нових висот у взаємодії з аудиторією та наданні якісного ексклюзивного контенту.

Література

1. Stănescu, G.C. (2023) «The Impact of Artificial Intelligence on Journalism: Adverse Effects vs. Benefits» [Посилання](#)
2. Bailenson, J.N., Yee, N., Merget, D., Schroeder, R. (2006) «The Effect of Behavioral Realism and Form Realism of Real-Time Avatar Faces on Verbal Disclosure, Nonverbal Disclosure, Emotion Recognition, and Copresence in Dyadic Interaction» [Посилання](#)
3. ACET (2023) «Artificial Intelligence for Economic Policymaking: The Frontier of Africa's Economic Transformation» [Посилання](#)
4. Височин, А. (2020) «Сучасна журналістика в контексті розвитку штучного інтелекту» [Посилання](#)
5. Grand view research (2021) «Grand View. Artificial Intelligence Market Size, Share & Trends Analysis Report by Solution, By Technology (Deep Learning, Machine Learning, Natural Language Processing, Machine Vision), By End Use, By Region, And Segment Forecasts, 2022 -- 2030» [Посилання](#)
6. UNESCO (2022) «Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence» [Посилання](#)
7. Анісімова, С. (2023) «На Adobe Max 2023 показали новітні інструменти зі ШІ для редагування фото» [Посилання](#)
8. Adobe (2023) Adobe Creative Cloud [Посилання](#)
9. It's nice that (2023) «Font finding, robot paintings and – surprise, surprise – AI, at Adobe MAX» [Посилання](#)

10. Sanchez, R. (2023) «The Best Things We Saw At Adobe MAX 2023»

[Посилання](#)

11. Татарко, О. (2023) «Найкраще, що ми бачили на Adobe MAX 2023»

[Посилання](#)

УДК 316.77:070(043.2)

Антоненко Марія,

Єфремова Оксана

/ м. Київ /

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА НА ЗМІНУ ПІДХОДІВ ДО РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ТА СПРИЙНЯТТЯ ФОТОЖУРНАЛІСТИКИ

З ростом впливу соціальних медіа на різні сфери нашого життя стає все більш очевидним, що й журналістика не залишається осторонь цього процесу. Фотожурналістика, як важлива гілка журналістики, відчуває значний вплив цифрових медіа-платформ на свою еволюцію. Зі зростанням популярності соціальних мереж, таких як Instagram, Facebook, Twitter, TikTok та інших, відбувається радикальне перетворення в способах створення, сприйняття та поширення фотожурналістських матеріалів. Соціальні медіа надають нові можливості не лише для журналістів, а й для широкої аудиторії, яка може взаємодіяти з контентом, створеним фотожурналістами, шляхом коментарів, публікації власних інтерпретацій та активної підтримки або критики.

У цьому контексті актуальність дослідження впливу соціальних медіа на розвиток фотожурналістики стає беззаперечною. Ця тема вимагає ретельного аналізу впливу цифрових платформ на зміну підходів до створення та розповсюдження фотожурналістських матеріалів. Поруч із перевагами, такими як швидке поширення і залучення аудиторії, існують серйозні виклики, такі як

проблеми пов'язані з маніпуляціями зображеннями, збільшенням фейкового контенту та необхідність забезпечення автентичності та об'єктивності інформації.

Таким чином, розуміння впливу соціальних медіа на фотожурналістику є надзвичайно важливим для вивчення сучасних тенденцій у цій сфері та забезпечення якісного та достовірного інформаційного середовища для громадськості.

Об'єктом дослідження є вплив соціальних медіа на розвиток фотожурналістики.

Це охоплює широкий спектр аспектів, включаючи адаптацію фотожурналістів до вимог цифрової епохи, зміни в способах створення, редагування та поширення фотожурналістських матеріалів через соціальні медіа, а також вплив цього процесу на сприйняття та реакцію аудиторії на журналістський контент.

Дослідження охоплює також взаємодію між фотожурналістами та аудиторією через цифрові платформи, виявлення нових трендів у фотожурналістиці, виклики, пов'язані з вірусними мемами та фейковими зображеннями, а також можливості використання соціальних медіа для залучення уваги до важливих соціальних та політичних питань через фотожурналістські матеріали. Усі ці аспекти об'єкту дослідження взаємодіють між собою, впливаючи на розвиток і трансформацію сучасної фотожурналістики у контексті цифрової культури та соціальних медіа-платформ.

Предметом дослідження є вивчення впливу соціальних медіа на розвиток фотожурналістики. Це означає аналіз того, як соціальні медіа впливають на процес створення, поширення, сприйняття та взаємодію з фотожурналістським контентом, а також зміна підходів до журналістської практики через впровадження соціальних медіа, включаючи нові технології, формати та стратегії взаємодії з аудиторією.

Метою дослідження є ретельне вивчення і розуміння впливу соціальних медіа на фотожурналістику з ціллю виявлення позитивних та негативних наслідків цього впливу. Основні завдання дослідження полягають у розкритті нових можливостей, які надають соціальні медіа фотожурналістам у контексті взаємодії з аудиторією, швидкого поширення інформації та зміни підходів до створення фотожурналістського контенту.

Завдання дослідження включає в себе ретельний аналіз впливу соціальних медіа на фотожурналістику з орієнтацією на досягнення певних конкретних цілей:

1. Аналіз сучасного стану використання соціальних медіа в фотожурналістиці: огляд та систематизація вже існуючих досліджень, публікацій та практик, що стосуються використання соціальних медіа в фотожурналістиці.
2. Вивчення впливу соціальних медіа на методи та технології створення фотожурналістського контенту: дослідження нових технік фотографування, редагування та презентації фотожурналістських матеріалів через соціальні медіа.
3. Аналіз взаємодії фотожурналістів з аудиторією через соціальні медіа: дослідження ролі відгуків та коментарів аудиторії у соціальних медіа у формуванні фотожурналістського контенту та взаємодії з читачами.
4. Виявлення етичних та професійних викликів, пов'язаних з використанням соціальних медіа в фотожурналістиці: аналіз можливих проблем, таких як маніпуляція зображеннями, втрата об'єктивності та проблеми конфіденційності, а також пошук шляхів їх подолання.
5. Формулювання рекомендацій та пропозицій щодо ефективного використання соціальних медіа в фотожурналістиці: розробка конкретних стратегій, які допоможуть фотожурналістам ефективно використовувати соціальні медіа для підвищення якості своєї роботи та забезпечення взаємодії з аудиторією на етично відповідальному рівні.

Вирішення поставлених у роботі завдань здійснювалося на основі застосування наступних **методів дослідження**: структурно-типологічний метод, метод аналізу, метод класифікації, метод опису, метод реферування літератури, метод графічного подання інформації.

Успішне дослідження впливу соціальних медіа на фотожурналістику може внести значний внесок у сферу медіа та журналістики шляхом привнесення **нових підходів** та унікальних відкриттів. Наукова новизна даного дослідження полягає в наступних аспектах:

1. Аналіз нових тенденцій у використанні соціальних медіа в фотожурналістиці: Ретельне вивчення найновіших підходів та стратегій, що використовуються фотожурналістами для взаємодії з аудиторією через соціальні медіа, може виявити нові можливості для покращення якості та ефективності роботи в цій галузі.
2. Виявлення впливу соціальних медіа на формування громадської думки: дослідження взаємозв'язку між фотожурналістикою в соціальних медіа та формуванням громадської думки може привести до нових висновків щодо того, як ці платформи впливають на сприйняття важливих подій та тем в суспільстві.
3. Етичні та професійні аспекти використання соціальних медіа в фотожурналістиці: розгляд етичних проблем, що виникають у зв'язку з використанням соціальних медіа в фотожурналістиці, може привести до розробки нових стандартів та рекомендацій для фотожурналістів у цифровій ері.
4. Створення нових стратегій взаємодії з аудиторією: вивчення ефективних методів взаємодії з аудиторією через соціальні медіа може сприяти розвитку нових стратегій для залучення уваги глядачів до важливих тем та проблем, які висвітлюються фотожурналістами.

Ці аспекти наукової новизни дослідження можуть сприяти розвитку та поглибленню розуміння впливу соціальних медіа на фотожурналістику та на

практичне застосування цих знань для покращення професійних стандартів у сфері медіа.

Дослідження впливу соціальних медіа на фотожурналістику базується на теоретичних концепціях та публікаціях відомих дослідників та практиків у сфері медіа та журналістики. Деякі з авторів, чиї роботи можуть бути включені до теоретичної бази дослідження, включають: Джеймса Кері (James Carey) [1] – автор концепції «комунікаційної культури», його роботи можуть відображати теоретичні засади взаємодії між медіа та суспільством; Джейн Сінгер (Jane B. Singer) [2] – її дослідження в галузі цифрових медіа та журналістики можуть внести вагомий внесок у розуміння впливу соціальних медіа на фотожурналістику; Джозефа Туроу (Joseph Turow) [3] – його роботи стосуються дослідження споживацької поведінки в цифровій епохі, що може бути важливим для аналізу впливу соціальних медіа на сприйняття фотожурналістики аудиторією; Ніка Юхаса (Nik Juhasz) [4] – автор досліджень у галузі візуальних культур та соціальних медіа, його праці можуть відображати важливі аспекти використання зображень у цифрових платформах; Джона Павліка (John Pavlik) [5] – його дослідження в сфері цифрових медіа та інновацій у журналістиці можуть відображати ключові аспекти змін у фотожурналістиці у зв'язку з розвитком соціальних медіа.

Ці автори та їхні дослідження можуть становити теоретичну базу дослідження впливу соціальних медіа на фотожурналістику та допомогти у формулюванні ключових аспектів аналізу у даній області.

Практична значимість дослідження впливу соціальних медіа на фотожурналістику полягає в ряді ключових аспектів, які можуть сприяти розвитку сучасної журналістики та підвищенню якості фотожурналістського контенту. Деякі з цих аспектів включають:

- розвиток нових стратегій взаємодії з аудиторією: дослідження може допомогти фотожурналістам розробити більш ефективні стратегії

залучення та взаємодії з аудиторією через соціальні медіа, що дозволить створювати більш змістовний та впливовий контент.

- покращення етичних стандартів у фотожурналістиці: розуміння етичних викликів, пов'язаних з використанням соціальних медіа в фотожурналістиці, може сприяти розвитку нових етичних стандартів та практик у цій галузі, що сприятиме забезпеченню об'єктивності та достовірності інформації.
- збільшення впливу фотожурналістики на формування громадської думки: вивчення впливу соціальних медіа на сприйняття фотожурналістського контенту може допомогти фотожурналістам залучити більше уваги до важливих тем та проблем у суспільстві та сприяти підвищенню громадської свідомості.
- використання новітніх технологій та інструментів у фотожурналістиці: дослідження може сприяти впровадженню нових технологій та інструментів, які дозволять фотожурналістам більш ефективно та креативно використовувати соціальні медіа для створення вражаючого та впливового контенту.
- підвищення професійної компетентності фотожурналістів: результати дослідження можуть бути використані для навчання та підвищення кваліфікації фотожурналістів, що дозволить їм краще розуміти та використовувати соціальні медіа для досягнення своїх професійних цілей.

На підставі проведеного дослідження можна зробити кілька ключових висновків, які відображають важливі аспекти впливу соціальних медіа на фотожурналістику.

Соціальні медіа змінюють підходи до створення та споживання фотожурналістського контенту. Вони дозволяють фотожурналістам швидше дістатися до аудиторії, але разом з тим ставлять нові виклики, пов'язані з обробкою інформації та підтримкою її об'єктивності.

Взаємодія з аудиторією через соціальні медіа вимагає нових стратегій та підходів. Вона дозволяє створювати більш глибокі та значущі зв'язки, але потребує уваги до етичних аспектів та взаєморозуміння з аудиторією.

Використання соціальних медіа може бути ефективним інструментом для підвищення впливу фотожурналістики на суспільні процеси. Воно сприяє поширенню важливої інформації та привертає увагу до актуальних проблем.

Етичні стандарти у фотожурналістиці повинні адаптуватися до нових реалій цифрової епохи. Це означає, що фотожурналісти повинні бути свідомими впливу соціальних мереж на формування громадської думки та забезпечувати достовірність інформації.

Необхідно продовжувати дослідження в цій галузі, адже це може служити основою для подальшого розвитку фотожурналістики в умовах швидкозмінного цифрового середовища та для забезпечення високої якості та етичної стандартів у журналістській практиці. Розвиток технологій та зміна вподобань аудиторії потребують постійного аналізу та вдосконалення стратегій використання соціальних медіа в фотожурналістиці.

Література

1. Carey, J. W. (1989). *Communication as culture: Essays on media and society*. Routledge.
2. Singer, J. B. (2013). Journalism ethics amid structural change: A needs-based approach. *Digital Journalism*, 1(1), 19-37.
3. Turow, J. (2017). *The aisles have eyes: How retailers track your shopping, strip your privacy, and define your power*. Yale University Press.
4. Juhasz, N. (2014). *Picture freedom: Remaking black visibilities in the early nineteenth century*. NYU Press.
5. Pavlik, J. V. (2013). Innovation and the future of journalism. *Digital Journalism*, 1(2), 181-193.

ДОКУМЕНТУВАННЯ КЕЙСІВ ПРО ПОРУШЕННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ: МОНІТОРИНГ НОВИХ МЕДІА

Російське вторгнення в Україну у 2022 році спричинило масові порушення прав людини на тимчасово окупованих територіях. Серед них:

- ув'язнення та незаконні арешти;
- позбавлення волі без суду;
- тортури та катування;
- примусова депортація;
- порушення права на освіту;
- порушення права на свободу віросповідання;
- порушення права на володіння майном.

Документування цих порушень є важливим кроком до притягнення винних до відповідальності та забезпечення справедливості для постраждалих.

Моніторинг нових медіа є одним із ефективних інструментів документування порушень прав людини. Нові медіа, такі як соціальні мережі, месенджери та блоги, дозволяють людям швидко та легко публікувати інформацію про те, що відбувається на тимчасово окупованих територіях.

Ось деякі переваги моніторингу нових медіа для документування порушень прав людини:

- Швидкість та оперативність: інформація про порушення прав людини може бути зібрана та поширена в режимі реального часу.
- Доступність: нові медіа є доступними для широкого кола людей, включаючи тих, хто живе на тимчасово окупованих територіях.
- Широкий спектр інформації: нові медіа дозволяють збирати інформацію з

різних джерел, включаючи відео, фото, текст та аудіозапис.

Серед методів моніторингу нових медіа для документування порушень прав людини одним із найпоширеніших є ручний моніторинг. В процесі ручного моніторингу фахівці самостійно переглядають інформацію в нових медіа та визначають, чи містить вона інформацію про порушення прав людини.

Іншим методом моніторингу нових медіа є автоматизований моніторинг. При автоматизованому моніторингу використовуються спеціальні програми для пошуку інформації про порушення прав людини в нових медіа.

Моніторинг нових медіа є важливим інструментом документування порушень прав людини на тимчасово окупованих територіях України. Цей інструмент дозволяє швидко та ефективно збирати інформацію про те, що відбувається на цих територіях, та використовувати її для притягнення винних до відповідальності та забезпечення справедливості для постраждалих.

Для ефективного моніторингу нових медіа для документування порушень прав людини на тимчасово окупованих територіях України рекомендується:

- розробити єдину методологію моніторингу, яка б враховувала особливості нових медіа та специфіку порушень прав людини на тимчасово окупованих територіях;
- створити команду фахівців, які будуть займатися моніторингом нових медіа;
- забезпечити фахівців необхідними інструментами та ресурсами для проведення моніторингу.

Реалізація цих рекомендацій дозволить підвищити ефективність моніторингу нових медіа для документування порушень прав людини на тимчасово окупованих територіях України.

Література

1. Огляд порушень прав людини, вчинених російською федерацією на окупованих територіях України за березень 2023 року (на підставі відкритих джерел). *Cxig SOS*. URL: <https://east-sos.org/oglyad-porushen-prav-lyudyny->

vchynenyh-rosijskoyu-federacziyeyu-na-okupovanyh-terytoriyah-ukrayiny-za-berezen-2023-roku-na-pidstavi-vidkrytyh-dzherel/ (дата відвідування 05.10.2023).

2. Мінреінтеграції презентувало напрацювання щодо створення системи моніторингу і документування порушень прав людини на ТОТ. *Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України*. URL: <https://minre.gov.ua/2021/12/01/minreintegracziyi-prezentovalo-napraczuuvannya-shhodo-stvorenniya-systemy-monitoryngu-i-dokumentuvannya-porushen-prav-lyudyny-na-tot/> (дата відвідування 05.10.2023).

3. Народження та смерть на окупованих територіях: проблеми юридичного встановлення факту. *Українська Гельсінська спілка з прав людини*. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/narodzhennia-ta-smert-na-okupovanykh-terytoriiakh-problemy-iurydychnoho-vstanovlennia-faktu/> (дата відвідування 05.10.2023).

4. Іляшко О. Реалізація та захист прав жителів тимчасово окупованих територій: проблема легітимації документів. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. URL: https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/3_2019/7.pdf.

СЕКЦІЯ 7. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МОВОЗНАВСТВІ ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

УДК 343.2:343.76(477.62)(043.2)

Євмененко Олена

/ м. Київ /

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК РЕСУРС ДЛЯ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЧИТАННЯ

Останнім часом громадськість б'є на сполох: аналізуючи різноманітні соціологічні дослідження та рейтинги щодо рівня грамотності населення (зокрема компанія GfK Group), соціологи фіксують зниження інтересу до читання. Уряди держав зацікавлені в тому, щоб громадяни більше читали, адже це впливає на загальний розвиток, і як наслідок – добробут. Задля повернення інтересу до читання різні країни розробляють національні, регіональні програми, створюють соціальну рекламу, залучають знаменитостей та інфлюенсерів.

В Україні з метою дослідження зрізу сучасного стану книговидавничого ринку та читацьких вподобань зокрема було створено всеукраїнський проєкт «Ukrainian Reading and Publishing Data 2018» [6]. Проєкт був покликаний надати «об'єктивну інформацію, що вплине на формування політики культурних інституцій, та редакційних портфелів видавців». У 2020 році Український інститут книги оприлюднив результати всеукраїнського соціологічного дослідження «Читання в контексті медіаспоживання та життєконструювання» [3], який засвідчив зниження інтересу до читання навіть у порівнянні з 2018 роком.

При цьому соціологічні опитування відзначають великий вплив соціальних мереж на сучасну аудиторію. Дослідженню ролі нових медіа для

просування книжної продукції й читання, вивченню змістового наповнення блогів присвячені роботи С. Водозаської, О. Мітчук, Д. Олефір, О. Погрібної, О. Скібан, І. Тонкіх, В. Хміль-Чуприни та ін. Світлана Водозаська стверджує, що «потреба у пошуку нових форм спілкування зі споживачем з метою його заохочення до читання та придбання видавничої продукції зумовлює появу інноваційних видавничих промоцій (продакт-плейсент, брендування, буктрейлер, краудфандинг), інноваційних каналів мережевої комунікації (універсальні та спеціалізовані соціальні мережі, інтернет-проекти, відеохостинги, блоги та мікроблоги, форуми, чати, соціальні сервіси). Потреба у зміні напрямів комунікування між суб'єктами видавничого бізнесу та споживачами їхньої продукції і комунікативних зусиль, спрямованих на усунення інформаційного вакууму, спричинена необхідністю підвищити статус читання і рівень поінформованості про видавничий асортимент» [2, с. 79].

О. Мітчук та Д. Харамурза у статті «Літературна критика та онлайн-медіа» виокремлюють основні типи онлайн-ресурсів, які «відстежують поточний літературний процес, сприяють популяризації читання та слугують осередком розвитку сучасної літературної критики» [4, с. 201]. Це спеціалізовані онлайн-медіа про літературу, онлайн-бібліотеки, книжкові форуми, блоги видавництв та книжкових крамниць тощо. Але звернімо увагу на такий онлайн-ресурс, як «читацькі книжкові блоги, що засновані на окремих вебресурсах або в соціальних мережах (переважно в Instagram, Facebook, YouTube, Telegram) та на профільних майданчиках (наприклад, Goodreads)» [4, с. 201]. Сьогодні це один з найпопулярніших способів говорити про книгу й читання.

У читацьких колах з'являються такі терміни, як «книжковий блогінг», «буктюб», «букстаграм», «букток», «букблогер». Формат блогів у соцмережах використовують як пересічні читачі, так і письменники та професійні літературні критики. Книжкові портали, блоги оновлюються майже щодня, оперативно відгукуються на книжкові новинки та інформують про них підписників, що дозволяє охопити широку аудиторію. «Блоги надають потенційно необмежений

обсяг інформації та не мають жорсткого формату», переконує А. Васильєва. «Відсутність формату в ряді випадків може компенсуватися точно визначеною тематикою блогу, інтересами та уподобаннями автора або особливостями його «офлайнової» діяльності» [1, с. 120].

Особливо активним нині є букток – спільнота книголюбів у соціальній мережі TikTok. Буктокери викладають короткі відеоролики, у яких спілкуються про книжки. Це можуть бути як прості огляди покупок, звіти про прочитані книги, книжкові забаганки, хизування власними книжковими полицями, різноманітні челенджі, так і рецензії на прочитані книги, рекомендації, рейтинги тощо. Короткі відгуки, як правило, не містять формальної інформації про авторів, жанр тощо, натомість блогери розповідають, як на них емоційно вплинула та чи інша історія, дискутують, записують таймлапси під час читання тощо. До того ж алгоритми соцмережі дозволяють потрапляти в рекомендації потенційним підписникам.

Письменники у буктоці відкривають секрети творчого процесу, дають поради початківцям, діляться переживаннями, спілкуються один з одним, жартують. Таким чином привертаючи увагу до себе, автори нарощують аудиторію своїх шанувальників, що сприяє в подальшому і промоції нових книг. Крім того письменники-початківці почали користуватися допомогою популярних буктокерів, надсилаючи їм на рецензію свої твори. Їх позитивний відгук впливає на продажі книги в подальшому. Навіть негативний відгук може викликати інтерес потенційних читачів. Тобто актуальною стає не професійна, а аматорська літературна критика.

Водночас слід констатувати, що основною аудиторією BookTok є молодь, що й визначає популярні жанри серед спільноти, які об'єднують терміном «янг едалт» (young adult), зокрема це такі жанри, як фантастика, фентезі, готичний роман, графічний роман, пригодницький детектив, любовний роман, роман-щоденник, технотрилер, кіберпанк, вебтун тощо. Це підтверджує думку Н. Зоркої, що у читанні сьогодні «переважають орієнтації на пасивно-адаптивний

тип культурної поведінки і споживання, відмова від аналізу сучасності, схильність до розваги і ескапізму, усереднення смаків, ностальгія за «іншим» або казковим життям (зростання інтересу до літератури в жанрі фентезі)» [5, с. 35]. Часто створюється ажіотаж навколо певної книги чи автора (наприклад, твори Коллін Гувер, Лі Бардуго, Сари Дж. Маас, серія книг Агати Крісті тощо).

Але «друге життя» дається і класичним творам, зокрема тим, які потрапляють у видавничі серії, наприклад, серія художньої літератури «КУЛЬТРЕAD» видавництва КСД, «Неканонічний канон» видавництва «Віхола» та ін.

Слід відзначити намагання «україномовного тіктоку» привернути увагу до українських сучасних авторів (популярність в соцмережі роману «Колонія» Максима Кідрука, «За Перекопом є земля» Анастасії Левкової, «Земля Крилатих» Ірини Грабовської, «Медальйон трьох змій» Андрія Новіка тощо), рекламувати окремі українські видавництва та їх книжкові новинки (КСД, Vivat, «Небо», «РМ», «Видавництво Старого Лева та інші), висвітлювати онлайн культурні події (Книжковий Арсенал, Форум видавців у Києві та Львові).

Отже, незважаючи на проблеми, пов'язані з популяризацією читання, останнім часом тренди соціальних мереж призвели до підвищення статусу читання, спостерігається формування позитивного іміджу людини, яка читає, змінюється власне статус критики. Загалом маємо констатувати, що перехід в онлайн-простір призвів до ряду процесів, які потребують подальшого дослідження.

Література

1. Васильєва А. С. Блоги як новий засіб масової інформації в Україні. *Молодий вчений*. 2017. № 12 (52). С. 119–122.
2. Водолазька С. А. Інновації у видавничій галузі східноєвропейського регіону: прогностичні оцінки. *Актуальні питання масової комунікації*. 2013. Вип. 14. С. 76–80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmk_2013_14_17.

3. Звіт за результатами всеукраїнського соціологічного дослідження «Читання в контексті медіаспоживання та життєконструювання». Київ, 2020. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82.pdf>.

4. Мітчук О. А., Харамурза Д. В. Літературна критика в онлайн-медіа. *SCIENTIFIC GOALS AND PURPOSES IN XXI CENTURY. SCIENTIFIC COLLECTION «INTERCONF»*. № 78. С. 199–208. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/38609/1/D_Kharamurza_SCI_78_IJ.pdf.

5. Хміль-Чуприна В. В. Популяризація читання художньої літератури в українських засобах масової комунікації : дис... канд. наук із соціальних комунікацій: 27.00.01 «Теорія та історія соціальних комунікацій» / Міністерства освіти і науки України, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара. Дніпро, 2020. 202 с.

6. Читання книжок: інтерес до читання, мотивація, інтенсивність, використання електронних пристроїв. Ukrainian Reading and Publishing Data 2018. URL: <http://data.chytomo.com/chytannya-v-ukrayini/>.

УДК 372.881.161.1:811.161.2(043.2)

Головко Вікторія

/ м. Київ /

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ШКОЛІ

У сучасному освітньому контексті однією з ключових проблем є розвиток комунікативної компетентності серед підлітків під час уроків української мови. Ця проблема стає особливо актуальною, оскільки комунікативні навички та здібності визначають не лише успішність в навчанні, але й можливість підлітка

успішно взаємодіяти у сучасному інформаційному суспільстві. У цьому контексті важливо досліджувати причини та знаходити шляхи вдосконалення процесу навчання української мови з метою покращення комунікативної компетентності підлітків.

У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти й чинних програмах з української мови, комунікативну компетентність визначено як «обов'язковий складник формування мовної особистості, що передбачає здатність особистості застосовувати під час спілкування знання мови, володіти способами взаємодії з людьми, мати навички роботи в групі, володіти різними соціальними ролями тощо» [2; 3].

Мовне навчання спрямоване на розвиток навичок усного й писемного мовлення, розуміння прочитаного тексту, використання мовних засобів для вираження думок і почуттів, а також розвиток мовної культури і мовленнєвої поведінки. Учні навчаються спілкуватися, використовуючи правильну граматику, лексику, вимову й інтонацію.

Сучасний урок української мови – це урок, на якому вчитель вміло максимально розвиває учня, використовуючи всі його можливості для активного і глибокого засвоєння мови, формування комунікативної вправності та виховання мовної особистості.

На жаль, зчаста учні мають значні проблеми у розвитку своєї здатності до ефективного спілкування, включаючи низький рівень культури мовлення та обмежений словниковий запас. Це має вплив на їхні навички усного висловлення, здібності до конструктивного діалогу та їхню можливість до соціального самовираження в подальшому.

Розвиток комунікативної компетентності підлітків на уроках української мови може містити різні проблемні питання, які слід враховувати в навчальному процесі.

Наведемо основні з них:

а) *брак практичного спілкування*: чимало уроків фокусуються на граматиці та аналізі текстів, але не надають достатньо можливостей для практичного говоріння. Це може призвести до теоретичних знань, але недостатньої здатності висловлювати думки та ідеї усно.

б) *брак мотивації*: учні можуть не бачити практичного застосування вивчення української мови, особливо якщо вони вважають її надто складною чи несистематичною.

в) *брак читацької культури*: у сучасному світі підлітки недостатньо читають, що впливає на їхні навички виразного письма та збагачення лексики.

г) *брак інтерактивності на уроках*: уроки української мови можуть бути схильні до монотонності, що не сприяє активному спілкуванню та інтеракції між учнями [1].

Для вирішення цих проблем, на наш погляд, можна вжити різноманітних заходів, таких як:

- *популяризація книжок для підлітків*: вчителі та бібліотекарі можуть вивчати потреби та інтереси своїх учнів та рекомендувати цікаві книжки;

- *конкурси і заохочення*: організувати читацькі конкурси, мовні фести, виставки та нагороди для підлітків, які активно відзначаються;

- *впровадження інтерактивних методів навчання*: вони вносять істотні зміни у діяльність педагога та розвиток учня як особистості, ставлять нові вимоги до професійної майстерності викладання предмета, вимагають чіткої організації та індивідуальної роботи з кожним учнем, роблять вивчення мови творчим, розвивають комунікативні компетентності учня.

- *використання сучасних технологій*: на уроках української мови може бути досить ефективним способом залучення їх до навчання, наприклад:

- а) *відео та аудіо матеріали*: Використання відеороликів, аудіозаписів та аудіокниг може допомогти учням побачити правильне вживання мови в реальних ситуаціях;

б) інтерактивні вправи та ігри: використання інтерактивних програм дозволяє учням виконувати вправи з цікавістю;

в) електронні підручники та ресурси: використання електронних підручників та онлайн-ресурсів забезпечує доступ до цікавого матеріалу, який можна оновлювати та адаптувати відповідно до потреб учнів;

г) віртуальні екскурсії та візуалізації: можуть надати учням можливість побачити інші культури та лінгвістичні аспекти в динамічному середовищі. Важливо забезпечити баланс між традиційними методами навчання та використанням сучасних технологій, щоб забезпечити максимальну ефективність навчального процесу;

– *спільна робота з батьками* для підтримки навчання української мови вдома і поза школою.

Отже, для вирішення зазначених проблем і підвищення рівня комунікативної компетентності підлітків на уроках української мови, важливо використовувати сучасні методи навчання, створювати цікавий та стимулюючий навчальний процес, а також використовувати індивідуальний підхід. Основним орієнтиром сучасної освіти називають формування особистості, яка творчо мислить і здатна саморозвиватися й адаптуватися в соціумі. Узагальнений образ сучасного учня, за дослідженнями вітчизняних і зарубіжних учених, повинен поєднувати в собі такі ключові характеристики: активність, ініціативність, рішучість, комунікабельність, персональну відповідальність, схильність аналізувати й здійснювати самоконтроль, впевненість у собі, вміння працювати в колективі та ін.

Таким чином, підлітковий вік супроводжується рядом особистісних та комунікативних труднощів, які можуть впливати на розвиток та самопочуття молодих людей. Слід створити сприятливе середовище, в якому підлітки зможуть розвивати свою комунікативну компетентність, відчувати підтримку та отримувати необхідні навички для успішного спілкування в соціумі. Також слід створити навчальне середовище, що стимулює і підтримує розвиток

комунікативної компетентності підлітків та мотивує їх для активного спілкування і вивчення української мови.

Література

1. Бібік Н.М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті. *Продуктивні ідеї – ефективна практика*. 2013. URL: [https://lib.iitta.gov.ua/9772/1/10-35-1-PB%20\(1\).pdf](https://lib.iitta.gov.ua/9772/1/10-35-1-PB%20(1).pdf) (дата звернення: 12.09.2023).
2. Навчальні програми. *Міністерство освіти і науки України*. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-kla> (дата звернення: 07.09.2023)
3. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти. Постанова КМУ від 23 листопада 2011 р. № 1392. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.09.2023).

УДК 372.881.161.1:811.161.2(043.2)

Нікіфорова Єлизавета

/ м. Київ /

СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ ДАВНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ШКОЛІ

Важливим засобом самоусвідомлення будь-якого народу є дбайливе ставлення до матеріальних і духовних надбань попередніх поколінь. У справі духовного відродження давня література посідає особливе місце, оскільки мистецтво слова є носієм потужного заряду духовної енергії, який здатний передавати національні цінності від покоління до покоління.

Особливості навчального матеріалу з давньої української літератури викликають труднощі для учнів, а фрагментарний характер тем історико-літературного характеру утруднює роботу вчителя над цим курсом.

Однак, незважаючи на це, прочитання пам'яток давнього письменства на уроках української літератури відіграє важливу роль у формуванні літературної та мовної компетентності учнів. Це сприяє кращому розумінню історії та культурної спадщини України.

Шкільний курс української літератури передбачає вивчення давніх текстів за такими блоками: у 5 класі тема «Історичне минуле нашого народу» містить вивчення літописних оповідей (з «Повісті минулих літ»): «Три брати – Кий, Щек, Хорив і сестра їхня Либідь», «Володимир вибирає віру», «Розгром Ярославом печенігів. Початок великого будівництва в Києві. Похвала книгам» (3 твори – на вибір учителя). Значення літописання для нащадків. Казкові й історичні мотиви літописних сюжетів [2, с. 15-25].

У 9-му класу вивчення відбувається з урахуванням історико-літературного контексту, наприклад: «Давня література»: Українська середньовічна література XI–XV ст. Розвиток писемності після хрещення Русі-України (988 р.). Найдавніші рукописні книги Київської Русі (Остромирове Євангеліє, Ізборник Святослава) (оглядово). Перекладна література. Біблія (фрагменти). Легенди: про Вавилонську вежу, про Мойсея. Українські переклади Біблії (П. Куліш, І. Нечуй-Левицький, І. Огієнко, І. Хоменко). Використання біблійних сюжетів, мотивів, образів в українській літературі [2, с. 62-76].

Вивчення давньої української літератури в школі має свої специфічні риси. Учитель має зосередити увагу школярів на відмінностях досліджуваної літератури щодо інших літературних періодів.

Наведемо деякі з них:

1. *Історико-культурний контекст.* Вивчення давньої української літератури містить розуміння історичного контексту, в якому виникла ця література. Учні вивчають події, що відбувалися на території України в різні історичні епохи, такі як Київська Русь, Галицько-Волинське князівство, часи татарського нашествя тощо. Вивчення цієї літератури допомагає учням краще зрозуміти національну ідентичність та історію України.

2. *Специфіка тогочасної мови.* Для правильного читання літературних давніх текстів учням важливо розуміти особливості фонетики та орфоепії тогочасного періоду. Вони написані здебільшого старослов'янською мовою, мають своєрідну фонетичну та орфографічну систему, яка відрізняється від сучасної української мови. Тому, щоб правильно читати давні тексти, слід мати елементарне уявлення про фонетику та орфоепію певного історичного періоду.

3. *Літературні жанри.* Давнє українське письменство має своєрідну, сформовану під впливом середньовіччя, жанрову систему.

Принагідно згадаємо жанри давніх літературних творів та їхні характерні риси:

- *хроніки:* історичні записи та хроніки тогочасних подій. Наприклад, два літописи – «Повість минулих літ» та «Лаврентіївський літопис» – стали джерелами інформації про події Київської Русі.

- *епос і балади:* Київська Русь була багата на епічні та героїчні поеми, такі як «Слово о полку Ігоревім». Ці твори відображали історичні битви, героїчні подвиги та духовний світ давніх українців.

- *літургічні тексти:* після введення християнства у Київській Русі почали з'являтися літургічні тексти, такі як Іллірікські літургії. Ці тексти були важливими для релігійного життя держави.

- *правничі тексти:* «Руська Правда» Ярослава Мудрого містить закони та правила для держави з метою регулювання суспільного життя.

4. *Образність мови (метафоризм та символіка).* На уроках української літератури учні вивчають різномовні структури і стилістику тексту. Важливо навчити учнів розпізнавати мовні фігури, архаїчні вирази і образність мови давніх текстів. Так, у творі «Слово про Ігорів похід» немало образів народної і воєнної символіки. *Мутніріки* – це символ ворожої навали; «*великыи женьчугъ*» символізував сльози; похилений стяг означав поразку, меч був символом війни, влади [1, с. 45]. Розуміння образів та символів допомагає учням збагатити свій літературний досвід та виділяти важливі події тексту.

5. *Естетизм*. Важливо, щоб учні сприймали кожен твір давньої української літератури як цінний приклад мистецтва слова. Учні мають презентувати свою точку зору, своє розуміння щодо певних текстів давнього письменства. Естетичний аспект дозволяє розглядати давні тексти як твори мистецтва й оцінювати їхню оригінальність, майстерність та естетичний вплив на читача.

6. *Зв'язок із сучасністю*: Вивчення давніх текстів має зв'язок із сучасністю, оскільки багато тем та ідей цих творів, залишаються актуальними і впливають на сучасну українську літературу та культуру, наприклад: збагачують мову та літературну культуру: демонструють особливості мови, стилю та поетичного вираження; дають розуміння історії та національної ідентичності: відображають історичні події, соціокультурні процеси.

8. *Акцент на національній ідентичності*: сприяє формуванню національної ідентичності та патріотизму серед українських учнів, оскільки вони дізнаються про багатий літературний спадок свого народу.

Отже, зазначені риси роблять вивчення давньої української літератури важливою складовою культурного й освітнього процесу, яка може впливати на сучасне суспільство і культуру. Вивчення давньої української літератури розширює розуміння учнів історії своєї країни, формує національну свідомість та сприяє розвитку мовних і аналітичних навичок.

Щоб навчити школярів сприймати давню українську літературу як самостійне художнє явище, вчителів слід вдаватися до творчих пошуків, застосовувати у роботі нові технології навчання. Вважаємо, що вивчення пам'яток давнього письменства має ґрунтуватися на засадах інтегративного підходу до навчання. Важливо, щоб кожен учень відчував свою причетність до високого мистецтва, потребу замислитися над вчинками героїв.

Таким чином, вивчення давньоукраїнської літератури має вагоме значення для розуміння історії та культури України. Вивчення літератури цього періоду дозволяє поглиблювати знання про давньоукраїнську мову, граматику і лексику, а також краще розуміти історичний контекст та культурні особливості

тогочасного суспільства. Учні мають змогу досліджувати теми, пов'язані з релігією, соціальними відносинами, міфологією та іншими аспектами життя давньоукраїнського суспільства. Вивчення давньоукраїнської літератури спонукає учнів до самостійного аналізу, тлумачення та інтерпретації літературних творів. Це розвиває їхні творчі здібності та сприяє формуванню критичного мислення.

Література

1. Калинець І. Геніальний твір невідомого автора. *Урок української*. 2002. № 4. С. 45–47.
2. Українська література 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Авторський колектив: Р.В. Мовчан, О.М. Івасюк, Л.І. Кавун, О.І. Неживий. Київ: Міністерство освіти і науки України, 2017. 82 с.

УДК 811.161.2(043.2)

Сторонкіна Рімма

/ м. Київ /

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ CANVA ДЛЯ СТВОРЕННЯ НАОЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «ЛЕКСИКОЛОГІЯ» В ЗСО

Вивчення лексикології в загальноосвітній школі має важливе значення для формування мовної компетентності учнів. Наочні матеріали є одним із ефективних засобів навчання лексикології. Вони допомагають учням краще зрозуміти та запам'ятати нові лексичні одиниці, а також сприяють розвитку їхньої творчої уяви та пізнавального інтересу.

Платформа графічного дизайну Canva – це потужний інструмент, який можна використовувати для створення різноманітних наочних матеріалів, у

тому числі для вивчення лексикології. Canva пропонує широкий вибір шаблонів, шрифтів, зображень та інших елементів дизайну, які можна використовувати для створення яскравих та інформативних матеріалів.

Ось кілька прикладів того, як можна використовувати Canva для створення наочних матеріалів для вивчення лексикології в ЗСО:

- Лексичні картки. Лексичні картки – це один із найпопулярніших видів наочних матеріалів для вивчення лексикології (див. Рис. 1). Вони допомагають учням запам'ятати нові лексичні одиниці та їхні значення. За допомогою Canva можна легко створити лексичні картки з яскравими та інформативними зображеннями.

Рис. 1. Лексичні картки

- Лексикологічні таблиці. Лексикологічні таблиці допомагають учням систематизувати знання про лексичні одиниці. Вони можуть містити інформацію про значення слів, їхню частину мови, сферу використання та інші характеристики. Canva пропонує широкий вибір шаблонів для створення лексикологічних таблиць.

- Лексичні лото. Лексичні лото – це цікава та пізнавальна гра, яка допомагає учням запам'ятати нові лексичні одиниці. За допомогою Canva можна легко створити власні набори лексичних лото з яскравими та інформативними картками.

- Лексичні вікторини. Лексичні вікторини – це ще один спосіб зробити вивчення лексикології цікавим та захоплюючим. За допомогою Canva можна легко створити власні лексичні вікторини з різноманітними завданнями.

Використання платформи графічного дизайну Canva для створення наочних матеріалів для вивчення лексикології в ЗСО має ряд переваг:

- Canva – це простий у використанні інструмент, який не вимагає спеціальних навичок дизайну.
- Canva пропонує широкий вибір шаблонів, шрифтів, зображень та інших елементів дизайну, які можна використовувати для створення яскравих та інформативних матеріалів.
- Canva дозволяє легко адаптувати наочні матеріали до конкретних потреб учнів.

Отже, Canva є потужним інструментом, який можна використовувати для створення різноманітних наочних матеріалів, у тому числі для вивчення лексикології в ЗСО. Використання Canva допомагає зробити навчання лексикології більш цікавим та ефективним.

Література

1. Греб М. М. Теоретико-методичні засади навчання лексикології та фразеології майбутніх учителів початкових класів : дис. ... докт. пед. наук. Бердянськ, 2017. 502 с.

2. Платформа графічного дизайну Canva. Офіційний сайт. URL: <https://www.canva.com/>

СЕКЦІЯ 8. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНІСТИКИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

УДК 811.161.2(043.2)

Кучма Анастасія

/ м. Київ /

МИСТЕЦЬКИЙ СВІТОГЛЯД «ПРОКЛЯТИХ ПОЕТІВ»

Поезія періоду декадансу пронизана музично-поетичним початком особливого роду: на перший план виходять мляві, заспокійливі ритми, незрозумілі, хиткі образи, символи, що вказують на інший, ефемерний і тендітний світ, у всьому протилежний дійсності, недовомленість, мрія про те, чого не існує.

У 1870-і роки у Франції з'явилися поети, чиї вірші були об'єднані спільними рисами та напрямком, у якому вони писали, а саме – декадансом (фр. *décadent* – занепад). Пізніше цих митців почали називати «проклятими поетами». Назва ця вперше з'являється у роботах Поля Верлена, який у 1883 році написав цикл статей про своїх колег по літературному цеху, які перевернули звичні уявлення про життя. До них, окрім самого Поля Верлена, також віднесено було: Трістана Корб'єра, Артюра Рембо, Стефана Малларме та інших. Вибір героїв книги Верлена обумовлений бажанням автора привернути увагу до постатей, чия творчість, на його думку, відрізнялася особливою поетичною зухвалістю, не була прийнята та гідно оцінена широкою публікою.

Риси «прокляття» були наявні у французькій літературі ще до появи збірки Верлена, а саме у героїв лірики Бодлера, що кидають виклик лицемірству та ханжеству. Найвідомішою у творчості Шарля Бодлера є його збірка віршів «Квіти зла». Книга вийшла в 1857 році і настільки шокувала суспільство, що була оголошена аморальною, а шість найскандальніших віршів були вилучені з

книги. «Квіти зла» епатували вже однією своєю назвою, тому що квітка завжди вважалася чесною, чистою, а тут квіти ростуть з чогось диявольського, і ще не зрозуміло, що вони несуть для суспільства. Основними мотивами «Квітів зла» стали теми розчарування та пошуку втрачених ідеалів. У віршованій передмові до збірки Бодлер повідомляє про «дурість, оману, порок», якими одержима людина, про «хоровод оточуючих людину чудовиськ». «Огидний світ» – ось джерело безмежно песимістичної налаштованості поета [4].

На думку І. І. Гаріна, «прокляті» – не класифікація, а поетична доля, структура свідомості, темперамент, ставлення до світу, стану духа, тривога, страждання, біль». Тож в широкому сенсі слова «прокляті поети» – «більшість митців, які жили коли-небудь», бо «прокляття», що тяжіє над ними, «було глибиною екзистенціального дару, станом між жахом і захватом від життя...» [2, с. 3].

»Прокляті поети» стали тими, хто в епоху критичного реалізму дозволяв собі говорити про невловиме, хистке, ірраціональне. Їх відрізняли епатаж, бунт, інтерес до заборонених тем. Вони досліджували межові стани людської психіки, тому часто захоплювалися наркотиками та алкоголем.

У своїй творчості вони:

- заявляли про себе як про крайніх індивідуалістів;
- тяжили до аристократизму, зневажаючи міщанське та буржуазне;
- мали характерну манірність;
- висували думку про те, що мистецтво знаходиться поза мораллю (звідси і зухвала поведінка, небажання жити буденно).

Творчість «проклятих поетів» була перейнята песимістичними настроями, естетизацією смерті, розпаду та хвороб. Назви їхніх віршів говорять самі за себе: «П'яний корабель», «Шукачки вошей» (А. Рембо), «Привид», «Надгробне слово» (С. Малларме), «Містичні вечорові зблиски», «Кістяк» (П. Верлен) і т.д.

Поезії «проклятих поетів» властива установка на епатаж читачів. З цією метою митці використовували парадокс, символ, еротику, культ чуттєвих

насолод, містицизм. Вони шукали нових, незвичайних поєднань слів, щоб читач міг розмірковувати цілими тижнями про значення слова, водночас точне і розпливчате.

«Прокляті поети» ламали традиційний поетичний синтаксис, використовували несподівані метафори, грубу, просторічну лексику, зверталися до напівзаборонених тем та натуралістичних образів. Герої творів «проклятих поетів» були носіями особливого світовідчуття, чужинцями у ворожому світі, сповненому небезпек і пороків, грубими викривачами, які про свою важку долю говорили мовою генделіків і вулиць. Наприклад, у вірші «Паризька оргія чи столиця заселяється знову» (1871 р.) Артюр Рембо пропонує огидним йому звичайним людям «захлинутися абсентом» і «пивом, що пропахли спермою», розірватися на частини під натиском «рум'яних бомб». Паризьке підворіття у Рембо населено «сифілітиками», вчорашніми «королями» та «зłodіями», які з байдужими обличчями, втупившись у порожнечу, «втрачають слину» на дно спустошених склянок. Для блукача-волоцюги фінал тут один – «ножова рана», від якої герой і сам неминуче складеться навпіл брудній столичній бруківці, де вже лежать один на одному інші люди, що померли від «подагри» та «астми». Усі персонажі цього світу невпинно розкладаються і гниють, поки їх не з'їдять «могильні хробаки», щоб звільнити, нарешті, вулиці зруйнованих міст від «блудливої мерзоти», заповнити їх «зловісним вогнем» інквізиції. Мова поета навмисно надмірна, вона рясніє вигуками, нецензурною лексикою і максимально докладними описами всього фізіологічного, неприємного [1].

«Прокляті поети» не боялися експериментувати із віршованою формою. Одним із перших, хто спробував відмовитися від традиційних форм у поезії декадансу, був власне Шарль Бодлер, який одночасно з «Квітами зла» випустив невелику збірку «*Petits poemes en prose*» («Вірші в прозі»). У цій книзі Бодлер дав перше теоретичне обґрунтування такої віршової форми як верлібр (фр. *vers libre* – вільний вірш). Поет називав «поетичну прозу» музичною, окрім ритму та рими, достатньо гнучкою та ритмізованою, щоб адаптуватися до ліричних рухів

душі, до вибагливості мрій та до стрибків думок. Пізніше Бодлер підготував збірку поетичних мініатюр у прозі «Le Spleen de Paris» («Паризький сплін»), але ця книга вийшла лише після смерті поета.

Після Бодлера саме Поль Верлен та Артюр Рембо почали досліджувати французький верлібр. Вони вирішили відмовитися від класичної поетичної промови і почали розбавляти свої вірші жаргонізмами, просторічною лексикою, архаїзмами, несподіваними перенесеннями, внаслідок чого віршована мова переходила у прозу. При цьому не можна заперечувати, що їх поезія є мелодійною.

Характерна тематика та іконографія – тема фізичного та морального розкладання людини, символіка рослин, дорогоцінного каміння, тварин, образ андрогіну, мотив сну, звернення до східної та середньовічної містики, легенд та фантазій. Поети любили у своїх віршах використовувати приглушені, сірі, похмурі кольори. Часто вони описували осінній краєвид, дощ, вітер, вечір та ніч, порожні вулиці.

У творчості цих митців відчувається трагізм буття, неприйняття натуралізму навколишнього світу, внутрішня свобода і усвідомлений вибір – зневажливе ставлення до успіху і слави заради дотримання вічних цінностей мистецтва і збереження власної ідентичності. Характерний в цьому відношенні відомий вірш Стефана Малларме, у якого в оригіналі немає назви, але в перекладах він названий «Лебідь». Вірш «Лебідь» є складною роботою, в якій автор змушує читача замислюватися над кожним рядком. «Дівоча чистота» білого лебедя є символічним іносказанням непричетності поезії до всього низького у світі та презирства до вульгарного та тривіального у житті людини. Хоч в реальності лебідь і скутий холодом, безсиллям і містичним жахом, але в мріях він спрямований вгору.

Головним у вірші постає символістська єдність: життя – мистецтво – смерть. Життя, а точніше повсякденне, звичайне приземлене існування, протиставляється духовному буттю, що відкрите до мистецтва. Надалі ж

зображується смерть, яку «прокляті поети» розуміли як інобуття. І тут постає питання про взаємопов'язаність здійснення в мистецтво і наближення до смерті. Не випадково митець натякає читачам на легенду про лебедину пісню, яку лебідь співає перед смертю. Таким чином, лебідь перетворюється на символ мистецтва кінця століття.

Отже, Верлен не випадково визначає коло саме цих поетів: в їхній творчості він знаходить знайомі та зрозумілі йому мотиви, прагнення самоідентифікації й подолання конфлікту між власним «Я» та навколишнім світом. Для творчості «проклятих поетів» характерно, з одного боку, зображення вивороту життя, гострі муки невизнаності, відчуття заходу цивілізації та кінця епохи, порятунок від життєвих бід у самоіронії, з іншого – зворушливі, реалістичні по суті картини навколишнього світу та глибоких душевних переживань. Кожен з авторів по-своєму передбачав майбутнє, роблячи свій внесок у європейську культуру.

Література

1. Артюр Рембо. Паризька оргія, або Париж заселяється знову. URL: <https://shron1.chtyvo.org.ua/Rembo/Virshi.htm?PHPSESSID=93bemchq2c7b5dam8f5mallu66> (дата звернення: 07.10.2023).
2. Гарин И. И. Проклятые поэты. Харьков: Фолио, 2020. 496 с.
3. Стефан Малларме. Лебідь. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3610> (дата звернення: 08.10.2023).
4. Шарль Бодлер. Квіти зла. URL: https://uabook.com.ua/book/kvityzla/#epub_reader_frame (дата звернення: 06.10.2023).
5. Шарль Бодлер. Поезії. Пер. Д. Павличко, М. Москаленко. Київ: Дніпро, 1999. 274 с.
6. Юрій Ковалів. «Прокляті поети». Літературознавча енциклопедія. Т. 2. Київ: Академія, 2007. с. 279.

КОНЦЕПТ ЛЮБОВІ У ДРАМАТИЧНІЙ ПОЕМІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ОДЕРЖИМА»: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Як відомо, повнота буття, що її дарує людині любов, відкриває бачення світу як єдність у ньому Істини, Добра і Краси.

Багатогранність індивідуального вияву небайдужості одної людини до іншої відкрили давні греки, визначивши чотири різновиди любові. Це – любов-ерос: стихійне, натхненне і пристрасне почуття. Його греки розглядали як найбільш плідне, таке, що надихає на творчість, запалюючи собою як тілесну, так і духовну природу людини. Ерос греки тлумачили як головну в'язучу силу всесвіту. Гесіод відносить Ерота до найстарішого покоління богів. Демокрит вибудовує атомістичну теорію космосу, в якому визначеність речей є наслідком взаємного тяжіння атомів. Сила, що з'єднує їх у тіла, має еротичну природу. Другий вид – це любов-дружба (філія). Вона заснована на взаємній приязні сторін і має більш поміркований характер. Третій вид – любов-сімейна злагода (сторге). Їй властиве прихильне ставлення сторін, вміння розуміти одне одного. Нарешті, четвертий вид – жертвна любов до ближнього – агапе.

Драматична поема Лесі Українки «Одержима», філософська за змістом, в якій почуття Любові як важливий аспект людського буття набуває у письменниці несподіваного своєрідного тлумачення.

«Одержима» була написана протягом однієї найстрашнішої ночі в житті Лесі Українки – у ніч смерті її друга і коханого Сергія Мержинського, 18 січня 1901 року, в умовах неймовірного духовного напруження і фізичного виснаження. Двома роками пізніше, 13 січня 1903 року, у листі до Івана Франка авторка пише: «Ви он кажете, що в моїй «Одержимій» епічний тон не

витриманий, що навіть і вона лірична. Діло сьогодні пішло на щирість, то признаюся вам, що я її в таку ніч писала, після якої, певне, буду довго жити, коли вже тоді жива осталась. І навіть писала, не перетравивши туги, а в самому її апогеї. Якби мене хто спитав, як я з того всього жива вийшла, то я б теж могла відповісти: «J'en ai fait un drame...» [6, с. 18], з фр. «я з того зробила драму».

Сюжет поеми охоплює чотири важливі біблійні події, які у творі втілені у чотирьох сценах: сорок днів постування Ісуса Христа у пустелі, де наостанок диявол його спокушав земною владою і славою, молитву в саду Гетсиманії та випробування учнів, розп'яття на Голготі і звістку про воскресіння Месії [1, с. 72].

Леся Українка створює три рівні усвідомлення любові: Міріам, Месії та юрби-народу. Любов народу не розповсюджується далі задоволення власних потреб, є споживацькою. Юрба приймала любов Месії, але не вірила в нього. Міріам – образ Марії Магдалени, яку називають «найпершим апостолом» [1, с. 72], правою рукою Ісуса Христа – одержима духом жінка, яка принесла Месії свою любов і відданість, свою душу і своє життя, і яка, проте, не може сприйняти проповідей Месії любити ворогів:

Міріам

Я любить не вмю ворогів.

[...]

Так я озброєна в свою ненависть,

Як вартовий коло царської брами,

Що радий вихопить на кожного свій меч,

Хто тільки зле замислить на владаря [5, с. 134].

Позиція Міріам заперечує основи християнського віровчення – заповідь Любові до ближнього. Вона не визнає вчення Месії і не може вірити у нього як у пророка, проте любить його як людину.

Міріам не може змиритися з байдужістю, лицемірством людей. Вона обурена, що ті, хто вважають себе друзями Месії, зокрема його учні, «тричі одрікалися» [5, с. 144], віддали в руки катів, не відчували болю свого Учителя,

«сплять непробудним сном» [5, с. 136], коли душа Месії «сумна до смерті» [5, с. 136].

Для Міріам любов – це вольова дія, спрямована на досягнення взаємності, але Месія не визнає цю пристрасть, вважаючи її егоїстичною. З її слів можна зрозуміти, що Міріам хоче наблизитися до Месії не з користі, а з любові, з палкого бажання розділити його Самотність.

Авторка показує страждання на шляху любові, яка є іноді незрозумілою людям: неможливість Міріам чимось допомогти Месії, неможливість скасувати цю жертву заради людей. Міріам намагається оцінити ситуацію розумом, але ж там, де є розум, почуття сильно притиснуті і відкинуті. Свою душу вона порівнює з обгорілою хатою-пусткою, слова Месії – з цілющою водою.

Межа століть, у якій творила Леся Українка, переходить до героїв і перевтілюється у вибір між коханням і смертю як свободою. Для Міріам виявляється неможливим поєднання любові до Месії з любов'ю до всіх:

Месія

Я їх казав любити.

Міріам

А я люблю... не їх.

Месія

Вони для тебе, як і для мене, ближні.

Міріам

Але я від них далека, наче від єхидни [5, с. 132].

Через це неможливе поєднання любові до Месії з любов'ю до всіх Міріам залишається наодинці зі своїм почуттям, і тоді бажання любити перетворюється в силу ненависті, яка до кінця спопеляє душу і призводить героїню до загибелі [2, с. 184].

Міріам

*Я всіх і все ненавиджу за нього:
і ворогів, і друзів, і юрбу,*

отой народ безглуздый, що кричав:

«Розпни його, розпни!» – і той закон

людський, що допустив невинно згинуть... [5, с. 139].

Постійно акцентований авторкою максималізм Міріам, її шалена пристрасть до Месії підтверджує назву твору. Міріам, сповнена одержимістю, померти, віддати життя бачиться їй єдиною формою вияву любові до Месії. Діалоги у четвертій сцені між Міріам і Йоганною, потім між Міріам та Старим свідчать про те, що вона одержима не тільки пристрастю, почуттям, а ідеєю, що явно суперечить проповідям Месії.

«В «Одержимій» є нечуване морально-етичне відкриття, котре могло б бути актуальним для духовного життя людства, – говорить Л. Костенко. – Адже тут, може, вперше в історії світової літератури піддається сумніву доцільність такої жертви в ім'я такого людства. ...Христос – це спокута за людські гріхи перед Богом. Міріам – це спокута за людські гріхи перед Христом» [3, с. 19].

Багатство форм любові означає широку можливість для людини утвердитися на ґрунті почуття. Щоразу в кожній із форм любові відкривається змога прямого, безпосереднього, невідчуженого самоутвердження людини в світі іншої, що набула сенсу мети. Герої поеми обирають аґапє – шлях жертвовної Любові. І для Міріам, і для Месії Любити – означає здатність Померти, покласти своє життя на оltар Любові – до людства або до особистості. Між цими позиціями – екзистенційна відстань Самоти, що не дає Міріам змоги зрозуміти жертву Месії, а Месію – прийняти таку жертву.

Література

1. Антофійчук В. Християнські ідеї та образи в творчості Лесі Українки: навч. посібник. Чернівці: Рута, 2002. 72 с.
2. Бичко А. Леся Українка: світоглядно-філософський погляд. К.: Український центр духовної культури, 2000. 184 с.
3. Костенко Л. Поет, що йшов сходами гігантів. Леся Українка. Драматичні твори. К.: Дніпро, 1989. 761 с.

4. Ставицький О. Українська драматургія початку XX століття. К.: Наукова думка, 1964. 123 с.
5. Українка Л. Зібрання творів у 12 тт. К.: Наукова думка, 1975. Т. 3. С. 126-147.
6. Українка Л. Зібрання творів у 12 тт. К.: Наукова думка, 1977. Т. 12. 462 с.

УДК 82.091(043.2)

Шумакова Інна

/ м. Київ /

ДО ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІАЛЕКТНИХ ТЕКСТІВ

Український говірковий дискурс залишається важливим об'єктом вітчизняних лінгвістичних студій. На сьогодні маємо певні здобутки в цій науковій галузі (див., напр.: [1–7]). Особливо гостро проблема фіксації діалектних текстів постала після повномасштабного вторгнення РФ та тимчасової окупації окремих регіонів України. Воєнні дії спричиняють хвилю міграції частини говірконосців, тому запис і збереження мовного матеріалу, до якого можуть звернутися науковці для подальшого студіювання діалектної фонетики, лексики та граматики, набуває особливої практичної цінності. Цим і зумовлена актуальність розвідки.

Метою статті є висвітлення стану вивчення говіркового дискурсу різних регіонів України в останньому десятиріччі.

Зупинимося на окремих працях, які присвячені дослідженню українських діалектних текстів.

Так, К. Глуховцева наголошує на провідній ролі текстоцентризму в практиці діалектологічних студій, бо саме такий підхід на сучасному етапі визначає специфіку аналізу й методику вивчення лінгвістичних одиниць.

Авторка доводить, що в обрядових і звичаєвих говіркових текстах про традиції святкування Великодня та Трійці на Слобожанщині вербалізовано важливу етнокультурну інформацію. У спогадах старожилів майже кожне дієслово, крім загальнономовного, має ще й додаткове, оцінне, емоційне значення, пов'язане з магічними властивостями цих дій [1].

Г. Гримашевич на матеріалі середньополіських діалектних текстів відстежує фонетичні особливості мовлення говірконосців зазначеного регіону, висвітлює специфіку їхнього світобачення, побуту й культури. Опис репертуару та змісту текстів дає змогу охарактеризувати стан збереження говіркових фонетичних рис у мовленні діалектоносців старшого покоління. Звернуто увагу на типові, здебільшого архаїчні риси вокалізму, рідше – консонантизму в північних районах Житомирської області, переважно тих, що межують із територією Білорусі [3].

Т. Громко та О. Грабова презентують огляд корпусу досліджень про говіркові тексти та визначають основні положення вітчизняних діалектологічних студій (текстоцентризм як основа вивчення говіркового дискурсу; позиціонування говіркового мовлення як живої народної мови; визнання діалектного тексту об'єктом для різноаспектних лінгвістичних розвідок та розуміння маргінального характеру говіркових текстів). Наведено записи з текстографічної складової наукового проєкту зі збирання матеріалів діалектного мовлення Кіровоградської області, що має назву «Жива народна мова Кіровоградщини». Зафіксовані тексти містять мовний матеріал, пов'язаний із процесом рибальства. Вони мають не лише лінгвістичний, а й етнографічний потенціал, що ілюструє особливості народної номінації рибальського промислу [4].

В. Дворянкін подає опис транспортної лексики, яка засвідчена в українському східностеповому говірковому дискурсі. Джерелом студії стала віртуальна фонотека мовлення конкретного діалектоносця. Характеристика вказаного словникового шару зумовила розв'язання таких завдань розвідки, як виокремлення зафіксованих у тексті транспортних номенів, з'ясування особливостей їхньої семантичної структури, визначення відношення

засвідчених транспортних найменувань до відповідних номінативних одиниць у суміжних та віддалених українських діалектних групах [5].

Дослідженню говіркових текстів про чуда, записаних від носіїв наддністрянського діалекту, присвячена дисертаційна робота І. Романиної. Авторка подає історію вивчення наддністрянського говору; фіксує 163 діалектні тексти, систематизує їх за тематичним принципом. Виділено п'ять тематичних груп лексики, що відтворюють різні сфери буття людини: «Людина та її життя», «Духовна культура», «Матеріальна культура», «Простір і час», «Природа». Основними категоріями текстів, які забезпечують змістову та структурну єдність наведених записів, визначені цілісність і зв'язність [7].

Як бачимо, українські діалектні тексти є предметом активного різнобічного студіювання науковців, що, у свою чергу, спонукає до подальших спостережень за змінами в мові діалектоносіїв.

Література

1. Глуховцева К. Д. Обрядовий та звичаєвий діалектний текст в українських східнослов'янських говірках. *Мова і міжкультурна комунікація*. 2017. Вип. 1. С. 177–187. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/movmk_2017_1_21 (дата звернення: 25.09.2023).

2. Гримашевич Г. І. Діалектний текст як лінгвокультурний феномен. *Лінгвокультурний дискурс у парадигмі професійної освіти*: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : КНЕУ, 2015. С. 52–58.

3. Гримашевич Г. І. Діалектні тексти середньополіських говірок як джерело збереження фонетичних особливостей. *Філологічний часопис*. 2019. Вип. 1 (13). С. 12–20. URL: <https://doi.org/10.31499/2415-8828.1.2019.169356> (дата звернення: 17.09.2023).

4. Громко Т., Грабова О. Діалектні тексти як аспект вивчення рибальської лексики говірки. *Актуальні питання вивчення германських, романських і слов'янських мов і літератур та методики викладання іноземних мов*: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 25 січня 2021 р.). Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. С. 21–25.

5. Дворянкін В. О. Транспортна лексика в українському східностеповому діалектному тексті. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2021. Т. 1, вип. 49. С. 46–49. URL: <https://mail.google.com/mail/u/0/?tab=rm&ogbl#inbox/FMfcgzGsmDkWQWKZCbhPgTczpzbNMptdF?projector=1&messagePartId=0.2> (дата звернення: 20.09.2023).

6. Клименко Н. Б. Діалектні тексти як джерело дослідження генези та сучасного стану українських говірок Донеччини. *Лінгвістичні студії*. 2018. Вип. 35. С. 135–140. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=lingst_2018_35_23 (дата звернення: 20.05.2023).

7. Романина І. Р. Структурно-семантичні особливості діалектних текстів про чуда в наддністрянському говорі : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Львів, 2015. 326 с.

УДК 82.091.2:94(477)(043.2)

Чумаковська Анастасія

/ м. Київ /

**СЛУЖБОВИЙ ЕПІСТОЛЯРІЙ РОМАНА РАХМАННОГО ЯК ДЖЕРЕЛО ДО
ВИВЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СВІТОВОГО УКРАЇНСТВА
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ ОСОБОВОГО ФОНДУ)**

Політична українська еміграція, викинута з власної землі хвилею Другої Світової війни, зуміла не лише вижити і зберегтись, а ще й ефективно функціонувати завдяки діяльності багатьох її представників, серед яких був і Р. Рахманний.

Роман Рахманний (справжнє прізвище – Олійник) – один із найвидатніших українських публіцистів другої половини ХХ ст.

Народився Р. Рахманний у селі Піддністри, що на Львівщині, у родині подружжя Олійників – Дмитра Степановича та Розалії Григорівни, активних діячів місцевої «Просвіти».

Студіював філософію і теологію у Львові. У 1937 р. він вступив до лав ОУН, взявши собі псевдонім «Рахманний». Під час Другої світової війни був активним діячем українського націоналістичного підпілля, учасником третьої похідної групи ОУН – «Південь» (1941), друкувався у підпільних виданнях ОУН і УГВР [1].

Вперше в еміграції 1939–1941рр., вдруге – від 1944 р. Європейський період діяльності для Р. Рахманного був пов'язаний із організацією підпільної мережі в Австрії, Німеччині, Нідерландах, виданням газет «Час» та «Українська трибуна». До того ж, справжнім проривом став друк його статті у відомому швейцарському тижневику Die Weltwoche («Вельтвохе») «Україна – забута барикада», яку у повному чи скороченому варіантах передрукували інші європейські часописи [2].

Із 1949 р. Р. Рахманний жив і працював в Канаді, де став співзасновником і редактором газети «Гомін України» (1949–1952), працював редактором і радіокоментатором, а згодом керівником українського відділу міжнародної радіослужби «Радіо Канади».

Упродовж піввіку Р. Рахманний послідовно відстоював українські національні інтереси і державницькі ідеали, засобами друкованого слова, публікував статті про Україну та боротьбу українського народу на самовизначення, які окрім української друкувались англійською, німецькою, французькою, нідерландською та польською мовами в європейській, американській та канадській пресі.

Варто відзначити, що повернення Р. Рахманного в Україну стало можливим за умов краху тоталітаризму та зняття ідеологічних табу на його творчий доробок. Активізації досліджень посприяла у тому числі і передача приватного зібрання Р. Рахманного до Центрального державного архіву-музею

літератури і мистецтва України (далі – ЦДАМЛМ України) його братом Степаном Олійником у 2000–2002 рр [3].

Епістолярна спадщина діяча досить об'ємна, адже листування складає більшу частину його особового фонду.

Службовий епістолярій Р. Рахманного на сучасному етапі – важливе джерело до вивчення громадської діяльності світового українства.

Опрацьовані джерела зберігаються у фонді Р. Рахманного в ЦДАМЛМ України під № 1361. Службове листування Р. Рахманного – це 407 листів, хронологічні рамки якого охоплюють 1952–2000 рр.

В основі дослідження службового листування Р. Рахманного запропоновано розглянути два напрямки: організації, з якими велося листування, та визначення тем, які у ньому підіймалися. Розглянемо кожен з них окремо.

Серед організацій, з якими велося листування, варто виокремити такі:

- 1) організації зарубіжних українців (Комітет українців Канади, Українське національне об'єднання Канади, Світовий конгрес вільних українців, Об'єднання лемків Канади, Український конгресовий комітет Америки, Суспільна служба українців, Організація оборони чотирьох свобод України);
- 2) студентські та молодіжні об'єднання (Український студентський клуб при Мак-Гілському університеті, Об'єднання демократичної української молоді в Канаді, Спілка української молоді);
- 3) освітні заклади (Оттавський університет, Колумбійський університет, Гвельфський університет, Торонтський університет, Альбертський університет, Гарвардський університет);
- 4) державні органи Канади (Сенат, Палата громад, Міністерство праці, Міністерство у справах індіанців та розвитку Півночі);
- 5) видавництва («Сучасна Україна», «Пролог», «Тризуб», «Воля»);
- 6) редакції періодичних видань («Military Review», «The Ukrainian Quarterly», «The London Free Press», «Winnipeg Free Press», «Windsor star», «Український голос», «Critique», «The New York Times», «Америка», «Канадійський фермер», «Edmonton Journal», «Гомін України»);
- 7) об'єднання учасників визвольних

змагань (Об'єднання станиць вояків УПА, Об'єднання колишніх вояків УПА, Братство українських січових стрільців, Ліга визволення України, Українська стрілецька громада в Канаді); 8) наукові інституції (Українська вільна академія наук у Канаді, Наукове товариство ім. Шевченка у Канаді); 9) релігійні громади; 10) жіночі організації: (Ліга український католицьких жінок, Об'єднання жінок Ліги визволення України); 11) товариства (Українське лікарське товариство Північної Америки, Товариство українських інженерів в Канаді); 12) спілки та асоціації (Спілка українських журналістів Канади, Канадська асоціація славістів); 13) телерадіокомпанії (Канадська Телерадіомовна корпорація (Сі-бі-Сі)).

Щодо визначення питань, які підіймалися у листуванні, то їх зміст в основному присвячений темам участі Р. Рахманного на заходах, виданням його книг та публікаціям статей. Зауважимо, що Р. Рахманний підтримував тісні контакти з численними товариствами та редакціями. Його публіцистика – вагомий вклад у зміцнення культурно-політичної самобутності українців.

Знайомлення із службовим епістолярієм Р. Рахманного, яке зберігається в ЦДАМЛМ України, дозволяє розглядати ці документи як важливе джерело відомостей, які доповнюють інформацію стосовно активної громадської діяльності світового українства.

Література

1. ЦДАМЛМ України (Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України). Ф. 1361 Оп. 1 Спр. 516. Арк. 1
2. Там само. Спр. 542. Арк.2
3. Передмова до опису фонду. ЦДАМЛМ України. Ф. 1361 Оп. 1 Арк. 4 // Офіційний вебсайт ЦДАМЛМ України. URL: https://old-csam.archives.gov.ua/includes/uploads/opisy/f1361_op001.pdf (дата звернення 20. 10. 2023).

ВИРАЖАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ЗАСОБІВ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Питання експресивного синтаксису, експресивності, експресивної лексики наразі є актуальним. Поняття експресивності розглядалось у різноманітних дослідженнях із різних поглядів: лексичних, лінгвістичних, соціолінгвістичних, психолінгвістичних, лінгвостилістичних. Експресивність почали аналізувати вже після того, як лексичний склад іменників був достатньо вивченим. У зв'язку з вивченням семантики мовних одиниць експресивність набуває спеціального лінгвістичного статусу. Науковці розглядають експресивність як семантичну категорію, зокрема, як стилістичну функцію і функцію мови та її одиниць.

У 60-х роках ХХ ст. все активніше входить до вжитку поняття «експресивний синтаксис» і пов'язане воно з вченим Ш. Баллі, який уважав, що емоція або експресивний елемент необхідний для будь-якого висловлювання. Ш. Баллі підкреслював, що навіть коли експресивний елемент не присутній у структурі речення, він виражається емоцією мовця [3, с. 821].

Л. Мацько розглядає експресивність як семантико-стилістичні властивості мовних одиниць, які є соціально та психологічно вмотивованими і які забезпечують належне функціонування цих одиниць, створюють стилістичне тло та гарантують дієвість значення [4, с. 271].

На відміну від інших рівнів, синтаксис завжди експресивний і вся його структура залежить від виразного відтворення емоцій та вираження додаткових сенсів. Вдале використання експресивних синтаксичних структур дозволяє розкрити авторський задум і детально представити об'єкт уяви, роблячи художні тексти виразними та емоційно забарвленими. Розвиток і

функціонування мови визначається економією мовних засобів, що є універсальним процесом. Потреби спілкування і мислення призводять до прагнення виражати явища об'єктивного світу більш економно і водночас адекватно і зрозуміло. Інформативність речення може бути збільшена за рахунок зменшення його інформативності, а різноманітність економних засобів дозволяє передавати різні емоції та стилістично-сміслові відтінки в різних стилістичних групах. Окрема група неповних речень представлена еліптичними реченнями, де неповнота проявляється лише на рівні структури. Це пов'язано з тим, що заміна неповних речень граматично повними реченнями уповільнює мовлення і надає занадто багато інформації. Особлива природа та специфіка еліптичних речень проявляється в тому, що вони не мають повних аналогів. Інша група неповних речень представлена еліптичними реченнями, де неповнота очевидна лише на рівні структури. Це пов'язано з тим, що граматична заміна неповних речень граматично повними реченнями уповільнює темп мовлення і перевантажує його надмірною кількістю інформації.

Неповне речення виявляє свою особливість і своєрідність через відсутність повного відповідного речення. Так, П. Дудик розглядає неповні речення як тип речення, який є формально і семантично специфічним, з множинними функціями і різною структурою для сучасної мовної свідомості. Неповні речення - це тип речення з завершеною граматичною структурою, одно- або двоскладне речення розглядається як тло для речень із подібними ознаками. П. Дудик класифікує еліптичні речення на основі лексичного значення неграматикалізованих частин і синтаксичної функції речення. Він також розглядає лексичну та морфологічну організацію цих структур. Описуючи структуру еліптичних речень, він виокремлює конструкції з еліптичними присудками, тобто з односкладною предикативною основою.

П. Дудик згадує також речення, конструкції яких складаються з відсутніми модальними словами потреби («треба», «можна») за таких умов як

відсутність або наявність елементів: інфінітивної частини присудка, еліпсиса інфінітива, еліпсиса іменника як підмета, у яких відсутня інфінітивна частина присудка або за наявності модального дієслова необхідності, інфінітива еліптичного, а іменник еліпсиса як підмет [2, с. 11]. Конструкція еліптичного типу неповного речення часто притаманна розмовній мові. Явище структурної недосконалості тісно пов'язане з явищем еліпсиса. Поява еліпсисів зумовлена ситуативним характером розмовної мови, невербальними засобами та динамічністю спілкування. У письмовій мові вони використовуються для зручності спілкування та для підвищення експресивності й оповідності тексту [1, с. 227]. У цьому контексті інформація про члени неповного речення може бути сконструйована безпосередньо зі змісту та структури синтаксису. Відтворення членів речення еліптичного типу визначається структурою речення (особливо формою синтаксично залежного слова) і змістом загалом.

Наведені вище факти свідчать про те, що, на відміну від речень з повною граматичною структурою, еліптичні речення є засобом вираження економніших та інтенсивніших думок, характеризуються певним стилістичним значенням, яке відсутнє в аналогічних реченнях із повною граматичною структурою. Отже, неповні речення еліптичного типу надають мовленню експресивної сили та емоційного забарвлення. Еліптичний синтаксис спонукає мовця уважно читати між рядків і допомагає мінімізувати оповідну дистанцію завдяки своїй безпосередності та неформальності. Неповні речення дозволяють подавати інформацію лаконічно, роблячи загальний текст більш зв'язним, компактним і легким для мовлення.

Література

1. Вінтонів М. О., Вінтонів Т. М., Мала Ю. В. Синтаксичні засоби експресивізації в українському політичному дискурсі. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2018. 336 с.
2. Дудик П. Видільні речення в сучасній українській літературній мові. *Українська мова і література в школі*. 1955. № 6. С. 10–15.

3. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови : морфологія. Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2011. 992 с.

4. Мацько Л. І. Стилїстика української мови: для студ. філол. спеціальностей вищих навч. закладів. Київ : Вища шк., 2003. 462 с.

УДК 81'373.6(477)(043.2)

Коновалова Марія

/ м. Київ /

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ПОСТАТІ МАЗЕПИ ТА ЙОГО ДОБИ В ТВОРЧОСТІ ПИСЬМЕННИКІВ-ВІСНИКІВЦІВ

Вісниківство як явище, літературна течія, культурна епоха найвиразніше зазвучало у міжвоєнний період минулого століття. Воно пов'язане з діяльністю журналу «Літературно-науковий вісник», навколо якого об'єдналися письменники, споріднені величезним поривом до свободи та незалежності. Письменники-вісниківці пережили піднесення від відчуття власної державності й розчарування від трагедії поразки у боротьбі за незалежність. Причини поразки молодій українській державі вони намагалися досягнути крізь призму епохи гетьмана Мазепи. На думку редактора «Літературно-наукового вісника» Д. Донцова, Київська Русь та козацько-гетьманська держава найбільше відповідали ідеальному українському суспільству [1], а постать гетьмана Мазепи стала «ідеальним вісниківським героєм» [5].

Творчість письменників-вісниківців стала об'єктом літературознавчих досліджень Д. Донцова, М. Ільницького, С. Андрусів, Т. Салиги, О. Багана, Ю. Коваліва, О. Омельчук тощо. У сучасних умовах широкомасштабного вторгнення Росії в Україну виникає необхідність звернення до творчості

вісниківців й до аналізу історичного минулого українського народу, його духу спротиву і незламності у боротьбі за незалежність.

Мета дослідження – осягнення й осмислення постаті Мазепи та його епохи як історично усталеного образу у самовизначеності нації як незалежної держави в творчості письменників-вісниківців.

Яскравим представником вісниківства був редактор «Літературно-наукового вісника» Д. Донцов. Він першим заговорив про особистість Мазепи, «велетня», що «кидає у майбутнє тінь». Гетьману Мазепі автор присвятив ранні праці «Мазепа й мазепинство», «Гетьман Мазепа в західноєвропейській літературі». Д. Донцов задумується над тим, чому зарубіжні письменники, композитори зверталися до окремих епізодів життя гетьмана, а українські письменники не возвеличували постать Мазепи, випускали з поля свого зору цю частину трагічної історії України.

Згодом, характеризуючи своїх однодумців, представників «Літературно-наукового вісника» (Є. Маланюка, Л. Мосендза, Ю. Клена, О. Телігу, О. Ольжича), Д. Донцов окреслив особливу філософію життя, за якою вони жили і яка вирізняла їх серед сучасників, – трагічний оптимізм. Її суть викристалізовувалася в непокорі, в дії, у вольовому імперативі. Вона «давала відвагу жити і вмирати» [2, с. 279] заради вищої мети. Ця філософія зближувала мазепинську й вісниківську епохи. Доба гетьмана, що більше двох століть несла трагічний відбиток, була надто близькою і зрозумілою вісниківцям. Прогалину в історії української літератури щодо повернення славного імені Мазепи й аналіз трагічних подій історії, що мають властивість повторюватися, сповна реалізували вісниківці, присвячуючи гетьманові статті, прозові й драматичні тексти, поезію.

Глибоке зацікавлення добою гетьмана Мазепи простежується в поемі Ю. Дарагана «Мазепа». Автор проектує державотворчі змагання УНР крізь події доби Мазепи. У козацькому минулому він шукає паралелі й пояснення трагічних подій для свого покоління.

У досить юному віці Ю. Липа видає працю «Гетьман Іван Мазепа», в якій характеризує його як визначну особу свого часу. Автор наголошує на державницькій місії гетьмана, меценатській діяльності й визначає місце України серед європейських держав.

Шлях боротьби за власну державу, який пройшли вісниківці, перегукується з трагічним періодом епохи Мазепи й проглядає крізь рядки поезій інших вісниківців. Л. Мосендзу про поразку в національно-визвольній боротьбі нагадують «згарища батуринських пожеж», а Ю. Клен у «чорних днях Полтави» бачить спалах полум'я «старої слави».

Згодом до постаті Мазепи звертаються й наймолодші представники першої хвилі еміграції О. Теліга та О. Ольжич. Олена Теліга виголошує «Вступне слово на Академії в честь Івана Мазепи» в 1940 р. напередодні свого повернення в Україну. Для неї гетьман Мазепа виступає «символом змагань», «це той незламний дух, що з залізною консеквенцією вів свій нарід з безнадійної руїни до тієї незалежності, яка і досі для нас всіх є найвищою метою» [6, с. 141]. Їй близький його ритм життя, його бажання і почуття, його вічні шукання величного і прекрасного для України на межі життя і смерті.

У статті «Дух руїни. По сторінках історії» про про Мазепу згадує О. Ольжич. На підставі історичних фактів письменник доводить, що першопричиною нашої бездержавності є внутрішній розбрат, патологічна неспроможність політиків забути про особисті інтереси та об'єднати зусилля [4].

Та чи не найбільше звернень до образу Мазепи в поезії та публіцистиці Є.Маланюка. Він присвятив гетьманові статтю «Трагічний гетьман», статтю-портрет «*Illustrissimus Dominus Mazepa*» («Ясновельможний пан Мазепа – тло і постать»). Побіжно звернення до гетьмана простежуються в інших його працях.

У поезії «До портрета Мазепи» з перших рядків відчувається глибока повага до гетьмана. Поет називає Мазепу «ясновельможним паном», «вождем війська запорозького», «сивим Марсом» «козацького Риму». Через декілька зовнішніх рис митець намагається показати складність і загадковість величної

постаті. У портреті, який позиціонує Є.Маланюк, у гетьмана «срібна» чуприна, «чоло пророче», «зимні телескопічні очі», що «бачать майбутнього буряні доби» [3, с.119]. Прагнучи досягти портретної схожості, що визначає специфіку жанру поезії, автор не зраджує своєму улюбленому прийому антитези. Суперечливість «юного серця» і «старечого тіла» посилюють трагічно-романтичний образ Мазепи, а «спалені крила» на «плечах владичних» вибудовують «блакитний міт», який століттями приковуватиме погляди митців.

«Велич героя, – на думку редактора ЛНВ, – завжди вимірюється величию його супротивника. Чим важче і грандіозніше завдання, поставлене героєм, чим непосильніші перешкоди, з якими він бореться, тим трагічніших форм набуває його особа, тим вона спроможніша збуджувати натхнення поетів» [1, с. 41].

Емігрантську політичну долю, що розпочалася з поразки Мазепи у Полтавській битві та відходом гетьмана з України, продовжив П. Орлик. Тому доволі часто з іменем Мазепи в поезії Є. Маланюка зустрічається ім'я гетьманського писаря. Звернення до Мазепи звучать у пориві неспокою, гніву, однак у хвилини тяжкого і невимовного смутку від безнадійних еміграційних буднів, коли «дні – віками», зринає в пам'яті поета ім'я Орлика. Він, як і Маланюк, зазнав поразки в бою, відчув біль від втрати батьківщини, байдужість чужини... Йому автор присвятив «Сонети про Орлика». Епіграфом до поезії митець використав слова з промови Пилипа Орлика: «Вождь поза батьківщиною аж ніяк не може нею керувати» [3, с. 102]. Слова акцентують не лише на втраті держави для новообраного гетьмана, але й на внутрішньому стані Орлика-вигнанця, який «чужиною нудив», «чекаючи вістей із Ясс». Постать гетьмана спочатку представлена у роздумах про сучасну йому величну епоху, яка вимагає високих звершень, але скрізь лукаві і «маленькі» люди: *«Доба, здається, зависока / На вбогі й немічні серця»* [3, с. 102]. На тлі цієї епохи автор змальовує Орлика, який у пошуках підтримки, скитається чужиною. Всі його пожитки – це «благенький» візок, що голосно торохтить по європейській бруківці, усі його мрії – про «ненароджену» державу. Дороги,

якими понад два століття тому проходив у вигнанні Орлик, його думки і тривоги, небажання померти далеко від батьківщини й поетові пророчили його майбутнє. Чужина не стала для нього батьківщиною...

Славну й трагічну історію України згадує Є. Маланюк у поезії «Стара винарня». Примха долі завела автора в старий закут, *«на ті ж кількасотлітні лави, / Де гордий предок наш сидів. / ...І падали хвилини слави»* [3, с. 117]. Тут *«пили Богданові посли, / Сперечались, міркували, / І стіни слухали їх спів»*. Тут були й «Мазепині скитальці», «коли дикий буревій Батурин зруйнував» [3, с. 118]. До старої винарні приходив П. Орлик, «днем важким зігнутий», щоб *«відітхнути і скоротити ніч без сна»*. Усе минуло, але не забулося. *«Віки, запалі в сиву муть, / Що відродились в нашій крові, / Вернулись знов, воскресли знов, / Втілились в пізнім поколінні / Й тривають нами»* [3, с. 118].

Отже, проблема національної ідентичності, єдності українського народу є надзвичайно актуальною в сучасних умовах російсько-української війни. А звернення до національної історії, культури, літератури має важливе значення в ідеологічному протистоянні з російською інформаційною пропагандою. Майстерно представлена в літературі письменників-вісниківців героїчна і трагічна епоха існування козацько-гетьманської України доби Мазепи впливає на свідомість сучасника, спонукає до перепрочитання, аналізу, до активних дій і боротьби за незалежність.

Література

1. Донцов Д. Гетьман Мазепа в західноєвропейській літературі // Донцов Д. Літературна есеїстика. Дрогобич, 2010. 688 с.
2. Донцов Д. Трагічні оптимісти / Донцов Д. Дві літератури нашої доби. Торонто, 1958. 296 с.
3. Маланюк Є. Невичерпальність : Поезії, статті. К., 2001. 318 с.
4. Ольжич О. Дух руїни. К., 2007. 52 с.
5. Омельчук О. Літературні ідеали українського вісниківства. К., 2011. 336 с.
6. Теліга О. Вибрані твори. К., 2014. 534 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Агаєва Владислава, студентка 2 року навчання ОС «Магістр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Київ

Андибор Анастасія, здобувач вищої освіти 3 курсу першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Київ

Антоненко Марія, здобувачка 2 курсу ОС Бакалавр спеціальності «Журналістика» Маріупольського державного університету, м. Київ

Барабанова Наталія, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри журналістики Національного університету «Одеська юридична академія», м. Одеса

Бездрабко Валентина, докторка історичних наук, професорка, завідувачка кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Київського національного університету культури і мистецтв, старша наукова співробітниця відділу архівознавства Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства, м. Київ

Безугла Анастасія, здобувачка вищої освіти 1 року навчання другого (магістерського) рівня спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Київ

Безчотнікова Світлана, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри соціальних комунікацій, декан факультету філології та масових комунікацій Маріупольського державного університету, м. Київ

Белла Марина, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, м. Київ

Василенко Валерія, кандидат наук із соціальних комунікацій, старший викладач кафедри інформаційних систем управління ДонНУ імені Василя Стуса, м. Вінниця

Василенко Юлія, директор комунального закладу культури «Донецька обласна бібліотека для дітей», м. Біла Церква

Вдовіна Олена, кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент, провідний науковий співробітник науково-методичного центру організації освітньої діяльності Національного університету оборони України, м. Київ

Виткалов Сергій, доктор культурології, професор, професор кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне

Галабурда Інна, студентка 1 року навчання ОС «Магістр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Головко Вікторія, студентка 2 курсу ОС «Магістр» спеціальності «Середня освіта (Українська мова і література)» Маріупольського державного університету м. Київ

Горб Євген, студент 2 року навчання ОС «Магістр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Маріупольський державний університет, м. Київ

Гришин Віталій, аспірант спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Харківської державної академії культури, м. Харків

Дабло Анастасія, магістр першого року навчання спеціальності «Управління» Краківського економічного університету, м. Краків, Польща

Донець Олена, мистецтвознавчиня, наукова співробітниця відділу образотворчих мистецтв НБУВ, членкиня Спілки художників України, співробітниця Бібліотеки Інституту історії мистецтв Ягелонського університету.

Дроздовський Дмитро, кандидат філологічних наук, науковий співробітник відділу зарубіжних і слов'янських літератур Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка Національної академії наук України, м. Київ

Думанський Нестор, старший викладач Національного університету «Львівська Політехніка», аспірант спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

Євмененко Олена, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології Маріупольського державного університету, м. Київ

Ємельянова Тетяна, кандидат історичних наук, директор Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву, м. Київ

Єфремова Оксана, старший викладач кафедри соціальних комунікацій Маріупольського державного університету, м. Київ

Збанацька Оксана, докторка наук з соціальних комунікацій, доцентка, професорка кафедри журналістики і міжнародних відносин Київського університету культури, м. Київ

Зеленський Марко, здобувач вищої освіти 3 курсу ОС «Бакалавр» першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Публічне управління та адміністрування» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, м. Харків

Іванова Тетяна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальних комунікацій Маріупольського державного університету, м. Київ

Калітенко Кристина, здобувачка вищої освіти 1 курсу другого (магістерського) рівня спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» освітньо-професійної програми «Керування документаційними процесами та розвиток цифрової громади», фахівець 1 категорії навчально-методичного відділу Маріупольського державного університету, м. Київ

Камка Віталій, здобувач вищої освіти 2 року ОС «Магістр» спеціальності «Екологія» Маріупольського державного університету, м. Київ

Кладітін Максим, фахівець відділу інформації та зв'язків з громадськістю, здобувач 4 курсу ОС Бакалавр ОПП «Журналістика та соціальна комунікація» Маріупольського державного університету, м. Київ

Кондратьєв Володимир, здобувач 2 курсу ОС Бакалавр спеціальності «Журналістика» Маріупольського державного університету, м. Київ

Коновалова Марія, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології Маріупольського державного університету, м. Київ

Коноплицька Олена, кандидат філологічних наук, доцент, доценти кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету, м. Тернопіль

Кострюліна Поліна, здобувачка 1 року навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти «Магістр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Маріупольський державний університет, м. Київ

Котенко Катерина, студентка 3 курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Крепосна Влада, студентка 1 року навчання ОС «Магістр» групи KIM-1, Національний транспортний університет, м. Київ

Кудлай В'ячеслав, кандидат наук із соціальних комунікацій, завідувач кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, м. Київ

Кучма Анастасія, здобувачка 2 курсу ОС «Магістр» спеціальності «Філологія. Українська мова та література» Маріупольського державного університету, м. Київ

Левченко Лариса, доктор історичних наук, професор, директор, Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, м. Київ.

Левченко Яна, студентка 2 року навчання ОС «Магістр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Київ

Лісогор Вікторія, директор КУ «Центральна міська публічна бібліотека Маріупольської міської ради з філіями», м. Дніпро

Малюк Євген, кандидат культурології, старший викладач Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Маринич Діана, начальник відділу культури Печерської районної в місті Києві державної адміністрації

Мельничук Ірина, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української філології Маріупольського державного університету, м. Київ

Нікіфорова Єлизавета, студент 2 курсу ОС «Магістр» спеціальності «Середня освіта. Українська мова та література», Маріупольський державний університет, м. Київ

Нікольченко Марія, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української філології Маріупольський державний університет, м. Київ

Нікольченко Юзеф, доцент, заслужений працівник культури України, доцент кафедри культурології Маріупольського державного університету, м. Київ

Новикова Руслана, доцент Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Охріменко Ганна, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри інформаційно-документних комунікацій Національного університету «Острозька академія», м. Острог

Палеха Юрій, кандидат історичних наук, професор кафедри інформаційно-аналітичної діяльності та інформаційної безпеки, Національний транспортний університет, м. Київ

Передерій Ірина, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету "Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка", м. Полтава

Петкевич Сергій, студент 4 курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Київ

Петрова Ірина, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, м. Київ

Петрова Софія, здобувачка вищої освіти 1 року ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету, м. Київ

Політова Олена, кандидат історичних наук, завідувачка кафедри інформаційних комунікацій Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Попов Юрій, студент ОС «Магістр» групи KI-2-1м Національного транспортного університету, м. Київ

Попова Аліна, студентка 2 року навчання ОС «Магістр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Київ

Ржечицька Сніжана, аспірант 4 курсу спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

Сабадаш Юлія, доктор культурології, професор, завідувач кафедри культурології Маріупольського державного університету, м. Київ

Савік Кирило, здобувач вищої освіти 3 курсу першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Київ

Савченко Вікторія, здобувач вищої освіти 4 курсу першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Київ

Світлик Мирослава, кандидат філологічних наук, доцент кафедри громадського здоров'я і гуманітарних дисциплін ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Сербін Олег, доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник, в.о. генерального директора Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, м. Київ

Соколова Тетяна, студентка магістратури група МІС-1, КЗВО «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради, м. Ужгород

Спрінсян Василь, кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій Національного університету «Одеська політехніка», президент Національної спілки документознавців України, заслужений працівник освіти України, м. Одеса

Сташук Ілона, здобувачка 2 курсу ОС Бакалавр спеціальності «Журналістика» Маріупольського державного університету, м. Київ

Сторонкіна Рімма, здобувачка 4 курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Середня освіта. Українська мова та література» Маріупольського державного університету, м. Київ

Тарапата Єлизавета, аспірантка кафедри української мови, спеціальності 011 Освітні педагогічні науки Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Терещенко Наталія, кандидат педагогічних наук, доцент, Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Терпелюк Владислав, здобувач 2 року ОС «Магістр» спеціальності «Екологія та охорона навколишнього середовища», фахівець з профорієнтації приймальної комісії Маріупольського державного університету, м. Київ

Федотова Оксана, доктор історичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, м. Київ

Філіпова Людмила, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри інформаційних технологій, Харківська державна академія культури, м. Харків.

Фролкіна Світлана, фахівчиня відділу інформації та зв'язків з громадськістю, здобувачка 4 курсу ОС Бакалавр ОПП «Журналістика та соціальна комунікація» Маріупольського державного університету, м. Київ

Хлань Анна, студентка 2 року навчання ОС «Магістр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Київ

Холод Дмитро, здобувач 2 курс другого освітнього (магістерського) рівня спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Київ

Чередник Людмила, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава

Чумаковська Анастасія, аспірантка 1 року третього (освітньо-наукового) рівня спеціальності «Всесвітня історія» Київського університету імені Бориса Грінченка, головний спеціаліст відділу довідкового апарату та обліку документів Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України, м. Київ

Чурсін Микола, доцент, професор кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій Національного університету «Одеська політехніка», м. Одеса

Шевченко Олена, доктор наук з соціальних комунікацій, професор, професор кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій, Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса.

Шелестова Анна, кандигат наук із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри цифрових комунікацій та інформаційних технологій Харківська державна академія культури, м. Харків

Шумакова Інна, вчитель КЗ «Маріупольська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 29 Маріупольської міської ради Донецької області», здобувач 2 року ОС «Магістр» спеціальності «Філологія. Українська мова та література» Маріупольського державного університету, м. Київ

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО	3
ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ.....	6
Левченко Лариса ХАРТІЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПУБЛІЧНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ (ДОСВІД СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ).....	6
Шевченко Олена ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН НА СВІДОМІСТЬ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ, СТУДЕНТСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	16
Філіпова Людмила, Барабанова Наталія ЗНАЧЕННЯ ЗАСОБІВ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	22
Ємельянова Тетяна ЦИФРОВИЙ ПОРЯДОК ДЕННИЙ ДЛЯ ДЕРЖАВНИХ АРХІВІВ: ВІД ІНДИВІДУАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ ДО СИСТЕМАТИЧНОГО ОЦИФРУВАННЯ АРХІВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ.....	25
Сербін Олег НАЦІОНАЛЬНА ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА – ОСНОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ КНИЖКОВОГО НАДБАННЯ УКРАЇНИ.....	31
Бездрабко Валентина ВІЗУАЛІЗАЦІЯ АРХІВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ТЕХНОЛОГІЧНІ МОЖЛИВОСТІ Й ТРЕНДИ	32
Виткалов Сергій СУЧАСНА СОЦІОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НАПРЯМ ГРОМАДСЬКОЇ АКТИВНОСТІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР	35
Дроздовський Дмитро «НОВА ОНТОЛОГІЯ» ЛІТЕРАТУРНОГО ПРОЦЕСУ ПОСТПОСТМОДЕРНОГО ПЕРІОДУ: СЕМІОТИКА Й ЕКЗИСТЕНЦІЯ.....	36
Сабадаш Юлія МІСЦЕ ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ КУЛЬТУРІ	39
Нікольченко Юзеф КУЛЬТУРА ДОКУМЕНТУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА ЗА МАТЕРІАЛАМИ БЕРЕСТЕЦЬКОЇ БИТВИ.....	43
Лісогор Вікторія ТРАНСФОРМАЦІЯ РОБОТИ МАРІУПОЛЬСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	47
Охріменко Ганна РОЛЬ АНАЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У СИСТЕМІ КОМУНІКАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 029 ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА (НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»).....	50
Збанацька Оксана ДВА СВІТИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ	51
СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	55
Палеха Юрій, Крепосна Влада ДОКУМЕНТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АВТОТРАНСПОРТНОЇ УСТАНОВИ: СИСТЕМНИЙ ПІДХІД.....	55
Горб Євген НАУКА ПРО ІНФОРМАЦІЮ НА СТОРІНКАХ ПОЛЬСЬКОГО ФАХОВОГО ЧАСОПИСУ «ZARZĄDZANIE BIBLIOTEKĄ»	60
Світлик Мирослава ПРОБЛЕМА БІЛІНГВІЗМУ У СУЧАСНОМУ СВІТІ: ЯК, ВИВЧИВШИ ІНОЗЕМНУ МОВУ, НЕ ВТРАТИТИ РІДНУ	66
Кострюліна Поліна РОЛЬ БІБЛІОТЕК ТА АРХІВІВ У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ СЕРЕД РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ.....	71
Василенко Валерія ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	74

СЕКЦІЯ 2. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІНТЕРНЕТ РЕСУРСИ У ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ АГЕНЦІЙ, БІБЛІОТЕК, СЛУЖБ ДІЛОВОДСТВА ТА АРХІВІВ 77

Передерій Ірина ПРО ПРИСКОРЕННЯ ТЕМПІВ ОЦИФРУВАННЯ ДОКУМЕНТІВ У ВІТЧИЗНЯНИХ ДЕРЖАВНИХ АРХІВАХ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ	77
Василенко Юлія «ОНЛАЙН-КОМУНІКАЦІЯ З КОРИСТУВАЧАМИ ЧЕРЕЗ ІНТЕРАКТИВНУ ПЛАТФОРМУ «БІБЛІОТЕКА У ВАЛІЗІ»	82
Думанський Нестор ПОШУК ТА РАНЖУВАННЯ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ВІДГУКІВ КОРИСТУВАЧІВ	87
Петрова Ірина СУЧАСНІ ЗАСОБИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБМІНУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	90
Донець Олена БІБЛІОТЕЧНИЙ ПРОСТІР ЯК АРТПЛАТФОРМА: ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ВІЙНИ НА ПРИКЛАДІ ПЛАКАТНОГО МИСТЕЦТВА ДИЗАЙН-ГРУПИ «КРЕАТИВНИЙ СУПРОТИВ» СТУДЕНТІВ І ВИКЛАДАЧІВ КНУКІМ/КУК	94
Кудлай В'ячеслав ЗАХИСТ УПРАВЛІНСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ЕЛЕКТРОННОМУ СЕРЕДОВИЩІ	99
Галабурда Інна ІННОВАЦІЇ – ОСНОВА РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕКИ ХХІ СТОЛІТТЯ	104
Агаєва Владислава ІНТЕРНЕТ ПРЕДСТАВНИЦТВА ЦЕНТРАЛЬНИХ ДЕРЖАВНИХ АРХІВІВ УКРАЇНИ	109
Левченко Яна ІНФОРМАЦІЙНІ ПОСЛУГИ ТА ПРОДУКТИ АРХІВНИХ УСТАНОВ.....	114
Андибор Анастасія ЦИФРОВІЗАЦІЯ АРХІВНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ: ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА.....	118
Зеленський Марко ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА ПРОЦЕС ВИДАЧІ ТА ОБМІНУ ОСВІТНИМИ ДОКУМЕНТАМИ: ВІД ШВИДКОСТІ ДО БЕЗПЕКИ	122
Савік Кирило ЕЛЕКТРОННИЙ АРХІВ: ОСНОВНІ РИСИ	127
Савченко Вікторія ПРІОРИТЕТНІ ЗАВДАННЯ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ АРХІВНИХ УСТАНОВ.....	130
Холод Дмитро ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕЧНИХ БЛАГОДІЙНИХ ІНСТИТУЦІЙ В УКРАЇНІ.....	134

СЕКЦІЯ 3. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ, КУЛЬТУРОЛОГІЇ, ФІЛОЛОГІЇ, ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ІНШИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ, ДОТИЧНИХ ДО СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ 139

Спрінсян Василь ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ.....	139
Шевченко Олена ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН НА СВІДОМІСТЬ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ, СТУДЕНТСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	142
Малюк Євген, Терещенко Наталія, Новикова Руслана МЕДІАЛАБОРАТОРІЯ ЯК ХАБ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З АУДІОВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ТА ВИРОБНИЦТВА.....	148
Коноплицька Олена, Блашків Ольга ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ОПП «ПРАВОВА ЖУРНАЛІСТИКА» У ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ	151
Нікольченко Марія СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	157
Петкевич Сергій ПРОФЕСІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ З АРХІВНОЇ СПРАВИ.....	161

Вдовіна Олена ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	166
Ржечицька Сніжана ДО ПИТАННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ.....	170

СЕКЦІЯ 4. ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ

ТА ДОКУМЕНТОЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	177
Федотова Оксана, Попова Аліна ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ» З НАВЧАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	177
Чурсін Микола ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ЗМІСТ НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ.....	182
Белла Марина ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОЇ КОРПОРАТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.	188
Гришин Віталій ЄДИНИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ.....	192
Хлань Анна ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЛОВОДНОЇ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ	194
Калітенко Кристина ОСОБЛИВОСТІ СЕКРЕТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ВИМОГИ ЩОДО ПРОВАДЖЕННЯ ТАЄМНОГО ДІЛОВОДСТВА	198
Терпелюк Владислав ПРОГНОЗУВАННЯ ТА СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ЗМІН КЛІМАТУ	203
Акобій Дмитро ОРГАНІЗАЦІЯ АРХІВНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	206
Маринич Діана РОБОТА ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ ПЕЧЕРСЬКОГО РАЙОНУ КИЄВА В УМОВАХ ПБРИДНОЇ ВІЙНИ.....	211
Соколова Тетяна ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	216
Попов Юрій, Палеха Юрій ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА: МЕТОДИ, ЗАСОБИ І ТЕХНОЛОГІЇ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	220

СЕКЦІЯ 5. МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНИХ

КОМУНІКАЦІЙ, КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА	226
Політова Олена АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ КАДРОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»	226
Котенко Катерина ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГ У ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЧИТАННЯ СЕРЕД КОРИСТУВАЧІВ ШКІЛЬНИХ БІБЛІОТЕК.....	229
Дабло Анастасія ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ПРИНЦИПИ РОБОТИ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ (НА ПРИКЛАДІ ОНЛАЙН-БІЗНЕСУ В ПОЛЬЩІ).....	233
Шелестова Анна GOOGLE TRENDS ЯК ІНСТРУМЕНТ АНАЛІЗУ ПОШУКОВИХ ЗАПИТІВ І ПЛАНУВАННЯ СТРАТЕГІЇ КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГУ ТА РЕКЛАМИ.....	234
Камка Віталій МАРКЕТИНГОВІ ПІДХОДИ ДО ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ПЕРЕРОБКИ ПЛАСТИКОВОГО СМІТТЯ В УКРАЇНІ.....	236

СЕКЦІЯ 6. ПРИКЛАДНІ СТУДІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В ЖУРНАЛІСТИЦІ, РЕКЛАМІ ТА ЗВ'ЯЗКАХ З ГРОМАДСЬКІСТЮ	238
Безчотнікова Світлана ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ІНТЕГРОВАНІ КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ» КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ (НА ПРИКЛАДІ ТЕХНОЛОГІЇ КРОСМЕДІЙНОГО НАРАТИВУ).....	238
Іванова Тетяна ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ-ТРЕНІНГІВ З ДИСЦИПЛІН ЖУРНАЛІСТСЬКОГО ЦИКЛУ ТА ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	243
Чередник Людмила СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У PR-ДІЯЛЬНОСТІ	248
Єфремова Оксана ВПЛИВ РОЗПІЗНАВАННЯ МОВИ ТА ОБРОБКИ НАТУРАЛЬНОЇ МОВИ НА РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ЖУРНАЛІСТІВ: ТЕХНОЛОГІЧНІ ПЕРЕВАГИ ТА КРЕАТИВНИЙ ПІДХІД.....	253
Петрова Софія РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ІНТЕГРАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО-ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ НА НОВИХ МІСЦЯХ ПРОЖИВАННЯ.....	263
Кладітін Максим КЛІПОВЕ МИСЛЕННЯ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІННОВАЦІЙНІ РУШІЇ СУЧАСНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ	266
Фролкіна Світлана РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ПІД ЧАС РОЗРОБКИ ТА ЗАПУСКУ СУЧАСНИХ РЕКЛАМНИХ КАМПАНІЙ. ОПТИМІЗАЦІЯ РЕКЛАМИ В КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	267
Єфремова Оксана, Кондратьєв Володимир ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО СТВОРЕННЯ МАТЕРІАЛІВ НОВИН ЖУРНАЛІСТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ ТИПУ CHATGPT	269
Сташук Ілона ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РЕДАГУВАННЯ, ОБРОБКУ ТА АНАЛІЗ ФОТОГРАФІЙ У ЖУРНАЛІСТИЦІ	277
Антоненко Марія, Єфремова Оксана ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА НА ЗМІНУ ПІДХОДІВ ДО РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ТА СПРИЙНЯТТЯ ФОТОЖУРНАЛІСТИКИ	283
Безугла Анастасія ДОКУМЕНТУВАННЯ КЕЙСІВ ПРО ПОРУШЕННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ: МОНІТОРИНГ НОВИХ МЕДІА	290
 СЕКЦІЯ 7. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МОВОЗНАВСТВІ ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ.....	293
Євмененко Олена СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК РЕСУРС ДЛЯ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЧИТАННЯ	293
Головко Вікторія ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ШКОЛІ	297
Нікіфорова Єлизавета СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ ДАВНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ШКОЛІ	301
Сторонкіна Рімма ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ CANVA ДЛЯ СТВОРЕННЯ НАОЧНИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «ЛЕКСИКОЛОГІЯ» В ЗСО.....	305
 СЕКЦІЯ 8. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНІСТИКИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	308
Кучма Анастасія МИСТЕЦЬКИЙ СВІТОГЛЯД «ПРОКЛЯТИХ ПОЕТІВ».....	308
Мельничук Ірина КОНЦЕПТ ЛЮБОВІ У ДРАМАТИЧНІЙ ПОЕМІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ОДЕРЖИМА»: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ.....	313

Шумакова Інна ДО ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІАЛЕКТНИХ ТЕКСТІВ	317
Чумаковська Анастасія СЛУЖБОВИЙ ЕПІСТОЛЯРІЙ РОМАНА РАХМАННОГО ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СВІТОВОГО УКРАЇНСТВА (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ОСОБОВОГО ФОНДУ).....	320
Тарапата Єлизавета ВИРАЖАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ЗАСОБІВ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	324
Коновалова Марія ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ПОСТАТІ МАЗЕПИ ТА ЙОГО ДОБИ В ТВОРЧОСТІ ПИСЬМЕННИКІВ-ВІСНИКІВЦІВ.....	327

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Редактори

О. В. Булатова,
С. В. Безчотнікова

Упорядники

В. О. Кудлай,
І. В. Мельничук,
І. О. Петрова,
О.О. Федотова

Наукове видання

**СТУДІЇ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ НАУКИ, СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
ТА ФІЛОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ СВІТІ**

Збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
26 жовтня 2023 року

Маріупольський державний університет

Комп'ютерна верстка:

Є. С. Горб,
Ю. І. Настаченко

Підписано до друку 07.12.2023 Зам. 200/17
Обсяг 13,58 друк. арк. Формат 60x84/16. Тир. – 150

Редакційно-видавничий відділ Маріупольського державного університету.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія ДК № 7869 від 28.06.2023 р.
03037, Київ, вул. Преображенська, 6